T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

NAPOLİ POMPEİ ARKEOLOJİK SİT ALANI'NDAKİ KORUMA AMAÇLI MÜDAHALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

İSTANBUL, 2017

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

NAPOLİ POMPEİ ARKEOLOJİK SİT ALANI'NDAKİ KORUMA AMAÇLI MÜDAHALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mehveş KAZMA ÇETİNER tarafından hazırlanan tez çalışması 07.06.2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Cengiz CAN
Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri
Prof. Dr. Cengiz CAN
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Doç. Dr. Aynur ÇİFÇİ
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Doç. Dr. Sedef ÇOKAY KEPÇE
İstanbul Üniversitesi _____

ÖNSÖZ

Bu uzun süreçte beni daima cesaretlendiren ve teze kıymetli katkılarda bulunan danışmanım Prof. Dr. Cengiz CAN'a, değerli yardımları için Prof. Dr. Giuseppina PUGLIANO'ya, çalışmaya verdikleri destek için jüri üyeleri Doç. Dr. Aynur ÇİFÇİ ve Doç. Dr. Sedef ÇOKAY KEPÇE'ye teşekkür ederim.

Bu tezin bitmesini dört gözle bekleyen ve beni motive eden ailem ve arkadaşlarıma tezi armağan ederim.

Haziran, 2017

Mehveş KAZMA ÇETİNER

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ vi

İÇİNDEKİLER iv

KISALTMA LİSTESİ vii

ŞEKİL LİSTESİ viii

ÇİZELGE LİSTESİ xii

ÖZET xv

ABSTRACT xvii

BÖLÜM 1

GİRİŞ 1

1.1 Literatür Özeti 2
1.2 Tezin Amacı 4
1.3 Orjinal Katkı 6

BÖLÜM 2

ARKEOLOJİK SİT ALANLARINDA KORUMA YAKLAŞIMLARI 7
2.1 Arkeolojik Sit Alanlarıyla İlgili Koruma Kavramları 7
2.2 Arkeolojik Sit Alanlarıyla İlgili Koruma Yaklaşımları 10
2.3 Arkeolojik Sit Alanlarıyla İlgili Koruma Kararları 12
2.3.1 1956, Arkeolojik Kazılara Uygulanabilir Uluslararası Prensipler Hakkında Tavsiye Kararı (UNESCO) 12
2.3.2 1931, Carta del Restauro (Atina Tüzüğü) 12
2.3.3 1964, Venedik Tüzüğü 13
2.3.4 1975, Amsterdam Bildirgesi 13
2.3.5 1987, Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (Washington Tüzüğü) 14
2.3.6 1990 ICOMOS Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü 14
2.3.7 1992, 16 Ocak Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Valetta (Malta) 15
2.4 Arkeolojik Alanlarda Müdahaleler 16

2.4.1 Konservasyon ve Restorasyonda Kullanılan Malzeme ve Elemanlar 17
2.4.2 Günümüzde Arkeolojik Alan Koruma Statüsü ... 19

BÖLÜM 3

POMPEİ ANTİK KENTİ ... 29

3.1 Pompei Kenti ve Çevresinin Tanıtımı ... 29
3.1.1 Şehrin Genel Karakteristiği ... 36
3.1.2 Şehrin Tarihsel Gelişimi ... 38
3.1.3 Kentsel Gelişim ... 42
3.1.4 Yapım Dönemleri, Teknikleri ve Malzemeler ... 44
3.1.5 Yapı Dekorasyonları ve Duvar Resimleri ... 64
3.1.6 Pompei Kenti Yapı Türleri ve Mimari Değerler ... 69
3.1.6.1 Caddeler ... 70
3.1.6.2 Şehir Surları, Şehir Kapı ve Nekropolleri ve Onursal Kemerler . 75
3.1.6.3 Forumlar, Tapınaklar ve Anfitiyatro ... 83
3.1.6.4 Palestralar, Hamamlar ve Castellum Aquae ... 100
3.1.6.5 Dükkanlar, Evler ve Villalar ... 108
3.1.6.6 Yeşil Alanlar ve Bahçeler ... 163
3.1.7 Pompei Kenti Koruma Statüsü ... 167

BÖLÜM 4

POMPEİ'DEKİ KAZI ÇALIŞMALARI VE MÜDAHALELER ... 176

4.1 Kazı ve Restorasyon Çalışmaları ... 176
4.1.1 16. Yüzyıl ve 17. Yüzyıl Kazıları ... 177
4.1.2 18. Yüzyıl Kazıları ... 178
4.1.2.1 1764-1804 - Francesco La Vega ... 181
4.1.3 19. Yüzyıl Kazıları ... 183
4.1.3.1 1806-1825 - Antonio Bonucci - Michele Arditi ... 183
4.1.3.2 1863 – 1875 Arkeolog Giuseppe Fiorelli ... 186
4.1.3.3 1875 Michele Ruggero ... 191
4.1.3.4 1893 Giulio De Petra ... 194
4.1.4 20. Yüzyıl Kazıları ... 195
4.1.4.1 1904-1910 Antonio Sogliano ... 195
4.1.4.2 1911 -1923 Vittorio Spinazzola ... 195
4.1.4.3 1924 - 1961 Amedeo Maiuri ... 210
4.2 Kazı ve Müdahalelerin İrdelenmesi ... 238
4.2.1 79 Öncesi Müdahaleler ... 239
4.2.2 16.Yüzyıl Sonrası Kazı ve Müdahaleler ... 244

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER ... 262

KAYNAKLAR ... 270

EK-A

POMPEİ'DEKİ YOLLAR VE MEYDANLAR LİSTESİ ... 273

EK-B

POMPEİ'DEKİ ÖNEMLİ YAPILAR LİSTESİ..... 277
EK-C
POMPEİ ÇİZİM VE FOTOĞRAF GÖRSELLERİ..... 287
ÖZGEÇMİŞ..... 288

KISALTMA LİSTESİ

AFSAN	Archivio Fotografico Soprintendenza Archeologico di Napoli
DAI	Deutsches Archaologisches Institut
GPP	Grande Progetto Pompei
ICR	Istituto Centrale per il Restauro
MiBAC	Ministero per i Beni e le Attivita Culturali (Italian Ministry of Cultural Heritage and Activities)
P.O.In.	Programma Operativo Interregionale attattori Culturali, Naturali e Turismo (Interregional Operational Programme Cultural and Natural Attractors and Tourism)
RUP	Responsabile Unico del Progetto
SANP	Soprintendenza Speciale per i Beni Archeologici di Pompei e Napoli (Special Archaeological Heritage Department for Naples and Pompeii)
SAP	Soprintendenza Archeologica di Pompei
SAPES	Soprintendenza Special e per i Beni Archeologici di Pompei, Ercolano e Stabia
SUN	Seconda Universita degli Studi di Napoli
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2. 1 (a) Pompei Apollon Tapınağı'ndaki Diana Heykeli replikası (b) Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'ne taşınan Diana'nın özgün bronz heykeli, 2014 [4] 8
Şekil 2. 2 (a) Basilica anastilosis öncesi [7] (b) Basilica anastilosis sonrası, 2014 [4] 9
Şekil 2. 3 Forum portikolarındaki bütünleme, 2014 [4] 9
Şekil 2. 4 Neopren [11] 17
Şekil 2. 5 Poppea Villası duvarın şeffaf malzeme ile korunması, 2014 [4] 18
Şekil 2. 6 Çatalhöyük Güney Kazı Karuganı [9] 19
Şekil 2. 7 Hekatomnos Anıt Mezarı ve Kutsal Alanı, Muğla [9] 20
Şekil 2. 8 (a) Qin Shi Huang Terracotta Askerler, Çin [12]; (b) Katar İslam Sanatları Müzesi, Kasım 2017 [4] 20
Şekil 2. 9 İtalya, Oplontis Kazıları, Poppea Villası üst örtüleri, 2014 [4] 21
Şekil 2. 10 İtalya, Oplontis Kazıları, Poppea Villası, 2014 [4] 21
Şekil 2. 11 Anfitiyatro, Capua, 2014 [4] 22
Şekil 2. 12 Caracalla Hamamı, Roma 2014 [4] 22
Şekil 2. 13 Macellum, Pozzuoli [4] 23
Şekil 2. 14 Aeclanum Arkeopark, Avellino, Campania 2014 [4] 23
Şekil 2. 15 Patara Antik Kenti (a) restorasyon öncesi, (b) restorasyon sonrası [13] ... 24
Şekil 2. 16 Patara Antik Kenti Restorasyon sonrası çizimi [13] 25
Şekil 2. 17 Kaş Antik Tiyatrosu, (a) restorasyon öncesi, (b) restorasyon sonrası [13] 25
Şekil 2. 18 Kaş Antik Tiyatrosu Restorasyon sonrası çizimi [13] 26
Şekil 2. 19 Aspendos Tiyatrosu (a) restorasyon öncesi (b) restorasyon sonrası [14] .. 26
Şekil 2. 20 Colosseo, Roma [4] 27
Şekil 2. 21 Herculaneum, Napoli [4] 27
Şekil 2. 22 Herculaneum Müzesi (Museo Archaeologico Virtuale), Napoli, 2011 [4] 28
Şekil 3. 1 İtalya ve Türkiye [9] 29
Şekil 3. 2 İtalya'da Campania Bölgesi [9] 31
Şekil 3. 3 Solfatara [4] 32
Şekil 3. 4 Campania Bölgesi'nde Napoli'nin yeri [9] 33
Şekil 3. 5 Napoli İlçeleri (Comuni di Napoli) [9] 33
Şekil 3. 6 Arkaik Yerleşimler [23] 34
Şekil 3. 7 UNESCO Miras Listesinde yer alan Pompei ve çevresindeki arkeolojik alanlar [10] 34
Şekil 3. 8 Pompei güncel hava fotoğrafı [10] 36
Şekil 3. 9 Pompei'nin bölge ve adalarını gösteren ızgara plan 37

Şekil 3. 10 Kaçaklar Bahçesi'nden Vezüv Yanardağı, 2014 [4] 39
Şekil 3. 11 Şehir Kapısı opus quadratum[4] 45
Şekil 3. 12 VII.4.59'da andron, 2009 [37] 45
Şekil 3. 13 Nekropol, opus incertum [4] 46
Şekil 3. 14 Opus caementicium [9] 46
Şekil 3. 15 Samnit Dönemi yapıları [23] 48
Şekil 3. 16 (a) Tragedia Şairi Evi mozaiği, (b) Ephebos Evi eksedradaki mozaiği [4] 48
Şekil 3. 17 (a) Opus reticulatum Anfitiyatro duvarları, (b) Opus reticulatum duvar [4] 50
Şekil 3. 18 Forum [4] 50
Şekil 3. 19 Opus Latericium [4] 51
Şekil 3. 20 Fırın, Lav değirmen taşı [4] 51
Şekil 3. 21 Duca di Aumale Evi, Sarno Taşı [37] 52
Şekil 3. 22 (a), (b) Nocera Kapısı Nekropolü, (c) Asclepios Tapınağı sunağı, 2014 [4] 52
Şekil 3. 23 (a) Üçgen Forum Tholos'u Tüf Taşı Sütunları, (b) Herculaneum Kapısı [4] 53
Şekil 3. 24 Nocera Kapısı Mezarı, Lapilli [4] 53
Şekil 3. 25 Küçük Çeşmeli Ev, Lavapesta 53
Şekil 3. 26 Duca di Aumale Evi [4] 54
Şekil 3. 27 Ceii Evi, opus craticium [4] 54
Şekil 3. 28 Opus mixtum, 2014 [4] 54
Şekil 3. 29 Opus Vittatum, (a) Eumachia Binası, (b) Su Kulesi, 2014 [4] 55
Şekil 3. 30 Stuko Sıva (a) Stabiane Hamamı, (b) Suburbane Hamamı [4] 56
Şekil 3. 31 Faun Evi tablinum, opus scutulatum [4] 56
Şekil 3. 32 Opus sectile (a) M. Fabius Rufus Evi oecus yer döşemesi [37], (b) Bank [4] 57
Şekil 3. 33 Cocciopesto, Pompei [4] 57
Şekil 3. 34 (a) Opus spicatum Roma Sant'Angelo Kalesi, (b) Ceii Evi impluvium [4] 58
Şekil 3. 35 Menandros Evi, Oda 15 [37] 58
Şekil 3. 36 (a) Opus vermiculatum [39], (b) Faun Evi [4] 59
Şekil 3. 37 I. Stil duvar dekorasyonu (a) Faun Evi, (b) Sallust Evi [37] 65
Şekil 3. 38 II.Stil'de Gizemler Villası [4] 66
Şekil 3. 39 M. Lucretius Fronto Evi'nin tablinumunda yer alan III. Stil resimler [37] 67
Şekil 3. 40 IV. Stil Vettii Evi [37] 69
Şekil 3. 41 Cadde ve sokak isimlerini gösteren plan [37] 70
Şekil 3. 42 Atlama ya da Sıçrama Taşları [4] 71
Şekil 3. 43 Çeşmeler [4] 71
Şekil 3. 44 Liman Kapısı ve Caddesi, 2014 [4] 72
Şekil 3. 45 Abbondanza Caddesi'nden Sarno Kapısı ve Abbondanza Caddesi [37] ... 72
Şekil 3. 46 (a) Stabiana Caddesi ve Stabia Kapısı, (b) Nola Caddesi ve Nola Kapısı [37] 73
Şekil 3. 47 (a) Consolare Caddesi ve Herculaneum Kapısı, (b) Vezüv Caddesi [37] . 73
Şekil 3. 48 (a) Nocera Kapısı, (b) Nocera Caddesi, 2014 [4] 74
Şekil 3. 49 Mezarlık Caddesi [37] 74
Şekil 3. 50 Pompei'deki kapı ve nekropollerin yerlerini gösteren şema 77
Şekil 3. 51 Herculaneum Kapısı (a) tümleme öncesi [7], (b) tümleme sonrası [4] 77
Şekil 3. 52 (a) Vezüv Kapısı [37], (b) Nola Kapısı, 2014 [4] 78
Şekil 3. 53 Sarno Kapısı [4] 79

Şekil 3. 54 Nocera Kapısı (a) Nocera Caddesi'nden ve (b) Mezar Caddesi'nden, 2014[4] 80
Şekil 3. 55 (a) Nocera Kapısı Nekropolü, (b) Aedicula, 2014 [4] 81
Şekil 3. 56 Stabia Kapısı [4] 82
Şekil 3. 57 (a) Caligula Kemeri, (b) Tiberius Kemeri [4] 83
Şekil 3. 58 Macellum [4] 85
Şekil 3. 59 Opus incertum, Kamusal Lares Kutsal Alanı [37] 86
Şekil 3. 60 Metope ve triglif, Apollon Tapınağı [4] 87
Şekil 3. 61 Eumachia Binası, opus latericium [37] 89
Şekil 3. 62 Forum Planı [44] 90
Şekil 3. 63 Kamu Yönetim Yapıları, opus latericium [37] 91
Şekil 3. 64 Tholos, 2014 [4] 92
Şekil 3. 65 Dor Tapınağı, 2014 [4] 92
Şekil 3. 66 İsis Tapınağı planı [3] 94
Şekil 3. 67 Aesclepius Tapınağı planı [3] 94
Şekil 3. 68 Üçgen Forum, Büyük Tiyatro ve Odeion 95
Şekil 3. 69 Büyük Tiyatro, opus latericium [37] 96
Şekil 3. 70 Tiyatro Stoası ve doğusundaki Odeion'u gösteren hava fotoğrafı [10] 97
Şekil 3. 71 Venüs Tapınağı [3] 98
Şekil 3. 72 Anfitiyatro hava fotoğrafı [10] 100
Şekil 3. 73 Anfitiyatro, 2014 [4] 100
Şekil 3. 74 Büyük Palestra [4] 102
Şekil 3. 75 Forum Hamamı planı [3] 103
Şekil 3. 76 Forum Hamamı telamon, tepidaryum [4] 104
Şekil 3. 77 Suburbane Hamamı planı [3] 105
Şekil 3. 78 Stabiane Hamamı planı [3] 106
Şekil 3. 79 Stabiane Hamamı (a) Hypocaust (b) Latrina [4] 106
Şekil 3. 80 Castellum Aquae planı ve fotoğrafı [37] 107
Şekil 3. 81 Castellum Aquae (a) içi, (b) görünüşü [4] 107
Şekil 3. 82 Stephanus Fullonicası planı [3] 109
Şekil 3. 83 Yıkama tekneleri [37] 110
Şekil 3. 84 Vestibulumdan atrium [37] 110
Şekil 3. 85 Genelev planı [3] 112
Şekil 3. 86 Scienziati Evi impluviumu [4] 114
Şekil 3. 87 Atrium tipleri 114
Şekil 3. 88 Pompei'de yaygın olarak kullanılan triclinium şemaları [42] 115
Şekil 3. 89 Pompei'deki Bazı Evlerin Planları [3] 117
Şekil 3. 90 Faun Evi atriumları [4] 119
Şekil 3. 91 Fırıncı Evi [4] 123
Şekil 3. 92 Cerrah Evi [37] 124
Şekil 3. 93 Cecilio Giocondo Evi'ndeki cellaio (kiler) [37] 126
Şekil 3. 94 Vettii Evi peristilli bahçe 126
Şekil 3. 95 Ceii Evi, 2014 [4] 128
Şekil 3. 96 Geometrik Mozaikler Evi [37] 130
Şekil 3. 97 Marcus Fabius Rufus Evi planı [50] 131
Şekil 3. 98 M. Fabius Rufus Evi, Mayıs 2011 [37] 132
Şekil 3. 99 II. Stil arka duvar, IV. Stil ön duvar, Mayıs 2011 [37] 132
Şekil 3. 100 P. Casca Longus Evi planı [37] 133
Şekil 3. 101 Faucesten atrium, Mayıs 2011 [37] 134
Şekil 3. 102 (a) İmpluvium su haznesi, (b) Compluvium boşluğu [37] 134

Şekil 3. 103 Kriptoportiko Evi [37] 135
Şekil 3. 104 Kriptoportiko Evi planı [50] 136
Şekil 3. 105 Kriptoportiko Evi kriptoportikosu ve tricliniumu [37] 137
Şekil 3. 106 Sacello Troia Evi, giriş ve atrium, Aralık 2005 [37] 137
Şekil 3. 107 Achilles'in Lararium Evi [37] 138
Şekil 3. 108 Paquio Proqulo Evi planı [50] 139
Şekil 3. 109 Peristil, Aralık 2006 [37] 140
Şekil 3. 110 Triclinium, Mayıs 2006 [37] 141
Şekil 3. 111 Ephebos Evi planı [37] 142
Şekil 3. 112 Ephebos Evi cubiculumu ve lararium [50] 142
Şekil 3. 113 Ephebos Evi eksedrası [37] 143
Şekil 3. 114 (a) Ev No: 10 özgün ahşap kapı, (b) Ev No: 11 yeni oturma elemanlarıyla triclinium, Aralık 2006 [37] 143
Şekil 3. 115 Ev No: 12, yaz tricliniumu, Aralık 2006 [37] 144
Şekil 3. 116 Ev No: 12, (a) Portiko, (b) Niş, Aralık 2006 [37] 145
Şekil 3. 117 Ev No: 19 atrium ve portiko, Aralık 2006 [37] 145
Şekil 3. 118 Plan [50] 146
Şekil 3. 119 I.7.2 - 1911-1923'te kazılan, Merdivenyolu [37] 146
Şekil 3. 120 I.7.3 - 1911-1923'te kazılan, Fabio Amandio Evi [37] 146
Şekil 3. 121 I.7.4 - 1868-1911-1927'de kazılan, Corinthus'un Çömlekçilik Atölye ve Dükkanı, Aralık 2007 [37] 147
Şekil 3. 122 I.7.5 - 1868-1911-1923'te kazılan, Philippus Evi ve Dükkanı, Aralık 2007 [37] 147
Şekil 3. 123 I.7.6 - 1912-1927'de kazılan, Primilla Konut ve Dükkanı, Mayıs 2005 [37] 147
Şekil 3. 124 I.7.7 - 1912-1924'te kazılan, Sacerdos Amandus (Rahip Amandus) Evi ya da Spartaco Freskli Ev, Mayıs 2005 [37] 147
Şekil 3. 125 I.7.8- 1912'de kazılan, I.7.9 ile bağlantılı thermopolium, Mayıs 2005 [37] 148
Şekil 3. 126 IV. Stil Evi planı [50] 149
Şekil 3. 127 Atrium, 2007 ve tablinum, 2010 [37] 149
Şekil 3. 128 Castricio Caddesi'nden Cerere Evi ve tablinumu, Eylül 2005 [37] 151
Şekil 3. 129 Cerere Evi planı [50] 151
Şekil 3. 130 D.Octavius Quartio Evi planı [3] 152
Şekil 3. 131 D.Octavius Quartio Evi atrium batısı ve vestibulum, Aralık 2005 [37] .. 152
Şekil 3. 132 (a) Kapı ve (b) Oecus (salon), Mayıs 2005 [37] 153
Şekil 3. 133 Sacellum (Şapel) ve bahçeye güneyden kuzeye bakış [37] 154
Şekil 3. 134 D. Octavius Quartio Evi euripos [37] 154
Şekil 3. 135 Amanti (Aşıklar) Evi planı [50] 155
Şekil 3. 136 Amanti (Aşıklar) Evi fauces ve culina [37] 155
Şekil 3. 137 Oda 10'dan peristilli bahçeden doğuya bakış, Mart 2009 [37] 156
Şekil 3. 138 Gizemler Villası, 2014 [4] 160
Şekil 3. 139 Gizemler Villası planı [3] 160
Şekil 3. 140 Gizemler Villası atriumdaki compluvium ve impluvium, 2014 [4] 161
Şekil 3. 141 Diomedes Villası Mezarlık Caddesi'nden giriş ve atrium, 2014 [4] 161
Şekil 3. 142 Diomedes Villası planı [3] 162
Şekil 3. 143 İmparatorluk Villası planı [51] 163
Şekil 3. 144 Sütunlu avlu [29] 163
Şekil 3. 145 Pompei'deki yeşil alanların günümüzdeki durumunu gösteren plan [37] 164
Şekil 3. 146 D. Octavius Quartio Evi hortusu [37] 165

Şekil 3. 147 Fullonica [37] 166
Şekil 3. 148 Amanti Evi [37] 166
Şekil 3. 149 Kaçaklar Bahçesi, 2014 [4] 167
Şekil 3. 150 Sahadaki harita ve UNESCO tanıtım panosu, 2014 [4] 168
Şekil 3. 151 Pompei'de restoran, 2014 [4] 168
Şekil 3. 152 Pompei Arkeolojik Alanı'nda koruyucu çatı, 2014 [4] 169
Şekil 3. 153 Liman Kapısı girişi, 2014 [4] 169
Şekil 3. 154 GPP tanıtım panoları, 2014 [4] 171
Şekil 3. 155 MiBAC ve SAPES tanıtım panoları, 2014 [4] 172
Şekil 3. 156 POMPEIVIVA-Il Ministro per la Coesione Territoriale-SANP 174
Şekil 3. 157 Suburban Hamamı, 2014 [4] 175
Şekil 3. 158 Bağların tanıtım panoları, 2014 [4] 175
Şekil 4. 1 Kasım, 2014 [4] 176
Şekil 4. 2 Kasım, 2014 [4] 178
Şekil 4. 3 Herculaneum Kenti planı [48] 179
Şekil 4. 4 Mermer kitabe [4] 180
Şekil 4. 5 Disegno di J.L. Desprez, il Tempio di Iside,1777 (ahşap koruyucu çatı) [54] 181
Şekil 4. 6 Pianta F.e P. La Vega 1787-1809 (MANN Archivio Disegni inv. 2615) [51] 182
Şekil 4. 7 Pompei'nin kamulaştırılması için yapılan kadastro haritası 1807 [45] ... 184
Şekil 4. 8 1825 Kazı haritası [44] 186
Şekil 4. 9 1863 kazı çalışmaları [33] 187
Şekil 4. 10 Pompei bölge ve adalarının numaraları 188
Şekil 4. 11 Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi, Fiorelli maketi, 2014 [4] 189
Şekil 4. 12 Marcus Fabius Rufus Evi (a) insan figürü, (b) köpek Figürü [37] 189
Şekil 4. 13 Gizemler Villası, (a) kapı (b) pencere [37] 190
Şekil 4. 14 (a) Cerere Evi mobilyası, (b) Philippus Evi vestibulumundaki 190
Şekil 4. 15 (a) D. Octavius Quartio Evi kapısı, (b) Menandros Evi'ndeki büstler, (c)Boscoreale Regina Villası'ndaki ağaç [37] 191
Şekil 4. 16 Ansicht des modells eines Theiles der Stadt, (şehrin kısmi maketi) [55] 192
Şekil 4. 17 1882 kazı çalışmaları sonrası Pompei Kenti planı [55] 192
Şekil 4. 18 1748-1882 kazı çalışmaları sonucu Pompei Kenti planı (Ergebnisse der Ausgrabungen voa 1748-1882) [47] 193
Şekil 4. 19 1870 kazı çalışmaları [7] 193
Şekil 4. 20 Atrium, Mayıs 2010 [37] 197
Şekil 4. 21 Atriumun doğusundaki geniş oecus, Şubat 2010 [37] 197
Şekil 4. 22 Kriptoportiko Evi, Mayıs 2006 [53] 198
Şekil 4. 23 Kriptoportiko Evi yaz locası, Mayıs 2006 [37] 199
Şekil 4. 24 Sacello Troia Evi Atriumu ve Oda 5, Mart 2009 [37] 200
Şekil 4. 25 Sacello Troia Evi, Oda 2 ve triclinum, Mart 2009 [37] 201
Şekil 4. 26 Kriptoportiko Evi ve Sacello Troia Evi çatı örtüsü [50] 201
Şekil 4. 27 Güney portiko kazısı ve çatı strüktürü için sütunlar üstündeki lentoların yerleştirilmesi (26 Temmuz 1923) [37] 203
Şekil 4. 28 Paquio Proculo Sokak [37] 205
Şekil 4. 29 Peristilden mutfak ve kiler, Kasım 2006 [37] 205
Şekil 4. 30 (a) Sacerdos Amandus Evi pseudoperistili (sözde-peristil), 1927, (b) batı duvarındaki lararium nişi, Aralık 2006 [37] 207
Şekil 4. 31 Fabio Amandio Evi kazı sırasında çekilmiş fotoğraflar [37] 209

Şekil 4. 32 Fabio Amandio Evi, atriumun batı duvarı ve küçük yarı dairesel su tankı ile küçük peristil (b) Fabio Amandio Evi atrium, Aralık 2005 [37]..... 209
Şekil 4. 33 Philippus'un Evi ve Dükkanı avlu ve güneyindeki tablinum, Aralık 2005 [37] 210
Şekil 4. 34 1957 Pompei hava fotoğrafı [27]..... 211
Şekil 4. 35 Mermer havuzlu bahçeden batı duvarı, Mayıs 2011 [37]..... 213
Şekil 4. 36 Casina dell'Aquila'nın yeni çatı görünüşü, Kasım 2009 [37]..... 215
Şekil 4. 37 1911-1923 ile 1924-1948 arası yapılan kazılar [42]..... 216
Şekil 4. 38 Ev no. 11, ahşap kapı ile kapatılan portiko, Aralık 2006 [37]..... 217
Şekil 4. 39 Ev no. 12, yaz tricliniumu, Aralık 2006 [37]..... 218
Şekil 4. 40 Ev no. 12, yaz tricliniumu, Aralık 2006 [37]..... 219
Şekil 4. 41 Ev no. 12, peristil bahçe, Aralık 2006 [37] 220
Şekil 4. 42 Ev no. 19, atrium, Aralık 2006 [37] 220
Şekil 4. 43 (a) Ephebos Sokağı'ndan giriş, Aralık 2007 (b) Atrium, Eylül 2005 [37] 223
Şekil 4. 44 Oda No. 3, Aralık 2007 [37]..... 224
Şekil 4. 45 1825 A. Bibeut Kazı haritası [45]..... 225
Şekil 4. 46 1952 kazısı [37] 226
Şekil 4. 47 Kazı gazetesi (Giornale degli Scavi di Pompei, G.Fiorelli), Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi [4] 227
Şekil 4. 48 Atrium, Mart 2009 [37] 227
Şekil 4. 49 Oda 7 mimari duvar resmi, Mart 2009 [37] 229
Şekil 4. 50 1860 Pompei Kazısı [45] 230
Şekil 4. 51 Atrium, Aralık 2005 [37]..... 231
Şekil 4. 52 Yaz tricliniumu ve biclinium, Temmuz 2011 [37]..... 232
Şekil 4. 53 (a) Euripostaki şapel (b) Bahçedeki Nympha nişi ve çeşme, Mart 2009 [37] 232
Şekil 4. 54 Portikonun güney tarafı, Mart 2009 [37]..... 234
Şekil 4. 55 Atrium, Mart 2009 [37] 235
Şekil 4. 56 1879'dan 1948'e kadar kazılan alanları gösteren plan [42] 236
Şekil 4. 57 1962 Maiuri haritası [22]..... 237
Şekil 4. 58 Büyük Tiyatro orkestra ve sahne [28] 246
Şekil 4. 59 Büyük Tiyatro orkestra ve sahne, 2012 [4] 246
Şekil 4. 60 Kule, 2012 [4]..... 247
Şekil 4. 61 Gladiator Evi [56]..... 248
Şekil 4. 62 Faun Evi, 2014 [4]..... 249
Şekil 4. 63 (a) Faun heykeli replikası, (b) Özgün Faun heykeli Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi, 2014 [4] 249
Şekil 4. 64 (a)Apollon Heykeli replikası Apollon Tapınağı, (b) Özgün Apollon Heykeli Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi, 2014 [4] 250
Şekil 4. 65 (a) Faun Evi mozaik replikası, (b) Özgün mozaik Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi, 2014 [4]..... 250
Şekil 4. 66 Faun Evi, Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi, 2014 [4]..... 250
Şekil 4. 67 (a) Eumachia Binası mermer kapı [28] (b) Mermer kapı, 2012 [4] 252

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 3. 1 İtalya bölge, il ve ilçeleri 30
Çizelge 3. 2 Özgün dönem işçilikleri (opus) 60
Çizelge 3. 3 Pompei'deki bozulma nedenleri ve hasarlar 170
Çizelge 4. 1 Ephebos Evi restorasyon gider tablosu [50] 221
Çizelge 4. 2 Ephebos Evi restorasyon maliyet tablosu [50] 222
Çizelge 4. 3 Özgün dönem müdahaleleri 242
Çizelge 4. 4 Çağdaş dönem müdahaleleri 254
Çizelge 4. 5 Pompei'de Görülen Müdahaleler Tablosu 258

ÖZET

NAPOLİ POMPEİ ARKEOLOJİK SİT ALANI'NDAKİ KORUMA AMAÇLI MÜDAHALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mehveş KAZMA ÇETİNER

Mimarlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Cengiz CAN

Arkeolojik miras olarak tanımlanan Pompei Antik Kenti, İtalya'daki Napoli Şehri'nin güneyinde yer almaktadır. Bronz Çağı yerleşimlerinin tespit edildiği kente M.Ö.8.yy.'da Yunanlar'ın gelmesi ile birlikte mimaride Hellen etkileri görülmüştür. Osk ve Etrüsk Dili'ndeki yazıt ve dekorasyon ürünleri ile işgalci Osklar ve Etruria Bölgesi'nden bu alana geldikleri düşünülen Etrüskler'in kentteki varlıkları kanıtlanmıştır. M.Ö.5.yy. Samnit Dönemi'nin ardından yeniden Yunan egemenliğine giren Pompei, son olarak M.Ö.80'de Roma İmparatorluğu tarafından ele geçirilmiştir. Bu dönemlerde kentsel müdahale ve mimaride çeşitlilikler, kamu yapıları ve özel mülklerde işlevsel ve mekânsal farklılıklar meydana gelmiştir. Vezüv Yanardağı çevresindeki antik yerleşimler ve Pompei 62'de gerçekleşen şiddetli bir deprem sonucunda hasar görmüş, depremin ardından yapılan restorasyon ve onarımlarda işçilik, yapım tekniği ve malzeme kullanımları değişmiştir. 24 Ağustos 79'da Vezüv Yanardağı'nın patlamasına kadar restorasyon sürecinde olan Pompei 16.yüzyıl'a dek toprak altında kalmıştır. 18.yüzyılın ikinci yarısına kadar koleksiyon, hazine ve müze eserlerinin araştırılması amacı ile yürütülen ilk kazı ve keşif çalışmalarında mimari dokuya zarar verilmiştir. 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yürütülen kurtarma çalışmaları bütünsel bir yaklaşımla gerçekleştirilerek kazı yönteminden doğan hasarlar durdurulmuştur. Ancak, 20.yüzyıl restorasyonlarında, o dönemin koruma anlayışı ile olumlu olarak nitelendirilen beton ve betonarme ögelerin kullanımı sonucunda yapılar tahribata

uğramıştır. 21.yüzyıl restorasyon çalışmalarında bu hatalı müdahalelerin kaldırılmasının mümkün olduğu yapılara ziyaretçi girişlerinin sağlandığı, mümkün olmayanlara ise yıkılma riski taşımaları gerekçesi ile girişlerinin engellendiği görülmektedir. Kazı çalışmaları sonucu 45 hektarlık kısmı gün ışığına çıkarılan alandaki mimarlık, heykeltıraşlık, resimsel ve mozaik miraslar bilim insanı ve araştırmacıların çalışmalarına ışık tutmuştur. Bu özellikleri sebebi ile Pompei kazıları, 1997'den beri UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer almaktadır.

Beş bölümde ele alınan çalışmanın birinci bölümünde araştırma ve kaynak edinme süreci, tezin özet, amaç ve yöntemleri ile orijinal katkısı ve tespitleri kısaca anlatılmıştır. İkinci bölümde koruma yaklaşımları, kavramları ve ilkeleri, arkeolojik alanlar hakkındaki kanun ve yönetmelikler incelenmiş, üçüncü bölümde Pompei Antik Kenti'nin tarihsel geçmişi, kent ve çevresindeki şehircilik gelişim ve değişimleri ortaya konulmuştur. Dördüncü bölümde, alanda 16.yüzyıldan bugüne dek yapılan müdahale ve restorasyon tekniklerinin değişimi ve kazı çalışmaları değerlendirilmiştir. Beşinci bölümde ise tüm bu araştırma ve değerlendirmeler dikkate alınarak özgün ve çağdaş dönem müdahalelerinin Pompei arkeolojik ve mimari değerleri üzerindeki durum ve sonuçları açıklanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Napoli, Pompei Arkeolojik Sit Alanı, arkeolojik restorasyon.

ABSTRACT

AN EVALUATION OF INTERVENTIONS AIM TO CONSERVATION POMPEII ARCHAEOLOGICAL AREA IN NAPLES

Mehveş KAZMA ÇETİNER

Department of Architecture

MSc. Thesis

Adviser: Prof. Dr. Cengiz CAN

The ancient city of Pompeii as an archaeological heritage is located to the south of the city of Naples, in Italy. Bronze Age settlements were first identified in this area. Had been arriving of the Greeks in the 8th century B.C, Hellenistic art influenced the city architecture. Then the Oskans who occupied Pompei and reached the inscriptions in Oscan language to the present. Etruscan who had come from Etruria to Pompei, discovered Etruscan Style decorations and inscriptions in Etruscan language during the excavations. In the 5th century B.C., urban development were carried out in the Samnite phase. After Samnites, Pompei had been the under Greek domain again and finally captured by the Roman Empire in 80. During these periods, urban development, architecture, construction techniques and material usage had been varied. According to these periods, the functional and spatial differences had become in private and public buildings of Pompei. The ancient settlements around Vesuvius were destroyed as a result of a devastating earthquake in 62. Following the earthquake, selection of construction techniques and materials aim to reinforce the structures and the reconstructions changed. changes in the in the city were changed. During these periods, maintaince and reconstructions were carried out in the city. Pompei Archaelogical Site was unearthed after the eruption of the Mounth of Vesuvius on 24 August in AD 79 until 16th century. Until the second half of the 18th century, the decorations and structures was damaged in the first excavation and exploration works carried out with the aim of investigating collections, treasures and museum works. From the second half of the 18th century, documentation became widespread, and conservation work approaches had been integrated. Despite, it has been determined that the widespread use

of concrete and reinforced concrete in order to maintenance in the 20th century had been damaged. Roof reconstructions and annexes were made in order to protect the archaelogical finds. Interventions that have been achieved before in the 21st century restoration works have been removed. Some of the buildings were closed to visitors because they were in danger of collapse. Pompei area is 63 hectares and 44 hectares of the ancient city had been uncovered and excavated. The alteration of the intervention and restoration techniques supplied since the 16th century to the present searches in this thesis. During the excavations in Pompeii, many architecture, sculpture, painting and mosaic heritage uncovered. The obtained data shed light on the work of scientists and researchers. Due to these characteristics, Pompeii excavations, inscribed in the UNESCO World Heritage List since 1997.

In the first chapter of the thesis consisted of five chaptes, explained litreture review, objective of the thesis, thesis summary, methods, original contribution and determinations. In the second chapter, conservation approaches, concepts and principles, laws and regulations about archaeological fields are researched. Having been taking part the history of the Ancient City of Pompeii, urban development in the city and its surroundings in the third chapter. In the fourth chapter, the intervention and restoration techniques of the 16th century and the excavation studies in the area are evaluated. Finally, in the fifth chapter, results of the ancient and contemporary interventions on the archaeological and architectural values of Pompeii were explained by considering all these researches and evaluations.

Keywords: Naples, Pompeii Archaeological Area, archaeological restoration.

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Pompei Antik Kenti 79'da,[1] Vezüv Yanardağı patlamasına dek Yunan, Osk, Etrüsk, Samnit ve Roma etkisi altında kalmıştır. Hukuki, ticari, sanat, ekonomik ve sosyolojik anlamda değişimlere uğramıştır. Bununla birlikte kentsel gelişim ve mimari müdahaleler sebebi ile duvar yapım teknikleri ve malzemelerde çeşitlilikler görülmüştür. Araştırmacılar, bu teknik, malzeme ve yapı dekorasyonlarını dönemlere göre analiz etmişlerdir. Yapıların mozaik ve duvar resimlerinde değişerek uygulanan Pompei Stilleri sınıflandırılmıştır. Vezüv patlamasından 17 yıl önce, 62 depremi dolayısıyla yapılar, kapsamlı restorasyon ve onarımlar geçirmiştir. Bina güçlendirmeleri amacıyla yeni yapım teknikleri tasarlanmıştır. Vezüv Yanardağı patlaması esnasında hala yapımı ve onarımı devam eden binaların olduğu tespit edilmiştir.

79'dan sonra Pompei Kenti, yüzyıllar boyunca, lapilli denilen volkanik püskürtü altında kalmıştır. 16. yy.'da ilk bulgular keşfedildikten 18.yy.'a dek, yalnızca kraliyet hazinesinde yer alabilecek zenginliklerin ortaya çıkarılması üzerine yapılan kazı çalışmaları neticesinde kent, tahribata uğratılmıştır. Daha sonraki yüzyıllardaki kazılarda yapısal çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Çalışmalarda kentteki, mimari, arkeolojik, resim, tarihi, edebi ve mitolojik tüm değerler bir bütün olarak düşünülerek koruma altına alınmıştır. Kazı çalışmalarıyla eş zamanlı olarak, güçlendirme, onarım, restorasyon, konservasyon ve rekonstrüksiyon çalışmaları yürütülmüştür. Tüm bu çalışmalar gerçekleştirilirken, restorasyon kuramları ve kavramları ile birlikte bir takım restorasyon yaklaşımları ve görüşleri ortaya çıkmıştır. Bu bilimsel çalışmalar ışığında, kazı ve restorasyon çalışmalarındaki yapıya zarar veren ve vermeyen müdahaleler ayırt

[1]Anlatımlarda kullanılan yıl ve yüzyıl belirten rakamlar aksi belirtilmedikçe M.S. anlamına gelecektir.

edilmiş, hatalı uygulamalar geri alınmaya başlanmıştır. Başlı başına bir restorasyon tarihi müzesi olan kent, 1997'de Unesco Dünya Mirası Listesi'ne girmiştir. Yaklaşık %70'i açığa çıkartılan Pompei'de kazı ve restorasyon çalışmaları sırasında, toprak kaymaları ve hatalı malzeme kullanımları dolayısı ile hasarlar oluşmuş, bazı yapılar yıkılmıştır. Örneğin, Casa del Moralista'nın II.Dünya Savaşı'nda çöken bahçe duvarı, özgün taşları ile tekrar yapılmıştır. 2010'un sonunda aşırı yağmur nedeni ile yıkılmıştır. Gladyatörler Evi de 1943 II.Dünya Savaşı sırasında yıkılmıştır. 1950 restorasyonlarında binaya betonarme çatı ve eklentiler yapılmıştır. Yine 2010'daki yağmurların etkisi ile Gladyatörler Evi'nin gladyatör freskli duvarları çökmüştür. Bu gibi yıkım olayları sonucu, 2011'in aralık ayında, UNESCO ile İtalya arasında, Herculaneum, Torre Annunziata ve Pompei'nin restorasyonunda birlikte çalışılması için anlaşma yapılmıştır. UNESCO işbirliği yapmak üzere, alanda çalışacak uzman danışmanlar görevlendirmiştir. Masrafları İtalyan Kültür Bakanlığı tarafından karşılanan restorasyon çalışmaları günümüzde halen yürütülmektedir. Bu sebeple alandaki bazı yapılar gözlemci ziyaretine kapatılmıştır. Güncel restorasyon uygulamaları yapılara zarar veren müdahalelerin kaldırılması yönünde gerçekleştirilmektedir. Tezde Pompei'nin geçirdiği tüm fazlar ele alınmıştır.

1.1 Literatür Özeti

Pompei Arkeolojik Sit Alanı'ndaki müdahaleler, alanın keşfinden itibaren İtalya ve çeşitli ülkelerden araştırmacıların çalışmalarına konu olmuş ve yayınlara dönüştürülmüştür. Ulaşılan yayınlar içerisinden, yapıların bozulma analizleri, arkeolojik-mimari restorasyon kararları ve müdahaleleri konusunda Rosa Anna Genovese'nin küratörlüğünü yaptığı 'Restauri Archeologici A Pompeii Ed Ercolano (Pompei ve Herculaneum'daki Arkeolojik Restorasyonlar)' yayınından faydalanılmıştır. 79'a kadar yapılan antik restorasyonlar, özgün yapım tekniklerindeki değişimlerin tespit edilmesi için temel kaynak olmuştur. Kazı ve müdahalelerin incelendiği bölümde, sütunlardaki değişimlerin fotoğraf arşivlerine göre analiz edildiği Antonella Carolini'nin 'Vesuviana' yayını kullanılmıştır. Araştırılan kaynaklardan, çalışma sahasındaki koruyucu çatı müdahalelerinin tespitinde Maria Concetta'nın küratörlüğünü yaptığı 'Le Coperture Delle Aree Archeologiche (Arkeolojik Alanlarda Üst Örtüler)' kitabından yararlanılmıştır. Amedeo Maiuri'nin 'Pompei' eserinde kamu yapıları, evler, villa ve mezarlar ile yapıların 1951'e ait müdahale durumlarını içeren fotoğraflar yer

almıştır. M.Ö. 2.yy. Pompei koleksiyonunun incelendiği Editör Gaetano Macchiaroli'nin 'Pompeiana' adlı yapıtında, kazı başkanlığını yürüten Amedio Maiuri'nin 1879'dan 1948'e Pompei kazıları ve keşifleri sunulmuştur.

Vitruvius'un 'Mimarlık Üzerine On Kitap' eserinde Pompei evleri ve villaları, alan tanımları, mekan oran ve ölçülerine yer verilmiştir. Yazılarını Pier Giovanni Guzzo ve Antonio d'Ambrosio'nun hazırladığı Electa yayınlarının 'Pompei' isimli rehberi alandaki önemli yapıların mimarlık tarihi, sanat tarihi ve arkeoloji açısından değerlerini ortaya koymuştur. Yayındaki Pompei planları, yapı elemanları, mozaik ve fresk görsellerinden faydalanılmıştır. Mozaik ve fresklerde uygulanan Pompei stilleri tespitinde ve ilgili konuda tezde kullanılan görsellerde Ministero per i Beni Culturali e Ambientali (İtalya Kültür Bakanlığı) yayını 'Pompei 1748-1980' önemli bir kaynak olmuştur. 'The National Archaeological Museum of Naples' müze rehberinden Pompei'e ait mozaik, fresk ve stuko koleksiyonlar yer almıştır.

Editör ve küratör Fausto Zevi'nin 'Pompei' adlı yapıtında arkaik dönem yerleşimleri, Etrüsk Dönemi, Hellenistik Dönem, Samnit Dönemi, Sulla ve Augustus Dönemi'nde kamu ve özel mimariler ile ev, villa ve mezarların dönüşümleri detaylandırılmıştır. Malzeme ve yapım tekniği özelinde incelenen antik dönem müdahaleleri eleştirel bir yaklaşımla irdelenmiştir. Pietro Giovanni Guzzo ve Maria Paola Guidobaldi küratörlüklerinde hazırlanan 'Nuove Ricerche A Pompei Ed Ercolano (Pompei ve Herculaneum'un Güncel Araştırmaları)' yapıtında Pompei'deki antik müdahaleler ve onarımların yanında Pompei stilindeki freskler ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bunlara paralel olarak Pompei'nin M.Ö. 80'e dek geçirdiği dönemler, Roma yönetimi altındaki fazlar, 62 depremi ile 79 patlaması arasındaki onarımların incelenmesinde Egon Corti'nin 'Ercolano e Pompei' kitabından yararlanılmıştır. Jean-Pierre Adam'ın 'Roman Building' kitabından alanda sıklıkla karşılaşılan Roma yapım teknikleri ve malzemeleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler araştırılmıştır.

Pompei'de karşılaşılan Arkeolojik terimlerin Türkçeleştirilmesinde incelenen kaynaklar arasından ağırlıklı olarak Secda Saltuk'un Arkeoloji Sözlüğü'ne başvurulmuştur. Sözlük, yapı elemanları, mekanlar ve yapı dekorasyonları adlarına kılavuzluk etmiştir.

1.2 Tezin Amacı

Varılmaya çalışılan sonuç, tezin Pompei Antik Kent yerleşiminin sahip olduğu arkeolojik ve mimari değerlerin araştırıldığı, antik dönem müdahaleleri ile kazı sonrası müdahalelerin sunulduğu bir ürün olmasıdır. Kuruluşundan patlamaya kadar geçen sekiz asır ve alanın keşfinden günümüze yaşanan üç asır boyunca kentin incelenmesidir.

Kentin kuruluşundan patlamaya kadar kazandığı mimari ve kentleşme niteliklerinin incelenmesi, yapı ve mekan fonksiyonlarındaki ihtiyaçların, kentte yaşanan istilalar ve doğal afetler sonucu değişen sosyoekonomik faktörlerin mimari ve kentleşmeye yansıyan sonuçlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Dönem müdahaleleri ile antik restorasyonlarda uygulanan yapım teknikleri ve malzemeler içerisinden alanda koruma sorunları meydana getiren kullanımlar saptanmıştır.

Kazı ve müdahale yöntemlerinin koruma tarihi ve teorileri açısından irdelenmesi sit alanında tespit edilen koruma sorunlarının yol gösteren koruma yaklaşımları ışığında değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Kazı başkanları ve ekiplerinin karşılaştığı koruma ve restorasyon sorunlarına yaklaşım biçimleri, hasar veren müdahalelerin geri alınabilirliğinin değerlendirilmesi, yapılan çıkarımlar sonucu çağdaş müdahale kararlarının nasıl verildiği konuları araştırılmıştır. Arkeolojik alanlarda görülen yapım teknikleri ve malzemelerin yüzyıllara göre incelenmesi, yapıların korunması ve daha uzun süre ayakta kalabilmesi için doğal ve yapay bozulma tehditlerinin saptanması, alanlarda uygulanan geçici ve kalıcı restorasyon ve konservasyon müdahalelerinin irdelenmesi amaçlanmıştır.

- Yöntem

Yıldız Teknik Üniversitesi (YTÜ) ve Seconda Universita degli Studi di Napoli (SUN) arasındaki ikili anlaşma kapsamında elde edilen Erasmus bursu ile 2011-2012 güz yarıyılında Napoli'de bulunulmuştur. Tecniche di Restauro (Restorasyon Teknikleri) dersi yürütücüsü Prof. Dr. Giuseppina Pugliano'nun, Pompei Arkeolojik Alanı'na düzenlediği teknik gezilere katılınmıştır. Pompei Sit Alanı'nı konu alarak hazırladığı dersler takip edilmiştir. Napoli'de yer alan üniversite, müze ve kütüphanelerde kaynak araştırmaları yapılmıştır. Alana ait eserlerin sergilendiği Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde Pompei ile ilgili görseller fotoğraflanmıştır. Toplanan kaynak ve bilgiler derlenerek çalışma ve sunumlar hazırlanmıştır. Prof. Dr. Giuseppina Pugliano ile ayda

bir kez değerlendirilmiş, Tecniche di Restauro dersi kapsamında notlandırılmıştır. Daha sonra, Kasım 2014'te Napoli'ye tekrar gidilerek alan çalışması sürdürülmüştür. Alanın güncel durumu fotoğraflanmış ve gözlemlenmiştir.

Çalışmada kullanılan kaynaklar Napoli ve İstanbul'daki müze ve kütüphanelerden, satışta olanlar ise satın alınarak elde edilmiştir. Restorasyon sürecinde bulunması veya ziyaretçi güvenliğinin sağlanamaması sebebi ile girilemeyen yapıların, internetteki görsellerinden yararlanılmıştır. Pompei ile ilgili verilerin yer aldığı yayınların bir bölümü, İ.Ü., SUN ve YTÜ'de danışılan öğretim üyeleri ile birlikte oluşturulmuştur. Napoli'de bulunan SUN, Universita degli Studi di Napoli Federico II, Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi Kütüphaneleri'nde araştırmalar yapılmıştır. Arkeoloji Müzesi Kitapçısı, Pompei Arkeolojik Alan Kitapçısı ve şehir merkezinde yer alan kitapçılardan da diğer kaynaklar edinilmiştir. İstanbul'daki arkeoloji müzeleri kütüphanelerinden Pompei ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

Okuyucu için daha anlaşılır olabilmesi amacı ile Türkçe arkeoloji terimleri sözlüklerinden faydalanılmıştır. Tezde geçen arkeolojik terimlerin, kavramsal açıklamalarına kısaca yer verilmiştir. Arkeolojik alan, mekan isimleri, kavram ve terimler kullanılarak Pompei'deki yapı ve yollar isimlendirilmiştir. Bu isimlerin Türkçe çevirilerinde arkeoloji konusunda uzman danışmanımız Doç. Dr. Sedef Çokay Kepçe'den görüş alınmıştır. Çalışmada ayrıca yapı ve yolların Türkçe, İngilizce ve İtalyanca isimlerinin karşılaştırılabileceği listeler sunulmuştur.

Koruma yaklaşımları, kavramları ve ilkeleri, arkeolojik alanlar hakkındaki kanun ve yönetmeliklerin incelendiği ikinci bölümde Türkçe kaynaklardan yararlanılmıştır. Pompei ile alakalı verilerin yer aldığı Türkçe kaynakların çoğunluğunu ansiklopedi ve sözlükler oluşturmaktadır. Üçüncü bölümde, Pompei Antik Kenti'nin tarihsel geçmişi, kent ve çevresindeki şehircilik gelişim ve değişimleri yabancı dildeki yayınlardan incelenmiştir. Bu bölümdeki görsel sunumlarda, Pompei Sit Alanı'nda çekilen fotoğraflar ve ziyarete kapalı olan yapılar için internet verileri kullanılmıştır. Dördüncü bölümde Pompei Antik Kenti kazı çalışmaları ve alanda yapılan müdahaleler ile ilgili bilgiler verilmiştir. Daha detaylı restorasyon ve müdahale anlatımları için yabancı dildeki Genovese'nin Restauri Archeologici A Pompeii Ed Ercolano yayını, Carolini'nin Vesuviana, Bologna yapıtı, Maria Concetta Laurenti'nin küratörlüğünü yaptığı Le Coperture Delle Aree Archeologiche eseri, Guzzo ve Guidobaldi'nin Nuove

Ricerche Archeologiche A Pompei Ed Ercolano yayınlarına başvurulmuştur. Bu bölümde alanda karşılaşılan koruma sorunları, alandaki bozulma şekilleri ve nedenleri anlatılmıştır. Poempei'deki konservasyon çalışmaları, restorasyon ve koruma uygulama yöntemleri incelenmiştir. İtalyanca ve İngilizce kaynaklardan yapılan çevirilerde mimari ve arkeolojik terimler içeren İngilizce ve İtalyanca sözlüklerden faydalanılmıştır.

1.3 Orjinal Katkı

Bu tez ile Pompei Antik Kenti'nin restorasyon kuram ve kavramlarının gelişimini gösteren ve koruma tarihini belgeleyen bir arkeolojik alan olduğu hipotezinin araştırılıp ortaya konması amaçlanmıştır. Kazı çalışmalarının başladığı dönemden itibaren taşınabilir ve taşınamaz eserlerin koruma uygulamalarının yapılmakta olduğu göz önünde tutulursa Pompei sahasının bir konservasyon ve restorasyon laboratuvarı olduğu söylenebilir.

Kapsamlı stratigrafik araştırmalar sonucu ortaya çıkan alan değerleri içerisinde, patlamaya kadar geçen süreçteki şehircilik faaliyetlerinde korunması gerekli eski ve yeni şehir özgün katmanları bir arada yer almaktadır. Arkeolojik kentteki antik müdahalelerin oluşturduğu yüzeyler ve alanda görünen farklılıklar özgün özellikleri sebebi ile mimari değerler olarak nitelendirilmektedir.

Arkeolojik alanlarda kazı sonrası açıkta kalacak olan özellikle taşınması mümkün olmayan tarihi eserlerin koruma yaklaşımları belirlenmeli, eserler doğa etkilerine karşı korunmalıdır. Açıkta bırakılan arkeolojik kentler için ortak sorun niteliğindeki koruyucu çatı ve turist akışı tasarımlarının kentte uygun biçimde düzenlenmesi gerekir. Günümüz şartlarında bir kısım Pompei mimari ve arkeolojik kalıntıları doğa etkilerine maruz bırakılmaktadır ve dolayısı ile bu değerlerde acil koruma önlemleri alınmalı ve sürekli bakım yapılmalıdır. Pompei Arkeolojik Sit Alanı'nda olumsuz sonuçlar yaratan kazı ve müdahale yöntemleri zaman içerisinde terk edilmiş, bütünsel yaklaşımlarla eserlere zarar vermeyen müdahalelerin yapılması gereği anlaşılmıştır. Kaldırılması olası zararlı müdahaleler kaldırılmakta, kaldırılması olanaksız olan uygulamalar olduğu şekilde bırakılmaktadır. Aynı şekilde eserlerin sergilenmesi kararları, müzecilik faaliyetleri ve in situ sergilerin kurulması kararlaştırılmalıdır.

BÖLÜM 2

ARKEOLOJİK SİT ALANLARINDA KORUMA YAKLAŞIMLARI

Bu bölümde Pompei Antik Kenti değerlerinin anlatımında sıklıkla kullanılacak olan kavramlar tanımlanmıştır. 16.yy.'dan günümüze kadar alanda restorasyon uygulamaları yapılmaktadır. Bu müdahaleler ile eş zamanlı olarak ortaya atılan koruma yaklaşımları ve kavramları incelenmiştir. Bu bölümde, Pompei ve diğer arkeolojik alanlardaki müdahalaler yer almıştır.

2.1 Arkeolojik Sit Alanlarıyla İlgili Koruma Kavramları

- Arkeolojik Miras

1990 Arkeolojik Mirasın Korunması Tüzüğü'nün birinci maddesindeki tanım şu şekildedir; 'Arkeolojik Miras', temel verileri arkeolojik yöntemlerle elde edilen maddi mirastır. İnsan varlığının her tür izini kapsar ve her tür insan etkinliğini yansıtan yerleri, terk edilmiş yapıları, toprak ve su altındaki sitler de dahil olmak üzere her tür kalıntıyı, bunlarla ilişkili taşınabilir tüm kültürel malzemeyi içerir'. Bu bağlamda Pompei değerleri 16.yüzyıldan bu güne dek süregelen arkeolojik kazılar neticesinde elde edilmesi sebebi ile Arkeolojik Miras olarak adlandırılmaktadır [1], [2].

- Özgünlük

Nara Özgünlük Belgesi'nde yer alan özgünlük kavramıyla insanlığın ortak belleğine saygı düşüncesi vurgulanmıştır. Özgünlük kavramı çok çeşitli bilgi kaynaklarına bağlıdır. Bu kaynaklar, tasarım ve biçim, malzeme ve nesne, kullanım ve işlev, gelenek ve teknik, konum ve yerleşim, ruh ve anlatım, ilk tasarım ve tarihsel evrimdir. Pompei Arkeolojik Alanı'nda özgün bronz ve mermer heykeller, mezar ve ev eşyaları, mozaik

çalışmaları ve duvar resmi gibi taşınabilir özgün eserler yer almaktadır. Özgün mirasın bir kısmı Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde ve çeşitli ülkelerdeki müzelerde sergilenmektedir. Pompei'de ziyaretçilere sunulan eserler çoğunlukla özgün eserlerin replikaları şeklidedir [1], [2], [3]. Şekil 2.1'de Pompei Arkeolojik Sit Alanı'ndaki Apollon Tapınağı'da yer alan okçu Diana'nın tasvir edildiği heykelin replikası bulunmaktadır. Heykelin özgünü Napoli Ulusal arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

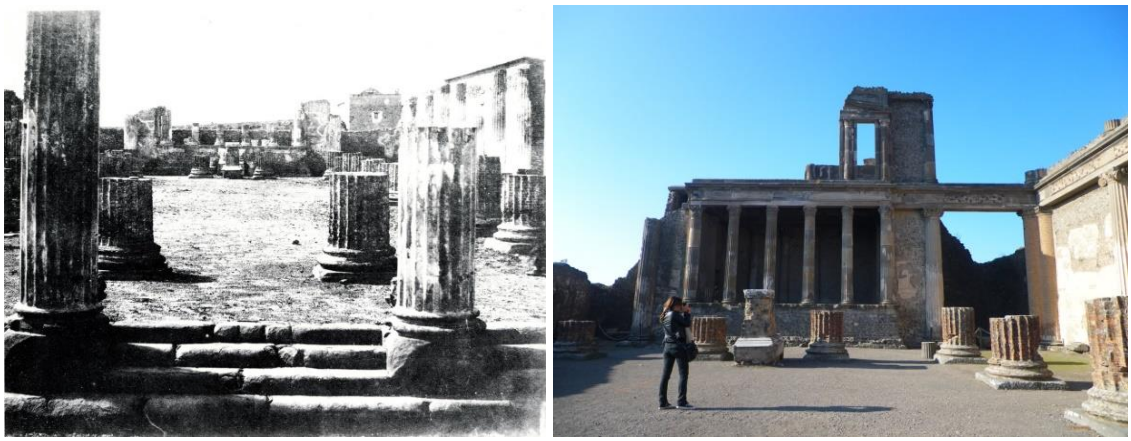

(a) (b)

Şekil 2. 1 (a) Pompei Apollon Tapınağı'ndaki Diana Heykeli replikası (b) Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'ne taşınan Diana'nın özgün bronz heykeli, 2014 [4]

- Bütünleme/Anastilosis

Anastylosis, kazı ile ortaya çıkarılmış ya da yapıya ait olduğu kesin olan parçaların tekrar kullanılması ile gerçekleştirilen antik restorasyon yöntemidir [5]. Venedik Tüzüğü, 15. Maddeye göre anastilosis; 'yıkılmış, parçaları dağılmış olan antik yapıların özgün parçalarının derlenip bir araya getirilerek ayağa kaldırılmaları' işlemidir. Anastilosis rekonstrüksiyonla karıştırılmamalıdır. Çünkü, rekonstrüksiyon sonucu, sahte yapılaşma meydana gelmektedir. Dolayısı ile yapı özgünlüğünün saptanmasında kargaşalar oluşmaktadır. Örneğin, Pompei Forumu'nda yer alan Basilica'da anastilosis yapılmıştır (Şekil2.2), [1], [6].

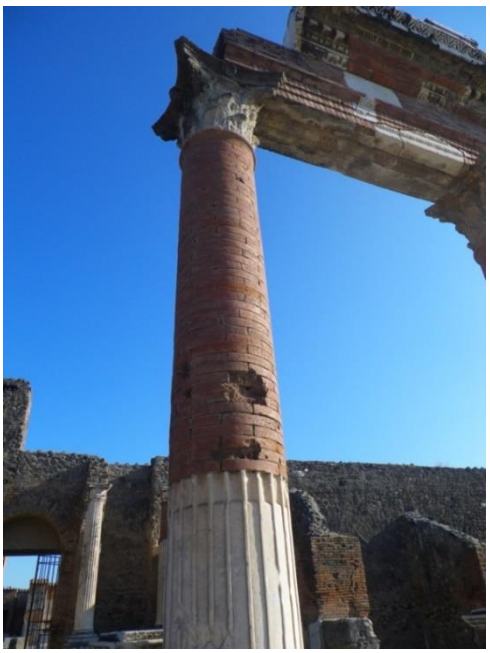

(a) (b)

Şekil 2. 2 (a) Basilica anastilosis öncesi [7] (b) Basilica anastilosis sonrası, 2014 [4]

- Konservason ve Rastorasyonda Ayırt Edicilik

Venedik Tüzüğü'nün 15. Maddesi'ndeki 'Anıtın sürekliliğini ve biçimini sürdürmesine yardımcı olacak bütünlemeler en azda tutulmalı, ekler kolayca anlaşılabilmelidir' ilkesi dikkate alınarak yapıya uygulanacak müdahalelerin ayırt ediciliği esas alınmalıdır. Pompei'de yapılan Arkeolojik Restorasyonda, eklerin belli edilmesi gereğine uyularak beyaz mermer sütun ve ayaklar, tuğla ile bütünlenmiştir. Bütünleme müdahaleleri özgün dokuya göre baskın biçimde gerçekleştirilmiştir. Özgün doku ile yeni müdahalelerin ayırt edilmesi güçleşmiştir (Şekil 2.3), [1], [6]. Çatılarda çağdaş teknikler ile yapılan uygulamalar ayırt edilir biçimdedir.

Şekil 2. 3 Forum portikolarındaki bütünleme, 2014 [4]

2.2 Arkeolojik Sit Alanlarıyla İlgili Koruma Yaklaşımları

Tarihi eserler bir etnik gruba, bir coğrafyaya ya da bir dine mal olmaları, dönemin emsali olmayan belgeleri olmaları, ulusal, evrensel kültür birleşimi olmaları gibi gerekçelerle manevi değer taşıyan yapılardır. Herkesçe değeri bilinen anıt eserlerde, doğal koruma mantığı ile kullanıcıları tarafından yani kendiliğinden oluşmuş bir korunmuşluk söz konusudur. Ancak anıtsal farkındalığın bulunmadığı abidelerde çeşitli nedenlerle, bilinçsizce yapılan müdahaleler sonucunda yapı, bozulmaya uğrayabilmektedir. Müdahalelerde aşağıda yer alan koruma ilkeleri, kanunları ve ilgili yönetmelikler yol gösterici olmalıdır. Pompei'nin keşfinden günümüze dek ortaya çıkmış olan restorasyon görüşleri aşağıda incelenmiştir.

- Üslup Birliği Görüşü (Stilistlik, Rekonstrüksiyon) 1850-1870;

1789 Fransız Devrimi ile kiliseye karşı oluşan nefret sonucu, anıt eserler tahrip edilmiş ve yağmalanmıştır. Tarihi eserlerin yok edilişinden sonra, 1840'larda, 'orta çağ yapılarına benzer yapılar yapma' akımı ortaya çıkmıştır. Eugene Emmanuel Violet Le Duc'ün öncülüğündeki bu akım İtalya, Fransa ve İngiltere'de yaygınlaşmıştır. Eserin yapısal özelliklerini ve üsluplarını dikkatle inceleyen Violet le Duc, tarihi yapı restorasyonunun bir sistematik dahilinde gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Sonuç olarak belgeleme, fotoğraflama ve çizim çalışmaları ile yapıt eski hali ile yeniden yapılmıştır. Yapı strüktürlerini incelemiş, özgünü tespit etmeye çalışmıştır [8]. Eserin ilk yapımındaki durumuna göre rekonstrüksiyonunun yapılması ilkesine dayanan uygulamalarda yapıdaki diğer dönem ekleri ortadan kaldırılmıştır. Violet Le Duc, yapıtların uygulama sonrası restorasyon raporlarında oluşan tutarsızlıkları kaleme almıştır. Diğer üslupların korunamaması ve özellikle yok edilmesi sebebi ile çağdaş koruma ilkelerine aykırı uygulamalar yapılmıştır [1]. Bu yıllarda Pompei'nin şehir planı, gravür ve çizimleri ile belgeleme çalışmaları yürütülmüştür. Kazı ve keşif çalışmaları devam etmiş, bulgular Kraliyet Koleksiyonuna katılmıştır.

- Romantik Görüş 1819-1900;

John Ruskin ve William Morris'in ortaya attığı romantik görüş, üslup birliği yaklaşımına tepki olarak doğmuştur. Bu anti-restorasyonculuk akımına göre restorasyon, yapının başına gelebilecek en büyük felakettir. Restorasyon sonucu eserler üsluplarını kaybederek kimliklerini yitirmişlerdir. Bilinçsizce yapılan restorasyonlarla oluşan kayıplar ve tahribatlar bu görüşün doğruluğunu onaylar niteliktedir. Dolayısı ile

bu yaklaşıma göre, yapıya hiçbir müdahale yapılmadan mevcut durumu korunmalıdır. Yapıya büyük müdahaleler yapmak yerine sürekli bakım yapılmasını savunmaktadır [1]. John Ruskin, 1849'da görüşleriyle ilgili 'Seven Lamps of Architecture' adlı eseri yayınlamıştır. Bu yıllarda Pompei'de taşınabilir eserlerin konsolidasyon çalışmaları yapılmıştır. Eserlerin keşfinde bütüncül bir yaklaşımda bulunularak keşfedilen bulguların arkeolojik alanda korunması (in situ) ilkesi uygulanmıştır.

- Tarihi restorasyon 1880-1990;

Romantik görüşün oldukça pasif olması ve çözümsüzlüğü karşısında tarihi restorasyon kavramı gelişmiştir. Luca Beltrami restorasyon kararı verilmeden önce arşiv ve belgeleme çalışmalarının yapılması gerektiğini savunmuştur. Bu tarihçi - restoratör tipinde, dayanaklara bağlı restorasyon bilimi geliştirilmiştir. Rölöve, çizim, fotoğraf, gravür gibi belgelerin güvenilirliği gündeme gelmiştir. Tarihi restorasyon, bilgilerin eksiklikleri giderildikten sonra, restorasyon adımının atılmasının daha doğru olduğu görüşünü savunmaktadır [1]. Bu süreçte Pompei'de belgeleme çalışmaları yapılmıştır.

- Camillo Boito (D.1836 - Ö.1914);

Violet Le Duc ve John Ruskin tarafından ortaya atılan tezleri sentezlemiştir. Yapıdaki dönem eklerinin de korunması gerekliliğini savunmuştur. Mimar Boito'ya göre, her eserin analitik incelenmesi tek tek yapılıp özel olarak değerlendirilmesinden sonra restorasyon kararları verilmelidir. Boito'nun 1883'te bildirdiği ilkeleri, Carta del Restauro'da yer almıştır. Bu çağdaş restorasyon akımı ışığında, II. Dünya Savaşı'nda bombalanan ve 1944'te yerle bir olan Varşova'da daha sonra Bernardo Bellotto'unun realist resimlerinden faydalanarak rekonstrüksiyon yapmıştır [1]. Bu dönemde Pompei'deki yapılar dönem, malzeme ve yapım tekniklerine göre analiz edilmiştir. Dekorasyonlar sınıflandırılmıştır.

- Cesare Brandi (D.1906-Ö.1988);

Sanat eleştirmeni, tarihçi ve konservasyon-restorasyon ilkeleri uzmanıdır ve Roma Üniversitesi'nde profesör olarak çalışmıştır. Cesare Brandi, Roma'daki Istituto Centrale per il Restauro (Restorasyon Merkez Enstitüsü)'nü kurmuştur. ICR denetiminde Pompei ve Vezüv çevresindeki Antik Yerleşimlerde araştırmalar yapılmıştır. 1966'da yayınlanan Le Due Vieve 1974'te yayınlanan Teoria Generale Della Critica adlı eserleri bulunmaktadır. 1963'te Teoria del Restauro (Restorasyon Teorileri)'ni yayınlamıştır.

Brandi'nin teorisi, sanat eserlerinin hasarlı ve yok olmuş parçalarının yeniden boyanması hakkındaki önerisi sebebi ile tartışmaya sebep olmuştur [9]. Bu süreçte Pmpei Antik Kenti'nde yer alan mozaik ve duvar resimlerinde konservasyon çalışmaları yapılmıştır.

2.3 Arkeolojik Sit Alanlarıyla İlgili Koruma Kararları

Doğal korumanın bulunmadığı anıtlarda uygulamalara ışık tutacak teorilere ihtiyaç duyulmuş bu nedenle karar, tüzük, sözleşme ve ilkeler oluşturulmuştur. Arkeolojik alanlarla ilgili olarak çıkarılan karar, tüzük, sözleşme ve ilkeler yayınlandıkları tarih bilgileri ile şu şekilde incelenebilinir.

2.3.1 1956, Arkeolojik Kazılara Uygulanabilir Uluslararası Prensipler Hakkında Tavsiye Kararı (UNESCO)

Kararda tanımlar, arkeolojik mirasın korunması, finansman, kontrol, kamu eğitimi ve dokümantasyon gibi kavramlar açıklanmıştır. Kazı yapılırken tüm alanın açılmaması, gelecekte daha ileri tekniklerin uygulanılabileceği göz önünde tutularak, arkeolojik alanların bırakılması tavsiye edilmektedir. Bu öneriye uygun olarak Pompei Antik Kenti'nde yaklaşık 20 hektarlık alan kazılmamıştır. Arkeolojik koleksiyonların gösterimi için, alanda sergilerin ya da müzelerin kurulabileceği kararı alınmıştır [1]. Kararda, 'bulgular ilk olarak kazıların yürütüldüğü ülkenin müzelerinde, tamamen o ülkenin medeniyetinin, tarihinin, sanat ve mimarisinin temsilcisi olan tam koleksiyonlarını oluşturmak için kullanılmalıdır' maddesi yer almaktadır. Bu tavsiye kararının aksine Pompei'deki taşınabilir eserler İtalya'nın yanı sıra Fransa, İngiltere ve Hollanda'daki müzelerde de sergilenmektedir. Sanat eserinin taşınmaması mümkünse bulunduğu yerde sergilenmesi gerekliliği bu tavsiye kararlarında belirtilmektedir [2].

2.3.2 1931, Carta del Restauro (Atina Tüzüğü)

ICOMOS'un çıkardığı Restorasyon Tüzüğü ile sanat eserleri ve anıtların korunarak yaşatılması amaçlanmıştır. Milliyetçilik kavramı kullanılarak, halka tarihi eser kavramı anlatılmıştır. Restorasyonun sorumluluklarını uygulamacılara temel kurallar ışığında bildirmektedir. Restorasyon yapılırken farklı disiplinlerin ve kurumların görüş birliğine varması kararı verilmiştir [1].

Tüzüğün üçüncü maddesinde, arkeolojik sit alanları ile ilgili olarak 'Artık kullanılmayan ve geçmiş uygarlıklara ait anıtlarda, örneğin antik dönem eserlerinde, her tür bütünlemeden kaçınılmalıdır. Böyle yapılarda ancak anastilosis, yani kalıntının genel çizgilerini ortaya çıkarmak ve korunmasını sağlamak amacıyla, mümkün olan en az ek ve nötr malzeme ile dağılmış parçaların birleştirilmesi işlemi söz konusu olabilir' maddesi yer almaktadır. Tüzüğün onuncu maddesinde, kazılar sonucu gün ışığına çıkarılan antik eserlerin düzenlenmesi ve alanda yer alan sanat eserlerinin koruma çalışmarının ivedilikle yapılması gerekliliği yer almaktadır. Tüzük, bütünleme işlemini, yeniden kullanım, sağlamlaştırma veya statik sorunun olduğu durumlarda yapılabileceğine işaret eder. Ekler yapılırken özgünden farklı malzemeler kullanılmasına, sonradan yapılan ilavelerde, ek olduğunu belirten işaretlerin bulundurulmasına dikkat edilmelidir. Taşıyıcılarda ise, özgün teknik kullanılması uygun olmadığı durumlarda, çağdaş yapım tekniklerine başvurulabilineceği bildirilmektedir [2]. Pompei Antik Kenti'nde özellikle çatı rekonstrüksiyonlarında özgün teknik ve kiremit malzemenin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Özgün malzemenin yanında betonarme ve çelik strüktür sıklıkla kullanılmıştır.

2.3.3 1964, Venedik Tüzüğü

Venedik Tüzüğü tüm dünyayı kapsadığı için daha genel ve geçerlidir. Mayıs 1964'te yayınlanan tüzük, tanımlar, amaç, koruma, onarım, tarihi yerler, kazılar, yayın başlıklarından oluşmaktadır. Bütünleşik koruma anlayışından bahseder. Arkeolojik alanlarla ilgili olarak 1956 Tavsiye Kararı'na uygun çalışmalar yapılması, kalıntıyı açığa çıkarmak için her türlü çareye başvurulması belirtilmektedir. Rekonstrüksiyondan yani tümden tamamlamaktan kaçınılmalı, bunun yerine anastilosis yapılmalıdır. Birleştirmede kullanılacak yöntemler ayırt edilir olmalıdır. Son olarak onarım ve kazı işlerinde, raporlar halinde kesin belgelerin hazırlanması ve sunulmasının önemi anlatılmaktadır [1], [6].

2.3.4 1975, Amsterdam Bildirgesi

Bildirgede Avrupacılık kavramına işaret edilerek, tüm Avrupa ülkelerinin tarihi eser değerlerinin korunmasında ortaklıklarının söz konusu olduğunu belirtilir [1]. Bildirgeye göre, tarihsel ve kültürel değeri olan tüm kentsel ve kırsal alanlar korunmalıdır [2].

2.3.5 1987, Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (Washington Tüzüğü)

ICOMOS Genel Kurulu tarafından hazırlanan bu tüzükte, Koruma programının başarısı, kentlilerin katılımı ve görev almalarıyla mümkün olabileceğini; bu nedenle halkın katılımının gerekli olduğu yer alır. Tarihi kentlerin ve kentsel alanların korunmasının, öncelikle orada yaşayanları ilgilendirdiği belirtilmektedir [2].

2.3.6 1990 ICOMOS Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü

Tüzük giriş kısmı ve dokuz maddeyi içerir. Maddeler; tanım ve giriş, bütünleşik koruma politikaları, yasa ve ekonomi, belgeleme araştırma, bakım ve koruma, sunuş-bilgi-yeniden yapım, mesleki nitelikler, uluslararası işbirliği ifadeleriyle tanımlandırılmıştır. Arkeolojik mirasın konusu yalnızca arkeolojik restorasyonun konusu değil, mimari değerleri içinde barındırmasıyla ayrıca mimari restorasyonun konusudur. Tüzükte, mimari restorasyonlar için Venedik Tüzüğü'ne başvurulması önerilmiştir [2].

Arkeolojik mirasın korunması için sürekli güncel tutulan ve halkın da katılımının sağlandığı politikalar geliştirilmelidir. Bununla ilgili olarak, 'Halka bilgi verilmesi bütünleşik korumanın bir bileşenidir' maddesiyle şeffaf restorasyon anlayışının olması gerekliliği vurgulanmıştır. Mirasın, bir ulusa ait olmasından öteye bütün insanlığa aidiyetinden ötürü korunması için gerekli finansmanın sağlanmasında halkın da yükümlülüğü bulunmaktadır [1].

Yasalar yalnızca tescilli alanları koruyorsa, tescillenmemiş alanlar için geçici koruma önlemlerini içinde barındırmalıdır ve yok edilecek mirasın bulunması söz konusuysa, gerekli belgeleme çalışması istemi, yasalarda yer almalıdır. Arkeolojik araştırmalar sonucu elde edilen bilgiler ışığında, mirasın koruma stratejileri belirlenmelidir. Envanter çalışmalarına kaynak oluşturan bilgiler güvenilir olmalıdır [1].

Arkeolojik mirasın bilimsel araştırması, zarar vermeyen tekniklerden oluşmalıdır. Arkeolojik veriler yok edilmemelidir. Yerden ve havadan belgeleme, alanın tümünü kazmak yerine, alandan örnek alma gibi teknikler kullanılmalıdır. Kazılar genellikle tehlike altında bulunan sitlerde yapılmalıdır. Bölgesel kazı yapılarak, gelecekte araştırılmak üzere, dokunulmamış alanlar bırakılmalıdır. Kazı sonrası raporlar hazırlanmalı ve arşivlenmelidir. Kazılar esnasında 1956, Arkeolojik Kazılara

Uygulanabilir Uluslararası Prensipler Hakkında Tavsiye Kararı (UNESCO) uygulanmalıdır [1].

Bu tüzük, sürekli bakım, koruma ve yönetime olan gereksinimi vurgulamakta, ayrıca eğer kazıdan sonra gerekli bakım ve yönetim sağlanamayacaksa, arkeolojik mirasın kazılarak ortaya çıkarılmamasını ve çıkarıldıktan sonra her türlü etkene açık bırakılmaması gerekliliğini belirtmektedir. Pompei Antik Kenti'nde açığa çıkarılan bulguların korunması amacı ile koruyucu çatılar yapılmıştır. Kazı ile keşfi yapılan bazı alanlar dış etkilerden korunması amacı ile tekrar kapatılmıştır. Gün ışığına çıkan mirasla ilgili halka bilgi verilmesi ve sunum yapılması ihmal edilmemelidir. Bu, koruma bilincini daha da yaygınlaştırmaktadır. 'Mümkün ve uygun olduğunda, yeniden yapımlar doğrudan arkeolojik kalıntılar üstünde yapılmamalı; yeniden yapım oldukları anlaşılabilmelidir' denilerek kullanılan malzemelerin özgünden ayırt edilebilir olması gerektiğini bildirir [1].

Arkeolojik alanların yönetiminde çeşitli disiplinler yer almalıdır. Yönetimde çalışacakların nitelikli uzman kişiler olmasına özen gösterilmelidir. Üniversitelerde arkeoloji eğitimleri içerisinde yüksek lisans programları geliştirilmelidir. Son olarak uzmanların bilgi paylaşımı açısından uluslararası işbirliği yapılmalıdır [1].

2.3.7 1992, 16 Ocak Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Valetta (Malta)

Bu sözleşme, arkeolojik mirasın tanımı, mirasın kimliğinin saptanması ve koruma önlemleri, arkeolojik araştırma ve korumanın finansmanı, bilimsel bilginin toplanması ve yayımı, kamuoyunun bilinçlendirilmesi, arkeolojik miras öğelerinin yasadışı dolaşmasını önleme, karşılıklı teknik ve bilimsel yardımlaşma, sözleşmenin uygulamasının denetimi ve son hükümlerden oluşmaktadır. Mirasın tehlikelerden korunabilmesi için kamuyu bilinçlendirme çalışması yapılması, arkeolojik değerlerin halka açılması ve sergilenmesini vurgulamaktadır. Sözleşmeye göre, arkeolojik miras değerlerinin yasadışı olarak yer değiştirilmesi önlenmeli ve bulunduğu yerde korunmalı ve bakımı yapılmalıdır.

2.4 Arkeolojik Alanlarda Müdahaleler

Arkeolojik alanlarda, zemin iyileştirmeleri, taşıyıcı sağlamlaştırmaları, üst örtü eklentileri, drenaj ve aydınlatma kurulumları gibi mühendislik müdahaleler yapılmaktadır. Duvar resimleri, heykel ve mozaik eserlerde sanatsal müdahaleler ve konservasyonlar gerçekleştirilmektedir. Ayrıca peyzaj, tarihi bahçe ve yeşil alanlar düzenlenmektedir. Çağdaş kullanım için gerekli olan WC, dolaşma ve dinlenme alanları oluşturulmaktadır.

Alanlardaki kazı çalışmaları nedeniyle meydana gelen toprak kaymalarının engellenmesi için iksalama çalışmaları yapılmaktadır. Deprem ya da insan etkisiyle oluşmuş taşıyıcı sistem sorunları sebebiyle sağlamlaştırma ve güçlendirme uygulamaları yapılmaktadır. Bu müdahaleler uygulandığı dönemin en yeni tekniklerinden faydalanılarak yürütülmüştür.

Açığa çıkarılan arkeolojik eserlerin doğa etkilerinden korunabilmesi için, üst örtü ekleri yapılmaktadır. Koruyucu çatılar mekânsal, yapısal ya da tüm arkeolojik alanı örtecek ölçekte tasarlanmaktadır. Çatı uygulamalarının özgün yapı mimarisinden bağımsız biçimde tasarlandığı örnekler bulunmaktadır. Bu çatılarda uygulanan çağdaş teknikteki müdahaleleler özgün yapıdan ayırt edilir durumdadır. Uygulamalarda yapı özgün yapıya en az temas ile düzenlenmeye çalışılmıştır. Koruyucu çatı strüktürünün özgün yapıya değdiği noktalara ayırıcı katmanlar yerleştirilmiştir. Diğer tipteki koruyucu çatı örneklerinin özgün yapıya doğrudan temas ettiği ve özgün yapıya daha fazla müdahale edildiği görülmektedir. Bu çatıların özgün şekli ve mimarisi dikkate alınarak rekonstrüksiyonları yapılmaktadır. Uygulamalarda döneminin çağdaş malzemelerine ya da özgün yapıya uygun özellikteki doğal malzemelere yer verilmiştir. Betonarme sistem ile yapılan rekonstrüksiyonlarda betonarme eklentilerin özgün yapıya etkisi kanıtlanmadan kullanıldığı ve zaman ile özgün yapıya zarar verdiği görülmektedir. Doğal malzemeler ile yapılan çatı uygulamalarında ise özgün malzemeler ile özgününe uygun üretilen yeni doğal malzemeleri ayırt etmek güçleşmiştir.

Zemin ve yağmur suyunun arkeolojik kalıntılara zarar vermemesi için oluk ve drenaj sistemleri kurulmuştur. Acil durumlarda kullanılacak kaçış rotasının belirlenmesi gibi güvenlik nedeniyle elektrik tesisatları düzenlenmiştir. Alanın konforlu biçimde dolaşımı için gezi platformları tasarlanmıştır. Duvar resimleri, mozaik eserler ve döşemelerde

uygun konservasyon teknikleri uygulanmaktadır. İnsanların esere vereceği zararı en aza indirgeme amaçlı olarak bazı alanlarda seyir bariyerleri yapılmıştır.

2.4.1 Konservasyon ve Restorasyonda Kullanılan Malzeme ve Elemanlar

Üst örtüler ve koruyucu çatılar arkeolojik alanda baskın bir biçimde tasarlanılmamalıdır. Özgün yapı temas halinde olan koruyucu çatı ve gezi platformu gibi eklentilerin ayakları ile arasına neopren gibi esnek malzemeler konulmaktadır. Neopren, yağ, ısı ve hava koşullarına dayanıklı kauçuk benzeri sentetik bir polimerdir. Bu malzeme, doğrusal-termal dilatasyon ve genleşme durumunda, çelik elemanlarla yapılmış olan uygun bir platformda esneklik sağlar (Şekil 2.4).

Şekil 2. 4 Neopren [11]

Şeffaf, geçirgen, yoğuşma ve nemi önleyen, geri dönüşümü yapılabilen işlevsel malzeme ve strüktürler tercih edilmelidir (Şekil 2.5). İtalya, Campania Bölgesi'ndeki Oplontis kazılarında keşfedilen Poppea Villası'nın duvarında mermer taklidi stuko sıva bulunmuştur. Arkeolojik kalıntının korunması amacı ile duvara çerçeveye oturtulan şeffaf malzeme monte edilmiştir. Montajda şeffaf koruyucu ile duvar arasında hava sirkülasyonunun sağlanması amacı ile boşluk bırakılmıştır. Böylece nem ve yoğuşma riski önlenmiştir.

Şekil 2. 5 Poppea Villası duvarın şeffaf malzeme ile korunması, 2014 [4]

Toprak kaymalarını durdurmak için kurulan ahşap ya da demirden yapılan destek elemanlarının, tarihi eser yüzeyleri ile temas ettiği noktalara, ahşap, şilte, kurşun gibi yapıya zarar vermeyecek ara katmanlar yerleştirilmelidir. Taşıyıcı sistemi güçlendirme çalışmalarında, tarihi eserin özgün strüktüründe kullanılmış malzemede bozulmaya neden olabilecek uyumsuzluktaki seçimlerden kaçınılmalıdır. Basınç çekme dayanım değerleri saptanarak, deprem, yer çekimi, rüzgar, kar yükü gibi faktörlere karşı benzer direnç sağlayan malzemeler seçilmelidir. Çağdaş uygulamalarda, betonarme terk edilerek, montajda paslanmaz çelik ankrajlar, kenet ve zıvana sistemleri ile lamine ahşap ile yapılmış geçme sistemler tercih edilmektedir. Sağlamlaştırma ve güçlendirmelerde karbon veya cam elyaf çubuk, file ve fiber kumaşlar kullanılmaktadır. Yeni yapılacak drenaj sistemi kurulurken eski drenaj sisteminin işleyişi de çözümlenilmelidir. Konservasyon çalışmalarında onarılacak olan malzemenin fiziki ve kimyevi durumu saptandıktan sonra onarımda kullanılacak malzeme tespit edilmelidir. Günümüz koşullarında, kireç ve puzolan içerikli karışımlar, Primal AC ve uygun yapıştırıcı ile oluşturulmuş çift bileşimli malzemeler enjeksiyon harcı yapımlarında kullanılmaktadır. Taş ve sıva onarımlarında, yüzey emiciliğini azaltmak için itici etkili solventsiz etil silikat ve türevleri kullanılmaktadır. Ahşapta böceklenme ve mantarların oluşmaması için solventli anti-böcek ilaçları kullanılmaktadır. Ahşap dolguları yapılırken özgün malzemenin ahşap tozu ve tutkallar tercih edilmektedir.

2.4.2 Günümüzde Arkeolojik Alan Koruma Statüsü

Arkeolojik alanlardaki sorunlardan bazıları;

-eserlerin yağmalanması ve yurtdışına kaçırılması,

-tiyatro, odeion ve anftiyatro kalıntılarının özgün dokuya kıyasla baskın biçimde bütünlenmesi ve hatalı fonksiyonda kullanım yaklaşımları,

-koruyucu çatı ekleri ve anastilosisi aşan restorasyonlar,

-çağdaş kentleşme içinde arkeolojik alan koruma ve sergileme sorunları,

-arkeolojik kentlerde çağdaş yapılar,

-zemin ve yağmur suyu doğa, bitki ve hayvan tahribatları olarak sıralanabilir.

• Koruyucu Çatı ve Üst Örtüler

Arkeolojik alanlarda en sık karşılaşılan sorun koruyu çatı ve üst örtü tasarımlarıdır. Dış etkenlere maruz kalan arkeolojik bulguların koruma altına alınması gerekmektedir. Tüm arkeolojik alanı örtecek biçimde tasarlanan çatılarda geniş açıklık geçilmesi gerektiğinden çoğunlukla çelik strüktürler tercih edilmektedir (Şekil 2.6). Çatalhöyük koruyucu çatısında uzay kafes strüktür ve şeffaf çatı örtüsü kullanılmıştır.

Şekil 2. 6 Çatalhöyük Güney Kazı Karuganı [9]

Şekil 2.7'deki Muğla Milas'taki Hekatomnos Anıt Mezarı ve Kutsal Alanı'ndaki mevcut koruyucu çatı ayakları arkeolojik katmanın üzerine inşa edilmiştir. Mevcut sistem çelik profil üstüne opak ondülin levha ile kapatılmıştır. Bu alanın koruyucu çatısı kalıntıyı kısmen koruduğundan İzmir Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü tarafından koruyucu çatı projesi çizdirilmiştir. Projede mevcut eklentinin kaldırılmış ve çelik karkas üzerine pleksiglas örtü ile yeni bir sistem tasarlanmıştır.

Şekil 2. 7 Hekatomnos Anıt Mezarı ve Kutsal Alanı, Muğla [9]

(a) (b)

Şekil 2. 8 (a) Qin Shi Huang Terracotta Askerler, Çin [12]; (b) Katar İslam Sanatları Müzesi, Kasım 2017 [4]

Unesco Kültür Mirası listesinde yer alan Çin'deki Qin Shi Huang Terracotta Askerleri'nin bulunduğu alana koruyucu çatı yapılmıştır. Buradaki geniş açıklık uzay kafes çelik sistemle tasarlanmıştır (Şekil 2.8-a). Şekil 2.8 (b)'de görüldüğü gibi askerlerin birkaçı ve bir atın terracotta heykelleri Katar İslam Sanatları Müzesi'ne götürülerek sergilenmiştir.

İtalya Oplontis kazılarında ortaya çıkan Poppea Villası'nın tamamen bir koruyucu çatı ile örtülmek yerine mekânsal olarak kapatıldığı görülmektedir(Şekil 2.9). Mozaik, stuko ve duvar resmi gibi kalıntıların yer aldığı mekanlar çeşitli sütrüktürlerdeki üst örtüler ile kapatılmıştır. Villa portikolarındaki duvar resimlerini koruyan çatı, mevcut sütun, yeni ahşap karkas ve kiremit ile yapılmıştır. Stuko kalıntılarının bulunduğu odalarda beton

tavan döşemesinin üstüne sıva kalıntıları yerleştirilmiştir. Bazı mekanlarda çelik makas ve opak örtü ile koruyucu çatılar yapılmıştır (Şekil 2.9).

(a) (b) (c)

Şekil 2. 9 İtalya, Oplontis Kazıları, Poppea Villası üst örtüleri, 2014 [4]
(a)Çelik strüktür, (b)Ahşap strüktür, (c)Betonarme strüktür

Şekil 2. 10 İtalya, Oplontis Kazıları, Poppea Villası, 2014 [4]

Napoli, Capua'daki Anfitiyatro koridorları çelik karkas ve şeffaf çatı örtüsü ile kısmi olarak kapatılmıştır. Anfitiyatronun beden duvarları koruma altına alınmamıştır (Şekil2.11).

Şekil 2. 11 Anfitiyatro, Capua, 2014 [4]

Roma'daki Caracalla Hamamı'nda, koruyucu çatılar yapılmamış, mozaikler doğa etkilerine açık bırakılmıştır (Şekil 2.12). Aynı şekilde macellumun keşfedildiği Pozzuoli'deki arkeolojik alanda koruyucu çatı tasarlanmamıştır (Şekil 2.13).

Şekil 2. 12 Caracalla Hamamı, Roma 2014 [4]

Şekil 2. 13 Macellum, Pozzuoli [4]

Avellino arkeolojik alanı keşfinden sonra arkeopark amaçlı kullanılmıştır. Aeclanum Arkeoparkı'nda koruyucu çatı yer almamaktadır (Şekil 2.14).

Şekil 2. 14 Aeclanum Arkeopark, Avellino, Campania 2014 [4]

• Arkeolojik Alan Fonksiyonları

Arkeolojik alanlardaki odeion, tiyatro ve anfitiyatro yapıları konser ve gösteri merkezi olarak restore edilmektedir. Bu amaçla özellikle cavea bölümlerinde, anastilosisi aşan bütünlemeler yapılarak cavealar seyirci kullanımına açılmaktadır. Oturma alanlarında ve sahne bölümlerinde aşırı müdahaleler gerçekleştirilmektedir. Elektronik donanımların korunması amacı ile yapılara üst örtüler eklenmektedir. Bu alanlarda kurulan ses sistemlerinin yapılara aksettirdiği sonik titreşimler nedeni ile tahribatlar oluşmaktadır.

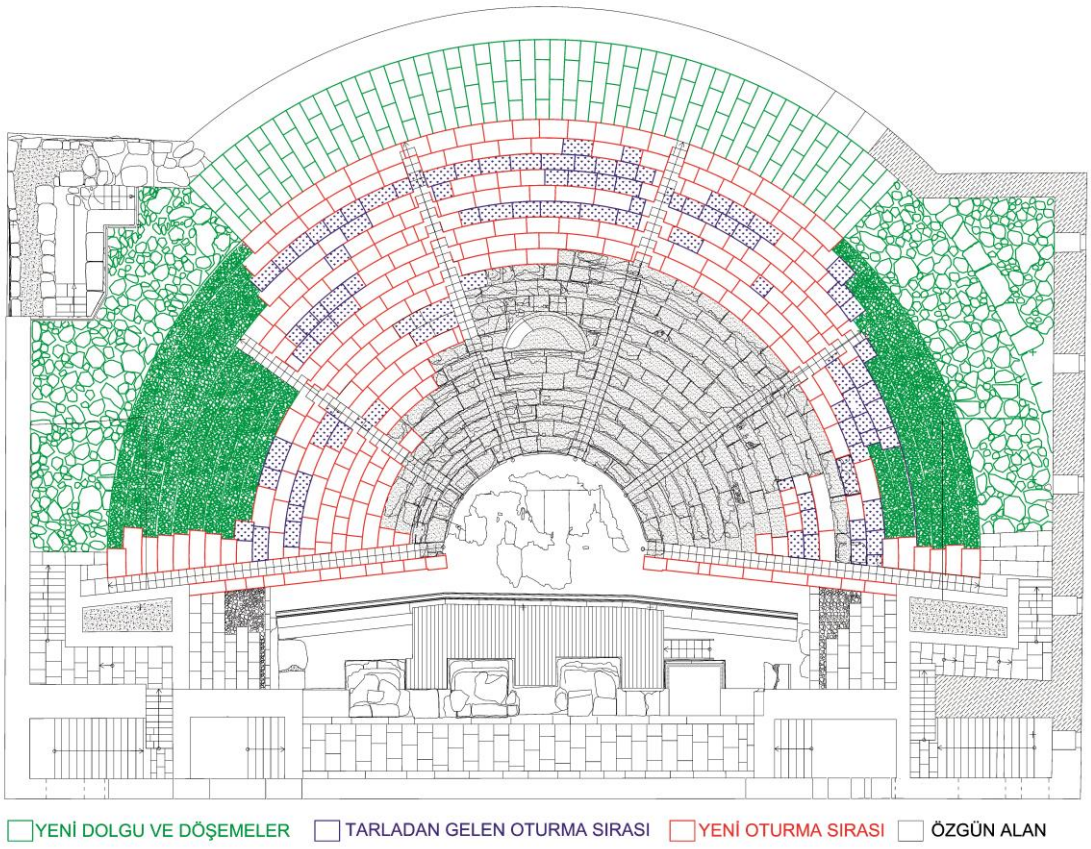
Açık hava müzesi olarak tasarlanan Patara Antik Kenti Likya Birliği Meclis Binası'nın proje müellifi ve uygulama yüklenicisi Pekerler İnşaat'tır[1] . Odeion yapısında sit alanına dağılmış olan özgün taşlar kullanılarak anastilosis yapılmıştır. Cavea oturma alanının bir bölümü de yeni kireçtaşı ile bütünlenmiştir (Şekil2.15). Yeni yapılan yükseltilmiş cam döşeme sayesinde sahnedeki granit zemin koruma altına alınmış, yapının çevresine drenaj yapılmıştır. Şekil 2.16'daki restorasyon sonrası çizimden yapının yaklaşık yarısının yeni taşlar ile restore edildiği anlaşılmaktadır.

(a) (b)

Şekil 2. 15 Patara Antik Kenti (a) restorasyon öncesi, (b) restorasyon sonrası [13]

[1]Kaş Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği tarafından ihalesi yapılan işin, 2010-2012'de restorasyonu gerçekleştirilmiştir. Sponsoru olan TBMM 5.220.134,69TL bütçe ayırmıştır.

Şekil 2. 16 Patara Antik Kenti Restorasyon sonrası çizimi [13]

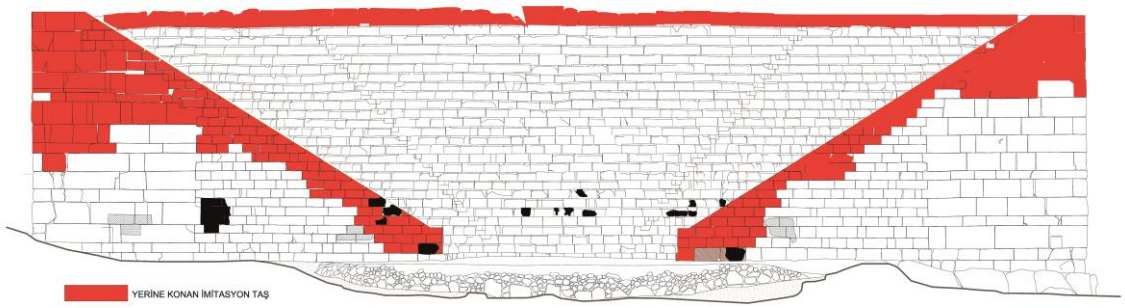
Biletsiz girilebilen açık hava müzesi fonksiyonu ile tasarlanan Kaş Tiyatrosu'nun proje müellifi ANB Mimarlık'tır[1]. 2010'da restore edilen tiyato analemma duvarı ve cavea kısmen tümlenmiştir (Şekil 2.17). Bina çevresine drenaj yapılmıştır.

(a) (b)

Şekil 2. 17 Kaş Antik Tiyatrosu, (a) restorasyon öncesi, (b) restorasyon sonrası [13]

[1]Sponsoru ve ihale makamı T.C. KTB Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Antalya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü olan restorasyon için 650.000,51 TL harcanmıştır.

Şekil 2. 18 Kaş Antik Tiyatrosu Restorasyon sonrası çizimi [13]

Antalya Aspendos Tiyatrosu'nun proje müellifi Okyanus Mühendislik'tir[1]. 2013-2015'te tiyatro, konser ve benzeri performansların yapıldığı bir alana dönüştürülmek üzere restore edilmiştir. Tepkiler üzerine sürekli performans alanı kullanımından vazgeçilmiştir. Artık yılda bir ay Devlet Opera ve Balesi'nin kullanımına izin verilmektedir. Restorasyonda daha önceki müdahalelerde yapılan çimento derzler kaldırılarak kireç harç ile yeniden yapılmıştır. Özgün sıvalar Malta 6001 enjeksiyon malzemesi ile konsolide edilmiştir. Sahne bölümüne elektronik aletlerin korunması için dışarıdan algılanmayan çelik taşıyıcılı cam çatılar eklenmiştir. Yapı çevresine drenaj yapılmış ve aydınlatma tesisatı kurulmuştur. %5'i geçmeyen tamamlamalarda Antalya'dan edinilen kireçtaşı kullanılmıştır (Şekil 2.19).

(a) (b)

Şekil 2. 19 Aspendos Tiyatrosu (a) restorasyon öncesi (b) restorasyon sonrası [14]

[1]Sponsoru ve ihale makamı olan T.C. KTB Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Antalya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü uygulama için 4.503.846,80TL bütçe belirlemiştir.

Şekil 2. 20 Colosseo, Roma [4]

Şekil 2. 21 Herculaneum, Napoli [4]

Herculaneum ve Pompei kazıları verileri kullanılarak Herculaneum'da sanal müze kurulmuştur. Müzede multi medya çalışmalar ve arkeolojik alan restitüsyonlarına dayanarak hazırlanan canlandırmalar sunulmaktadır.(Şekil 2.21-22).

Şekil 2. 22 Herculaneum Müzesi (Museo Archaeologico Virtuale), Napoli, 2011 [4]

BÖLÜM 3

POMPEİ ANTİK KENTİ

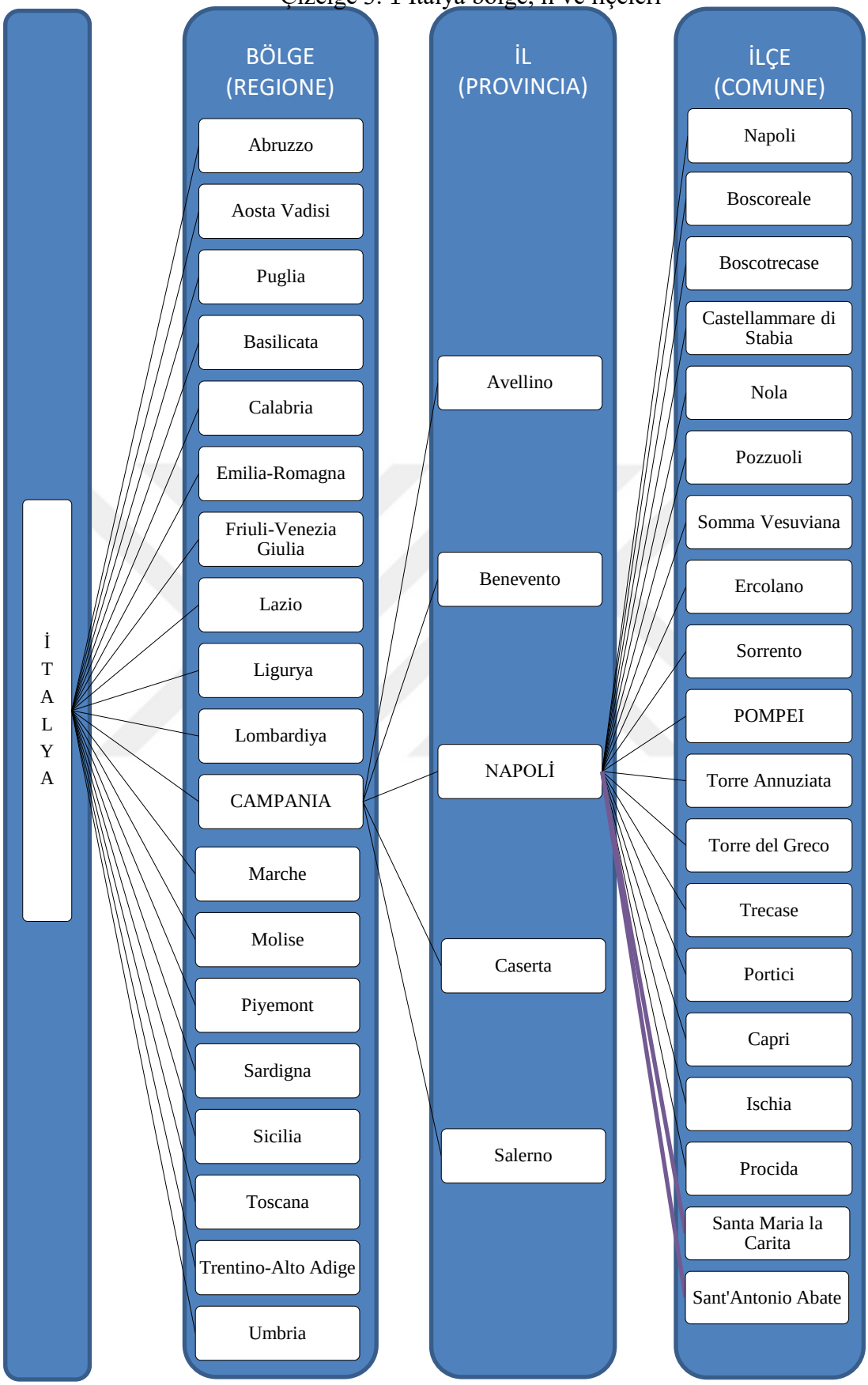
3.1 Pompei Kenti ve Çevresinin Tanıtımı

Türkiye'nin batısında Avrupa Kıtası'nın güneyinde bulunan İtalya, batısında Tiren Denizi, doğusunda Adriyatik Denizi, güneyinde de İyonya Denizi'nin olduğu bir yarımadadır. Akdeniz'de Sicilya Adası ve kuzeyindeki Sardenya Adası yer almaktadır. İtalya'nın kuzeyinde ise batıdan doğuya Fransa, İsviçre, Avusturya ve Slovenya bulunur. Şekil 3.1'de ülke haritaları kullanılarak İtalya ve Türkiye renklendirilmiştir [9].

Şekil 3. 1 İtalya ve Türkiye [9]

Çizelge 3. 1 İtalya bölge, il ve ilçeleri

İtalya; Abruzzo, Aosta Vadisi, Puglia, Basilicata, Calabria, Emilia-Romagna, Friuli-Venezia Giulia, Lazio, Ligurya, Lombardiya, Marche, Molise, Piyemont, Sardigna, Sicilia, Toscana, Trentino-Alto Adige, Umbria, Veneto ve Napoli'nin yer aldığı Campania olmak üzere toplam yirmi bölgeden oluşur (Şekil 3.2). İtalya coğrafi haritası üzerinde Arno Nehri, Tiber Nehri, Sarno Nehri ve ülkenin bölgeleri işaretlenmiştir [9].

Şekil 3. 2 İtalya'da Campania Bölgesi [9]

Bölge Başkenti Napoli ve diğer dört bölge Campania haritasında gösterilmiştir [9]. Campania Bölgesi (Regione Campania) ise; Avellino, Benevento, Caserta Salerno ve Pompei'nin bulunduğu Napoli İli'nden (Province di Napoli) meydana gelmektedir (Şekil 3.4). Pompei, yüzölçümü 117 km2 olan Napoli Kenti'nin (Neapolis; Yeni Kent) güneydoğusunda yer almaktadır [15]. İtalya'nın üçüncü büyük şehri olan Napoli, başkent Roma'nın 190km. güneydoğusunda ve Tiren Denizi kıyısında yer alan bir liman kentidir [16], [17]. Napoli'nin batısında Phlegran[1] Volkanik Alanları yer alır. Yeraltı şehirleri, arkeolojik parklar ve harabelerin bulunduğu bu alanın korunması için 1997'de Phlegran Alanı Bölge Parkı olarak düzenlenmiştir. Volkanik alanda tüf taşı ve ponza taşı bulunmaktadır. Bazı kraterler Averno ve Miseno Gölleri'ne dönüşmüştür. Burada aktif volkanik olayların meydana gelmekte olduğu Solfatara (Şekil 3.3) ve termal kaynakları ile Agnano yer alır. Phlegran Alanı'nda Pozzuoli, Lucrino Gölü, Baia, Bacoli ve Cuma bulunmaktadır [18].

Şekil 3. 3 Solfatara [4]

[1]Phlegran, Yunanca yanan veya yanık anlamına gelen 'flegraisos'tan gelir.

Şekil 3. 4 Campania Bölgesi'nde Napoli'nin yeri [9]

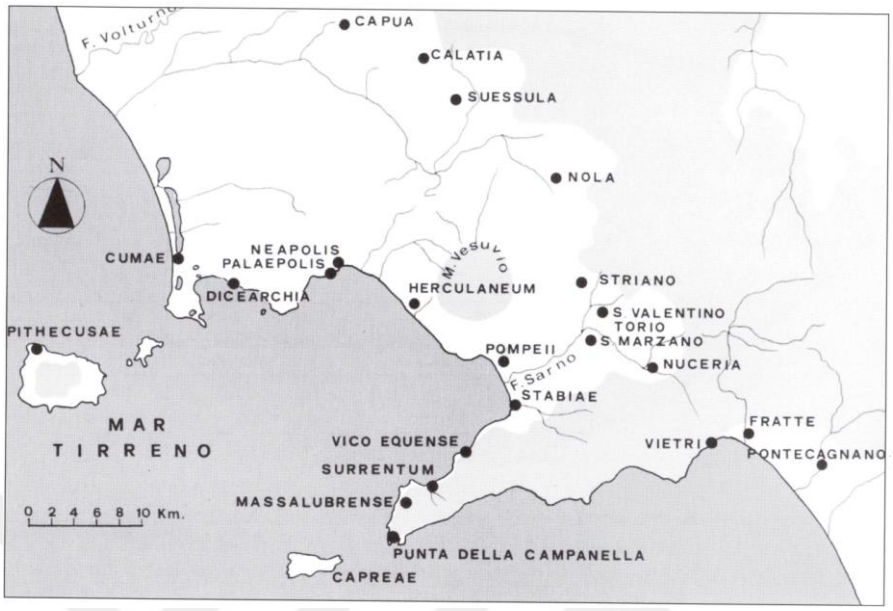
Napoli Körfezi, kuzeyden Ischia ve Procida Adaları ile başlar ve güneyde Capri Adası ile sonlanır. Capri Adası'nda İmparator Augustus ve Tiberius'a ev sahipliği yapan villa kalıntıları yer alır. Procida Adası, Capri ve Volkanik Ischia Adası'ndan daha küçüktür [19]. Körfezde yer alan kıyı kentleri içinde, Bacoli, harçta bağlayıcı olarak kullanılan puzolan malzemesinin çıkarıldığı [20] Pozzuoli, Napoli Limanı'nın yer aldığı Napoli Merkezi, Portici, Ercolano, Torre del Greco, Torre Annuziata, Castellemare di Stabia ve Sorrento yer almaktadır (Şekil 3.5) [15]. Şekil 3.5'te Napoli İlçeleri renklendirilmiştir.

Şekil 3. 5 Napoli İlçeleri (Comuni di Napoli) [9]

Sorrento Yarımadası'nda Lattari Tepeleri bulunmaktadır. Lattari Pompei Antik Kenti'nden izlenebilmektedir. Diğer bir kıyı kenti olan Cumae, Yunanlar tarafından M.Ö.8.yy'da kurulan Magna Grecia'nın bilinen en eski kolonisidir [19], [21]. Napoli

Krallığı ve İki Sicilya Krallığı'na başkentlik yapmış olan Napoli Kenti, çevresinde, Şekil 3.6 ve Şekil 3.7'de Capua, Cumae, Nocera, Nola, Stabia, Amalfi, Bagnoli ve Caserta yerleşimleri Arkaik harita ve güncel haritadaki durumları görülebilir [22], [21].

Şekil 3. 6 Arkaik Yerleşimler [23]

Şekil 3. 7 UNESCO Miras Listesinde yer alan Pompei ve çevresindeki arkeolojik alanlar [10]

Günümüz çağdaş Pompei'si, Antik Pompei'nin doğusunda şehirleşmiştir. Konu alınan Antik Pompei, Napoli şehir merkezinin 23km. güneybatısında konumlanır [15]. Pompei Arkeolojik Alanı, UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne 1997'de Herculaneum ve Torre Annuziata Arkeolojik Alanları ile birlikte girmiştir. Vezüv eteğinde yer alan Antik Herculaneum Kenti, Pompei'nin kuzeybatısında yer alır. Herculaneum'da; Evler, villalar, Hamamlar yer almaktadır. Burada, Pompei'ye göre daha iyi korunmuş olan resim, mozaik mermer ve taş işçilikleri bulunmaktadır. Çağdaş adı, Torre Annuziata olan Oplontis Arkeolojik Alanı, Pompei'nin batısında yer alır. Oplontis'te yer alan Villa Poppaea'da bahçe ve duvar fresklerinde araştırmalar yapılmıştır. Stabia Antik Kenti ise Pompei'nin güneyindedir [15]. Hava fotoğrafı üzerinde antik şehir ve villalar gösterilmiştir. Stabia Antik Roma Kenti'nde; San Marco Villası, Pastore Villası ve Arianna Villası yer almaktadır (Şekil 3.7).

Pompei, eskiden yakınlarında işlek bir liman bulunan Sarno Nehri vadisi tarafından sarılmıştır. M.Ö.64-24'te yaşamış olan coğrafyacı Yunan bilimadamı Strabo, bu limanın Sarno üzerinde olduğunu yazmıştır. Şehrin kuzeyinde yer alan Herculaneum Kapısı'nın Osk isimleri 'tuz limanı' anlamına gelmektedir[1]. Güneyindeki Liman Kapısı'nda keşfedilen bulgular, buranın Liman olarak kulanıldığına işaret etmektedir. Stabiana Kapısı yakınında Stabian Köprüsü keşfedilmiş ve burada Sarno Nehri'nin bir kolunun yer aldığı düşünülmüştür. Dolayısı ile Sarno Nehri, denize döküldüğü yerde birkaç kola ayrılarak bir delta oluşturmuştur. Liman olarak kullanılmayan kolları ise bataklık haline gelmiştir. 79'daki Vezüv patlamasından sonra yönü sapan ve bataklığa dönüşen tüm nehir alanı, Bourbon Dönemi'nde yapılan kazı çalışmalarında bir kanal açılarak ıslah edilmiştir. Nehir aracılığı ile Pompei'ye; Nola, Nocera ve Accera'dan 'phortia' denilen tarım ürünleri getirilmiştir [23]. Bu sebepler ile konumu açısından Pompei'nin bir ticaret şehri olduğu belirtilmektedir. Kuzeyinde yer alan Vezüv Yanardağı'ndan 'lapilli' adındaki tarih öncesi lavların dökülmesi sonucu oluşan ve yaklaşık 30m. yükseklikteki bir plato üzerinde şekillenmiştir [22]. Avrupanın tek aktif volkanik dağı olan Vezüv Yanardağı'nın ortasında krater bulunan koni biçimindeki yükseltisi 1281 m.'dir. Vezüv Eklentisi anlamına gelen 'Somma Vesuviana' yükseltisi 1133m.'dir. Bu aktif volkanik

[1]Çünkü burada Garum denilen sosun yapımında kullanılması amacı ile tuz işçiliği yapılmıştır. Fermente edilmiş balık ve tuz ile yapılan Garum Pompei'de kullanılmasının yanında ihraç da edilmiştir [24].

dağın çevresinde bulunan yoğun çağdaş yerleşim alanları sebebi ile bölge oldukça tehlikelidir [18]. 79'dan önce gerçekleşen Vezüv Volkanik Dağı patlamalarında oluşan lav katmanları ile deniz seviyesinin 25m üzerindeki Castellamare Di Stabia ve Torre Annuziata ovaları meydana gelmiştir [23]. 79'da Vezüv Yanardağı'nın patlamasından sonra oluşan volkanik Vezüv cürufu Roma'daki Caracalla Hamamı ve Pantheon'da kullanılmıştır [25].

3.1.1 Şehrin Genel Karakteristiği

Şekil 3. 8 Pompei güncel hava fotoğrafı [10]

Yaklaşık 66 hektar alana sahip olan kent, Arkaik Dönemde inşa edilen şehir surlarıyla çevrilidir [23]. Bu surlardan giriş yapılabilen toplam sekiz adet kagir kapısı bulunmaktadır. Kapılar konumlarına, yakınlarındaki şehir, bölge ya da topografyaya göre isimlendirilmişlerdir. Askeri mimari yapıları şehrin savunması amacı ile inşa edilen surlar ve kulelerdir[1]. Pompei'nin kuzeybatısındaki Vezüv Kapısı yakınında Castellum Aquae yer alır. Kapıların çevrelerinde ve kent dışında Nekropoller (Mezarlık) kurulmuştur [5]. Cadde ve sokaklarla, ada ve bölgelere ayrılan Pompei Arkeolojik Alanı'nın yaklaşık 45 hektarı kazılarak gün ışığına çıkartılmıştır (Şekil 3.8), [15].

[1]Aşkıdil Akarca'nın Şehir ve Savunması eserinde Pompei'deki kulelerin çok katlı olduğu belirtilir.

Şekil 3. 9 Pompei'nin bölge ve adalarını gösteren ızgara plan

Keşiflerde kentsel dokuyu oluşturan yollar, yaya kaldırımları, su kuleleri, çeşmeler, dükkanlar ile arkeolojik kanıtlardan tarım eşyaları, çanak çömlekler ve mutfak eşyaları ortaya çıkarılmıştır [26]. Kamu ve özel mülkiyetteki yapılar fonksiyon olarak ticaret, konaklama, tapınma, siyaset, kamu işleri, spor, etkinlik, gösteri ve eğlence ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Ticaret alanlarında; çamaşırhane, pazarcılık, genelev işletmeciliği, bağcılık, tarım, lokantacılık ve fırıncılık yapılmıştır. Ayrıca ayakkabıcılık, kumaş satıcılığı, terzilik, meyve ve şarap satıcılığı, balıkçılık, manavlık, kozmetikçilik faaliyetlerinin yapıldığına dair kanıtlar keşfedilmiştir [27], [28]. Antik Kentte, Pompei yerlileri tarafından alışveriş yapılan ve pazar yeri anlamına gelen Macellum, Forum Granarium'u, ürünlerin ölçüm ve tartımının yapıldığı Ponderaria Menzası [29], fırın, 'fullonica' adındaki çamaşırhane yer alır. Pompeililer öğle yemeklerini, ev yerine sıcak şarap ve sıcak yemek odası anlamındaki thermopoliumda yemişlerdir. Dolayısı ile Pompei'de thermopolium işletmeciliği yapılmıştır [30].

Konaklama yapıları, apartman, konut ve villalardan oluşmaktadır. Keşfedilen konaklama yapılarından bazıları Fırıncı Evi, Cerrah Evi, Genelev, Gitarist Evi, Principe di Napoli Evi, Kaçak Kurbanlar Evi olarak isimlendirilmiştir. Antik kentte Gladyatör Evi ve Gladyatör Tavernası bulunmaktadır. M.Ö.2.yy.'da inşa edilen Diomedes Villası ve Gizemler Villası Pompei'de yer almaktadır [23].

Pompei'nin güneybatısında yer alan Forum'da rahibe Eumachia tarafından yaptırılan Eumachia Binası, Kamusal Lares Kutsal Alanı bulunmaktadır. Adalet yapısı olan

Basilica'nın giriş mekanı vestibulumdan [5] basamaklarla yapıya girilir. Beş adet kapısı olan Basilica'nın etrafı portikolar ile çevrilidir [26]. Etrafında kamu yönetim yapıları olan Forum'dan başka iki adet daha forum keşfedilmiştir. Dini yapılar, şehir merkezlerinde, çoğunlukla Forumlar ile ilişkili olarak tasarlanmışlardır. İmparatorlara adanan Onursal Kemerler anıt yapıları olarak gösterilir.

Anfitiyatro, Büyük Tiyatro ve Odeion (Küçük Tiyatro)'da eğlence ve gösteri yapılmıştır. Anfitiyatro keşfi gerçekleşen dünyanın en eski kagir anfitiyatrosudur [26]. Spor alanlarında beden eğitimi yapılan palestralar bulunmaktadır. Evler ve villalardan bazılarında özel hamamlar inşa edilmiştir. Palestralar ile birlikte tasarlanan ya da bağımsız olarak yapılan halka açık hamamlar bulunmaktadır. Ayrıca, Viticoltura (Bağcılık) Eğitim Alanı ve Vezüv Bitki Örtüsü ile kaplı Botanik Bahçe bulunmaktadır.

3.1.2 Şehrin Tarihsel Gelişimi

İtalya, M.Ö. 2000'den itibaren Yunan, Etrüsk ve Roma Uygarlıkları'na ev sahipliği yapmıştır [31]. Etrüskler, İtalya'ya M.Ö.10. ile M.Ö.8. yüzyıl arasında gelen bir kavimdir. Kökenlerinin Kuzey Alpleri'nden, Anadolu'dan ya da İtalya'nın yerlilerinden geldiği görüşleri vardır [5]. M.Ö. 500 sonlarında Yunanlar tarafından kurulan Napoli, M.Ö. 326'da Romalılar tarafından alınmıştır. 476'da Batı Roma İmparatorluğu yıkılınca Cermen Kabilelerinden Ostrogotlar ve Lombardlarca işgal edilmiştir. 6.yy.'da Bizanslılar'ın olan Napoli, 763-1139 yıllarında varlığını bağımsız olarak sürdürmüş, 1139'da Sicilya Norman Krallığı'na bağlanmıştır. I.Carlo, başkenti Palermo'dan Napoli'ye taşımış ve Napoli, 1282-1860'ta Napoli Krallığı başkenti olmuştur [15]. 1282'de Sicilya Adası'ndan çıkarılan Anjou Ailesi, Napoli'yi ele geçirmiş ve şehirde 1309-1343'te Kral Roberto Dönemi'ni yaşanmıştır. Napoli yönetimi, Roberto'nun ardından hükümdar olan Kraliçe II. Giovanna'nın 1435'te hayatını kaybettikten sonra, 1442'de Aragon Sicilya Kralı V.Alfonso'nun (Napoli ve Sicilya yani İki Sicilya Kralı I. Alfonso) yönetimine geçmiştir [22]. 1458-1494'te Alfonso'nun oğlu I.Ferdinando yönetiminde kalan Napoli, 1495'te Fransa Kralı VIII.Charles tarafından istila edilip, 1504'te Aragon Krallığı'na bağlanmıştır. Napoli Krallığı, 1701-1714'te yaşanan İspanyol Veraset Savaşları sonucu, Avusturya'nın Habsburg Hanedanlığı'na bağlanmıştır [16]. 1734'te İspanya Bourbon Ailesi'nden VI.Carlo (İspanyol Prensi Don Carlos de Bourbon sonradan III.Carlos) tarafından işgal edilmiştir [15]. 1799'da, Napoleon'un alarak Fransız yönetimine geçirdiği Napoli Krallığı, Partenope

Cumhuriyeti olmuştur [15], [19]. İdare, 1808'de Joachim Murat'a verilmiştir. 1815'te yeniden Fransa'da hükümdar olan Bourbonlara geçen Napoli Krallığı, IV. Fernando (İki Sicilya Kralı I.Ferdinando) tarafından Sicilya Krallığı ile birleştirilerek 1816'da İki-Sicilya Krallığı oluşturulmuştur. Nihayet 1860'ta Giuseppe Garibaldi'nin önderliğinde İtalya Krallığı'na bağlanmıştır [15], [16]. İtalya Krallığı, 1946'da İtalya Cumhuriyeti'nin ilanına kadar varlığını sürdürmüştür [9].

Kuruluşundan Vezüv patlamasına kadar Pompei'nin tarihsel gelişimi şöyle irdelenebilir (Şekil3.10);

Şekil 3. 10 Kaçaklar Bahçesi'nden Vezüv Yanardağı, 2014 [4]

Pompei Antik Kenti'nin kökenleri hakkında kesin olmayan bilgilerin bulunması ile birlikte arkaik dönemde asırlar boyunca yaşadığı bilinmektedir [23]. M.Ö. 1360'taki Vezüv Patlaması ile Bronz Çağı (M.Ö.3000-M.Ö.1000) yerleşimleri harap olan Pompei, M.Ö. 1000'de çeşitli kabileler tarafından istila edilmiştir. Çağdaş Pompei Kenti'nde keşfedilen ilk Osk[1] yerleşimleri Antik Pompei'nin yakınlarında kurulmuştur [15].

[1]Osklar, İtalya'nın Campania ve Lazio Bölgelerinde yaşamış İtalyan bir topluluktur.

M.Ö.8.yy'da Pompei'nin Yunanlar'ın egemenliği altında olduğuna dair bilgiler mevcuttur. İtalya'nın Arno ve Tiber Nehirleri arasındaki Etruria Bölgesi'nde yaşamış olan Etrüskler[1], M.Ö.7.yy. ve M.Ö.474 arasında, Pompei'yi egemenliği altına almışlardır. Etrüskler'in Pompei üzerindeki etkisi ve gelişimi, M.Ö. 6.yy.'da yoğun biçimde görülmüştür [31], [26]. Yunanlar, M.Ö.525-474'te tüm Campania Bölgesi'nde hakimiyet kurma amacı ile Etrüskler'e karşı savaşmışlardır [24]. M.Ö. 474'te Siracusa Kralı I. Hieron yönetimindeki Yunan güçleri ile Etrüskler bir deniz savaşı yapmışlardır. Napoli'nin batısında yer alan, Cumae Körfezi'ndeki Cumae Antik Kent'inde gerçekleşen bu savaş sonrasında Pompei, Yunan hakimiyeti altına girmiştir [3].

M.Ö. 5. yüzyılın sonlarına doğru Irpinia [18] ve Sannio Dağları'nda yaşamış olan ve savaşçı bir soydan gelen İtalik Samnit Kabilesi, Napoli'nin güneydoğusundaki Başkent Nuceria yönetimi ile işbirliği yapmıştır. Samnitler, Vezüv'ün kıyı şehirlerini ve Campania'yı fethetme amacı ile başlatılan işbirlikçi işgaller neticesinde Pompei'yi ele geçirmiştir. Böylece Pompei, Herculaneum ve Stabia Kentleri gibi Nocera Bölgesi'nin önde gelen kentlerinden olmuştur. Samnit Dönemi'nde, özellikle de 5.yüzyıldan itibaren Pompei, kentleşme adına ivme kazanmıştır.

M.Ö. 423'te Samnitler, Capua ve Cumae, ardından da tüm Campania Bölgesi'ni fethetmişlerdir. M.Ö. 4.yy. sonlarına doğru, Romalılar, güney İtalya'da ittifaklar sistemi ile askeri birlikler kurarak, tüm Campania Bölgesi'nde egemenlik sağlamışlardır(M.Ö.343-290). Nihayet, Roma, Samnitler'e karşı galibiyet kazanmış, Campania Bölgesini M.Ö. 343-290'da, denetimi altına almıştır. Savaşlar sonrasında Pompei'yi de içine alan Campania Bölgesi, Roma'ya bağlanmıştır. Tüm bu gelişmeler yaşanırken Pompei ismi, tarihte ilk kez M.Ö. 310'da yapılan II. Samnit Savaşı'nda geçmektedir. Roma tarihçisi Livy, Roma Donanması'nın Pompei'de demir attığını yazmıştır. Ancak sur duvarları, Pompei'ye yapılmayı tasarlanan saldırı karşısında caydırıcı olmuştur [9], [15], [3].

M.Ö.264-241'de gerçekleşen I. Pön Savaşı sırasında Napoli Körfezi, Roma Donanması için gemi inşaatı amaçlı bir tersane olarak kullanılmıştır. M.Ö.218-202 yılları arasında

[1]Kökenleri netleşmeyen Etrüskler'in M.Ö.1.yy.'a kadar tarih sahnesinde rol aldıkları Elif Tül Tulunay'ın Etrüsk Sanatı yapıtında yer alır.

yaşanan II. Pön Savaşı'nda Kartacalı lider Hannibal, İtalya'yı istila ederken Pompei, Roma ile ittifak kurmuştur.

M.Ö.91-88 arasında gerçekleşen Sosyal Savaş (İtalik Savaş) sırasında Pompei, Roma Cumhuriyeti'ne karşı durarak, İtalik şehirlerin isyanına katılmıştır [3]. Yine de Romalı General Sulla, Pompei'yi kuşatmayı başarmıştır. M.Ö.89'da kuşatılan Stabia ve Herculaneum Antik Kentleri'nin ele geçirildiğine dair bilgilerin varlığına karşın Pompei'nin ele geçirilmesi hakkında net bilgiler yoktur. Savunulan iki düşünceden birisi Pompei'nin de diğer kentler gibi M.Ö.89'da ele geçirildiği diğeri ise Nola'nın M.Ö.82'deki fethi ile aynı yılda olduğu fikridir [23]. Sosyal Savaş sırasında Pompei'de, General Sulla'nın yeğeni Publius Sulla başkanlığında subay kolonisi kurulmuş, Pompei, İtalik Savaş sonrasında Romalılaştırılmıştır. Böylece, Osk Dili yerine Latince resmi dil haline getirilmiş, kurumları, mimarlığı ve kültürüyle Pompei, hızla Roma etkisi altına girmiştir. Pompei, bir Roman Kolonisi haline getirilerek Romalılar'ın bir sayfiye kenti olmuştur. M.Ö. 87'de Romalılar'ın tüm Campania Şehirleri'ni yönetimine aldığı Sosyal Savaş Resmi olarak sona ermiştir [15]. Pompei Kolonisi'ne 'Colonia Veneria Cornelia Pompeiaonorum' ismi verilmiştir [32], [3]. Romalılaştırma hareketinin sonucu olarak Pompei, önceki dönemlerde sahip olduğu kozmopolit yapısını çoğunlukla kaybetmiştir [23].

M.Ö. 49'da Julius Caesar (M.Ö.59-M.Ö.44), Sosyal Savaş savaşçılarının hayatlarını bağışlamış, Pompei'nin eski ailelerinin yeniden doğuşunu sağlamıştır. M.Ö.27'de Augustus Caesar (Gaius Julius Caesar Octavianus), ilk Roma İmparatoru olmuştur. Pompei Antik Kenti, İmparator Octavianus Augustus (M.Ö.27-14) ve İmparator Tiberius (14-37) dönemlerinde geliştirilmiştir. 59'da Anfitiyatro'da Pompei yerlileri ile Noceria Alfaternalılar (Nocera Alfaternalılar) arasında bir çatışma olmuştur.

62'de kenti büyük ölçüde yıkıma uğratan şiddetli bir deprem Vezüv Yanardağı çevresindeki tüm alanı sarsmıştır. Pompei'de çeşitli hasarlar yaratan bu depremin ardından, yeniden yapım çalışmaları başlamıştır. Tüm hasar ve bunu takip eden sismik sarsıntılar onarım ve yeniden yapım çalışmalarının sürecini uzatmıştır. Deprem Vezüv'ün tekrar faaliyete geçtiğini işaret etmiştir [17].

17 yıl sonra gerçekleşen ve dört gün süren Vezüv Yanardağı patlaması ile Pompei Şehri, 6-7 m. kalınlıktaki yanardağ püskürtüsü olan lapilli, kül ve lav altında kalarak yıkılmıştır. Pompeili vatandaşların çoğunluğu lavlar altında kalarak ölmüştür. Bu doğa

felaketini anlatan Genç Plinius'un Tacitus'a gönderdiği iki mektup günümüze ulaşmıştır. Mektuplardan birinde, Misenium (Miseno)'daki Roma donanması komutanı Yaşlı Plinius'un, Stabia'da arkadaşlarını kurtarmaya çalışırken yanardağın zehirli gazlarından dolayı hayatlarını kaybettiği yazılmıştır [15], [17]. Vezüv Volkanı'nın patlaması sırasında denizde devasa dalgaların oluştuğu, etraftaki yangın dumanı ve sülfür kokusundan dolayı insanların boğularak yaşamlarını yitirdikleri yazılmıştır [33]. Vezüv'e Pompei'den daha uzak olan Stabia'daki villalar, yüksekliği Pompei'ye göre daha az olan lavlarla kaplanmıştır. Vezüv Yanardağı'nın doğusunda kalan Herculaneum ise, sel sularıyla getirilen ve yüksekliği 18m.'yi aşan volkanik maddeler tarafından örtülmüştür [3].

3.1.3 Kentsel Gelişim

Pompei bir Yunan, Etrüsk, Roma ve Osk Şehri olmuştur [34]. 79'daki Vezüv Yanardağı patlamaları ile oluşan lav katmanının altında kaya zemin yer alır. Pompei, deniz seviyesinden yaklaşık 30m. yükseklikte ve eğimli topografyada, eski lavlar üstünde yerleştiği için düzenli biçimlenememiştir. Kazılar kentin en eski bölümünün güneybatıda olduğunu ortaya çıkarmıştır. Şehrin en büyük insulaları, antik kentleşmenin olduğu Bölge VI'da yer almaktadır [34], [23]. Bölge VI ve VIII'de pappamonte taşı tespit edilmiştir. Bölge VIII'in merkezinde antik taş ocağı izleri bulunmuştur [23]. İlk yerleşimler kaya zemin, daha sonrakiler bataklık zemin üzerine kurulmuştur. Pompei'de, 'Eski Şehir (Altstadt)' olarak adlandırılan 10 hektarlık alan, Bölge VII, Forum Alanı, Forum Caddesi, Liman Caddesi, Abbondanza Caddesi, Scuola Caddesi, Soprastanti Sokak, Augustali Caddesi, Genelev Caddesi, Tiyatro Caddesi ve Mercurius Caddesi ile devam ederek Mercurius Kulesi'ni içine almaktadır. Kuzey Kule ile Vezüv Kapısı çevresindeki Arkaik yerleşimler Pappamonte kullanılarak yapılmıştır [23]. Daha sonra, bu alandaki insulara bağlantılı olarak 'Yeni Şehir (Neustadt)[1]' inşa edilmiştir [34]. Bölge VI'daki yeni insulalar ve Consolare Caddesi'nin yanında Mercurius Caddesi, Stabiana Caddesi, Abbondanza Caddesi ve Nola Caddesi cepheleri Yeni Şehir'i oluşturmuştur [23]. Yeni Şehir gelişimi sırasında, Altstadt'ın lav taşından

[1] Akarca'nın Şehir ve Savunması yapıtında Pompei'de yeni şehrin eski şehrin doğu ve kuzeyinde yerleştiği belirtilmiştir.

meydana gelen tepesi üzerine Büyük Tiyatro inşa edilmiştir. M.Ö. 4.yy. sonu ve 3.yy. başı arasında Pompei'de Hellenleştirme akımı olmuştur. Bölge VII insula 4'teki binaların cocciopesto ve tessera ile döşenmiş andron mekanlarına sütunlarla çevrelenerek Hellen Kültürü özelliği kazandırılmıştır. Şehrin güneydoğu yerleşimlerinin Roma Kolonizasyonu Döneminde kurulduğuna dair görüşler vardır. Fakat araştırmalar sonucu bu bölgelerin daha eski döneme ait olduğu anlaşılmıştır. Şehrin kuzeybatısında yer alan suburbana bölgesinde Sulla ve Augustus Fazı'nda yapılmış binalar yer almaktadır [23].

Bilim adamlarınca, surların Yunan ya da Samnitlerce hangi aşamalarda genişletildiği konusunda görüş birliğine varılamamıştır [15]. Surların Etrüsk Dönemi'nde 66hektarı çevreleyecek biçimde genişletildiği bilinmektedir [23]. Antik şehir merkezleri, Üçgen Forum, Büyük Forum ve Boario Forumu etrafında yerleşmiştir. Forum çevrelerinde halkın toplandığı, tapınak, palestra ve tiyatro yapıları bulunmaktadır. Kentin sosyal ve siyasi kalbi olan forumda, Dorik Tapınak olarak anılan Yunan tipi arkaik tapınak, Apollon Tapınağı'nın yanı sıra Basilica ve Roma tipi yönetim yapıları yer almaktadır. Dorik tapınakta, Etrüsk - Kampaniyen tipi, pişmiş toprak arkaik mimarisi vardır. Kazı bulgularından çıkan ve sürahiye benzer 'bucchero' denilen eşyaların üstündeki yazılardan, şehrin kuruluşundaki Etrüsk varlığı anlaşılmaktadır [8], [3]. Bucchero, M.Ö.7. ve M.Ö.5. yüzyılda kullanılan, siyah ve gri olabilen Etrüsk porselenidir [30]. Abbondanza Caddesi, üretim ve ticaret faaliyetlerinin yapıldığı şehrin ana arteridir. Cadde, Forum ve Anfitiyatro merkezlerini birleştirir [23]. İç ve dış cadde ağlarının roman tipi ızgara planlı (dama plan) olarak biçimlenmesi[1], şehir ve bölge ilişkisinin tanımı, Roma öncesi devirde kırsal alanların bölünme biçimi verileri ve Hellen serbest şehir planlaması ile Pompei, bilim adamlarına Hellen-Roma ilişkisini sunmaktadır. Bu veriler, bilim dallarının kural ve geleneksel yaklaşımlarını temelden değiştirmiş ve güncel çalışmaları aydınlatmıştır [8].

Atölye, dükkanlar, thermopoliumlar, şarap evleri (cauponalar), fırın gibi ticari işlevler tüm şehirde cadde kenarlarında yer almıştır. Genelevler şehrin işlek olmayan ikincil bölgelerinde konumlanmıştır. Bölge VII, VIII ve IX ticari olarak daha aktiftir. Bölge I,

[1]Akarca'nın Şehir ve Savunması'nda Campania'daki yerli Osk şehirlerinden Capua ve Pompei'nin ızgara planlı olduğu anlatılmıştır.

II ve VI'da daha çok konut alanları vardır. Şehir insulalarının büyüklükleri işlevlerine göre düzenlenmiştir. Şehirdeki bazı alanlar tarım ve çiftçiliğe ayrılmıştır [34], [28].

3.1.4 Yapım Dönemleri, Teknikleri ve Malzemeler

Pompei arkaik yerleşimlerinde 'pappamonte' denilen gri renkli yumuşak lav taşı kullanımı görülmektedir. Bu taş, M.Ö.6.yy.'da şehir surlarının ilk yapımında kullanılmıştır. Surlar şehrin korunması amaçlı olarak hendekli yapılmıştır. İlk yerleşimler daha korunaklı olduğu için güney ve batı kısımlarda inşa edilmiştir. Kuzey Kule ve Vezüv Kapısı arasındaki yerleşimlerde, güneydoğu sur duvarında ve Nocera Kapısı'ndan kule VIII'e kadar olan alanlarda arkaik dönem pappamonte taşı kullanılmıştır. En eski taş malzeme olan pappamonte, Bölge VI ve Bölge VIII'de tespit edilmiştir [23].

Bölge VII, kaya zemine oturan Apollon Tapınağı, Basilica, Ganymedes Evi (VII,13,4), Bölge VI'daki Faun Evi, Büyük Çeşmeli Ev, Etrüsk Sütunlu Ev, 10.6 No'lu Ev, Herculaneum Kapısı, Kule XI ve Vezüv Kapısı'nda M.Ö. 6. yy.'a ait arkaik seramikler bulunmuştur. Üçgen Forum'da M.Ö 500 ile M.Ö. 530'a tarihlenen terracotta bulgulara rastlanmıştır. Terracotta pişmiş toprak eşyalar için kullanılan bir terimdir [30]. Bu parçalar şehrin en eski katmanında yapılarda kullanılırken diğer alanlarda güçlendirme malzemesi olarak harçların içinde kullanılmıştır [23].

Yapım Dönemleri, yaygın olarak şu şekilde sınıflandırılmıştır;

1. Samnit Öncesi Dönem (M.Ö. 500 – M.Ö. 420); Sarno Nehri'nin alüvyon birikintisi, bitki fosilli traverten taş olan Sarno Kireçtaşı'nın kullanıldığı dönem olarak tanımlanmaktadır [22]. Sarno Kireçtaşı, Lav Taşı'ndan daha kullanışlıdır. Samnit Öncesi Dönemde, opus quadratum (taş blok) yapım tekniği kullanılmıştır. Opus işçilik demektir [35]. Üçgen Forum'da yer alan Dor Tapınağı bu döneme aittir. Üçgen Forum kutsal alanında bulunan çıplak erkek bronz heykelin M.Ö. 5.yy.'a ait olduğu düşünülmüştür. M.Ö.5.yy.'da yıkılan sur duvarları Sarno Kireçtaşı ile yenilenmiştir. M.Ö.5.yy.'ın ilk yarısına tarihlenen Etrüsk Dönemi güçlendirmeleri olası Samnit tehditlerine karşı savunma amaçlı olarak yapılmıştır. Pompei mezarlık bulgularında ve bucchero üzerindeki yazılardan, Etrüsk Dili'nin Samnit istilasına kadar kullanıldığı anlaşılmıştır. Bazı kaynaklarda Etrüsk Dili'nin kullanıldığı bu süreç, Etrüsk Dönemi olarak adlandırılır [31], [23], [3]. Etrüskler başlangıçta duvar konstrüksiyonlarında harç

kullanmamışlardır. M.Ö.5.yy.'dan sonra temelde ve yapıların alt kısımlarında kireç harç kullanmışlardır. Kemer ve tonoz yapım tekniklerini uygulamışlardır [26].

Opus quadratum; büyük dikdörtgen şeklindeki kesme taşların, harçsız olarak düzenli sıralı biçimde dizilmesi tekniğidir (Şekil 3.11), [36]. Dikdörtgenler prizması ya küp taşlar ile örülen duvar yapım ya da taş kaplama tekniğine denir. İtalya'da Etrüsk Dönemi'nde yerel tüf taşları ile uygulanan bu teknik, Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nde opus caementicium konstrüksiyonlarındaki duvarların kaplanması şeklinde uygulanmıştır[1] [30], [5].

Şekil 3. 11 Şehir Kapısı opus quadratum [4]

Şekil 3. 12 VII.4.59'da andron, 2009 [37]

2. Birinci Samnit Dönemi (M.Ö. 420 - M.Ö. 250); malzeme olarak; çoğunlukla kireçtaşı kullanılmasının yanında tüf taşı konstrüksiyona başlanmıştır [22]. Bu dönemde opus quadratum ve opus incertum teknikleri kullanılmıştır. Pompei'de Hellenleştirme M.Ö.4.yy.'ın sonu ile 3.yy.'ın başında olmuştur. Bölge VII, 4'teki yapılarda andronlar yer almaktadır (Şekil3.12). Andron; Yunan evlerinde erkeklerin yiyip, içtikleri ziyafet salonunu ve Roma evlerinde atrium ile evin arka tarafındaki geçidi temsil eden kavramdır. Bölge VII, 4'teki andronların cocciopesto ve tessera ile döşenmiş olması ve sütunlarla çevrilmesi Hellen kültürü özellikleridir [23].

Pön Savaşı (M.Ö.264- M.Ö.146) sırasında yıkılan ortostatik sur duvarları, savaştan kısa süre sonra Sarno Kireçtaşı ile eski şekline uygun olarak restore edilmiştir. Surlar öncekine göre daha yüksek olarak ve toprak setler eklenerek inşa edilmiştir. Bu

[1]Aynı boydaki dikdörtgen taşların düzenli dizilmesi ile oluşan duvarlara Akarca'nın Şehir ve Savunması yapıtında 'isodomos' denilmiştir. Opus quadratum ifadesinin Roma'dan önceki kullanımıdır. Bir yüksek ve bir alçak boyutlu dikdörtgen taşlar ile sıralanan duvar örgüleri pseudo-isodomos olarak tanımlanmıştır.

dönemde kireçtaşı malzeme kullanılarak atriumlu evler yapılmış ve Jüpiter Tapınağı tamamlanmıştır. Eski şehir merkezi, düzenlenen yeni şehir mahalleleri ile ilişkilendirilmiştir. Grid yol ağı tamamlanmış, birbirine paralel yolların, ana ve yan kapılar ile bağlantısı sağlanmıştır [3].

Opus İncertum (Opus Antiquum); hepsi aynı cins ya da karışık olabilen taş ya da tuğla ile yapılmıştır. Orta boylu harici temel strüktürlü iki duvar yapılır. Bu duvarların arasındaki boşluk opus caementicium betonu ile doldurularak opus incertum duvara kalınlık verilmiştir [36]. Roma Mimarisi'nde M.Ö.2. yy.'da kullanılmaya başlanmıştır (Şekil 3.13) [30]. Vitruvius opus incertumu dizilimi sebebi ile opus reticulatuma göre daha sağlam olarak nitelendirmiştir. Bu teknikteki duvarlar kum ve kireç karışımlı harç ile sıvanır [38].

Şekil 3. 13 Nekropol, opus incertum [4]

Şekil 3. 14 Opus caementicium [9]

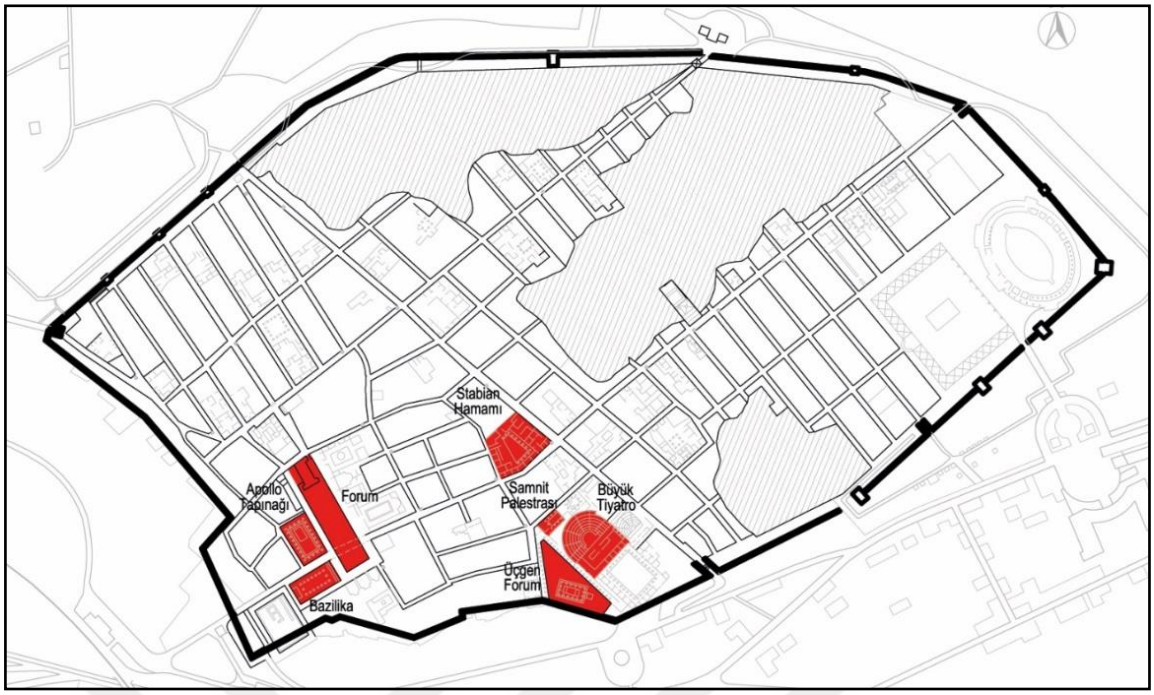
Opus Caementicium; Konstrüksiyon, M.Ö. 3.yy.'da Campania ve Latium'da geliştirilmiştir. Roma betonu olarak da bilinen opus caementicium harcı, kum, kireç, puzolan ve kırık taşların karışımıyla yapılır. Bu harç kalıba dökülerek kullanılmıştır. (Şekil3.14) Opus caementicium betonu ile düzensiz taşlar karıştırılarak 'opus caementatum' teknikteki döküm duvar ve tonozlar yapılmıştır [36]. Opus caementicium Roma Betonu ile tonoz ve kubbe yapım tekniğine opus concreticium denilmiştir. Opus caementicium ile çift cidarlı yapılan taş ya da tuğla duvarların arasını doldurulmuştur. 64'ten sonra karışıma tuğla kırıkları da eklenmiştir. Opus quadratum, opus incertum, opus reticulatum, opus latericium, opus mixtum teknikler ile birlikte dolgu ve harç olarak kullanılmıştır [30], [5].

3. İkinci Samnit Dönemi (M.Ö. 250 – M.Ö. 80); Nocera tüf taşı kullanıldığı bu dönemin mimarisinde Hellenistik Yunan etkileri farkedilmektedir. Bu dönemde, Forum yapısı,

Büyük Tiyatro ve forum portikoları, Üçgen Forum, Küçük Spor Salonu ve Stabiane Hamamı inşa edilmiştir [22]. Forum sütunlarında Nocera tüf taşı kullanılmıştır. Bu dönemde ayrıca Basilica'nın özgün tesisleri yapılmış ve ev döşemeleri mozaik ile dekore edilmiştir. Üçgen Forum'daki İsis Tapınağı'nda Hellenistik bronz parçası bulunmuştur. Jüpiter Tapınağı'nın sunağında adak olarak bulunan ve M.Ö. 3.yy.'ın sonuna tarihlenen seramik, mimari terracotta, sikke ve silahlar keşfedilmiştir. Jüpiter Tapınağı'nın korent (korinth) düzenindeki sütunları Nocera tüf taşından inşa edilmiştir. Apollon Tapınağı, bu dönem sürecinde, M.Ö. 2.yy.'ın ortasında Hellenistik stilde yenilenmiştir [3]. Tapınağın ön cephesinde altı adet sütun yer almaktadır [5]. Korent düzenli heksastil taş tapınak, yüksek bir podyumun üzerine inşa edilmiştir. Podyum merkezinde omphalos tüf taşı bulunur. Bu kutsal yuvarlak taş Apollon'a adanmışmış [30]. Tapınağın beyaz ve yeşil kayrak taşından küp görünümü verilmiş süslemeli bir zemin döşemesi vardır [22].

20.yy. kazı başkanı Maiuri tarafından, M.Ö. 2.yy.'ın başlangıcından M.Ö. 1.yy.'ın başına dek süren döneme Nocera tüf taşı kullanımından dolayı tüf taşı dönemi *(periodo del tufo)* denilmiştir [28]. Nocera tüf taşı, yoğunluğu açısından sağladığı kullanım kolaylığı ve üzerine yapılan mermer imitasyonlu beyaz sıva ile adheransı sebepleri ile yaygın olarak tercih edilmiştir. Ayrıca ince mimari işçilik ve heykelcilikte de kullanılmıştır.

İkinci Samnit Dönemi'nde surlara kulelerin eklenmesiyle birlikte surlar, ikinci ve üçüncü kez restore edilmiştir. Surların kuzey tarafı Hellenistik perioda ait olduğu bilinen tüf taşından inşa edilmiştir. Opus incertum tekniğinde yapılan sur duvarlarının yüzeyleri Sosyal Savaş (M.Ö. 91-88) sürecinde, opus cementitum tekniğinde kaplanmıştır [23]. Şekil3.15'te güncel durumuna bakılarak çizilen Pompei Vaziyet Planı'nda Samnit Dönemi'nde inşa edilen yapılar gösterilmiştir.

Şekil 3. 15 Samnit Dönemi yapıları [23]

Mozaik (Opus Musivum, Opus Museum); renkli ve küçük cam, metal, çini, deniz kabuğu taş veya tuğla parçalarının geometrik veya organik bir desen oluşturma amacıyla yapılmış eserlerdir. Mozaik, Latince'de abaculi, tesserae ve tessellac isimleri ile kullanılmıştır. Döşeme ve duvarlarda uygulanmıştır (Şekil 3.16), [36]. M.Ö.4.yy.'a kadar gri, siyah ve beyaz olarak, daha sonra renkli olarak tasarlanmışlardır. Polykromi çok renklilik demektir. Polykromi mozaik döşemeler Pompei'de yaygın biçimde kullanılmıştır. Cam malzeme daha çok Hellenistik Dönem'de kullanılmıştır [30], [5].

(a) (b)

Şekil 3. 16 (a) Tragedia Şairi Evi mozaiği, (b) Ephebos Evi eksedradaki mozaiği [4]

4. Roma Kolonizasyonu Başlangıç Dönemi (M.Ö.80-M.Ö.23); bu dönemde uygulanan ilk konstrüksiyonlarda opus reticulatum (sıralı taş dizileriyle kaplanmış beton) tekniği ve tuğla kaplama kullanımı yer almaktadır. Özellikle Sulla Dönemi'nden sonra tuğla kullanımı yaygınlaşmıştır [26]. Forum Hamamı, Odeion (Küçük Tiyatro), Anfitiyatro, Venüs Tapınağı ve Zeus Meilichios Tapınağı bu dönemde inşa edilmiştir [22].

Romalılar duvar yapımlarında ağaç, kerpiç, yerel taşlar, Tüf Taşı, Sarno Taşı, Nocera Taşı gibi doğadan olumsuz etkilenen malzemeler kullandıkları için duvar yüzeylerini stuko ile sıvamışlardır. Stuko sıva harcında kireç, mermer tozu, tutkal, su bulunmaktadır. Yüzeyi pürüzsüz bir şekilde perdahlanır [5]. Duvar dolgularında Vezüv Yanardağı'nın lavları kullanılmıştır [26].

Opus Reticulatum; Cumhuriyet yıllarının sonlarında (M.Ö.147-M.Ö.30) ortaya çıkmış, M.Ö.1.yy.'ın ortalarından 1.yy.'ın ortalarına kadar kullanılmıştır. M.Ö.27-14 Augustus Dönemi'nde yaygınlaşmıştır. İç yapısı opus caementicium tekniğinde doldurularak yapılır. Bu konstrüksiyonun dışı küçük pramidal taşlarla kaplanmıştır. Kullanılan taşların sivri uçları duvara gömülüp kare tabanları dışarıda bırakılarak örülmüştür. Taşların görünen yüzeyleri yaklaşık 10cm.x10cm., duvara gömülü kısmı 20-25cm. civarındadır. Taşlarla duvar yüzeyinde diyagonal ağ şekli oluşturulmuştur. Bu konstrüksiyonun dayanımı az olduğu için duvar köşelerinde ve kapı pencere gibi yapı boşluklarının etraflarında genellikle başka teknikler kullanılarak yapı sağlamlaştırılmıştır [36]. Pompei Tiyatrosu'nda bu konstrüksiyon görülür. Derzleri çok incedir. Bu tekniğin ilk denemelerine opus quasireticulatum denir. Opus reticulatuma göre daha düzensizdir. M.Ö.100-60'ta kullanılmıştır (Şekil3.17), [5].

Vitruvius Opus incertum tekniğin opus reticulatumdan daha kötü görünmesine rağmen daha sağlam olduğunu söylemiş, dizilim tipinin çatlamalara sebep olduğunu belirtmiştir. Her iki tip de kum ve kireç içerikli sıva harcı ile sıvanarak uygulanmıştır [38].

(a) (b)

Şekil 3. 17 (a) Opus reticulatum Anfitiyatro duvarları, (b) Opus reticulatum duvar [4]

5. Augustus ve Julio-Claudius Dönemi (M.Ö. 23–62); bu dönemde opus reticulatum teknik yaygın bir biçimde kullanılmıştır. Mevcut yapılar dekore edilmiştir [22]. Evler, dekoratif elemanlarla ve Yunan konuları kullanılarak yapılan resimlerle zenginleştirilmiştir. Bu dönemde Forum'un güney ve doğu tarafları yapılmıştır (Şekil3.18). Bina kaplamalarında mermer kullanımı görülmektedir. Vettii Evi viridariumu ve havuzunda; Bracciale d'Oro Evi nymphaeum ve önündeki tricliniumda; Meleagros Evi'ndeki eşik ve havuzda; Octavius Quartius Evi çeşmesinde; Julia Felix yaz tricliniumunda; Oplontis villası ve nadiren cartibula denilen masaların tabla ve ayaklarında mermer kullanılmıştır [25].

Şekil 3. 18 Forum [4]

6. İlk Flavius Dönemi (62 - 79); Opus latericium (tuğla kaplı beton) yapım tekniği belirgin olarak görülmektedir. 62'deki depremde hasara uğrayan binaların rekonstrüksiyonu yapılmıştır. Depremden sonra Pompei yerlilerinin desteği ve Senato

kararı ile restorasyon çalışmaları başlatılmıştır. İlk restorasyonlar kapılarda yapılmıştır. Acil su ihtiyacı sebebi ile su kemerleri, Stabiane Hamamı ve Sarnıcı'nda restorasyon yapılmıştır. Büyük Tiyatro, Anfitiyatro depremden sonra kullanılamamış, Odeion çatısı çökmüştür. Ardından Tiyatro ve Forum restorasyonları başlatılmıştır. Deprem sonrası evlerde yapılan restorasyonlarda duvar resimlerinin IV. Stil'de yenilendiği görülmektedir [27], [22]. İsis Tapınağı yeniden inşa edilmiştir. Merkez Hamam ve Mahkeme Salonu yapımına başlanmıştır.

Opus Latericium (Opus Testaceum); iç yapısı opus caementicium tekniğinde yapılmış ve yüzeyi farklı boyutlardaki tuğla ya da karo malzemeler ile sıralı dizili olarak kaplanmıştır(Şekil 3.19). İlk kaplama uygulamalarında kırık tuğla kullanılmış daha sonra düzgün tuğlalar kullanılmaya başlanmıştır [36]. Uygulamalarda kullanılan tuğlalar, harç ve derz kalınlıkları farklılık göstermektedir [35]. Bu teknik döşemelerde de kullanılmıştır [30], [5]. Bu dönemde Romalılar'ın kullandığı tuğlalar, Yunanlar'ın daha önceki dönemlerde kullandıkları tuğlalardan daha küçüktür.

Şekil 3. 19 Opus Latericium [4]

Şekil 3. 20 Fırın, Lav değirmen taşı [4]

- Malzemeler

Pappamonte (Lav Taşı, Lav Cruması, Cruma di Lava); Volkanik kumun kohezyona (yapışma) uğraması ile oluşmuş koyu gri renkteki tüf taşıdır. Yumuşak lav taşı fırınlarda değirmenlerde kullanılmıştır (Şekil 3.20), [36]. Arkaik Dönemde, M.Ö. 6.yy.'da kullanılmaya başlanmştır [23].

Sarno Taşı; Sarno Nehri'nin alüvyon birikintileri olan kireçtaşı malzemedir. M.Ö.5.yy.'dan 2.yy.'a kadar kullanılmıştır [23], [26]. D. Octavius Quartio Evi'nde oluşturulan çerçeve Sarno taşından dolgular ise lav taşından yapılmıştır (Şekil 3.21).

Mercurius Kulesi'nin yakınında yer alan duvarın payandasındaki taşların üzerinde kelebeğe benzer biçimde taş ocağı işaretleri yer almaktadır [23], [36].

Şekil 3. 21 Duca di Aumale Evi, Sarno Taşı [37]

Nocera Tüf Taşı; Sarno Taşı'ndan sonra yaygın olarak kullanılmıştır [26]. Gri renkli tüf taşıdır (Şekil 3.22). M.Ö.2.yy.'dan M.Ö.1.yy.'a kadar kullanılmış bu döneme Maiuri Tüf Dönemi (*periodo del tufo*) demiştir [23], [36].

(a)

(b)

(c)

Şekil 3. 22 (a), (b) Nocera Kapısı Nekropolü, (c) Asclepios Tapınağı sunağı, 2014 [4]

Tüf Taşı; Hafif ve gözenekli, gri, kahverengi ya da sarı olabilen volkanik taştır. M.Ö.508'de kurulan cumhuriyetin ilk yıllarında yaygın biçimde kullanılmıştır [26]. Üçgen Forum'da yer alan Tholos'un sütun taşları ve Herculaneum Kapısı'nda tüf taşı kullanılmıştır (Şekil 3.23). Vitruvius gözenekli taşların gözeneksizlere göre daha dayanıksız olduğunu söylemiştir [38].

(a) (b)

Şekil 3. 23 (a) Üçgen Forum Tholos'u Tüf Taşı Sütunları, (b) Herculaneum Kapısı [4]

Lapilli; Vezüv patlaması esnasında dökülen küçük lav ve 10-64mm. arasındaki ponza[1], taşlarının oluşturduğu çakıl taşıdır (Şekil 3.24), [3].

Şekil 3. 24 Nocera Kapısı Mezarı, Lapilli [4]

Şekil 3. 25 Küçük Çeşmeli Ev, Lavapesta

Lavapesta; Lav taşının ufalanmasından meydana gelen lavapesta, kum ve kireç ile karıştırılarak yer döşeme malzemesi olarak kullanılmıştır. Vitruvius'un Kitap VIII

[1]Çiğdem Dürüşken'in Vitruvius çeviri kitabında ponza taşının başka cins bir taşın yanması sonucu oluştuğu belirtilmiştir.

eserinde opus signinum tekniğinin, lav taşının kırılıp, kum ve kireçle karıştırılarak yapıldığı tarif edilmektedir [38]. Lavapesta, Küçük Çeşmeli Ev koridorunun yer döşemesinde Şekil 3.25'te görülmektedir.

• Diğer Duvar Yapım Teknikleri

Opus Africanum (Opera a telaio; çerçeve); bir yatay bir dikey sıra ile dizilerek oluşturulan taş kütle çerçevenin içinin daha küçük moloz taş ve kerpiç ile doldurulduğu yapım tekniğidir [36]. Bu konstrüksiyon Kartacalılar tarafından Kuzey Afrika'dan Güney İtalya'ya getirilmiştir (Şekil 3.26), [30].

Şekil 3. 26 Duca di Aumale Evi [4]

Opus Craticium; bu konstrüksiyonda birbirine dik ahşaplarla çerçeve oluşturulur. Çerçevenin içi taş, kaya parçaları, saman, çamur ve kireç bağlayıcılarla doldurulur. Ekonomik bir tekniktir. Son olarak duvar yüzeyi sıvanır (Şekil 3.27), [30], [36].

Şekil 3. 27 Ceii Evi, opus craticium [4]

Şekil 3. 28 Opus mixtum, 2014 [4]

Opus Mixtum (Opus Listatum); Opus reticulatum, opus incertum ya da kesme taş ile yapılmış duvarın, yatay tuğlalar (opus latericium) ile enlemesine bölündüğü tekniktir. Yani bir tür almaşık duvar örgü tekniğidir (Şekil 3.28), [5].

Opus Vittatum; tüf taşı bloklarının ve yatay tuğla dizilerinin düzenli aralıklar oluşturularak örülmesi tekniğidir. Bu teknikte küçük taş blokları düzenli olarak dizilmiştir (Şekil 3.29). M.Ö.3.yy.'da opus africanum konstrüksiyon ile kullanımıştır. Pompei'nin Geç İmparatorluk Dönemi'nde yaygınlaşan bu konstrüksiyon, M.Ö. 2.yy.'dan sonra opus incertum ve opus reticulatum teknikle birlikte kullanlmıştır [30]. Opus Vittatum[1], Julio Claudian Periyodu'nda Eumachia Binası'nda, Augustus Dönemi'nde su kulelerinde kullanılmıştır (Şekil 3.29), [36], [32].

(a) (b)

Şekil 3. 29 Opus Vittatum, (a) Eumachia Binası, (b) Su Kulesi, 2014 [4]

Opus Album (Albarium, Tectorium, Arenatum); Duvar ve tavanlarda kullanılan, kalıpla yapılmış ya da şekil verilmiş sıva tekniğidir. Opus tectorium, üstüne fresk ya da alçı kabartma yapılacak olan duvardaki, kireç ve kum içeren son kat sıvadır. Opus albarium

[1]Bazı kaynaklarda opus vittatum mixtum yapım tekniği yer almaktadır [34], [36].

ise ince taneli, yumuşak kireç macunundan yapılan son kat sıvadır (Şekil3.30) Stuko da denilen bu teknik çoğunlukla hamamlarda kullanılmıştır [30].

(a) (b)

Şekil 3. 30 Stuko Sıva (a) Stabiane Hamamı, (b) Suburbane Hamamı [4]

• Diğer Döşeme Yapım Teknikleri

Opus Scutulatum; Üç boyutlu küp görüntüsü ile göz yanılgısı yapılarak oluşturulan döşeme tipidir. Paralelkenar renkli mermer parçaları ile yapılan döşeme mozaiğidir [30]. Tasarlanan desen yere önce kalemle çizilmiş, sonra içine mermer kakılmıştır [35]. Şekil3.31'de Faun Evi yer döşemesindeki opus scutulatum teknik görülmektedir.

Şekil 3. 31 Faun Evi tablinum, opus scutulatum [4]

Opus Sectile; M.Ö. 2.yy.'dan önce yaşanan Erken Cumhuriyet Dönemi ve M.Ö.1.yy. İmparatorluk Dönemi'nde uygulanmıştır [5]. Renkli mermer plakalar, taş, deniz kabuğu ve sedef malzemeler ile duvar ve döşemelerde uygulanan bir tekniktir (Şekil3.32), [36].

Geometrik ya da figüratif olarak şekillenmiştir. İç kısmının dış hattından farklı figür ve şekilde tasarlandığı örnekleri mevcuttur. Caccia Nuova Evi (VII,10,3,14)'ndeki yer döşemesinin ortasındaki emblemada bu yöntem uygulanılmıştır. Opus sectile teknik Pompei'deki taberna ve dükkanların bank ve tezgah kaplamalarında da kullanılmıştır (Şekil 3.32-b).

(a) (b)

Şekil 3. 32 Opus sectile (a) M. Fabius Rufus Evi oecus yer döşemesi [37], (b) Bank [4]

Opus Signinum (Cocciopesto); İçeriğinde pişmiş toprak, tuğla tozu ve kırıkları ile bağlayıcı olarak kireç ve kum bulunan güçlendirilmiş terracotta (pişmiş toprak) malzemeye denir. Bu antik harcın içeriğindeki karışım sayesinde, yer döşemesi ve duvarlar rutubetten korunmuştur. Kırmızıya yakın renkli ve horasanlı olan bu harç duvar mermer kaplamalarında da yer almıştır (Şekil 3.33). Çok sade desenle tasarlanmıştır. M.Ö.1.yy.'dan 2.yy.'a kadar kullanılmıştır [30], [5].

Şekil 3. 33 Cocciopesto, Pompei [4]

Opus Spicatum; Tuğla, karo veya taş ile balıksırtı desen oluşturulmuştur. Çoğunlukla yer döşemelerinde ve nadiren duvarlarda görülen diagonal örgü kaplama tekniğidir (Şekil 3.34), [36]. 1.yy.'da kullanılmaya başlanmıştır [30], [5]. Pompei'de opus spicatum teknikte bir uygulama yer almamakla birlikte tuğla yer döşemeleri bulunmaktadır (Şekil 3.34). Bu yer döşemesi kaplamalarının opus spicatum tekniğin ilk denemeleri oldukları söylenebilir.

(a) (b)

Şekil 3. 34 (a) Opus spicatum Roma Sant'Angelo Kalesi, (b) Ceii Evi impluvium [4]

Opus Tessellatum; tessera denilen eşit boyutlardaki cam, mermer, seramik karo ve taş parçalarla süslenmiş mozaik döşeme tekniğidir [36]. Opus tessellatumda, opus vermiculatum tekniğe göre daha büyük boyutlardaki, tek ya da çok renkli tesseralar kullanılmıştır. Yer döşemeleri ve duvar süslemelerinde, geometrik ya da figüratif olarak uygulanmıştır (Şekil 3.35). Bazı uygulamalarda bordür oluşturulmuştur. Çoğunlukla, koridorlardaki bordürlerde iç kısımlara göre daha zengin süslemelerin yapıldığı görülmektedir [35], [5].

(a) (b)

Şekil 3. 35 Menandros Evi, Oda 15 [37]

Opus Vermiculatum; Çok küçük tessera ile yapılmış mikro mozaik tekniğidir (Şekil3.36). Oluşturulacak desende yer alacak olan ayrıntıların işlenmesine elverişlidir. Tessera; tesella, tesserula ya da abaculus terimleri ile aynı anlamda kullanılmaktadır [30]. Tessera, mermer, cam, taş ya da pişmiş toprak malzemeden küp şeklindeki düzgün parçalara denir. Romalılar taş tesseraları diğer malzemelere göre daha çok tercih etmişlerdir. Cam tesseralar daha çok duvar mozaiklerinde tercih edilmiştir. Roma mozaiğinin bir çeşidi olan vermiculatum kelime anlamı 'kurt şekli' demektir. Doğal renkli küçük taşlar, oluşturulacak resme göre kıvrılarak şekillendirilmiştir [36]. Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nde yaygın olarak kullanılmıştır. Opus tesselatum teknikte görülen tesseralardan daha küçük küpler ile yapılmıştır. Faun Evi'ndeki İssos Çarpışması Mozaiği opus vermiculatum teknikte yapılmıştır. 1.yy.'dan sonra kullanımı azalarak yerini opus tessellatuma bırakmıştır [35], [30], [5].

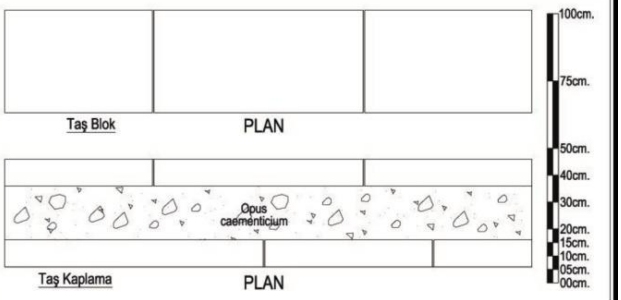
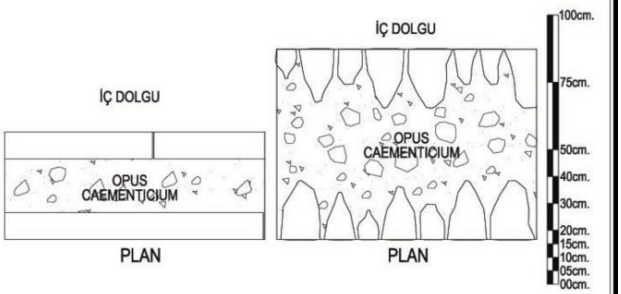
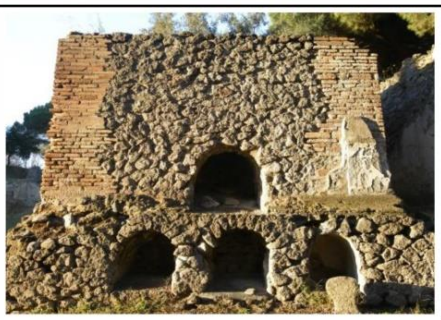
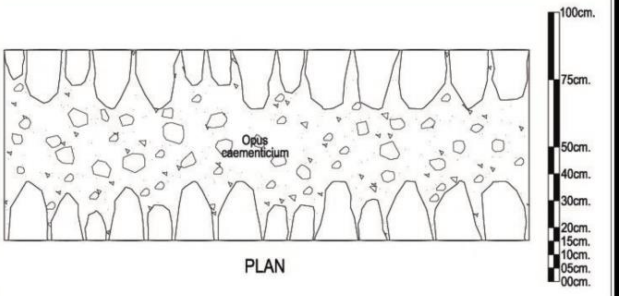
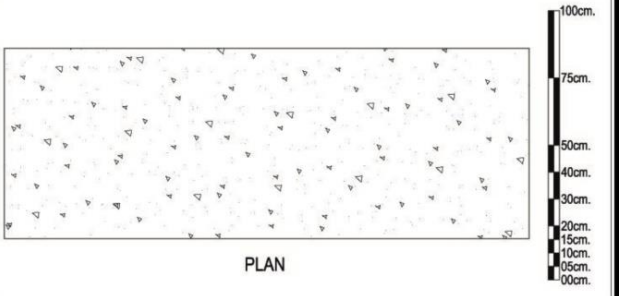
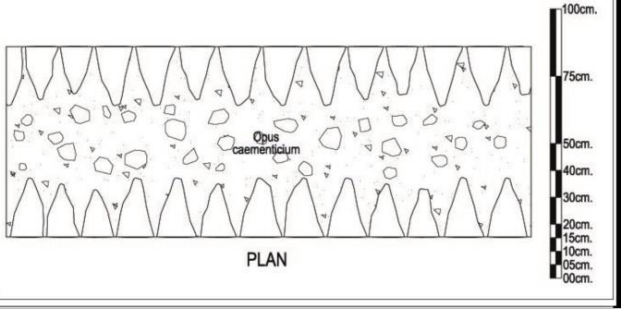

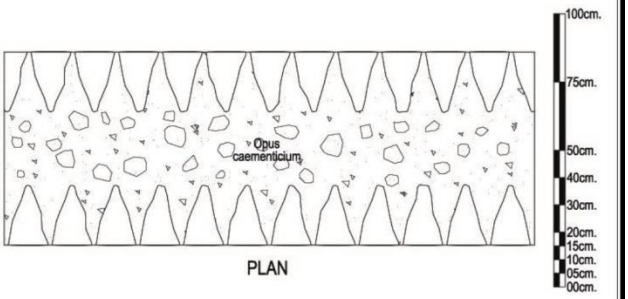
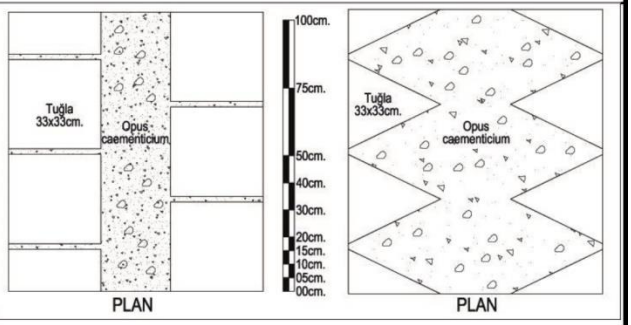
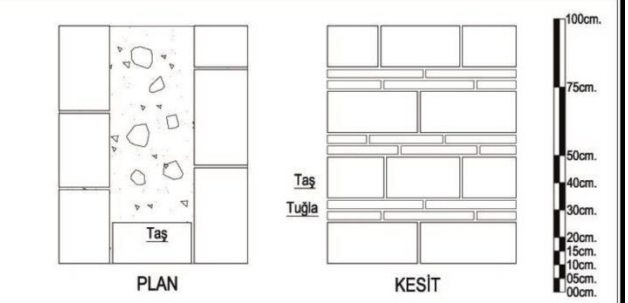
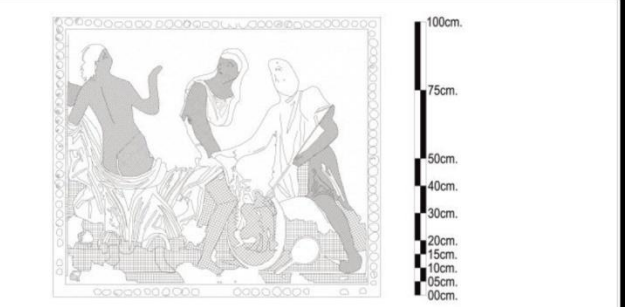
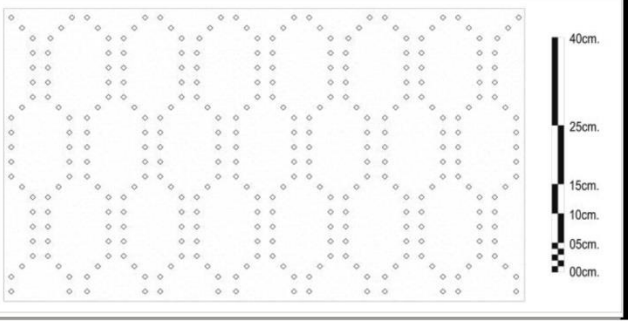
(a) (b)

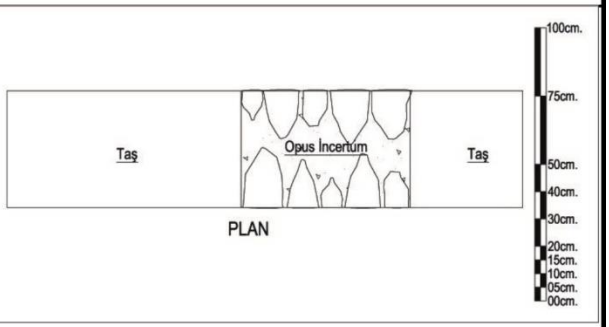
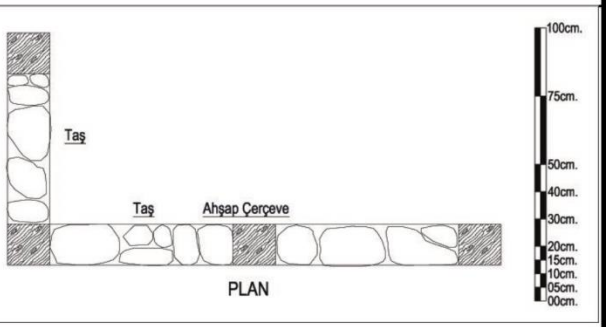
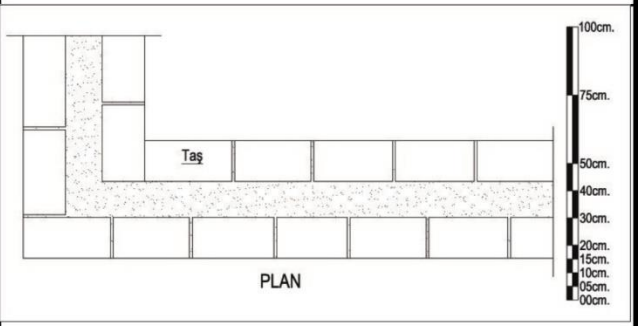
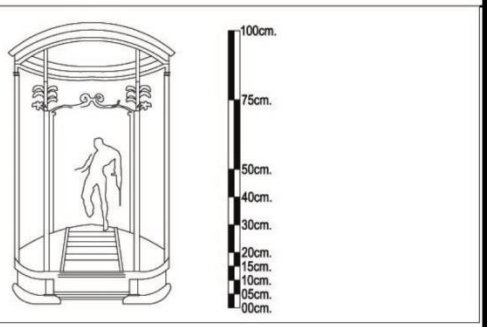
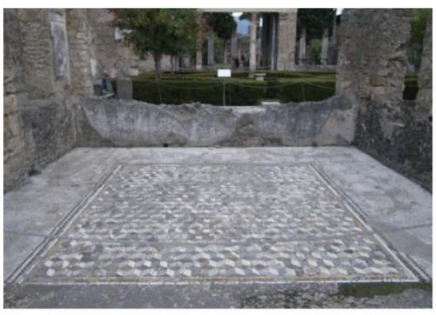
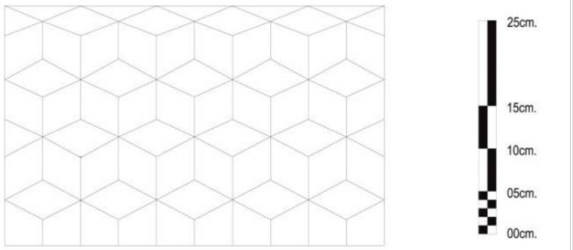
Şekil 3. 36 (a) Opus vermiculatum [39], (b) Faun Evi [4]

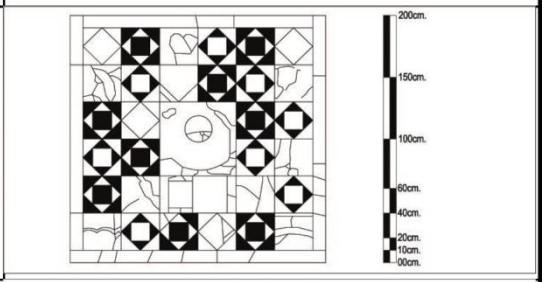
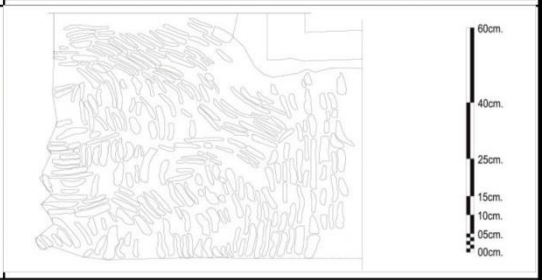
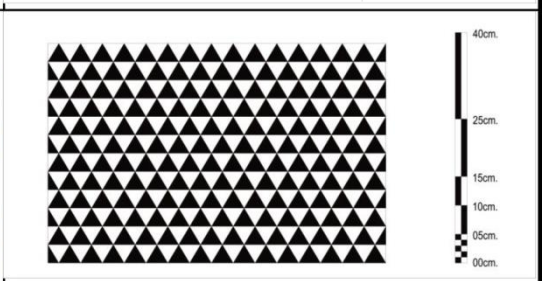
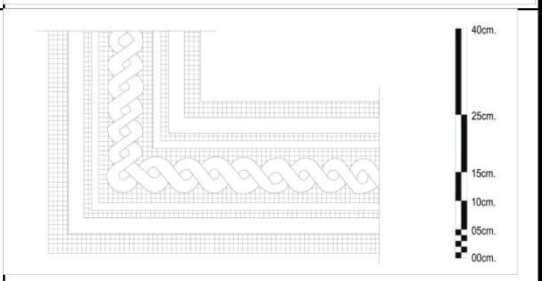
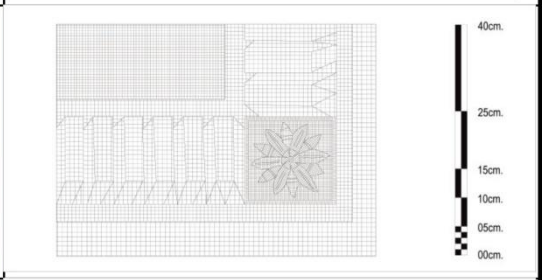
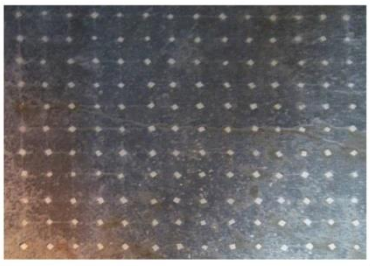
Çizelge 3.2'de yer alan çizimler özgün yapımda kullanılan malzeme boyutları hakkında bilgi verilebilmesi amacı ile Pompei'de çekilen eşelli fotoğraflardan şematize edilerek hazırlanmıştır.

Çizelge 3. 2 Özgün dönem işçilikleri (opus)

79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ		
YAPIM TEKNİĞİ	FOTOĞRAF	ÇİZİM
OPUS QUADRATUM		
OPUS CAEMENTİCİUM ROMA BETONU		
OPUS İNCERTUM (OPUS ANTİQUUM)		
OPUS CONCRETİCİUM		
OPUS QUASİRETİCULATUM		

79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ		
YAPIM TEKNİĞİ	FOTOĞRAF	ÇİZİM
OPUS RETİCULATUM		
OPUS LATERİCİUM (OPUS TASTECEUM)		
OPUS MIXTUM (LİSTATUM)		
OPUS MUSIVUM (MOZAİK-OPUS MUSEUM)		
OPUS SİGNİNUM (COCCİOPESTO)		

79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ		
YAPIM TEKNİĞİ	FOTOĞRAF	ÇİZİM
OPUS AFRİCANUM (OPERA A TELAİO)		
OPUS CRATİCİUM		
OPUS VİTTATUM		
OPUS ALBUM (ALBARİUM-TECTORİUM-ARENATUM)		
OPUS SCUTULATUM		

79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ		
YAPIM TEKNİĞİ	FOTOĞRAF	ÇİZİM
OPUS SECTİLE		
TUĞLA YER DÖŞEMESİ (OPUS SPİCATUM ?)		
OPUS TESSELLATUM		
		
OPUS VERMİCULATUM		
LAVAPESTA		

3.1.5 Yapı Dekorasyonları ve Duvar Resimleri

Vitruvius, duvar resimlerinde kullanılan alçı sıvayı klasik olarak nitelendirmiştir. Altı katman olarak yapılan sıvanın ilk katmanı kireç, kum ve puzolan; ikinci ve üçüncü katmanları kireç ve kum; dördüncü, beşinci ve altıncı katmanları da kireç ve mermer tozundan yapılmıştır. Pompei özelinde kullanılan alçı sıvalar, kireç ve kum karışımı ile iki ya da üç katman olarak yapılmıştır. Çağdaş dönem araştırmalarında Pompei'den alınan numune harçlar analiz edilmiştir. Analiz sonucunda harç içeriğinde kireç, sabun solüsyonu, beyaz kil ve balmumu (wax [40] – cera [41]) bulunduğu tespit edilmiştir [42]. Vitruvius, Pompei'deki dekorasyonların alana özgü olarak belirli modellerde yapıldığı belirtmiştir [23]. A. Mau duvar ve zeminde gördüğü yapı dekorasyonlarını 1886'da dört stile ayırmıştır [17]. Yapılar, Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Pompei stilleri ile dekore edilmiştir. Bu stiller kullanıldıkları zamana göre şöyle tanımlanabilir;

I. Stil (M.Ö. 3.yy sonları – M.Ö. erken 1. yy)

Değerli taş ya da mermerlerin stuko sıva ile taklitlerinin yapıldığı tekniktir. Vitruvius, kitabında ilk resimlerde mermerlerin taklit edildiğini yazmıştır [23]. Duvar düzlemi malzeme taklitleri ile bölünerek, mimari strüktür ve elemanlar resmedilmiştir. Duvarlar, stuko sıva üzerine boya ve cila uygulanarak resimlendirilmiştir. I.Stil, dekorasyonlarda mimari motiflerin kullanılması sebebi ile ayrıca 'Yapısal Stil' olarak da bilinmektedir [43]. Bazı mimari detaylarda görsel yanılsamalara yer verilmiştir. Bu tarz dekorasyon, Hellen dünyasında da kullanılmıştır.

Yüzeyler sıva ile taklitlerinin yapılmasının yanında I.Stil'e uygun olarak gerçek mermer levharla kaplanmıştır. Stuko sıva, çoğunlukla opus quadratum duvar konstrüksiyonu üzerine uygulanmıştır. M.Ö. 2.yy. süresince kamu yapıları ve dini yapılar, şehir kapı ve kuleleri, zengin vatandaşların evleri bu stilde dekore edilmiştir. Mercurius Caddesi'nde bulunan Mercurius Kulesi'nin duvarlarındaki örnekler iyi korunmuş biçimde günümüze gelmiştir. Forum'da yer alan Basilica, Faun Evi ve Sallust Evi'nde I. Pompei Stili örnekleri bulunmaktadır (Şekil 3.37), [22], [44].

(a) (b)

Şekil 3. 37 I. Stil duvar dekorasyonu (a) Faun Evi, (b) Sallust Evi [37]

II. Stil; (M.Ö. erken 1. yy – M.Ö. 20)

II.Stil duvar süslemesi, yanılsamalı-resimli stil ya da mimari stil olarak da bilinmektedir [43]. Günümüzde kayıp olan Hellenistik Dönem Atina saraylarına özenerek yaplan Roma denemelerinden türetilmiştir. Hellenistik sanat çoğunlukla II.Stil'i etkilemiştir. M.Ö.90'da kullanılmaya başlanmış, M.Ö.80'de yaygınlaşmıştır. Augustus Dönemi'ne denk gelen II.Stil'in son duvar resmi örneklerinde genellikle aynı tip tasarımlar tercih edilmiştir. Vitruvius bu fazda çelenk ve bakla figürlerinin kullanıldığını anlatmıştır [23].

Bu stil dekorasyonlarında mimari unsurlar kullanılmıştır. Duvarlar alt, orta ve üst olarak üçe ayrılarak, büyük alan algı yanılgısı oluşturulmuştur. Orta kısımda sıva üzerine yapılmış sütun taklitleri ile dikine bölümler oluşturulmuştur. En üst kısımda sıva üzerine, sahte portikolar, friz, sütun, arşitrav ve kornişler resmedilmiştir. Bu sıva I.Stil'deki gibi stuko değildir. Geometrik uyum, ışık-gölge oyunları çeşitli şekillerde kullanılarak perspektifin görsel yanılgısı oluşturulmuştur [43]. Resimlerde, pencereler hayali bir taşra manzarasına açılmıştır. Duvar resimlerinde konular, sanatsal bir kaygıyla betimlenmiştir. Villa ve saraylarda, trajik konulu tiyatro oyunu [30] olan tragedia resimleri; evlerde, komedi konulu resimler yer almıştır. Kırsal ya da taşra yapılarında drama, taşlama ya da hiciv konuları talep edilmiştir. Bu stil daha çok villalarda kullanılmıştır [23]. Dekorasyonlarda, kadın biçiminde sütun [24] olan karyatidi erkek biçiminde yapılmış sütun [20] telamon ve akroter gibi mimari elemanlar kullanılmıştır. Dekorasyonlarda ayrıca pinakes denilen küçük resimler yer almıştır.

Vitruvius'un megalografi[1] diye adlandırdığı büyük resimler de bu stilin ürünleridir. Bu resimlerin merkezlerinde klasik dönemin ünlü ressamlık eserlerinden alınmış mitolojik resimler yer almaktadır [44]. II.Stil'deki resim ve mozaikler duvarların yanında tavanlarda da kullanılmıştır [23], [44].

İyi korunarak günümüze gelen Pompei'deki Nozze d'Argento Evi, şehrin dışında konumlanan Gizemler Villası, biraz ötesinde yer alan Torre Annuziate'daki Oplontis Villası, Boscoreale'deki Publius Fannius Synistor Villası'ndaki megalografik resimler II.Stil örnekleridir [45], [32]. Labirent Ev'de, II. Stil'de mozaik yer döşemesi yer almaktadır. Sacello Troia Evi'nde 'Filler Odası'nda II. Stil duvar resmi yer alır. Resim konuları özgündür ve karmaşık şekilde tasarlanmıştır. Dolayısıyla resimlerde halen çözümlenememiş yorum problemleri vardır. Gizemler Villası'ndaki Dionysos friziyle ilgili otuzdan fazla yorum öne sürülürken, gelinin düğün hazırlıklarıyla alakalı, evliliğe başlama ayini olduğuna dair yorum kesinleşmiştir (Şekil 3.38).

Şekil 3. 38 II.Stil'de Gizemler Villası [4]

Boscoreale'deki büyük resimde tarihsel karakterler, tanrılar, Makedonya ve Asya kişileştirmeleri yer almıştır [3], [28]. Bu resimde, Makedonya hanedan üyelerinden II.Philip ve Büyük İskender'in bulunduğu sanılmaktadır. Faun Evi'ndeki Darius ve

[1]Vitruvius, bu resimlerin kir ve isten etkilenmemesi için yemek odalarına yapılmaması gerektiğini söylemiştir [Dürüşken, Ç., Vitruvius]

Büyük İskender'in mozaikleri erken Hellen Dönemi'ne ait Yunan sanatı ürünü olarak, Pompei'deki geniş resim evresinin kanıtıdır [23], [28]. Marcus Fabius Rufus Evi'nin 32No.'lu mekanında II. Stil resim duvar resmi bulunmaktadır [45].İnsula Occidentalis 10 Nolu evin atriumunda II.Stil anıt resim örnekleri bulunmuştur. İnsulanın daha güneyinde yer alan yapılarda şair ve hatip figürlerinin yer aldığı duvar resimleri geç II.Stil değerleri olarak gösterilmektedir [22].

III. Stil; (M.Ö. 20 – 50)

İmparator Augustus ve Nero'nun hükümdarlık döneminde kullanılmıştır (M.Ö.15-45). II Stil'den daha basit ve düzenli olmasına rağmen, 'süslemeli stil' olarak bilinen, resimli duvar dekorasyonudur [43]. Yüzeyi belirgin biçimde yatay ve dikey olarak bölünür ve perspektif kullanımı azınlıktadır. Bitkisel motifler ya da çizgisel mimari unsurlarla tasarlanmıştır. Vitruvius, üçüncü fazda sütunlar, candelabra denilen şamdanlar, konsollar ve perspektiflerin kullanılarak yapı imitasyonlarının gerçekleştirildiğini, trajik, komik ve satirik sahnelerin tasvir edildiğini kaydetmiştir [23]. Bu tasarımın ortasında özgün paneller bulunmaktadır. Panellerde, süslemeler, desenler, dekore edilmiş manzara, mitolojik unsur ve sahneler yer almaktadır. Panellerin çevresinde ya da fondaki renkler daha koyu ve genellikle siyahtır [22]. Bu stildeki resimlerde narin bordürlerin tasarlandığı görülmektedir. Renkli kısımların etrafındaki alanda yapraklı arabesk resimler, büyük şamdan ve maskeler bulunmaktadır. Marcus Lucretius Fronto Evi'nde III.Stil Duvar resmi örneği vardır (Şekil 3.39), [45], [44].

Şekil 3. 39 M. Lucretius Fronto Evi'nin tablinumunda yer alan III. Stil resimler [37]

IV. Stil; (1. yy'ın ikinci yarısı)

Bu stil, özellikle 62'de gerçekleşen deprem sonrası müdahaleler ve erken 1.yy.'dan itibaren yapılan ev restorasyonlarında sıklıkla kullanılmıştır [27]. IV.Stil'de görülen koyu renkler ve mimari eklektisizm, Roma'daki İmparator Nero'na ait Auera Domus'unda yer alan dekorasyonlardan etkilenerek üretilmiştir. Fantastik Stil olarak tanımlanan IV.Stil'de, II.Stil'deki gibi mimari elemanlar kullanır. IV.Stil'deki paneller II.Stil'deki panellere göre daha merkezi yerlerde konumlanmaktadır. Bu panellerin etrafında halı deseninde bordür şeklinde döner [43]. Duvar dekorasyonlarında uygulanan yedi katman sıvanın bir katmanı seramik olmak üzere, kum ve kireç karışımı yapılarak uygulanmıştır. Böylece, rutubetin duvar resimlerine zarar vermesi önlenmiştir. Sanatçı ressam, resimlerini, kireç ve mermer tozundan yapılmış son kat sıvanın üstüne henüz nemliyken yapmıştır. Boya malzemesi içeriğinde, sabun, kireç ve az miktarda balmumunun, doğal pigmentlerle karışmış olduğu analiz edilmiştir. Boyası tamamlanan paneller sert cilalama taşlarıyla cilalanmış ve yumuşak kumaşla parlatılmıştır. Pompei'de duvar resimleri, yapımında kullanılan bu teknik ve malzemeler sayesinde korunarak günümüze kadar gelmiştir. IV.Stil resimlerinde, bahçe, köy manzarası, yerel ve evcil hayvan, balık, yiyecek ve içecek figürlerine rastlanmaktadır. Bu stilde, II. Stil'in mimari hayal gücü ve III. Stil'in dekoratif tarzı bir arada kullanılmıştır. Vitruvius, gerçek şeylerin kopyası olan bu tarz resimleri 'kötü zevk' olarak nitelendirmiştir [23], [44]. IV.Stil resimler diğer stildeki resimlere göre daha büyük ölçekte yapılmıştır [3].

Troia Savaşı'nda korkusundan kadın kılığına girmiş olan Achilles'in, Kral Licomedes'in kızları arasına saklandığı sahne IV.Stil'de sıkça kullanılmıştır. Bu sahnede bir kahin öleceğini bildirirken Deidamia donakalmıştır. IV.Stil'de yaygın görünen diğer sahnede Troia savaşı sırasında kraliçe olan Briseides huzurunda yaşanır. Bu sahnede Achilles, Agamemnon'a kılıç çekmektedir [9], [3].

Sanat tarihçileri, Vettii Evi'nin, IV. Stil'in temsilcisi olduğu konusunda hemfikirlerdir (Şekil 3.40). IV. Stil ya da Fantastik Stil, Av Evi'nde de yer almıştır. Marcus Fabius Rufus Evi cubiculumunda siyah fonda, oecusta da kırmızı fonda IV. Stil resimler vardır [45], [22]. Nozze d'Argento Evi'nde 25 No'lu odanın kuzey duvarında IV. Stil maske figürlü duvar resmi örnekleri yer alır [32].

Şekil 3. 40 IV. Stil Vettii Evi [37]

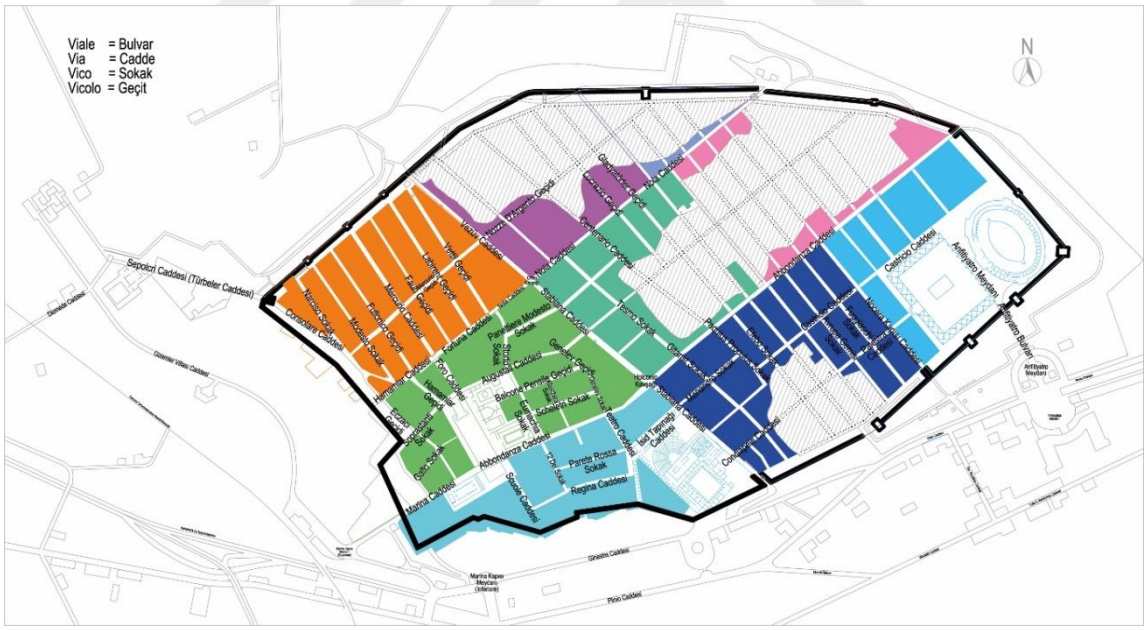
Goethe, Pompei ziyareti esnasında Sepolcri (Mezarlık) Caddesi'ndeki rahibe Mamia Mezarı'ndan etkilenerek burada vakit geçirmiş ve Pompei fresklerini gözlemlemiştir [28]. Pompei'deki sanat anlayışının freskler sayesinde gelişmiş olduğunu, fresklerde zevkli tasarımların yer aldığını belirtmiştir. Nitekim Stendhal, Pompei'nin sanat ürünlerinde birçok teknik hatanın yer aldığını ve renklerdeki çeşitsizliği dile getirmiştir. Pompei'deki fresklerin çok da değerli olmadığını düşünmüştür [44].

3.1.6 Pompei Kenti Yapı Türleri ve Mimari Değerler

Bu bölümde yapı konumları Pompei Antik Kenti'nde yer alan bölge (regio), ada (insula) ve kapı numaralarına göre anlatılmıştır. Yapı türleri ve mimari değerler fonksiyonlarına göre sınıflandırılmıştır. Yapıları oluşturan mekanlar ve bu mekanların fonksiyonları anlatılmıştır. Bu numaralandırma çalışması bir sonraki bölümde görseller ile birlikte anlatılacaktır. Kentte yer alan mimarinin inşa edildiği tarihten 79'daki yok oluşuna dek yaşadığı süreç ele alınmıştır. Yapıların dönemlere göre geçirdiği mekânsal ve işlevsel değişiklere değinilmiştir. Hangi malzeme ve yapım tekniklerinin kullanıldığı, hangi dekorasyon stilleri ve elemanlarının bulunduğu bilgileri yer almıştır.

3.1.6.1 Caddeler

Pompei'de şehrin yollar ile bölge ve insulalara bölünüşü Roma öncesi dönemde gerçekleşmiştir [23]. Şehir, kuzeydoğu-güneybatı doğrultusundaki decumanus inferior ve decumanus superior ile kuzeybatı-güneydoğu doğrultusundaki cardo maximus denilen ana arterlerle bölünmüştür [46]. Decumanus superior Liman Kapısı'nda başlayıp Sarno Kapısı'nda son bulur. Şehrin kuzeyinde kalan Hamam Caddesi, Fortuna Caddesi, Nola Caddesi decumanus inferior ana arterini, güneyindeki Liman Caddesi ve Abbondanza Caddesi decumanus superior ana arterini oluşturur [47]. Vezüv Kapısı'ndan başlayıp Stabia Kapısı'nda sonlanan cardo maximus ana arterini kuzeyde Vezüv Caddesi ve güneyde Stabiana Caddesi meydana getirmektedir. Latince ve Osk Dili yazıtlarda Stabiana Caddesi'nin adı Pompeiana Caddesi olarak yer alır [23], [28], (Şekil3.41). Yollar, konumları, üzerinde keşfedilmiş olan kamu ya da özel yapı isimleri ile anılırlar. Caddeler Vezüv'ün koyu renkli lav taşından döşenmiştir [28]. Kaldırımların döşemelerinde Lav Taşı'ndan farklı olarak cocciopesto ve çakıl taşı [45] malzemeler de kullanılmıştır.

Şekil 3. 41 Cadde ve sokak isimlerini gösteren plan [37]

Yollarda yağmur suyunu toplayan kanallar yer almaktadır. Bazı yollarda arabaların tekerlek izleri ve atlama ya da sıçrama taşları yer almaktadır (Şekil 3.42).

Şekil 3. 42 Atlama ya da Sıçrama Taşları [4]

Kaldırımlar ile düzenlenen yollarda çeşmeler yer almaktadır (Şekil3.43), [29]. Çeşmeler Augustus Dönemi'nde yapılan su kemerlerinin inşaatından sonra yapılmıştır. Pompei'den günümüze 43 adet çeşme ulaşmıştır. Çeşmeler çoğunlukla volkanik taş bloklardan, nadiren beyaz kireçtaşından yapılmıştır (Şekil3.43), [3].

Şekil 3. 43 Çeşmeler [4]

Liman Caddesi; Güneybatı'daki Liman Kapısı'ndan kuzeydoğudaki Abbondanza Caddesi'ne kadar olan yoldur (Şekil 3.41-3.44).

Şekil 3. 44 Liman Kapısı ve Caddesi, 2014 [4]

Abbondanza Caddesi; Kelime anlamı ‘bereket, bolluk caddesi’ olan Abbondanza Caddesi şehrin ana caddelerinden birisidir. Caddede yer alan bereket boynuzu taşıyan Concordia Augusta heykelli çeşme caddeye bu ismin verilmesine neden olmuştur. Liman Caddesi’nden Sarno Kapısı’na dek güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda uzanır (Şekil 3.41-3.45), [3].

(a) (b)

Şekil 3. 45 Abbondanza Caddesi’nden Sarno Kapısı ve Abbondanza Caddesi [37]

Stabiana Caddesi; Kuzeybatısındaki Vezüv Caddesi'nden güneydoğusundaki Stabia Kapısı'na kadar uzanan caddedir (Şekil 3.46). Bir dönem bu yol Pompei'nin iç alanı ile sahil şehidi arasında bağlantı olmuştur (Şekil 3.41), [23].

(a) (b)

Şekil 3. 46 (a) Stabiana Caddesi ve Stabia Kapısı, (b) Nola Caddesi ve Nola Kapısı [37]

Nola Caddesi; Abbondanza Caddesi'nin paralelinde yer alan Nola Caddesi'nin güneybatısında Fortuna Caddesi ve kuzeydoğusunda Nola Kapısı bulunmaktadır (Şekil3.46).

Consolare Caddesi; Şehrin kuzeybatısında yer alan Herculaneum Kapısı'ndan başlayıp güneydoğuda Hamam Caddesi ile kesişerek son bulur (Şekil 3.47).

(a) (b)

Şekil 3. 47 (a) Consolare Caddesi ve Herculaneum Kapısı, (b) Vezüv Caddesi [37]

Vezüv Caddesi; Kuzeyde Vezüv Kapısı'ndan güneyde Stabiana Caddesi'ne kadar uzanır (Şekil 3.41-Şekil 3.47).

Nocera Caddesi; Kuzeyindeki Abbondanza Caddesi'nden güneyindeki Nocera Kapısına kadar uzanır (Şekil 3.41-3.48).

(a) (b)

Şekil 3. 48 (a) Nocera Kapısı, (b) Nocera Caddesi, 2014 [4]

Mezarlık Caddesi; Herculaneum Kapısı'nın kuzeybatısında yer alan ve diğer adı Via delle Tombe (Via dei Sepolcri) olan bu caddenin sonunda Diomedes Villa'sı yer almaktadır (Şekil 3.41-3.49).

Şekil 3. 49 Mezarlık Caddesi [37]

3.1.6.2 Şehir Surları, Şehir Kapı ve Nekropolleri ve Onursal Kemerler

66 hektarı çevreleyen Pompei şehir surlarında sekiz adet kapısı ve bu kapıların yakınlarında ve sur dışında kalan nekropoller yer alır. Suru dışarıdan yaklaşık 30m çevreleyen alana pomerium denir. Bu alan kent savunması için oluşturulmuştur [28]. Nocera Kapısı Nekropolü'nün yanındaki yolun karşısında ve pomoerium alanın dışında mezarlar yer alır. Bu mezarlıkta yer alan tüf taşı kaplama ve mermerden yapılmış mezara Çelenkli Mozole denilmiştir. İmparatorluk Dönemi'nde yapılan bu aediculalı mezarda Korint Pilastrları arasında çelenkler, entablature süslemler yer alır. Aediculanın cephedeki iki sütununun mermer başlıklarında chimera yaratığı tasvir edilmiştir. Nekropollerin keşfi henüz bitirilmediği için hakkındaki veriler kısıtlıdır [23].

- Şehir Surları

Şehir surları yaklaşık 3200m. uzunluğundadır. M.Ö. 6. yy.'da, 'pappamonte' denilen yumuşak lav taşından inşa edilmiş, daha sonra duvarın Yunan tipi kireçtaşıyla rekonstrüksiyonu yapılmıştır. Arkaik Dönem'de yapılan rekonstrüksiyon ve güçlendirme çalışmalarında ortostat duvarlar yapılmış, surlara hendek ve burçlar için basamaklar eklenmiştir. M.Ö. 5.yy.'a dayanan Etrüsk Dönemi güçlendirmeleri olası Yunan ve Samnit tehtidine karşı yapılmıştır. Surların kuzey tarafı baskın olarak, Hellenistik perioda ait olduğu bilinen tüf kalkerinden ve eskisinden daha yüksek olarak inşa edilmiştir [23], [3]. Kuleler Stabiana Kapısı'nın batısından başlanılarak saat yönünün tersinde sırayla numaralandırılmıştır. Kule XI yakınlarında arkaik dönem çömlek parçaları bulunmuştur [23]. Kule XIII ile Nocera Kapısı arasında pappamonte kullanılmıştır. Kule VIII beyaz sıvalıdır. 5.yy.'da yıkılan kısımları Sarno kireçtaşı ile yenilenmiştir. M.Ö.307'deki Pön Savaşı'nda ortostat güçlendirmeleri dağıldıktan sonra Sarno kireçtaşı ile masif setler yapılmış, surlar daha yüksek ve çift duvarlı olarak inşa edilmiştir [23]. Herculaneum ve Vezüv Kapısı arasındaki burçlar pilastr, Sarno kireçtaşı ve gri Nocera Taşı ile güçlendirilmiştir [28]. Samnitlerin son döneminde kuleler eklenmiştir. Opus incertum konstrüksiyonla yapılan kuleler beyaz sıvalı yapılmıştır. Sosyal Savaş Dönemi'nde yüzeyi opus cementitium tekniğinde kaplanmıştır. Dışarıdan hendekleri, içeriden ise devriye gezilebilen bir yürüme yolunun yanında bent şeklinde setle korunmuştur. Surların kuzey bölgesinde, Sosyal Savaş'taki Roma saldırıları sırasında mancınıkla fırlatılan topların verdiği hasar görülmektedir. M.Ö. 80'de Roma fethinin bir sonucu olarak surların savunma işlevi gereksiz hale gelmiştir. Pompei'nin

M.Ö.80'de Sulla kolonizasyonu sırasında Roma etkisine girmesiyle şehir surları, konut ve hamam yapımı için kısmen yıkılmıştır. Surların şehrin içinde kalan duvarları dönem dönem yıkılarak bu alanlara başka yapılar inşa edilmiştir. Roma Kolonizasyonu sonrasında surların ötesinde konutlar yapılmıştır [23], [3], [28].

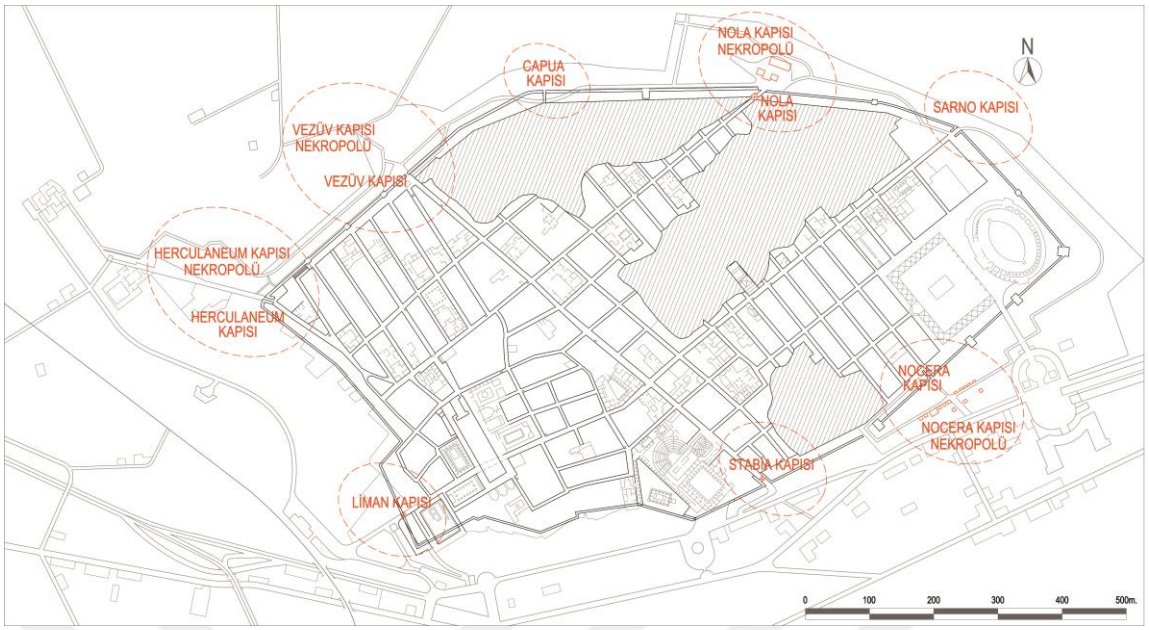
Pompei'de şehir surları ile birleştirilmiş sekiz adet şehir kapısı bulunmaktadır.

- Şehir Kapı ve Nekropolleri

Pompei'de şehir kapıları yakınlarında bulunan diğer kentlerin, nehir ve yanardağın ismini almıştır. Limana en yakın olan kapıya da Liman Kapısı denilmiştir. Sonradan verilen bu kapı isimlerinden bazıları hakkında eski isimleri ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Kapılar, şehir surlarının devamı olarak yapılmış kagir yapılardır. İlk yapımları Arkaik Döneme tarihlenen kapıların M.Ö. 3.yy. sonu ile 2.yy. başındaki şehir planlamasında rekonstrüksiyonları yapılmıştır. Kesme taştan Nocera tüf taşı ile yapılan kapı kemerlerinde kilit taşı yer alır [23].

Yunanca 'nekros' kelimesi ölü ve 'polis' kelimesi şehir anlamına gelir. Yani nekropol, ölüler şehri anlamına gelmektedir. Nekropol ya da nekropolisler antik dönemde kent dışında kurulmuştur. Pompei'de de nekropoller kapıların yakınlarında, sur dışında yer almaktadır [20], [5]. Nekropollerde yer alan Samnit Heykelleri, Etrüsk Heykelleri'nden sayıca daha fazladır [23]. Sulla ve Augustus Dönemleri'ne ait bilgiler ise Samnit Periyodu'ndan daha fazladır. Herculaneum Kapısı Nekropolü ve Stabia Kapısı'nın güneyinde yer alan Fondo Azzolino Nekropolü'ne ait bulguların M.Ö.4.yy'dan M.Ö.2.yy.'a tarihlenen Roma öncesi mezarlar olduğu anlaşılmıştır. Azzolini Nekropolü Roma Dönemi'nde de kullanılmıştır. Bu mezarlıkta, beşik tonoz ile örtülü vestibule vardır ve opus incertum konstrüksiyonda yapılmıştır. Mezarda bir adet bronz bilezik armilla ve iki adet teri kazıyan eğri bıçak demir strigil bulunmuştur.

Campania Bölgesi'nde, M.Ö.4.yy.'dan 2.yy.'a tarihlenen ve yaygın olarak kullanılan basit mezar tiplerinde çoğunlukla Sarno Kireçtaşı'ndan yapılmış olan bir kasa ile defnedilmiştir. Beşik çatı ile örtülmüşlerdir. Mezarlarda yer alan insan şeklindeki heykel Columella sıklıkla kanala benzer bir yerde mezar urnalarının konulduğu kaba ulaşır. Ölü için tanrılara sunulan sıvı ayini libasyonunun sembolü olmuştur [23], [3].

Şekil 3. 50 Pompei'deki kapı ve nekropollerin yerlerini gösteren şema

Şehrin kuzeybatısında yer alan Herculaneum Kapısı'na, antik şehir Herculaneum'dan Pompei'ye doğru yönlenildiğinde ulaşılır (Şekil 3.50). Latince ismi 'veru sarinu; tuz limanı'dır. Bu ismin Sarno Nehri'nin bataklığa dönüşen bir kolu sebebi ile verildiği düşünülmektedir [23]. M.Ö.89'da Romalı General Sulla'nın şehri fethinden sonra yapılmıştır. Herculaneum Kapısı'nın üç adet yuvarlak kemerli tonozu vardır. Tonozlar kısmen çökmüş durumdadır. Kapının bitişiğinde M.Ö.III. yy'a tarihlenen geniş tüf bloklarından inşa edilmiş yaklaşık 7m. Yüksekliğinde şehir surları bulunmaktadır. Üzeri sıvalı olan opus mixtum konstrüksiyon ile yapılan duvarlarda Sulla fethinde atılan taşların izleri vardır. Bir merdivenle surlardan devriye yoluna çıkılmıştır (Şekil 3.51), [3].

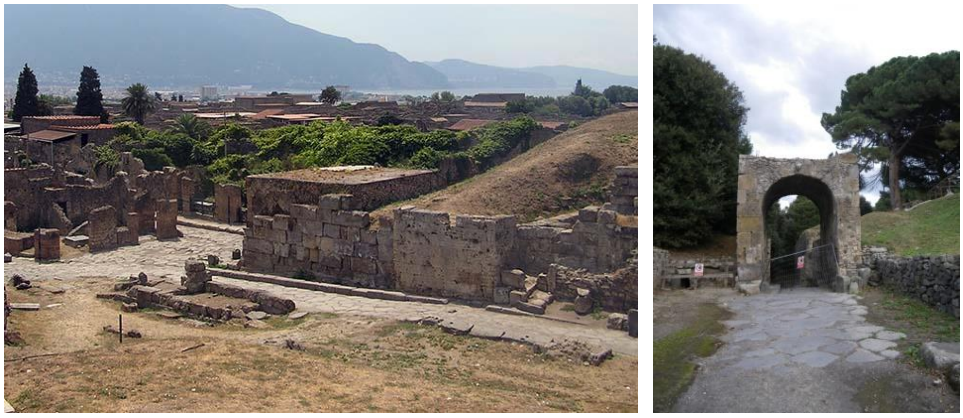
(a) (b)

Şekil 3. 51 Herculaneum Kapısı (a) tümleme öncesi [7], (b) tümleme sonrası [4]

Şehir kapılarının yakınlarında, kapılarla aynı isimdeki Nekropoller (Mezarlık) bulunmaktadır. Ana caddelerin doğrultusunda düzenlenmişlerdir. Roma tasarımı olan anıt mezarları tipolojisi, kentin sosyal yapı çeşitlemeleri hakkında fikir verir. M.Ö.80'de yaşamış olan kolonilerin sosyal birleşiminin yansıması vardır. Mezarlarda Sulla'nın bazı kıdemlileri, kökenleri ve sosyal üstünlük durumlarını belirtmek için askeri üniforma ile tasvir edilmişlerdir [23].

Herculaneum Kapısı Nekropolü; Nekropoldeki binalar M.Ö. I. yy.'ın ortasından başlayıp I. yy. arasında inşa edilmiştir. Duvarların üzerinde ölülerin küllerinin saklandığı ayaklı vazolar ve vücut büstleri yer almaktadır. Mezarlıkta, Hellenistik periyoda ait Samnit Mezar gereçleri bulunmuştur [23]. Sütunların arasında mermer kaplı sunaklı mezar vardır. Roma Kolonizasyonu Dönemi'nde yapılan M.Porcius Mezarlığı'nda tüf taşından atlar yer alır. Kornişin altında Dorik Frizlerle süslenmiştir. Nekropolde, yarım daire biçimindeki Mamia ve Istacidii Mezarları ile mermer kaplamalı sunak tipindeki Calventius ve Naevoleia Tyche Mezarları yer alır [3], [28].

Herculaneum Kapısı'nın kuzeydoğusunda, Vezüv Yanardağı ile Pompei Kenti'nin oluşturduğu hat üzerinde Vezüv Kapısı bulunmaktadır (Şekil 3.50-52). Kapının yakınlarında Arkaik Dönem'e ait malzemeler bulunmuştur [23]. 62'deki depremde hasar gören kapı onarılmıştır [28]. Yakınındaki Vezüv Kapısı Nekropolü'nde tüf taşından bir mezar yer alır ve yarım dairesel oturakların yanında 'opus incertum' üstüne kabartma ve stuko sıva yapılmıştır. Mezarda erotizm temalı ve savaş figürlü freskler yer almaktadır. Nekropolde, yarım daire ve kare şeklinde Tertulla ve Septumia Mezarları ile freskli Vestorius Priscus Mezarı bulunmaktadır [3], [28].

(a) (b)

Şekil 3. 52 (a) Vezüv Kapısı [37], (b) Nola Kapısı, 2014 [4]

Capua, Nola, Nocera ve Sarno yerleşimleri günümüzde Napoli çağdaş kentinin de ilçeleri olmakla birlikte, bu yerleşimler konumlanmalarına göre Pompei Şehir Kapıları için isim olmuşlardır. Vezüv Kapısı'nın kuzeydoğusu ve Pompei'nin kuzeyinde Capua Kapısı yer almaktadır(Şekil 3.50). Capua yerleşimi ise Pompei'nin kuzeyinde yer almaktadır.

Şehrin kuzeyinde ve Capua Kapısı'nın doğusunda Nola Kapısı yer almaktadır(Şekil 3.52). Nola kırsal alanı yönünden Pompei Kenti'ne giriş yapılabilen bu kapı M.Ö. III. yy.'a tarihlenmektedir. Cepheleri 'opus quadratum' konstrüksiyonda tüf taş blokları ile yapılmıştır. 'Opus caementicium' teknikte beşik tonozları bulunmaktadır. İç kemerin kilit taşı tanrıça Minerva'nın başının heykeli şeklindedir. Kapının dışında şehir duvarlarıyla bitişik iki kule vardır. Kuleler şehrin düşmanlar tarafından işgalinin zorlaştırılması ve kapının korunması amacı ile inşa edilmiştir. Şehir surlarının güney bölümü tahmini olarak M.Ö. 100'den sonra 'opus caementicium' konstrüksiyonda yeniden inşa edilmiştir. Kuzey bölümü duvarlarının temeli kireçtaşından, üst kısmı tüf taşından yapılmıştır.

Nola Kapısı Nekropolü; üç adet mezardan birinde kare çit ve bir dikilitaş bulunmaktadır. İçinde küllerin bulunduğu camdan ayaklı vazolar yer alır. Diğer iki mezar eksedra tiplidir. Merkezde mermer ayaklı vazo ile sonlandırılmış İyon sütunlu podyumu bulunmaktadır. Mezarda ölüleri yıkamak için kutsal su olduğu bilinmektedir. Nekropolde Obellius Firmus mezarı ve eksedra şeklinde yapılmış Aesquilia Polla Mezarı yer almaktadır [3], [28].

Sarno Kapısı, ismini doğusundaki Sarno Nehri'nden alır [23] ve Pompei'nin kuzeydoğusunda yer almaktadır. Abbondanza Caddesi'nin doğu bitişinde konumlanmaktadır (Şekil 3.50-53). Kapı duvarları Sarno Kireçtaşı ile yapılmıştır. Bir Osk yazıtında kapının ismi Veru Urublanu olarak geçer [23].

Şekil 3. 53 Sarno Kapısı [4]

Nocera Kapısı, Samnitler şehri fethettikten hemen sonra M.Ö. 4. yy.'a yapılmıştır. Pompei'nin güneydoğusunda Sarno Kapısı'nın güneyinde bulunmaktadır(Şekil3.50). Daha sonraki dönemlerde restore edilmiştir. Kapının şehir tarafında beşik tonozlu ve kendine ait ayrı kapısı olan bir oda vardır. Kireçtaşı bloklarından oluşturulmuş bu kapı yol kotu düşürüldüğü için oldukça yüksek görünmektedir. Girişi korumak için iki tarafında kale vardır. Kapının bitişiğindeki şehir surları kireçtaşı ve tüf bloklarından yapılmıştır. Burada seyirdim yolu denilen ve devriye yürümek için oluşturulmuş bir set vardır (Şekil 3.54), [3].

(a) (b)

Şekil 3. 54 Nocera Kapısı (a) Nocera Caddesi'nden; (b) Mezar Caddesi'nden, 2014 [4]

Nocera Kapısı Nekropolü, Nocera Kapısı'nın güneyinde şehir surlarına paralel bir konumdadır (Şekil 3.50-55), [24]. Mezarlıklar düzensiz yerleştirilmiştir. Nekropolün yakınında Pompei çevresini dolaşan bir yol olduğu kabul edilir [3]. Napoli'den Salerno'ya şehre uğramadan ulaşımını sağlayan bu yolun Sarno Nehri'nin üzerinden geçen köprü ile bağlantılı olduğu varsayılmaktadır. Sarno Nehri Köprüsü'nün 62'deki depremde yıkıldığı düşünülmektedir. Nocera Kapısı Nekropolü, 14-37'ye rastlayan Tiberius Dönemi'nde, Vezüv rahibesi ve ailesi tarafından inşa ettirilmiştir. İmparatorluk Dönemi'ne ait mezarlıklar Nekropolün batısındaki Stabia Kapısı tarafında bulunmaktadır. Mezarlar, bu dönem kolonilerinde bir arada yaşamış olan farklı sosyal gruplar, Sulla Dönemi'nde yaşamış olan kıdemliler, mezar sahiplerinin kökenleri ve sosyal üstünlük durumları konularında bilgi vermektedir [23]. Burada yer alan en eski mezarlık C.Stronnius ve oğlunun mezarlarıdır. Nekropol alanın batı tarafında yer alan tek podyumlu nekropolün tüf taşı döşemelerinin üzerinde kısa kaideli iki aslan yer alır. Roma'da yaygın olan bu tip mezar yapısı Pompei'deki tek örnektir. Stronniuslar'ın

mezarının yanında Forum Hamamı'nın yaptırılmasını emreden duovir L.Caesius ve karısı Annedia'nın mezarları yer alır. M.Ö.147-M.Ö.30 Geç Cumhuriyet Dönemi'nde mezar alanlarının arasına bir aedicula eklenmiştir. Mezar olarak kullanılan ve duvar nişine benzeyen aedicula'nın iki tarafında sütunlarla taşınan üçgen alınlıklı çatı vardır(Şekil 3.55). Sütunlar ayrıca korniş, friz ve arşitravdan meydana gelen entablatürü (saçaklık) taşır. Nişin içinde heykeller yer alır. Aedicula terimi ayrıca antik Roma dininde tapınakçık, Roma mimarlığında duvar ve apsis içindeki niş ve küçük ev anlamında kullanılmaktadır. Aedicula başlanıçta evlerde, sonraları kent kapıları, zafer takları, nymphaeum (çeşme), hamam, tiyatro ve mezar yapılarında yer almıştır [5].

(a) (b)

Şekil 3. 55 (a) Nocera Kapısı Nekropolü, (b) Aedicula, 2014 [4]

Nekropolde bu aediculaya ait mezarlar yer almaktadır. Yapı dışına taşan yarım daire çıkıntı şeklindeki apsitin uzantısı olan eksedra, sohbet odası olarak kullanılmıştır. Eksedra yüksek bir teras üzerindedir ve burada parmaklıkla çevrili bir mezar odası yer almaktadır. Taşıyıcı, 'opus caementicium' tekniğinde yapılmış ve Nocera tüf kalkeri ile kaplanmıştır [3]. Ölü heykelleri ile nişlere ayrılmış olan cella bölümü bir podyum tarafından taşınır. Bu alan, frizlerle dekore edilmiş ve yarı sütunlarla bölünmüştür (Şekil3.55). Nocera Kapısı Nekropolü'nde Octavius, Claudius ve Flavius'a ait heykel mezarlar yer alır. Octavii Mezarları'nda aedicula baba M. Octavius, anne Vestia Philumina ve oğullarını temsilen üçe bölünmüştür. Stronii ve Octavii Mezarları'nda stel denilen Pompei Mezarlıkları simgesi dikili taşlar yer almıştır [5]. Steller boyun ve kafayı andıran bir biçimde yapılmıştır. Kafa kel ve saçlı yapılarak ölünün cinsiyetini belirtir. Agustus zamanında mermer olarak inşa edilen stele üzerinde ölünün ismi yazılmış saç ile cinsiyet belirleme uygulaması ortadan kalkmıştır. Ön tarafı pürüzsüz

lava, Nocera Tüftaşı ve beyaz kireçtaşından yapılmıştır. Publius Flavius Philoxenos ve Flavia Agetha'ya ait Flavius Kemerli Mezarlığı'nın cephesi opus incertum konstrüksiyonda yapılmıştır. Alttaki nişlerde columella (insan bedeni şeklinde heykel), üsttekilerde büstler yer alır. Mezardaki iki odada ölülerin küllerinin konulduğu mezar urnaları vardır. Publius Flavius Philoxenos'un urnası stel (mezar taşı) ile bağlantılıdır [23], [3]. Eumachia'nın mozolesi de Nocera Kapısı Nekropolü'nde yer alır. Mozolenin batısında bir çiftin heykeli yer alır.

Stabia Kapısı, Pompei'nin güneyinde yer almaktadır (Şekil 3.50-56). Pompei'nin güneybatısında ise, ziyaretçilerin de sıkça kullandığı Liman Kapısı bulunmaktadır. Liman ismini, yolunun denize uzanmasından dolayı almıştır. İki yuvarlak kemerli, beşik tonuzlu bir kapıdır. Kemerli geçişlerden biri yalnızca yaya kullanımı içindir. Diğer kemer at arabaları ve binek hayvanlar ile geçişlerde kullanılmıştır [28]. Büyük kemer 'opus caementicium' tekniğinde inşa edilmiştir [3].

Şekil 3. 56 Stabia Kapısı [4]

- Onursal Kemerler

Forum'u kuzeyden çevreleyen iki kemer Jüpiter Tapınağı'nın doğu ve batısında yer alır. Batıdaki Augustus'a (M.Ö.27-14) doğudaki de Nero'ya (54-68) atfedilmiştir. Augustus Kemeri günümüzde hala ayakta iken kemerlerden Nero'ya atfedilen yıkılmıştır. Bir yanında Nero ve Drusus heykellerinin bulunduğu nişler, diğer yanında da kemerinin üzerinde atlı heykelin yer aldığı çeşme havzası bulunmaktadır. Nero Kemeri yıkımının 68'de imparatorun emriyle Forum'un kuzey girişindeki manzarayı engellemesi sebebiyle gerçekleştiğine dair fikirler vardır. Başka bir düşünce ise bu kemerin

Nero'nun sevilmeyişinden dolayı yıkılmış olmasıdır. Kemerler ilk yapımında opus latericium teknikte inşa edilmiş ve mermerle kaplanmıştır. Mercurius Caddesi'ndeki kemer, yakınında bulunan atlı heykelin, İmparator Caligula'ya (37-41) ait olabileceği görüşü nedeniyle Caligula Kemeri adını almıştır [5]. Pompei Kenti'nde İmparator Tiberius (14-37)'a atfedilen bir kemer daha yer almaktadır(Şekil3.57), [3]. Tiberius Kemeri'ne Germanicus Kemeri adı da verilmiştir [28].

(a) (b)

Şekil 3. 57 (a) Caligula Kemeri, (b) Tiberius Kemeri [4]

3.1.6.3 Forumlar, Tapınaklar ve Anfitiyatro

Pompei'de üç kamusal merkez yer almaktadır. Birincisi şehrin güneybatısındaki Forum, ikincisi güneyindeki Üçgen Forum ve üçüncüsü doğusunda yer alan anfitiyatro ve Boario Forumu'nu içeren alandır. Forum yapılarının çevresinde genellikle tapınaklar yer almaktadır.

- Forumlar

Antik kentlerde, kamu işlerini konuşmak için halkın toplandığı, çevresi anıtsal kamu binaları ve sütunlarla çevrili meydanlara forum denilmektedir. Pompei Kenti'nde Büyük Forum, Üçgen Forum ve Boario Forumu yer almaktadır.

Büyük Forum; Güneybatıdaki büyük düzlükte yer alan Forum'da Hellen tipi tapınaklı meydan yer alır. Zemin tüf taşı ile döşenmiştir ve Forumun altında bir sarnıç yer alır. Sütunlar Nocera Tüftaşı'ndan yapılmıştır [23]. Forum alanı, Osklar, Samnit ve Romalılar tarafından ekonomi ve politik işlevli şehir merkezi olarak kullanılmıştır [24], [28]. Kentleşmenin yapıldığı ilk dönemde inşa edilen Forum'da, Jüpiter Tapınağı, Vespasianus Tapınağı (Aedes Genii Augusti), Apollon Tapınakları ile Kamusal Lares

Kutsal Alanı ve Eumachia Binası (Rahibe) yer alır. Ayrıca, kapalı bir alışveriş alanı, Forum Granarium'u, macellum (Pazar yeri) ve dokumacılar çarşısı ile hizmet vermiştir. Yapı kompleksinde, forum alanı, kent meclisi ve kent yöneticilerinin bürolarının yer aldığı Kamu Yönetim Yapıları bulunmaktadır. Büyük basilicası mahkeme ve yargıçların çalışma yeri, Comitium (Oylama Holü) bulunmaktadır [48], [3]. Forumu oluşturan yapılar şu şekildedir;

1-Forum Granarium'u; Tahıl Ambarı anlamındaki yapı bir çeşit ürün marketidir. 62'de inşaatına başlamış fakat 79'daki patlamada inşaatı tamamlanmamıştır. Granarium, sütunlu odalardan oluşmaktadır ve etrafı banyolarla çevrilidir. Günümüzde, anfora, mimari elemanlar, mermer bahçe mobilyaları ve patlamaya kurban gitmiş birkaç insan alçı kalıpları ve benzeri arkeolojik bulguların depolandığı alan olarak kullanılmaktadır. Anfora (Lat.Amphora) sıvı ve tahılların konulması için kullanılan oval biçimli toprak kaptır. Çeşitli formlarda olabilmektedirler. Dibi sivri olanlar toprağa gömülmüşlerdir. Ayaklı da olabilen bu kapların iki kulpları vardır. Kulpları ve boyun biçimleri çeşitlilik gösterir [20], [5].

2- Jüpiter Tapınağı**;** M.Ö. II. yy.'a tarihlenir. Jüpiter Samnit Tapınağı, Romalılaştırma etkisi ile Capitoliuma[1], dönüştürülmüştür [3]. Başlangıçta Roma'da kentin en önemli tapınaklarının yer aldığı tepe anlamında kullanılan Capitolium kavramı sonra Pompei gibi diğer Roma Kentleri'nde Jüpiter Tapınağı'nın yer aldığı bu alan için kullanılmıştır [35]. Basamaklarla ulaşılan yüksek bir podyumu vardır. Podyum, Capitoline Üçlemesi Heykelleri olan Jüpiter, Juno ve Minerva Heykelleri'nin yerleştirilmesi amacı ile sütunlarla üçe bölünmüştür [24]. Roma'da M.Ö.83'te gerçekleşen yangından sonra inşa edilen Capitolium ile benzer özellikler göstermektedir. Geriye yalnızca Jüpiter'in başının kaldığı heykel, yaklaşık M.Ö.80'e, Sulla Dönemi'ne aittir. Podyuma 14-37'de Jüpiter Tapınağı restorasyonu sırasında geniş bir sunak konulmuştur. Sunağın altında M.Ö.3.yy. sonuna tarihlenen seramik, mimari terracotta, sikke ve silah bulunmuştur [23]. İtalik stil sütun dizisi 62'deki depremden sonra daha kısa iki sütun sıralı olarak inşa edilmiştir. 79'daki Vezüv Patlaması esnasında halen restorasyon sürecinde olan

[1] Elif Tül Tulunay'ın Etrüsk Sanatı eserinin, Etrüsk Şehirciliği ve Mimarlığı başlığında, Etrüsk Kapılarında 'Kapitol Üçlüsü' olarak tanımlanan kemer taşlarının yer aldığı anlatılmıştır. Dolayısı ile capitoliumun Etrüsk çıkışlı olduğu söylenebilir.

tapınağın cella bölümü Tiberius Dönemi'nde erken II.Stile göre yeniden dekore edilmiştir. Cella'da Apollon Tapınağı'nın yer döşemesine benzer bir döşeme bulunmaktadır. Baklava şeklinde, küp perspektifli (opus scutulatum) çok renkli (polykromi) yer döşemesi vardır. Tapınağın duvarları opus incertum konstrüksiyonda yapılmıştır [23], [3], [28].

3- Macellum; Yunanca'da market anlamına gelen Macellum halkın alışveriş yaptığı pazar yerlerine denilir. Burada meyve, et ve sebze satılmıştır [24]. M.Ö. 2. yy. Samnit Dönemi'ne tarihlenen macellum 1.yy.'da yeniden yapılmıştır. Girişteki korint düzenindeki sütunların başlıkları Herculaneum Kapısı Nekropolü'nden alınan aslan, keçi ve yılandan oluşmuş yaratık, chimera ile süslenmiştir. Macellum portikolarının çatısı, Tüf Taşından sütunlarla taşıtılmaktadır [5]. Portikonun doğu tarafındaki sütunların üstünde bir oda bulunduğu ve opus signinum döşeli olduğu düşünülmektedir. Güney tarafında yer alan dükkanların avlusunda balık kemikleri bulunduğu için burada balık tezgahı olduğu düşünülmektedir. Bu pazarda ayrıca et satıldığı ve imparator onuruna ziyafet düzenlendiği de düşünülmektedir. Burada imparator heykelinin birkaç parçası keşfedilmiştir. Macellumda yer alan ve imparator ailesinden olan heykeller Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'ndedir. Merkezinde, üzerindeki konik çatıyı taşıyan ahşap dikmelerin dairesel bir aksta yerleştirildiği on iki adet kagir temel yer alır. Panel ve şeritler ile bölünen kuzeydoğu duvarındaki fresk IV.Stil'de yapılmıştır. Freskte mimari elemanlar mitolojik figürlerle resmedilmiştir (Şekil 3.58), [3], [28]. Macellum 62'deki depremden hasar görmüştür [32].

Şekil 3. 58 Macellum [4]

4- Kamusal Lares Kutsal Alanı**;** Pompei'yi koruyan tanrılara (Lares) adanmış olan bu alanın, 62'den önce inşa edilmiş olduğu tahmin edilmektedir. Yapının ortasında sunak bulunmaktadır. Yapıda niş ve sütunların olduğı anlaşılmaktadır [24]. Bazı bilim insanlarına göre, kraliyet ailesi bu alanı, ibadet için kullanmıştır. Taşıyıcı sistem opus latericium konstrüksiyonda kurulmuş ve duvarlar opus reticulatum ve opus incertum tekniğinde örülmüştür. Alanda mermer dekoratif elemanlar bulunmaktadır (Şekil 3.59).

(a)

(b)

(c)

Şekil 3. 59 Opus incertum, Kamusal Lares Kutsal Alanı [37]

5- Vespasianus Tapınağı (Aedes Genii Augusti); 1. Yy. başında yapımına başlanmış olan tapınak, 62'deki depremde restorasyona girmiştir. 69-79'da imparator olan

Vespasianus'un ruhuna adanmış bu tapınağın, 79'daki Vezüv patlaması esnasında yapım aşamasında olduğu tespit edilmiştir [24]. Restorasyonda opus incertum konstrüksiyondaki duvar, mermer ile kaplanmıştır. Dış avlusunun arkasında küçük tapınak yer almaktadır. Ön tarafındaki podyumun her iki tarafından merdivenle çıkılarak, küçük tapınak biçimindeki aediculaya (shrine [49]) ulaşılır. Aediculada, imparator heykelinin yer aldığı dört sütun dizisi bulunmuştur. Merkezde kısa kaideli mermer bir sunak yer alır. Uzun tarafında imparatorluk kültünün karakteristiği olan, boğanın kurban edilmesi sahnesi vardır. Arka planında ise, bilginlerin tapınakta yer aldığı tören anı, mermer kabartma biçiminde betimlenmiştir. Bu betimlemede yer alan tetrastil tapınağın Vespasianus Tapınağı olduğu düşünülmektedir [3].

6-Apollon Tapınağı; M.Ö. 2.yy.'a ait olduğu kanıtlanan mimari dekorasyon bulgularıyla Pompei'nin en eski Dorik tapınağıdır. Pompei'nin 'Eşki Şehir' denilen kaya zeminine oturur [23]. Tapınakta, Etrüsk-Campania Tipi arkaik terracotta kalıntıları, M.Ö. 500-530'a ait artefiks, sima oluk terracottaları, üzerinde M.Ö.4.yy.'a ait Etrüsk yazısının yer aldığı Etrüsk Dönemi Buccherolar, polykromi terracottalar bulunmuştur [23]. Portikolu avlusunda yer alan sütunlar tüf malzeme ile İyon düzeninde yapılmıştır. Saçaklık, metop ve triglifler Dor düzeninde inşa edilmiştir [24]. Metop Dorik frizde, genelde yivli iki triglif arasında bulunan, yontulmuş ya da boyanmış dikdörtgen elemandır. Triglif, metoplar arasında kalan bölümdür. Ortadaki iki oluk ve iki köşedeki yarım oluktan oluşur. Metop ve triglif, triglifonu meydana getirir(Şekil3.60). Tapınağın ortasında tüftaşından omphalos bulunur. Tapınağın altında onarımı yapılmış olan bir sarnıç yer alır [3], [28].

Şekil 3. 60 Metope ve triglif, Apollon Tapınağı [4]

Yapı, basamaklarla önden girilen yüksek bir podyumu olması sebebi ile İtalik tarzdadır. Sütunla çevrelenmiş bir avlusu olması sebebi ile de Yunan tarzda olduğu anlaşılmaktadır. M.Ö. 2.yy.'da Hellenistik Stilde yenilenmiştir. Temel kalıntıları ve podyumu Hellen Dönemi'nde de kullanılmıştır. Dikdörtgen cella bölümünün zemini üç boyutlu küp etkisi verir biçimde, renkli taşlarla döşenmiştir. Tapınakta, özgünü Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde yer alan Apollon ve Diana'nın okçu olarak tasvir edildiği heykellerin replikaları bulunmaktadır. Mermer sunak yaklaşık M.Ö.80 Sulla Dönemi'nde, güneş saatli sütun dizisi Augustus Dönemi'nde yapılmıştır. Güneş saatinin aslı Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde, replikası tapınakta yer almaktadır [3], [28].

7- Forum**;** M.Ö. 2.yy.'da birkaç bina ve güneyinde yer alan iki sıra sütunlu portiko ile inşa edilmiştir. 40m. genişlik, 150m. uzunluktadır [24]. Tüf taşından yapılan sütunlar, İmparatorluk Dönemi'nde kireçtaşı ile yenilenmiştir. Latince bir yazıtta portikonun, İmparatorluk Dönemi'nde önemli bir pozisyonda olan Samnit ailesi mensubu questor Vibius Popidius tarafından yaptırıldığı belirtilmiştir [23]. Forum, ana caddelerin kesiştiği yerde konumlanır ve şehrin ana meydanıdır. At arabası trafiği burada yasaklanmıştır. Etrafını dini, kamu ve yönetim yapıları çevreler. 1.yy.'da saray kutlamaları için kullanılan Forumun batı tarafında konuşmacı tribünü ve atlı heykeller yer alır [3].

8- Eumachia Binası**;** yapı rahibe Eumachia tarafından inşa ettirildiği için bu isimde anılır. Tiberius Dönemi'nde M.Ö. 14-37'de yapılmıştır. M.Ö.62'den sonra 'opus latericium' konstrüksiyonda cephesi restore edilmiş ve cephe yüzeyi mermer ile kaplanmıştır. Buranın, yün işleme alanı ya da kutlama alanı olduğu düşünülmektedir. Binada ürin depolayan tanklar vardır. Kapısındaki narin, mermer kabartma işlemede akant yaprakları, kuş ve böcekler bulunur. Cephe portikolarının önünde yer alan kaidelerde Roma Şehri kurucusu Romulus, Troia kahramanı Aeneas, Caesar ve Augustus'un heykelleri bulunmuştur. Nişlerde heykeller bulunmaktadır. Eksedradaki nişte Concordia Augusta heykeli, eksedranın arkasında yer alan kriptoportikodaki nişte, özgünü Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'ndeki Eumachia heykeli yer almaktadır (Şekil3.61), [9], [3], [28].

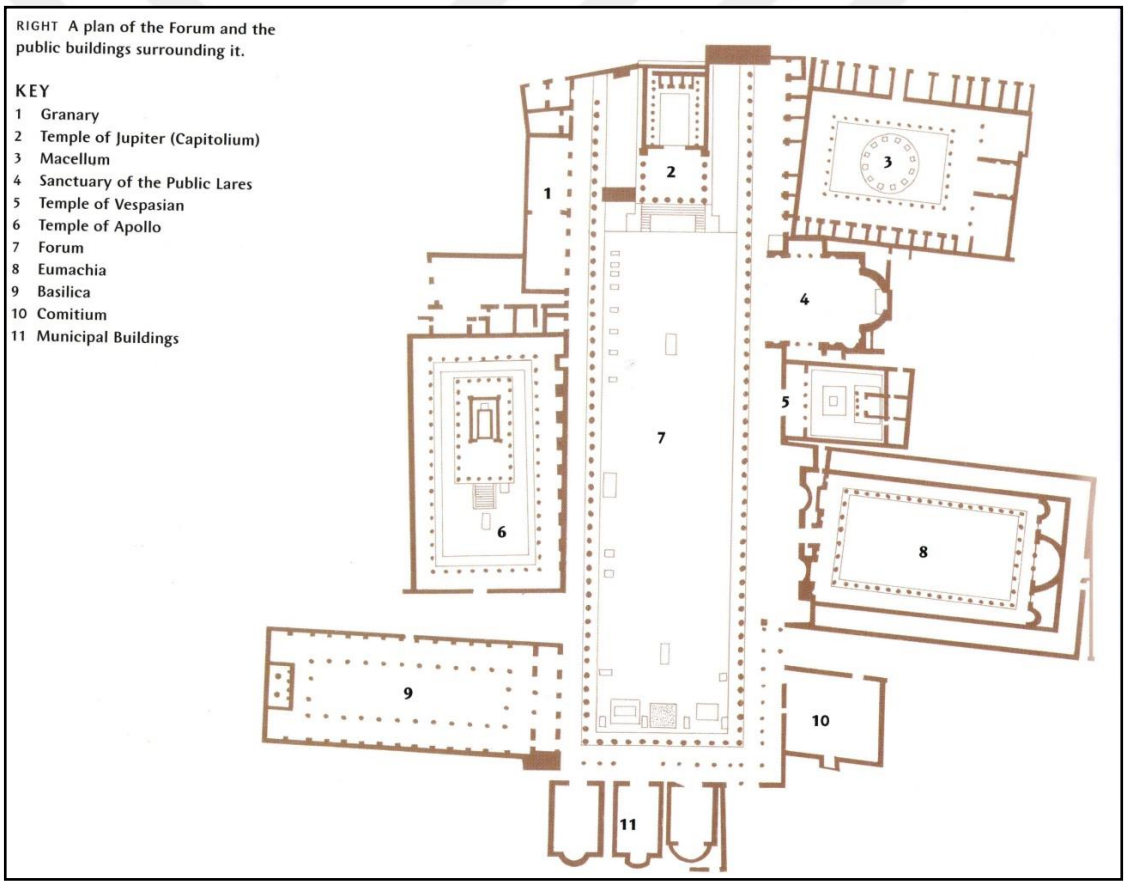

Şekil 3. 61 Eumachia Binası, opus latericium [37]

9- Basilica; Türünün en eski örneği olan Pompei Basilica'sı, M.Ö.2.yy.'ın ikinci yarısında inşa edilmiştir. Yapı yargı, adalet, yönetim ve iş müzakerelerinin yapıldığı yer olarak işlev görmüştür. Dikdörtgen planlı ve üç neflidir. Basilica'da yer alan iki pilastrlı duvar tüf taşından yapılmıştır [32]. Beşik çatılı olan bina duvarlarındaki I. Stil dekorasyonlar hala farkedilmektedir. Yöneticilerin ahşap bir merdivenle çıkarak oturduğu yükseltilmiş eksedra biçimli tribuna bölümü yer alır [3], [5], [28]. Burada üzerinde Osk Dili yazılı çiniler ve grafitiler bulunmuştur. Basilica'daki Latince grafiti M.Ö.78'den öncesine aittir [23].

10- Comitium (Oylama Holü); Bu salonun M.Ö.89'dan önce Samnit Dönemi'nde yapıldığı sanılmaktadır [23]. İşlevi kesin olarak bilinememektedir. Denemeler ve halka açık toplantılar için kullanıldığı tahmin edilen çok amaçlı çatısız bir binadır. Seçimler sırasında oy sayımı için kullanıldığı sanılmaktadır. Siyasi ve idari hakların uygulanması için halkın burada toplanıp çalıştığı düşünülmektedir. On adet kapısı olduğundan, burada insan akışının yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Güney tarafındaki tribünün cephesinde nişler bulunmaktadır. Bu nişlerde oylama sürecini yürütmüş olduğu düşünülen meclis başkanlarına ait heykeller yer almıştır.

11- Kamu Yönetim Yapıları; 62'deki depremden sonra bu yapılar, opus latericium konstrüksiyonda, düzensiz plan şemaları ile tekrar inşa edilmişir. Doğuda yer alan iki bina da aynı döneme tarihlenmektedir. Batıdaki bina diğerlerinden daha yenidir ve zemini mermer kaplıdır. Fonksiyonu net olarak belirlenemeyen merkezi nişli dikdörtgen odalardan oluşur. Batı salonunun yönetim merkezi, ortadaki salonun, resmi ve özel belgelerin korunduğu legal arşiv birimi tabularium [35], [5] olduğu diğer salonun ise genellikle eski yöneticilerin (decuriolar) kullandığı mekan olduğu sanılmaktadır. Bu salon Abbondanza Caddesi ve ardından Comitium'a açılır (Şekil 3.62-63). Şehir senatosu üyesi olan decuriolar yerel yönetim, maliye ve hukukta yetkililerdir. Decurio on kişiden oluşan grubun yöneticisidir [30]. Binalara onursal heykel dizileri eklenmiştir. I.Stil'de sıva işçilikleri ile dekore edilmiştir [23].

Şekil 3. 62 Forum Planı [44]

1-Forum Granariumu; 2-Jüpiter Tapınağı (Capitolium); 3-Macellum; 4-Kamusal Lares Kutsal Alanı; 5-Vespasianus Tapınağı; 6-Apollon Tapınağı; 7-Forum; 8-Eumachia Binası; 9-Basilica; 10-Comitium; 11-Kamu Yönetim Yapıları

Şekil 3. 63 Kamu Yönetim Yapıları, opus latericium [37]

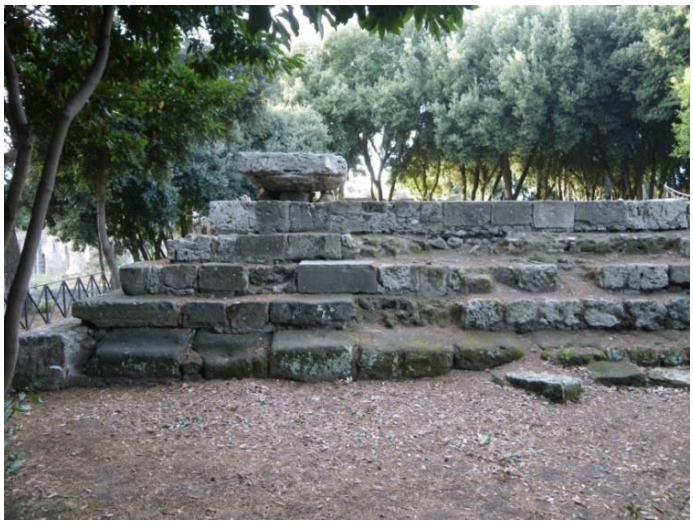
Üçgen Forum; Pompei tepesinin güney kenarındaki yüksek alanda konumlanır ve körfeze bakan güney surunun yanındadır. Forum alanı, M.Ö. II. yy.'daki şehir planlaması esnasında düzenlenmiştir. İyon sütunlu bir kapısı vardır. Forum portikosu Dor sütunları ile çevrelenir. Güney tarafındaki portikolar, deniz manzarasının engellenmemesi amacı ile inşa edilmemiştir. Kısa sutünlar kullanılarak alçak duvarlar ve geniş koridorlar tasarlanmıştır. Bu koridorlar atlet koşuları ya da at yarışları için kullanılmıştır. Portikonun doğusundaki stilobat taşında taşçı izleri yer almaktadır [32]. Üçgen Forum'da Tholos, Dor Tapınağı, İsis Tapınağı, Zeus Meilichius Tapınağı, Büyük Tiyatro ve üstü örtülü tiyatro yapısı olan Odeion bulunmaktadır [26]. Forum ve Tiyatro 62'de gerçekleşen depremden sonra harabeye dönmüştür. Üçgen Forum alanında Athena ve Herculaneum başlı antefiks ve antepagmenta rölyefleri bulunduğu için buradaki Dor Tapınapı'na Athena Tapınağı da denir. Tapınak, Hellenizm özelliktedir [23], [3].

1- Tholos; Tapınak ya da mezar yapıları için kullanılan bir terimdir [5]. Üçgen forumda yer alan tholos daire planlı bir mezar yapısıdır. Yapı, Epidius Monopterosu olarak da tanımlanır [23]. Bina, arşitravındaki Oskan yazıtında belirtildiği üzere Samnit hükümdarı Numerius Trebius tarafından inşa ettirilmiştir. Dor düzenindeki yedi adet sütun Tüf taşı malzemeden yapılmıştır. Önceden konik bir çatısının (külah) var olduğu düşünülmektedir (Şekil3.64), [3], [30].

Şekil 3. 64 Tholos, 2014 [4]

2- Dor Tapınağı; 6.yy.'ın ilk yarısına tarihlenen Dor Tapınağı, Üçgen Forum alanı gibi Hellen tarzını korumuştur [8] Tiyatroların batısında, 'Eski Şehir'de yer alan bu tapınak birkaç kez yenilenmiştir [23]. 62'deki depremde hasar görmüş ve Vezüv patlamasından önce kullanım dışı kalmıştır. Dorik tarzda inşa edilmiş bu tapınağın cellayı saran sütun dizileri vardır. Uzun tarafında 11, kısa tarafında 7 adet sütun bulunmaktadır. Tapınaktan geriye, temelden birkaç basamak ve sütun başlıkları kalmıştır. Tapınağın etrafında keşfedilmiş olan bir Osk yazıtı ve antefikslerden yola çıkılarak tapınağın Tanrı Herakles (Lat.Hercules) ve Tanrıça Athena (Lat.Minerva)'ya adandığı tahmin edilmektedir (Şekil 3.65), [35]. Antefiks saçakta kiremit bitimlerine konulan mermer ya da pişmiş toprak süs elmanlarına denilmektedir [3], [5].

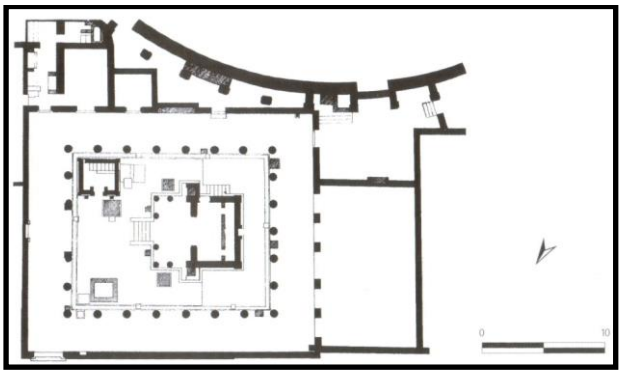

Şekil 3. 65 Dor Tapınağı, 2014 [4]

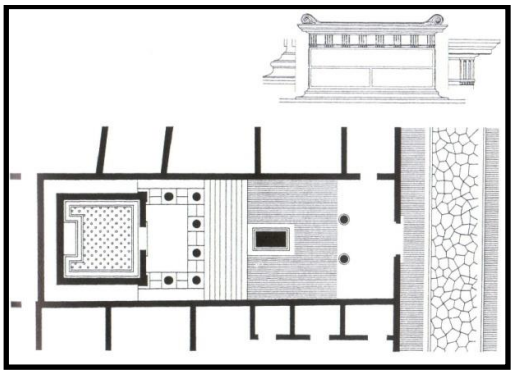
3- İsis Tapınağı; İlk yapımı M.Ö.2.yy.'ın sonu ile MÖ.1.yy.'ın başına tarihlenen tapınak [48], Numerius Popidius Ampliatus'un bütçesi ile M.Ö.62'de gerçekleşen depremden sonra opus latericium tekniği ile tekrar yapılmıştır. Tapınağın girişinde yer alan yazıtta Celsinus'un adı da yazılıdır [43]. Portikolu avluda ilk yapımında inşa edilen korent düzenli sütunlar stuko ile sıvanmıştır. Bu sütunlar tapınağın rekonstrüksiyonunda tekrar kullanılmıştır. Portiko, Vitruvius tarafından Rodos Peristili olarak tanımlanmıştır [43]. Basamaklarla ulaşılan pronaos bölümünde, önde dört sütun ve yanlarda iki sütun bulunmaktadır. İsis Tapınağı'nın cella bölümü ve iki adet aediculası vardır. Yanlardaki nişlerde Mısır tanrıçası İsis ile ilişkili olan Harpokrat ve Mısır dini tanrısı Anubis'in heykelleri yer almaktadır. Arka taraftaki cellada tanrı heykellerinin yer aldığı bilinmektedir. Portikoda ise Mısır doğa tanrıçası İsis[1] ve Osiris'in kült heykelleri bulunmuştur [43]. Yunan ve Romalıların taptığı İsis Tanrıçası, M.Ö. 7 ve 6.yy.'da Etruria ve Latium'a kadar yayılmıştır [26]. Pompei'de İsis gibi yabancı tanrılı dinlerin kabulü Samnit Dönemi'nde gerçekleşmiştir. İsis, boynuz ya da inek başı ile betimlenir [9]. İsis ve Serapides ibadetleri ve tanrıları, Ptolomeic Mısırlılar'dan M.Ö.3. yy'da alınmıştır. Bu yüzyılın sonunda İtalya'ya yayılmıştır. Yunan-Mısır tanrısı Serapis'e adanan Serapeum tapınaklarında birinin Pompei yakınında yer alan Puteoli'de M.Ö.105'te var olduğu düşünülmektedir [9]. İsis mucizelerinde ölümden sonra kurtarılacağının sözü verilmiştir. Buna inanan alt sınıf topluluklarda takipçileri olmuştur.

Tapınakta yer alan odalar, ibadet etme ve çeşitli işlevler için yapılmıştır. Bu odalar portikoya açılmaktadır (Şekil 3.66). Tapınağın kuzeybatısında purgatorium bölümü ve sunak yer almaktadır. Purgatoriumda, suyla arınma ayini vaftiz için kullanılmış olan ve korkulukla çevrili bir hazne bulunmaktadır. Bu hazne kuyudan gelen suyu depolamıştır. İsis Tapınağı'nın zengin heykelleri, sıva üzerine yapılmış olan IV. Stil'de duvar resimleri, stuko sıvaları ve M.Ö.3050-M.Ö.30 Mısır Firavun Fazı'na ait rölyefler vardır. Tapınakta Hellenistik bronz parçası bulunmuştur [23]. Buradaki Latince yazıtta adı Iovia Caddesi olarak geçen yolun İsis Tapınağı Caddesi olabileceği varsayılmaktadır [3].

[1]İsis, Osiris'in gelini, Horus'un annesidir [9].

Şekil 3. 66 İsis Tapınağı planı [3]

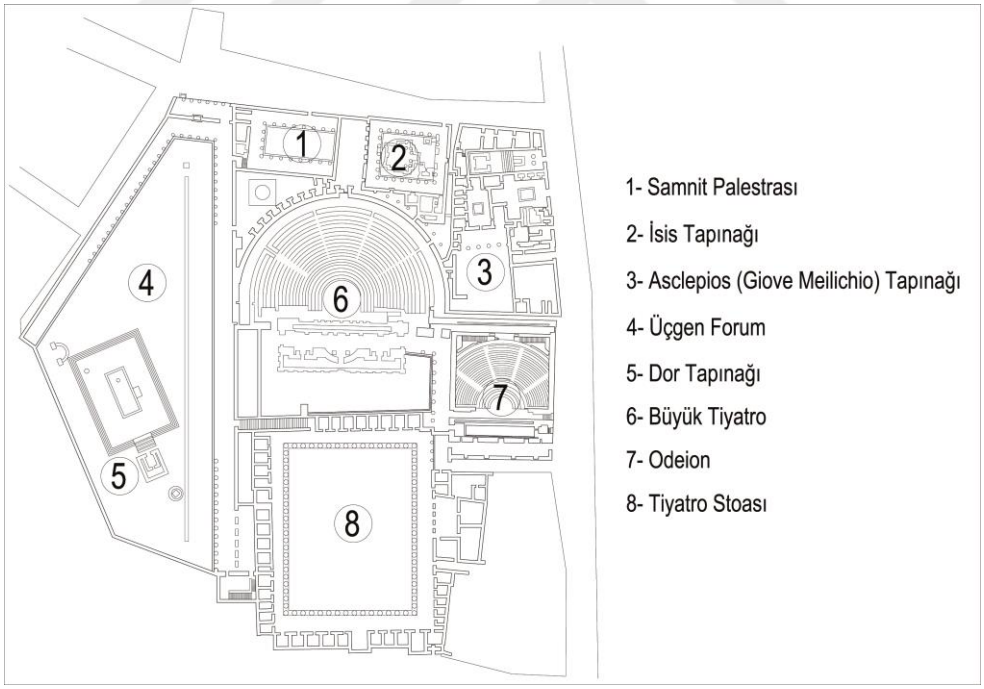
Şekil 3. 67 Aesclepius Tapınağı planı [3]

4- Asclepios veya Jüpiter Meilichio Tapınağı; Binanın M.Ö. III. ya da II. yüzyılda inşa edildiği tahmin edilmektedir. Hellen tarzındaki tapınak [23] M.Ö. 80'de Sulla Dönemi'nde yenilenmiştir. Stabia Kapısı'nda bulunan bir yazıt, Jüpiter Melichius'un Pompei'de tapınılan tanrıçalardan biri olduğuna işaret etmektedir. Tapınakta bulunan terracotta heykellerin sağlık tanrısı Asclepios ve kızı olan sağlık tanrıçası Hygeia'ya ait olduğu görüşleri vardır. Bu kutsal alana giriş Stabiana Caddesi'nden yapılabilmektedir. Çevresinde dükkanlar ve evler yer alır. Yapıda Dor başlıklı iki sütun ve portiko yer alır. Avlunun merkezinde Nocera tüf kalkerinden yapılmış sunak bulunmaktadır. Basamaklarla önde dört, yanlarda iki sütunu olan podyuma ulaşılır. Bu sütunlar korent başlıklıdır. Geniş anıt merdivenleri olan tetrastil prostil I.Stil sıva işçiliği ve figürlü sütun başlıkları ile dekore edilmiştir. Tüf Taşı'ndan metop ve İyon başlıkları vardır. Cellanın arkasında putun konulması için kaide yer almaktadır (Şekil 3.67) [3].

5- Büyük Tiyatro; Romalı mimar Marcus Vitruvius Pollio [8]'nun De Architectura kitabında sistematize ettiği gibi tipik Hellen tiyatrosu özelliğindedir [38]. Tiyatro, 'Yeni Şehir'de yer almaktadır. Tiyatronun oturma alanı olan kavea bölümü [5], doğal eğim üzerinde, M.Ö.2.yy.'da inşa edilmiştir (Şekil 3.68), [48]. Yan taraflarda yer alan girişlerin üstüne Augustus Dönemi'nde balkonlar eklenmiştir. Giriş koridorları, balkonlar için taşıyıcı vazife görmektedir. Nal biçimindeki kavea, üç bölüme ayrılmıştır. Mermerden yapılmış olan alt kottaki bölüm protokol kısmıdır. Bu mermer oturma alanı, şehir senatoları ve seçkinleri için ayrılmıştır. Caveanın analemma (istinat) duvarları ve opus incertum konstrüksiyonda yapılmış pilastrları bulunur. İlk yapılan caveanın summa cavea bölümü yoktur, parados orkestra ile aynı kottadır ve daha basittir. Cavea'nın ilk yapımda kireçtaşı kullanıldığı düşünülmektedir [23]. Tiyatro, son durumunda 5000 seyirci kapasitesine ulaştırılmıştır. Sahne opus latericium teknikte

yapılmıştır. Mermer ve heykellerle süslenmiş olan sahne arkası bölümü, 62 depreminden sonraki restorasyonlarda yapılmıştır. Paraskenede beş adet kapı ve dar bir koridor vardır. Orkestranın önünde iki yanda trapezoidal şeklinde parascene bulunmakta idi [23]. Roma Dönemi'nde restore edilirken genişletilmiştir [48]. Büyük tiyatro, Atellena denilen Osk dilindeki halk güldürüleri [30], komedya yazarları Plautus ve Terentius'un pandomimleri ile müzik ve dans gösterilerine ev sahipliği yapmıştır.

Tiyatro Stoası[1]; Dört kenarında portiko yer alan bir yapıdır. Porticus pone scaneam olarak da bilinmektedir. Sahne arkasında yer alan portiko Hellenistik tipolojide yapılmıştır. Seyircileri doğa koşullarından korumak ve antraktlarda vakit geçirmek için kullanılan bir çeşit fuayedir. Portikolar M.Ö.2.yy. sonu ile M.Ö.1.yy. başı arasında Koloni Dönemi'nde inşa edilmiştir [23]. M.Ö.80'lerde portikonun uzun kenarlarını oluşturan çevre duvarlarına iki katlı odalar eklenmiştir. Bu odalarda gladyatör silahları bulunduğundan şehrin son yıllarında, 62'deki depremden sonra [48] gladyatör kışlası olarak kullanıldığına dair hipotezler öne sürülmüştür. Tiyatro Stoası'nda yeraltı sarnıçları bulunmaktadır [3].

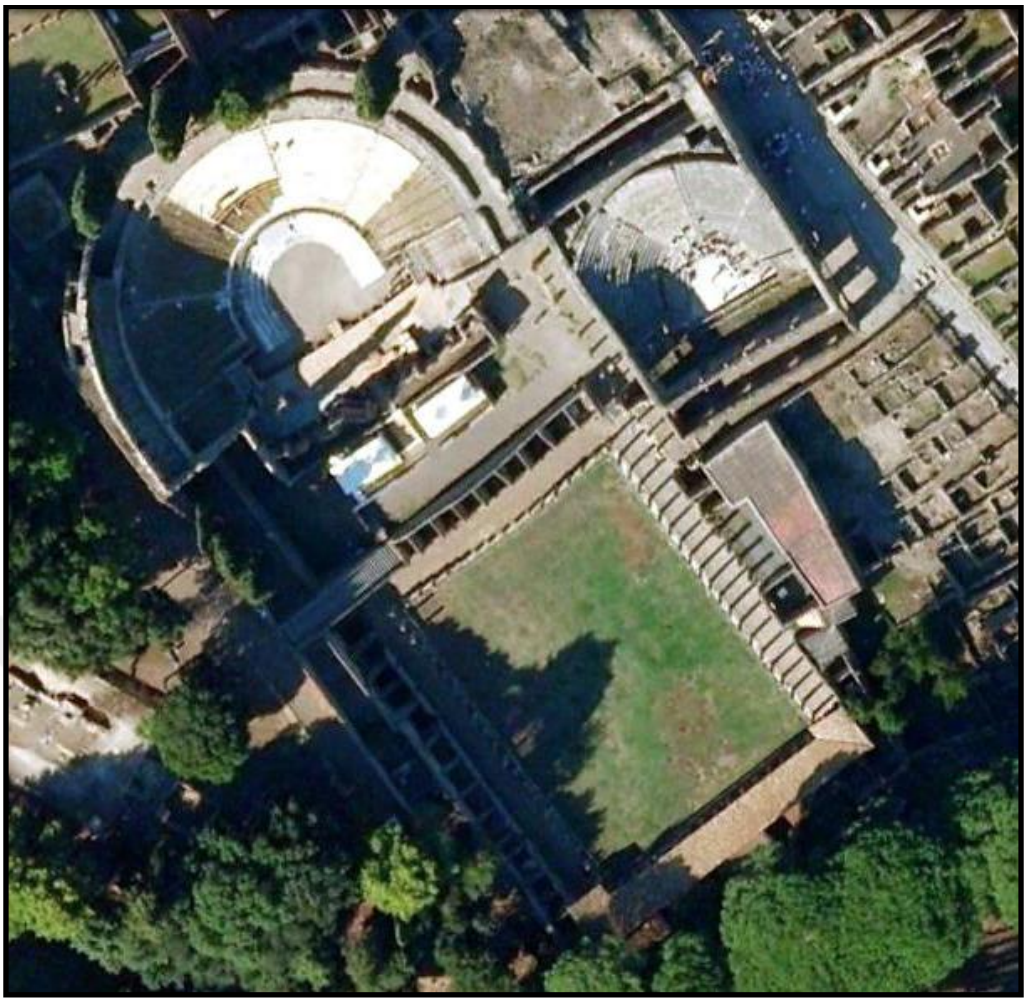
Şekil 3. 68 Üçgen Forum, Büyük Tiyatro ve Odeion

[1]Erder'in kitabında stoa, dörtlü portiko olarak adlandırılmış ve plan şemasına yer verilmiştir [8].

Şekil 3. 69 Büyük Tiyatro, opus latericium [37]

6- Odeion (Küçük Tiyatro); yuvarlak ya da oval planlı, üstü örtülü ve basamaklar ile yükseltilen yapıdır (Şekil 3.68-70). Büyük Tiyatro'nun doğusunda yer alır. Sulla Kolonisi'nin erken dönemlerinde yani yaklaşık M.Ö. 80'de, müzikal performans ve şiir dinletilerinin yapıldığı yer olarak kullanılmıştır. Kamu bütçesi ile duoviri C.Quinctius Valgus ve Marcus Porcius emri ile inşa edilmiştir [48], [28]. İlk kolonizasyon Dönemi'nde Samnit plan düzeninde yapılmıştır [23]. Burada bulunan bir yazıtta uygun akustiği sağlayan bir çatının inşa edildiği ve buranın erkek heykeli olan telamonla dekore edilmiş olduğu belirtilmektedir. Cavea iki kısma ayrılmıştır. Alt bölümdeki ima kavea alanı Roma İmparatoru ve Şehir Senatosu tarafından kullanılmıştır. Protokol için yapılan ima kavea basamakları daha geniş ve alçak rıhtlı olarak tasarlanmıştır. Dört basamaklı bu bölümde bisellia denilen Roma oturağı yer alır. Orta kavea bölümünde grifon denilen, baş ve kanatları kartala, gövdesi aslana benzeyen ve mitolojik figürle dekore edilen bir korkuluk yer almıştır [30]. 1500 kişilik olduğu düşünülen Cavea ve meydana ait bir çatının olduğu düşünülmektedir. Merdivenlerin yanındaki istinat duvarları telamonlar ile dekore edilmiştir [3].

Şekil 3. 70 Tiyatro Stoası ve doğusundaki Odeion'u gösteren hava fotoğrafı [10]

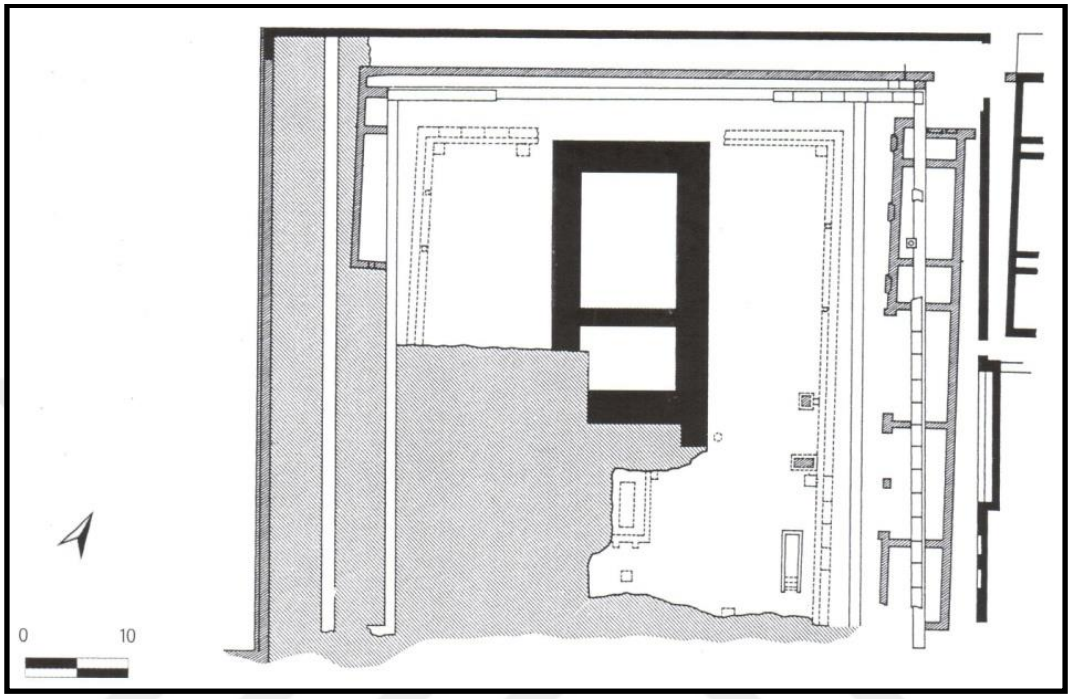
Boario Forumu Pompei'nin doğusunda ve anfitiyatronun kuzeybatısında yer almaktadır. Boario Latince'de sığırlar anlamına gelmektedir. Dolayısı ile bu alan sığır pazarı olarak da adlandırılmaktadır.

- Tapınaklar

Pompei Şehri'nde, büyük forumda yer alan Jüpiter Tapınağı, Vespasianus Tapınağı, Apollon Tapınağı, Üçgen Forumda yer alan Dor Tapınağı ile Asclepios veya Jüpiter Meilichio Tapınağı'nın yanı sıra Venüs Tapınağı, İsis Tapınağı, Fortuna Augusta Tapınağı bulunmaktadır.

Venüs Tapınağı; Sulla Kolonisi'nin erken döneminde inşa edilmiştir. Tapınak, volkanik tüf taşından yapılmış bir podyum üzerine kurulmuş ve portiko ile çevrilmiştir(Şekil 3.71). Sütunları kaideleri tüf taşından yapılmıştır. Bu podyum M.Ö.1. yüzyıl, İmparatorluk Dönemi'nde inşa edilmiştir [23]. Cella bölümü 62'deki depremden sonra

uzatılmıştır. Tapınak son döneminde mermer ile dekore edilmiştir. Opus caementicium konstrüksiyonda yapılan duvarı opus quadratum tekniği ile kaplanmıştır. Beş dizisi ayakta olan bu duvar tapınağın önceki yapımından kalmıştır. Ciddi şekilde yağmalandığı ve tahrip edildiği için bugün mimarisini yorumlamak güçleşmiştir [3].

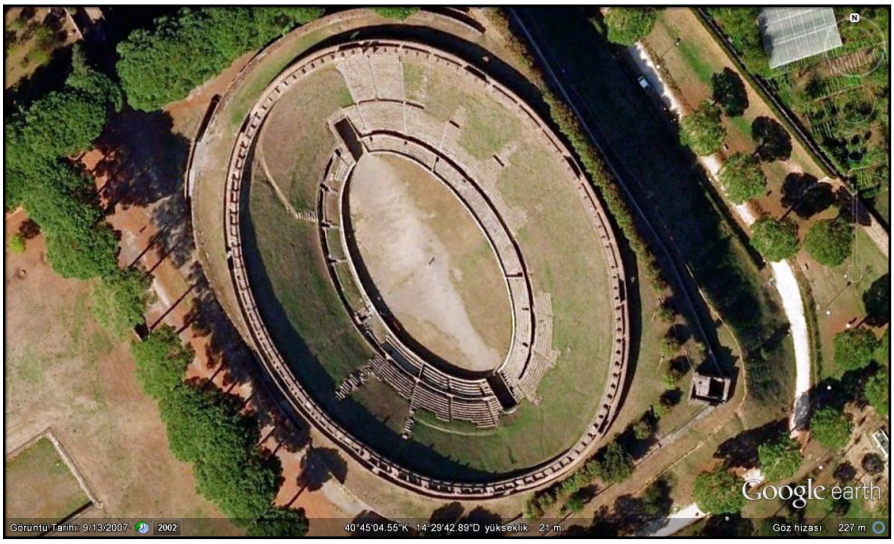
Şekil 3. 71 Venüs Tapınağı [3]

Fortuna Augusta Tapınağı; M.Ö. 19-13'te Pompei başyargıcı (duumvir) Marcus Tullius tarafından kendi arsası üzerine yine kendi bütçesi ile İmparator Augustus'un sefer dönüşünün onuruna inşa ettirilmiştir. Sacellum bölümündeki kürsüde Augustus'un heykeli yer almıştır. Tapınağın cephesinde (front), korent düzeninde eskiden sekiz adet olduğu anlaşılan beyaz mermer sütun ve başlıkları yer almıştır.[1] Yunanca'da Naos olarak kullanılan en kutsal yer anlamındaki cella [5] bölümünün giriş kısmında, ön cepheden dört, iki yan cepheden ise üç adet sütunun göründüğü anlaşılmaktadır. Yan nişlerin içinde Fortuna'ya ve imparatorun ailesine ait heykeller yer almıştır. Bu heykellerden birinin M. Tullius'a ait olabileceği düşünülmektedir [3], [28].

[1]Bu tapınakta sütun aralıkları sütun çapının iki katına eşittir [Dürüşken, Ç, Vitruvius]

- Anfitiyatro

Şehrin doğusunda yer alan Anfitiyatro'nun çevresinde kamu yapıları bulunmaktadır. Yaklaşık M.Ö. 70'de yapılan ve var olan en eski ve korunmuş anfitiyatrodur. Anfitiyatro, Latince spectacula olarak tanımlanmıştır [23]. 130m.'ye 120m. boyutlarındadır. Halkın, 20.000 kişi kapasiteli basamaklarda oturup gösterileri, gladyatör dövüşlerini ve etkinlikleri seyrettikleri, oval planlı yüksek duvarlı yapıdır (Şekil 3.72-73). Augustus Dönemi'ne kadar Forum'da yapılan geçit törenleri ve gladyatör dövüşleri meclis üyesi Aulus Clodius Flaccus'un önerisi üzerine anfitiyatroda yapılmaya başlamıştır. Arenaya su doldurularak naumakhia denilen deniz savaşı gösterilerinin sergilenebildiği tipte bir anfitiyatrodur. Burada, yırtıcı hayvan av mücadeleleri, pantomimalar da gösterilmiştir [26]. Oditoryum yani oturma bölümü üçe ayrılmıştır. Oturma alanları tüf taşından yapılmıştır. Ima kavea seçkin kişilere diğer bölümler ise diğer vatandaşlara ayrılmıştır. Arena etrafındaki ilk basamaklar eğimli arazi üzerine yapılmıştır. Anfitiyatronun diğer basamakları yapay bir dolgu üzerinde inşa edilmiştir. Sur duvarları istinat duvarları olarak kullanılmıştır. Velaryum adı verilen tente tüm izleyenleri güneş ve yağmurdan korumuştur [20]. Ana aksta arenaya açılan iki kapısı mevcuttur. Anfitiyatronun altında, gizli oda manasındaki, her tarafı kapalı tonozlu koridor olan kripta yer alır. Kripta hiçbir yeri görmeyen avlu, tünel ya da yer altı dehlizi anlamındadır [26], [35]. Güney ve batı taraflarındaki duvarlar payanda ve kemerler ile inşa edilmiştir. Yapı cephesinde biri tek kollu diğeri iki kollu olan iki adet merdiven yer alır. Arena doğrudan zemine oturur ve altında yapılaşma yoktur. Daha sonra inşa edilen anfitiyatrolarda arenanın altındaki alanlarda vahşi hayvanlar tutulmuştur. Arenadan yaklaşık 2m. yükseklikteki duvarlarda resimler vardır. Arenanın parapet duvarındaki resimlerde burada yapılan gösteriler ve eğlenceler konu alınmıştır. Bu fresklerden biri Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde yer almaktadır. Freskte 59'da Nuceria ve Pompei yerlileri arasında yaşanan şiddetli çatışma konu alınmıştır. Bu freskte anftiyatro tenteli valeryum ile resmedilmiştir [43]. Romalı tarihçi, senatör Tacitus'un Annales, XIV, 17'de yazdığına göre Anfitiyatro bu çatışmadan sonra kapatılarak, on yıl gösterilerden men edilmiştir [23]. 62'deki depremden sonra restorasyonu gerçekleştirilen yapılardan biridir [3], [28].

Şekil 3. 72 Anfitiyatro hava fotoğrafı [10]

Binadaki yazıtta ‘C. Quinctius Valgus, Caius’un oğlu, Quinctius Valgus, M. Porcius, Marcus’un oğlu, quinquennial duovirler olarak, koloni onur işareti olarak, gösteriler için yapılacak olan bu bina, ebediyen kolonistlere miras olması için, bina konstrüksiyonunda kendi paralarını kullandılar.’ yazmaktadır [23]. Anfitiyatronun kuzeyinde hayvanların tutulması için yapılmış olan kare şeklinde bir bina keşfedilmiştir [28].

Şekil 3. 73 Anfitiyatro, 2014 [4]

3.1.6.4 Palestralar, Hamamlar ve Castellum Aquae

Avellino’daki Sirino Nehri’nden Misenum’a gelen su, su kemerlerinden Vezüv Kapısı yanındaki Castellum Aquae’ye toplanmıştır. Castellum Aquae şehre su temin eden yer üstü sarnıcına benzer bir yapıdır. Buradan yeraltı kanalları ile şehrin su kulelerine, hamamlara, genel çeşmelere ve evlere su sağlanmıştır. Bazı yapılarda su kuyuları yer almıştır. Kamu yapılarından palestra ve hamamlarda halkın kullanımı için

su tesis edilmiştir [3]. Bazı hamamlar palestra ile birlikte düzenlendiği için bu bölümde aynı başlıkta incelenmiştir.

- Palestra (Spor Salonu)

Palestra; beden eğitimi ya da güreş okuludur. Kare veya dikdörtgen planlı merkezi avlulu olan yapılarda, bu avlulara bakan küçük banyo, dinlenme giyinme odaları ve portikolar yer almaktadır. Bu kısımda, Samnit ve Büyük Palestra hakkında bilgiler verilmiştir.

Samnit Palestrası

İsis Tapınağı'nın arkasında, Büyük Tiyatro'nun batısında yer almaktadır. M.Ö II. yy.'ın ikinci yarısına, Osk Dili'nin kullanıldığı Samnit Devri'ne tarihlenmektedir. Dikdörtgen planlı olan yapının üç tarafında portiko, güney merkezinde ise ödül törenlerinin yapıldığı kaide yer almaktadır. Portikonun Dor düzeninde sütunları vardır [23]. Genç atletlerin müsabakaları, askeri ve siyasi birliklerin eğitimleri için de kullanılmıştır. Buradaki Osk Dili yazıt, palestra yapılırken Vibius Adiranus'un ödeneğinin kullanıldığı, yapımında meclise danışıldığı bilgilerini içerir. Bazı yazıtlarda, C.Iulius ve P.Aninius'un gösteri ve binalar için harcama yaptıkları yazılıdır. Bu kişiler buhar banyosu odası Iaconicum, jimnastik ve egzersiz odası destrictarium, palestra ve portikoların rekonstrüksiyonu için bütçe ayırmışlardır. Restorasyonlarda laconicum frigidarium (soğukluk)'a, destrictarium da caldarium (sıcaklık)'a dönüştürülmüştür. Samnit Palestrası, Büyük Spor Salonu'nun yapımından sonra önemini zamanla kaybetmiştir. Palestrada bulunan Yunan Atlet Doryphorus Policleitus heykeli Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'ndedir [48], [43], [28].

Büyük Palestra (Büyük Spor Salonu)

Pompei'nin doğusunda ve anfitiyatronun batısında yer almaktadır. Samnit Spor Salonu oldukça küçük olduğu için Pompei'nin ihtiyacını karşılayamamıştır. Bu nedenle Augustus Çağı'nda, Büyük Spor Salonu inşa edilmiştir(Şekil 3.74). Ana girişin önünde törenlerin düzenlendiği bir sunak vardır. İmparatorun önayak olması ile askerlerin idman yapması amaçlı olarak kullanılmıştır. Bu yapıda yılda bir kez Collegia Juvenum denilen Kolej Gençliği Derneği [30] aktivitelerinde genç üyeler egzersiz yapmışlardır. İlk yapımında spor salonunun, şu andaki durumdan daha büyük olduğu anlaşılmaktadır. 62'de gerçekleşen depremden sonra tekrar düzenlenmiş ve arkasında yer alan İsis Tapınağı'na kadar genişletilmiştir. Batı tarafındaki kapısı, bu depremde hasar görmüş,

‘opus latericium’ konstrüksiyonda yeniden yapılmıştır Vezüv patlaması esnasında çökmüştür. Kuzey duvar 2000’li yıllarda restore edilmiştir. Büyük palestra 140m. uzunluk ve 130m. genişlikteki dikdörtgen formdadır. İç kısımda, üç taraftan İyon sütunlu portikoları ve sundurması bulunmaktadır. Ortasında havuz yer almaktadır. Palestranın güney tarafında tuvalet girişi vardır. Bir kanal yoluyla havuzdan bu ıslak hacme su getirilmiştir. Batı portikonun ortasında ibadet odası yer almıştır. Köklerine alçı sıva dökülerek kalıpla şekli çıkartılan ağaçların çınar olduğu ve portiko boyunca iki sıra gölgelik alan oluşturduğu tespit edilmiştir [3].

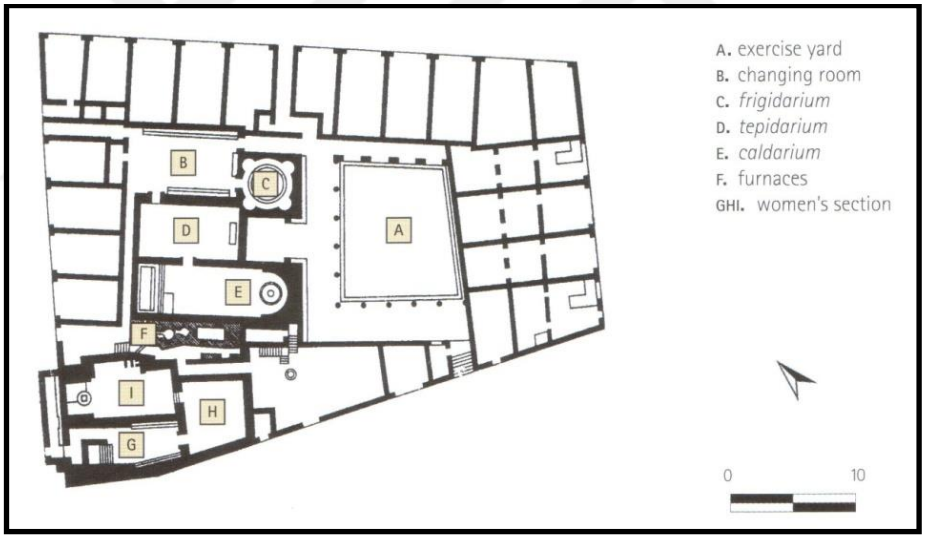
Şekil 3. 74 Büyük Palestra [4]

- Hamamlar

M.Ö. 1.yy.’ın ilk on yılında Pompei’de çok sayıda hamamın var olduğu konusunda görüş birliği vardır. Pompei Hamamları, Roma’daki devlet adamı ve mimar Agrippa’nın yaptırdığı hamamlara benzer düzende tesislerdir [23]. Hamamlar başlığında, Forum’un kuzeyindeki Forum Hamamı, Liman Kapısı’nın kuzeyinde Suburbana Hamamı, Bölge IX’un batısında yer alan Merkez Hamam ve Bölge VII, İnsula 1’deki Stabiane Hamamı incelenmiştir. Hamamlarda nişlerin dolap olarak kullanıldığı apoditeryum (soyunmalık), frigidaryum (soğukluk), tepidaryum (ılıklık), kaldaryum (sıcaklık) odaları bulunmaktadır. Bazı hamamlarda laconium denilen buhar

banyosu odası yer almaktadır [24]. Anfitiyatro yakınında keşfedilen bir hamam tekrar doldurulmuştur [28].

1-Forum Hamamı (VII, 5, 24); M.Ö. 80 Roma Kolonizasyonu'ndan sonra Sulla Dönemi'nde inşa edilmiştir. Duovir L.Caesius ve bu dönemde etkin olan aediles C.Occius ve L.Niraemius tarafından yaptırılmıştır [23]. Forum Caddesi'nde yer alan hamam, Sulla Dönemi'nde yaygın olarak uygulanan opus quasi reticulatum konstrüksiyonda lav taşı kullanılarak inşa edilmiştir. Duvar köşeleri tuğla ile dişli biçimde örülmüştür. Stabiane Hamamı ile aynı plan düzeninde, daha küçük ölçüler ile yapılmıştır. Cehennemliğin iki tarafında kadın ve erkek bölümlerinin yer aldığı çifte hamam biçimindedir. Hamamda apoditeryum, frigidaryum, tepidaryum, kaldaryum odaları yer almaktadır [20]. Erkeklere ait soyunmalık bölümünden portikolu palestraya geçilebilmektedir (Şekil 3.75). Soyunmalık bölümünün bir duvarı yuvarlaktır ve içinde mermer tezgah yer alır. Hamamda, M.Ö. 1.yy.'da ortaya çıkan, yerden ve duvardan uygulanan ısıtma sistemi kurulmuştur [23], [3].

Şekil 3. 75 Forum Hamamı planı [3]

Kaldaryum ve kadınlar kısmı iki katlıdır. Bu bölümler sıcak hava akımının sağlandığı küçük ayaklar ile taşınır. Duvarların içindeki sirkülasyon boşlukları tegulae mammatae denilen tırnaklı tuğla malzemeler ile oluşturulmuştur [28]. Mekanlar duvar boşluklarından geçirilen sıcak hava sayesinde ısıtılmıştır. Hamamda üretici M. Nigidius Vaccula'nın hediye ettiği ve üzerinde inek figürü olan bronz bir soba yer almaktadır [28]. Bu soba yakılarak gerekli sıcaklık sağlanmıştır. Kaldaryumda bir sıcak su havuzu

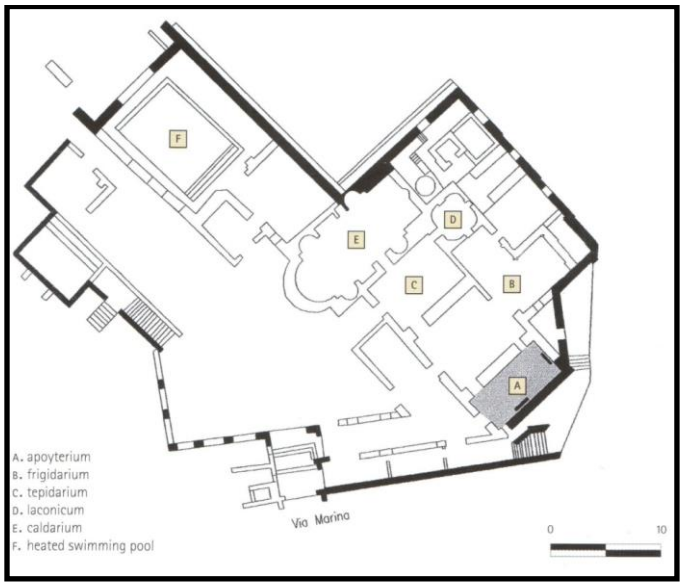
ve soğuk su oyunlarının yapıldığı bir de fıskiyeli serinletme havuzu bulunmaktadır. Havuz üzerinde bronz bir yazıt yer almaktadır [23], [3].

Erkekler kısmındaki tepidaryumda terracottadan yapılmış telamon denilen erkek figürlü heykel sütunlar bulunmaktadır (Şekil 3.76). Diğer adı atlant olan telamon, mimari destek elemanları olarak kullanılır [5]. Telamon figürleri İtalya ve Sicilya'daki hamamlar ve tiyatrolarda yaygın olarak kullanılmıştır. 62'deki restorasyonda tonoz, geometrik bölmeler ve mitolojik figürlü stuko sıvalarla süslenmiştir. Alçı sıvalarda, yayı ile Eros, Griffin üzerinde Apollon ve kartal üzerinde Genimedes yer alır. Tepidaryumdaki nişlere yıkanırken kullanılan banyo eşyaları ve yağlar konulmuştur [23], [3], [28].

Şekil 3. 76 Forum Hamamı telamon, tepidaryum [4]

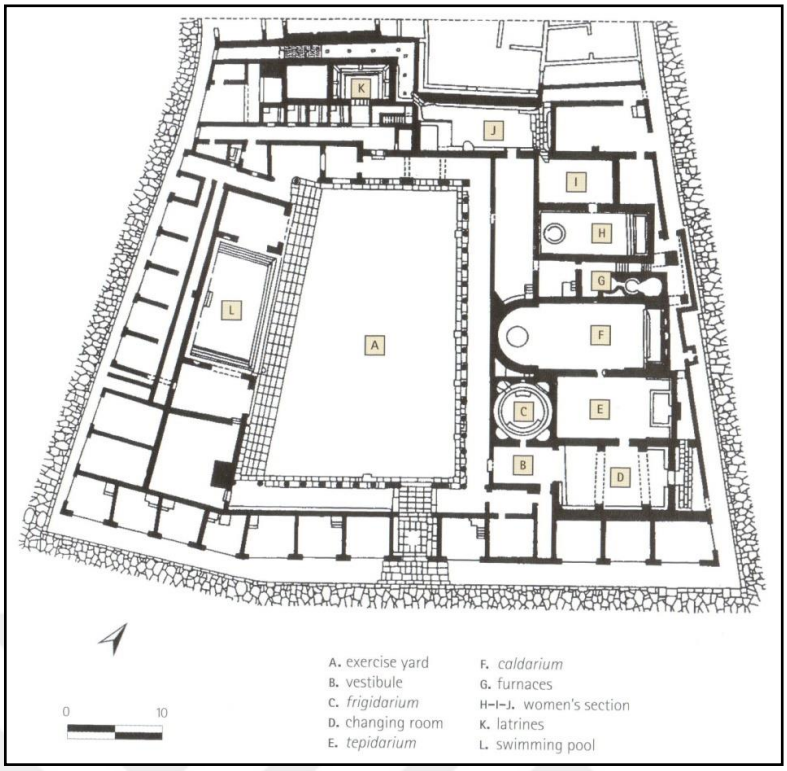
2-Suburbane Hamamı; M.Ö.I. yy. ile I. yy. arasında Augustus Dönemi'nde, kurulan tesis, özel mülkiyette kullanılmıştır. Yapay bir teras üzerinde inşa edilen iki katlı hamam, deniz manzaralıdır. Hamamda, apodyterium, fridaryum, tepidaryum ve laconicum bulunmaktadır (Şekil 3.77). Banyolarda, sıcak iç havuzlar ve daha küçük olan soğuk havuzlar vardır. Kadın ve erkek birimleri ayrı değildir. Hamam halk tarafından sabah ile öğle arasında kullanmıştır. Duvarlarda resimler ve zeminde zengin döşemeler tasarlanmıştır. Duvarlarda nişler bulunmaktadır. Hamamdaki mozaik süslemede, imitasyon mağaradan kaynağını alarak meydana gelen sularının köpürdüğü bir şelale, Mars ve Eros'un tasviri yapılmıştır. Frigidaryum yani soğukluk, kare şeklinde stuko sıvalıdır. Soyunma odasında IV. Stil freskler yer alır. Soyunma odasındaki panellerin üzerindeki resimler erotizm içeriklidir. Kaldaryumu pencerelidir. Suburban Hamamı yüzyıllar boyu talana maruz kalmıştır [3].

Şekil 3. 77 Suburbane Hamamı planı [3]

3-Merkez Hamam; 62'de başlanmış olan inşaatı 79'daki Vezüv Yanardağı patlamasına kadar devam etmiş ve tamamlanamamıştır. Plan özellikleri Suburbane Hamam'ı ile benzerlik gösterir. Erkek ve kadın şeklinde ayrılmış bölümleri yoktur. Sıvalı portikolu avlusu, palestra ve havuzu bulunmaktadır. Nola Caddesi tarafında bilet gişesi ve eşya kontrol odaları yer almıştır [3].

4-Stabiane Hamamı (VII,1,2); M.Ö. II. yy.'da restore edilen tesiste birkaç oda, portikolu avlu ve palestra yer almaktadır. Kadın ve erkekler kısmı bulunan çifte hamam plan düzenindedir (Şekil 3.78). Hamamın kuzeyinde banyo ve batısında yüzme havuzu bulunmaktadır [24]. Bu havuzun bir benzeri Roma'daki Caracalla Hamamı'nda inşa edilmiştir [28]. Stabiane Hamamı'nın girişinde yapımı, 79'a tarihlenen çok renkli stuko sıvalar göze çarpmaktadır. Duvar resimleri, IV. Stil'de neme dirençli kalsit ve kireç içerikli malzeme ile yapılmıştır. Tasarımda mitolojik ve figüratif unsurlar kullanılmıştır. Zeminde yer alan, tuğla ile örülmüş kısa sütunlar hypocaustu (külhan) oluşturur (Şekil 3.79). Zemin döşemesi yerden yaklaşık 60cm. yükseklikte tuğla ve nadiren taştan olan ayaklar üzerine yapılmıştır. Praefurnium denilen cehennemliğin yakılması ile meydana gelen sıcak hava, ayaklar arasında kalan boşlukta dolaşır ve böylece mekanlar yerden ısıtılır [5]. Sıcak hava zeminden ve duvarlardaki kanallardan tüm odaları sarar ve gerekli ısıyı sağlar [3], [28].

Şekil 3. 78 Stabiane Hamamı planı [3]

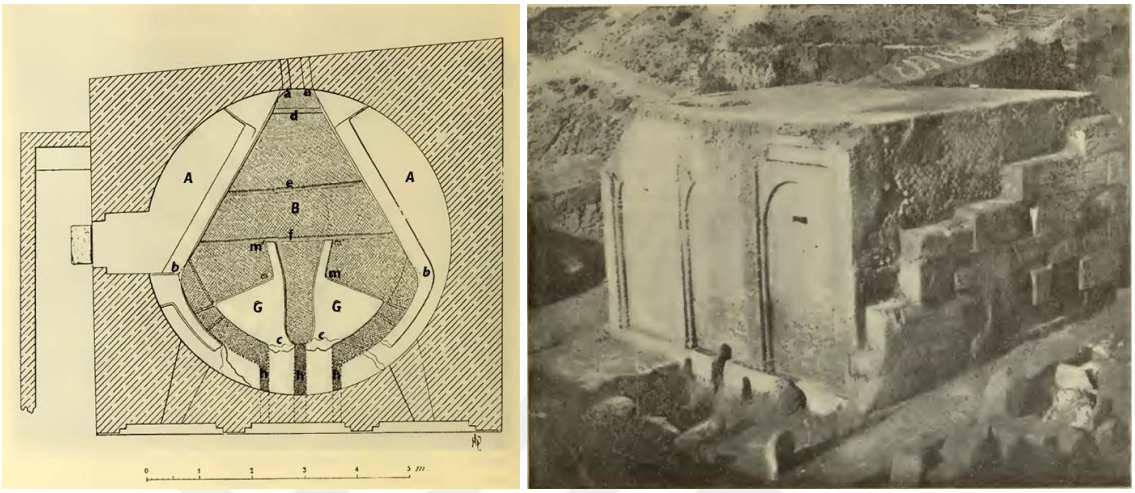
(a) (b)

Şekil 3. 79 Stabiane Hamamı (a) Hypocaust (b) Latrina [4]

- Castellum Aquae (Su Kalesi)

Roma Dönemi'nde diğer Roma Şehirleri gibi Pompei'de de içme suyu şebekesi ve kanalizasyon sistemi kurulmuştur [28]. Şehre dağıtılan suyun kaynağı, Pompei'ye 55km. uzaklıktaki Serino İli'nde bulunan Augusteo Kemerleri'nin bir kolundan beslenmiştir. Şehre gelen su ilk olarak Castellum Aquae'de toplanmıştır. Yapı, 42m.

arazi yüksekliği ile Pompei'nin zirve noktasında yer almaktadır. Su, akışkan basıncından faydalanılarak kepenkli bir sistem ile başlıca üç boru hattına iletilmiştir. Savak kapakları ile gerekli su dağılımı ayarlanmıştır [3]. Castellum Aquae'nın doğu duvarı Vezüv Kapısı'na dayanmaktadır. 6m. çapındaki kubbesi ile iç mekan daire planlıdır. Dış duvar planı ise yamuk şeklindedir (Şekil 3.80)

Şekil 3. 80 Castellum Aquae planı ve fotoğrafı [37]

Batı ve doğu duvarları opus reticulatum, kuzey duvarı opus incertum konstrüksiyonda yapılmıştır. Castellum Aquae'nin güneyi sıralı üç adet dolu kemer ile birlikte opus latericium tekniğindedir (Şekil 3.81). 62'de hasar gören binanın güney duvarının depremin ardından yeniden yapıldığı düşünülmektedir. 79'da Castellum Aquae Su Deposu, kırka yakın çeşme ve şehrin tüm su sistemi zarar görmüş, işlevini yitirmiştir [3].

(a) (b)

Şekil 3. 81 Castellum Aquae (a) içi, (b) görünüşü [4]

3.1.6.5 Dükkanlar, Evler ve Villalar

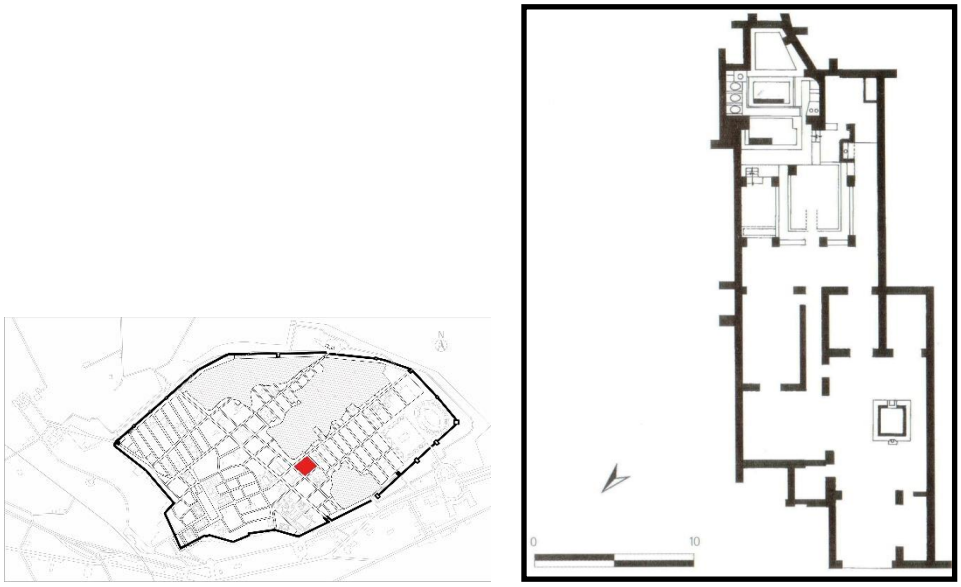
Pompei'deki evlerin bir kısmı, dükkan (taberna) ve atölyeler ile birlikte tasarlanmıştır. Bazı dükkan ve atölyeler insula denilen apartmanların alt katlarında yer almış bazıları da tekil yapılar olarak inşa edilmişlerdir. Aynı konut yapısı, kimi kaynakta ev olarak nitelendirilirken kimi kaynakta büyüklüğü sebebi ile villa olarak nitelendirilmiştir. Dolayısı ile dükkan, ev ve villalar aynı başlık altında incelenmiştir.

- Dükkan (Taberna) ve Atölyeler

Pompei, bir ticaret şehridir. Kuzey Afrika, İspanya, Kuzey İtalya, Yunanistan ve doğu ülkeleri ile ticaret yapılmıştır [47]. Şehir, Sarno Limanı ve Puteoli Limanı arasındaki bağlantıyı sağlamış, buradan uzak pazarlara mal gönderilmiştir. Sarno Nehri aracılığı ile Pompei'ye tarım ürünleri getirtilmiştir. Halkın bir bölümü toprak verimliliği ve ulaşım kolaylığı dolayısı ile tarım ürünleri ihracatı yaparak geçimini sağlamıştır. Latince Taberna olarak adlandırılan dükkanlar Pompei'de yollarla doğrudan ilişkilidir. Dükkanlar, sütunlu caddelerin (portikoların) gerisinde yer alırlar. Bağımsız dükkanlar olabildikleri gibi bir ev ile tasarlanmış olanları da bulunmaktadır. Çoğunlukla dikdörtgen planlı ve tonoz örtülüdür [30]. Ev ve tabernanın birlikte tasarlandığı yapı komplekslerinde evin caddeye bakan odası dükkan olarak kullanılmıştır. Dükkanlarında genellikle tahta kepenk yapılmıştır. Kuyumcu gibi değerli ürünler satan dükkanlarda demir kepenk kullanılmıştır. Dükkanların taş veya mermerden tabelaları vardır. Yapılara ışık, kapılardan alınmıştır. Kagir tezgahlar, tahta masalar, duvarlarında raf ve nişler bulunmaktadır [26]. Pompei'de et ve şarap satan caupona, fırın, demirci, nalbant, fullonica, thermopolium gibi dükkanlar bulunmuştur. Anıt ve yazıtlarda Pompei'de, kümes hayvanı satıcılığı, çiftçilik, bağ bahçıvanlığı, arabacılık ve araba tamirciliği, berberlik, seyyar satıcılık, balıkçılık, pastacılık, meyvecilik ve sebzecilik, ikinci el eşya satıcılığı ve bankerlik yapıldığı tespit edilmiştir [28]. Ayrıca heykel, mermer ve bronz atölyeleri yer almıştır [42]. Pompei'de Vettii Atölyesi'nde parfüm üretimi yapılmıştır [24]. Atölyeler M.Ö.130-M.Ö.100'de aktif olmuşlardır. Basilica'nın sütun başlıkları ile Apollon Tapınağı'nın rekonstrüksiyonunda kullanılan malzeme ve işçiliğin; Faun Evi, Nozze d'Argento Evi, IV.Stil Evi ve Obilius Firmus Evi dekorasyonlarının tümünün aynı atölyede yapıldığı düşünülmektedir. Ayrıca Forum Hamamı ve Tiyatro'daki telamonların aynı atölyede üretildiği tespit edilmiştir. Labirent Ev ile Oplontis ve Boscoreale'deki villaların fresk dekorasyonlarında görülen benzer kompozisyonlar sebebi ile aynı atölye tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır [23], [28].

Stephanus'un Fullonica'sı (Çamaşırhane) ve Evi (I 6, 7); Çuha imalathanesi olan fullonica ve ev, Pompei'nin iki ana caddesi olan Abbondanza Caddesi ve Stabiana Caddesi'nin kesişiminde ve Forum aksında kurulmuştur. Kuzeyde, Abbondanza Caddesi, güneyde sur duvarları, doğuda Nocera Caddesi ve batıda Stabiana Caddesi arasında kalmakadır. Bina, Stephanus ismini cephesindeki yazıttan almıştır. Cephedeki yazılarda, ayrıca, dönemin seçimlerinde, insula (yapı adası) bina sahibine oy verilmesi için tavsiyeler de yer almaktadır [23], [3]. Stephaus Fullonicası, ev ile aynı alanı işgal etmektedir [50].

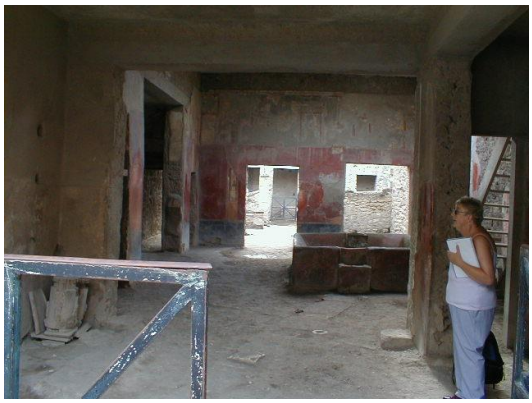
M.Ö. erken II. Yüzyılda gerçekleşen savaşın tahribatı sebebi ile Abbondanza Caddesi'nde kısmi çökmeler oluşmuştur. Hasar sonrasındaki yeniden düzenleme çalışmaları sırasında insula 6'ya bu **ev** yapılmıştır. Stephanus Fullonicası ise 62'den sonra kurulmuş, alanın işlevi değiştirilmiştir [24]. Yapının strüktürü iyi korunmuş durumdadır. Fullonica kuruluşunun öncesinde var olan evin özgün çekirdeğinde triclinium yer almaktadır. Burada M.Ö. I. yy.'a tarihlenmesi olası II. Stil'de freskler bulunmuştur. Özgün çekirdek fullonica kurulumu esnasında değiştirilmemiştir. Özgün çekirdek dışındaki mekanlarda yapılan kalan resimli dekorasyonların tümü IV.Stil'de yapılmıştır. Pompei kentsel planı genellikle dikey olarak gelişmiş, düzenli dikdörtgen insulalardan oluşmuştur. Fullonica ve Ev'in yer aldığı Bölge I ve İnsula 6 incelendiğinde farklılaşarak dörtgen şeklindeki bir insulaya dönüştüğü anlaşılmaktadır. İnsula 6, İnsula 7'nin 1:1 ölçeğinde karakterize edilmiş halidir (Şekil 3.82), [50].

Şekil 3. 82 Stephanus Fullonicası planı [3]

Şekil 3. 83 Yıkama tekneleri [37]

Şekil 3. 84 Vestibulumdan atrium [37]

Fullonica, Abbondanza Caddesi ve Stabiana Caddesi arasında yer alan 23 dükkan ve ticari taverna kuruluşlarının içerisinde, zamanının iyi teçhizatlanmış ve organize edilmiş ticaret yapısı örneği olmuştur. Alt katında temizlik işlemleri yapılmış, üst katında konaklama ve çamaşır kurutma işlemleri gerçekleştirilmiştir. Yapının planı, yeniden tasarlanarak, eve ait odaların bir kısmı bu amaç için düzenlenmiştir. On üç ham yün işleme laboratuvarı, yedi el eğirme ve dokuma, dokuz boyama ve on sekiz adet yıkama bölümü ile donanımlı çamaşırhane tipolojisinin temsilcidir. Yapının arkasında yıkama için kullanılan bir dizi küvet bulunmaktadır(Şekil 3.83). Sabun olmayan dönemde çamaşırlar, sodalı ya da ürinli suyla çiğnenerek yıkanmıştır. Leke çıkarmada kullanılan bu maddelerdeki yüksek amonyak sayesinde eşyalar, yağdan ve kirden arındırılmıştır [24]. Burada gerçekleştirilmiş faaliyetlere bir çeşit ‘arkeolojik endüstri’ denilmektedir [23], [3].

Yapılar cepheden de görülebileceği gibi, sıradan ölçülerle, opus testaceum (latericium) konsrüksiyonda yapılmıştır [50]. Tanklara su tedarik edilen alanda, bahçe portikosunun sütunlarında, opus vittatum tekniği kullanılmıştır. Yüzey kaplamalarının bir kısmı, döşeme ve tanklar cocciopesto harcından yapılmıştır [23], [3].

Yapıda, antik mimarlık tarihi açısından önemli compluviumlu atrium yer almaktadır (Şekil 3.84). Atrium çatısının ortasındaki açıklığa compluvium denir [5]. Ana işlevi gün ışığı almaktır. Yapıda yer alan compluviumun diğer işlevi de altında yer alan impluviuma su toplanmasını sağlamaktır. Compluviumdan yağmur suyu girişi sağlanır [5]. İmpluvium podyumunda freskli bir su haznesi bulunmaktadır [23], [3].

Fırın (VI, 2, 22); Pompei’de 35 adet fırın bulunmaktadır. Bölge VI, insula 2’deki fırında sert ve gözenekli lav taşından yapılmış dört büyük, bir küçük değirmentaşı yer alır. Aynı zamanda sivri olan bu taş bloklar, tuğla temele sabitlenmişlerdir. Kum saati

şeklindeki catillus denilen elemana ahşap ya da demir çubuk bağlanılmış, etrafındaki eşek ya da başka bir hayvan eşliğinde döndürülerek un üretilmiştir. Romalılar'da ekmek tüketimi M.Ö. II. yy.'da yaygınlaşmıştır. Fırında yakacak olarak odun kullanılmıştır. Popidius Priscus Evi ile bağlantılı olan fırında değirmen ve odun fırını yer alır. Değirmenler genellikle volkanik taştan yapılmıştır [3]. I,12'de Sotericus Fırını ve VII,2'de Modesto Fırını bulunmaktadır.

Ponderaria Menzası (VII, 8); Apollon Tapınağı ile Forum Ambarı arasında kalmaktadır. M.Ö. II. yy.'ın ikinci yarısında aktif olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kireçtaşından yapılan iki adet tezgah bulunmaktadır. Ürünler, önceleri Oskan Ölçü Sistemi, yaklaşık 20'lerden sonra Augustus Sistemi'ne[1] göre ölçülüp, tartılmıştır [34]. Bir yazıtta Osk ölçülerinde kullanılan birim boşluklarının büyütülerek Roma standartlarına uygun hale getirilmesi kararı yer almıştır [23], [3], [28].

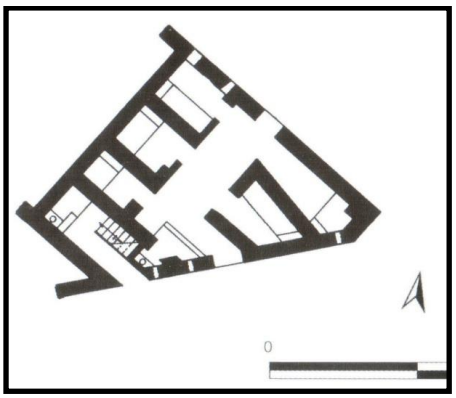
Thermopolium (Sıcak yemek odası) (VI, 8); Pompei halkı öğle yemeklerini thermopolium denilen bu lokanta tarzı yerlerde yemişlerdir. Yol üzerinde bulunan açık yemek odası biçimindeki bu yapıda, sıcak yemek ve içecek servisi yapılmıştır. Thermopoliumda yemek, oturularak yenilmiştir. Burada bulunan tuğla fıçıların içine malzemelerin saklandığı kavanozlar gömülmüştür.

Bölge IX, insula 11'de mobilyaları ile Asellina Thermopoliumu bulunmaktadır [48]. VI, 10, 4'te yer alan thermopoliumun M.Ö.2. yy.'a tarihlenen duvarlarında opus africanum yapım tekniği kullanılmıştır. Yine M.Ö.2.yy.'a tarihlenen impluvium cocciopesto malzeme ile yapılmıştır. Burada, pappamonte taşlar ve bucchero kalıntıları bulunmuştur [32].

Genelev (VII, 12, 18); Pompei'deki genelev tipleri; tek katlı, tek odalı olarak basit biçimde düzenlenmiş ya da iki katlı çok odalı olarak inşa edilmişlerdir. Bir dükkanın üst katında yer alan genelev tipleri de vardır. VIII, 12, 18'de bulunan iki katlı genelevin işletmecileri Victor ve Africanus'tur. Burada köle olan hayat kadınları, para karşılığı çalıştırılmıştır. Bir odasında sıva üstünde 72'ye ait bozuk para baskısı bulunduğu için binanın, şehrin son yıllarına tarihlendiği sanılmaktadır. Bu genelevin zemin katında beş

[1]Roma ölçü sistemi.

oda, üst katında da yine beş oda ve bir banyo bulunmaktadır (Şekil 3.85). Taş yataklara şilte konulmuştur. Duvarlarında erotik resimler yer almaktadır [24], [3].

Şekil 3. 85 Genelev planı [3]

• Evler (Konaklama Yapıları)

Roma şehirlerinde konaklama yapıları müstakil evler ve insulalardır. Fakir kişilerce kiralanan insulalar çok katlı apartmanlar şeklinde yapılmıştır. Bu yapılar dayanıksız oldukları için deprem, sel gibi etkilerde yıkılmışlardır. Bu sebeple imparatorlar ve yöneticiler insula yapımında uyulması gereken bazı kurallar çıkarmışlardır. İnsulaların ayrık nizamda yapılması, belli yüksekliği aşmaması, yapı sahibinin insulayı tamir ettirmesi, ettiremiyorsa satması gibi kurallar konulmuştur [26], [28].

Roma yüzyıllar boyunca çeşitli kültürlerce fethedilmiştir. Dolayısı ile ev, villa ve saray gibi konaklama yapıları dönem dönem rekonstrüksiyona maruz kalmıştır. Pompei evleri ise Roma konut yapılarına kıyasla daha iyi korunarak özgün yapısı hakkında bilgiler vermektedir. Pompei Evleri, erken Augustus Dönemi mimarı Vitruvius'un mimarlık üzerine bilimsel incelemelerinde dahi, resimli örneklerle yer almıştır. Vitruvius Roma Evleri'ni Yunan ve Mısır Evleri ile kıyaslamıştır [23]. Evlerde yer alan atriumların ve yanlarında bulunan ala denilen odaların birbirlerine oranlarını tanımlamıştır. Ayrıca tablinum, fauces, ala, peristil ve oecus mekanları oluşturulurken esas alınacak ölçüleri belirtmiştir. Yapıda kat, sütun ve kiriş yüksekliklerinin nasıl olması gerektiğini anlatmıştır. Vitruvius, odaların işlevlerine göre, cephelerinin hangi yönlere bakması gerektiğini belirtmiştir [38]. Pompei'de dar gelirli vatandaşlar genellikle insula denilen çok katlı apartmanlarda oda kiralamışlardır. Şehrin seçkinleri ise kendilerine ait müstakil evlerde yaşamıştır. Bölge I ve II'de daha çok küçük metrajlı evler yaygındır. Daha büyük evler sonraki dönem yapılarıdır [23], [28].

Roma Evleri'nin ortasında önceden 'atria', daha sonra da atrium denilen iç avlu yer almaktadır. Romalılar'ın Etrüskler'den öğrenip kullandıkları atriumda sunak bulunmaktadır. İlk yapılan atriumlarda sokaktan direkt girilebiliyorken daha sonra sokak ile arasına vestibulum denilen giriş mekanı eklenmiştir. Pompei Evleri'nin dışarıya bakan pencereleri yoktur. Planlama genellikle atrium ve etrafında dizili odalar, peristil ve etrafında dizili odalar şeklindedir [26]. Peri Yunanca çevre, stulos sütun demektir. Sütun dizilerinin yer aldığı galeri, avlu ya da cephelere peristil denir [20]. Roma Evleri'nde peristiller atriumlardan daha büyük olarak tasarlanmışlardır. Bazı peristillerin ortalarında bahçe bulunmaktadır [5]. Vitruvius en boy oranlarına göre üç tip atrium tanımlamıştır. Tanıma göre eni 3 birim ise boyu 5 birim olan atrium, eni 2 birimse boyu 3 birim olan atrium ve eni boyuna eşit kare biçimli atrium vardır. Vitruvius, ala denilen oda genişliklerini bağlı oldukları atriumların büyüklüğüne göre oranlamıştır [38].

Evler çoğunlukla atrium tuscanium tipolojisinde tasarlanmıştır. Bu atriumun ortasında yer alan ve altındaki sarnıca su biriktiren impluvium, atriumun çatısında yağmur suyunu almak için açılmış boşluk olan compluvium içermektedir. Roma Evleri'nde mutfak yapılmadan önce kullanılan ocaklar, atriumda yer almıştır. Daha sonra atriumlar, kabul salonu, çalışma odası işlevi ile kullanılmıştır. Burada Larlara adanan sunaklar yer almıştır. Domuslara daha sonra avlular eklenmiş ve atrium yaşam alanı işlevini yitirmiştir [30]. Vitruvius beş tip atriumu listelemiştir: bunlar tuscanium, hexastil, corinthium, tetrastylum, displuviatum (açık) ve testudinatum (örtülü, kapalı) olarak tanımlanmıştır [38], [30], [5].

Atrium Tuscanium; en eski ve yaygın olan Etrüsk kökenli atrium tipidir. Çatı ağırlığı kolonsuz olarak kirişler ile taşınır. Bu kirişleri de duvarlar taşımaktadır. Ana taşıyıcı kirişler ve ikincil taşıyıcı kirişler vardır [38]. Dikdörtgen avluludur. İçe doğru eğimli çatıdan compluviuma gelen yağmur suyu impluviuma dolar (Şekil 3.87).

Atrium Tetrastylum'da çatı, impluvium ve compluviumun dört köşesinde yer alan sütunlar ile taşınır. Çatı ana kirişleri, yükü sütuna aktarır ve ikincil kirişlerin yükünü taşımazlar [38]. Atriumun ve çatının ortasında diğer tiplere göre daha küçük olan bir compluvium ve altında impluvium yer alır (Şekil 3.87).

Atrium Corinthium (Hexastil)'da çatıda yer alan compluvium açıklığı diğer tiplere göre daha büyüktür. Işık ve yağmur suyu compluviumdan alınır. Çatı tipi Tuscanium ile

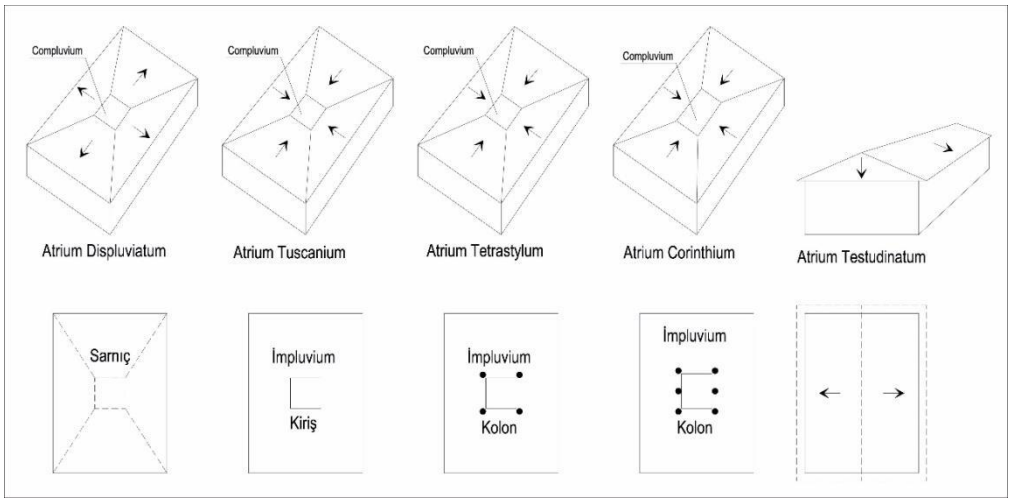
benzerdir [38]. Dörtten fazla korent sütunuyla çatının taşındığı bu tip atrium örnekleri Pompei'de nadiren görülür. Örneğin IV.Stil Evi'nde Atrium Corinthium yer almaktadır.

Atrium Displuviatum'un varlığına dair kesin arkeolojik kanıt yoktur. Bu atrium tipinde çatıda compluvium bulunurken suyu toplayan impluvium bulunmaz. Çatı eğimi compluviumun tersine yapının yan taraflarına doğrudur. Dolayısı ile su çatıdan yan taraflara doğru akarak sarnıca gider. Daha çok kışlık konutlarda kullanılmıştır. Uygulandığı dönemde olukların yağmur suyunu taşıma kapasitesi yetersiz kalmış ve konutlarda bozulmalara neden olmuştur (Şekil 3.87), [38].

Atrium Testudinatum'un üstü çatıyla tümü ile kapatılmış atriumunda impluvium yoktur. Bu tip atrium daha küçük yapılarda görülür. Üst katlarda büyük odaların olduğu yapılarda kullanılmıştır (Şekil 3.87), [38].

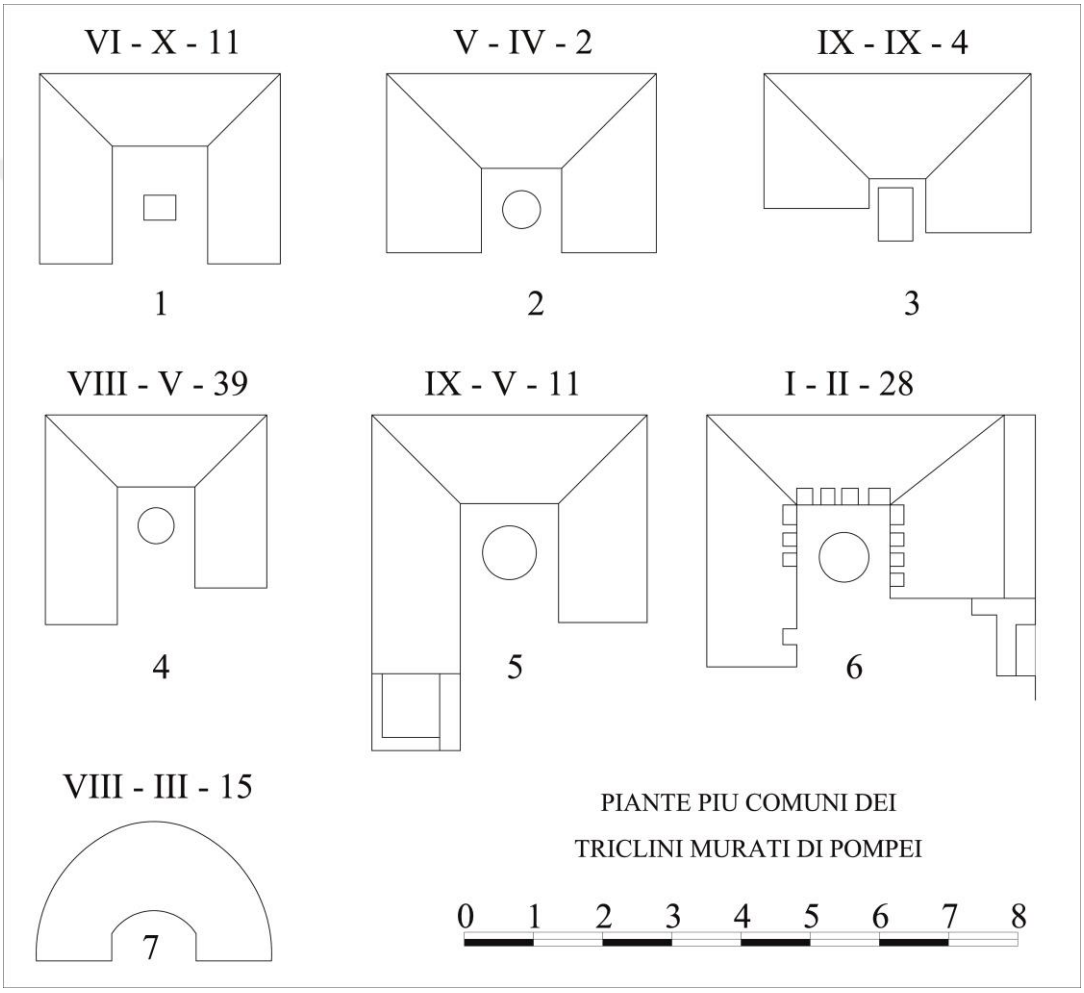

Şekil 3. 86 Scienziati Evi impluviumu [4]

Şekil 3. 87 Atrium tipleri

Konut yapılarında atriumların etrafında odalar dizilidir ve atriumların sonunda tablinum denilen halka açık odalar yer alır. Tablinum, üç taraftan kapalıdır ve açık tarafından atrium ile bağlantılıdır. Tablinumlar Roma mimarlığında, yemek odası, çalışma odası, salon ve değerli eşya ve para kasası saklama odası olarak kullanılmıştır [30], [5]. Tablinumun arkasından ilişiğindeki, hortus denilen bahçeye çıkılır. Evlerde, Yunan tipi peristil ile bağlantılı triclinium denilen yemek, oturma ve misafir odası yer almaktadır. Yunancası triklinia olan tricliniumlarda, üzerinde uzanılarak yemek yenilen ve 'U' şeklini meydana getiren üç adet masa yer almıştır (Şekil 3.88), [5].

Şekil 3. 88 Pompei'de yaygın olarak kullanılan triclinium şemaları [42]

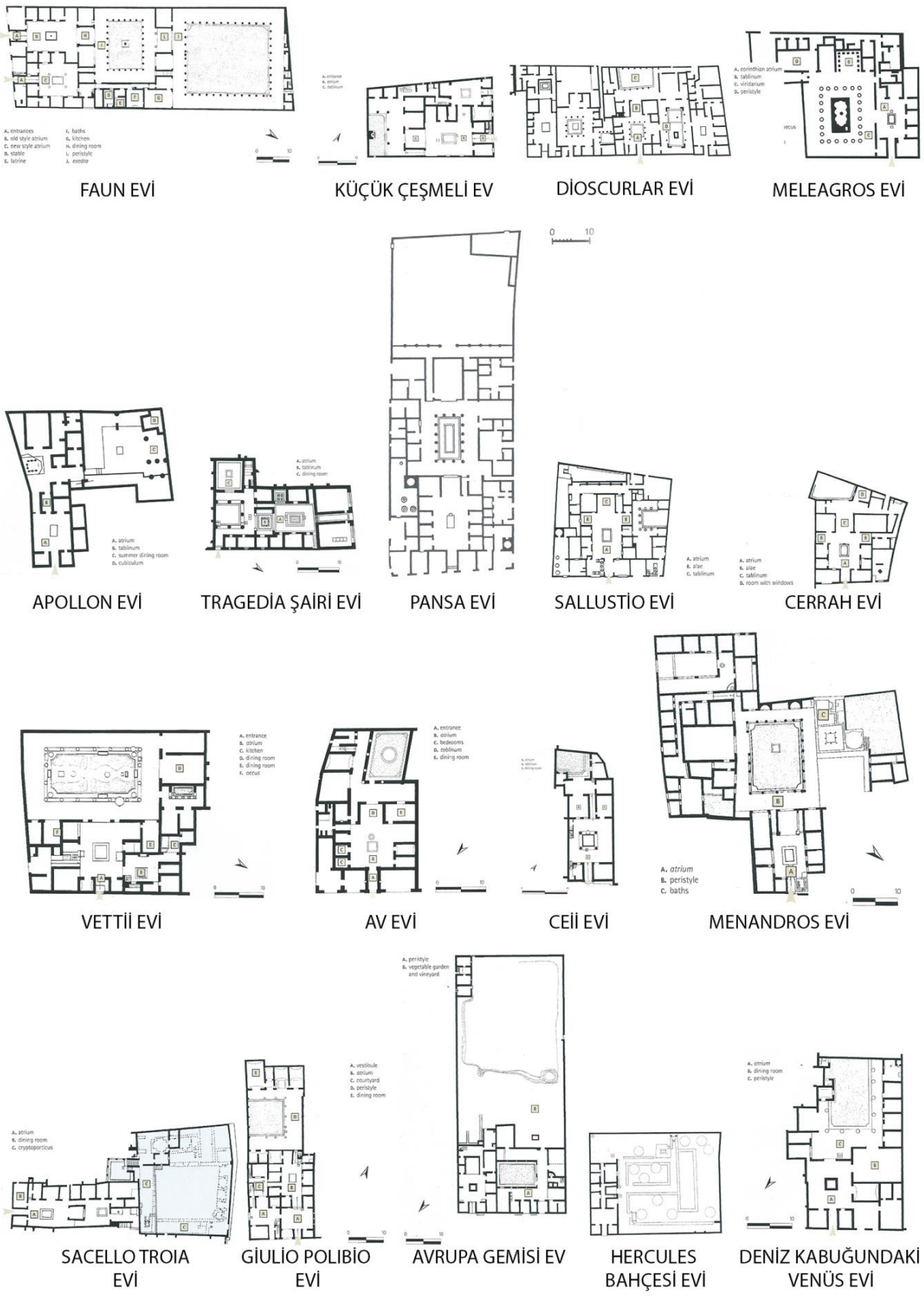
Pompei'deki daha geniş ve zengin olan evlerin servis bölümünde ikinci bir atrium yer almış, bazılarında özel banyolar düzenlenmiştir. Zemin genellikle taş, mermer ve mozaiklerle döşenmiştir. Mozaiklerin merkezi değişik figürler ile işlenmiştir. M.Ö. II. yy.'a dek uzanan bu geniş evler 3000m2'ye varan alanlarıyla tipik Roma evlerine nazaran eski Hellen saraylarını anımsatmışlardır. Bu zenginlik, doğudaki ve

Akdeniz'deki kazançlı ticareti kontrol altında tuttuklarının izleridir [23]. Sulla ve Augustus Dönemleri'nde şehirde surlar önemini yitirmiştir. Dolayısı ile batı ve güney taraftaki evlerin yapımında sur duvarları kısmi olarak kullanılmıştır. Pompei'nin son dönemlerinde ev planlarında atrium-tablinum-peristilin art arda olması durumu ortadan kalkmıştır. Birkaç katlı evler düzenlenmiş, girişteki taberna ve caddeler ile yakın bağlantı ortadan kalkmıştır. Nehir ve denize bakan geniş pencere tasarımları ile teras evler yaygınlaşmıştır [23].

Pompei Antik Şehri'nin güneydoğusundaki evler, teras ev biçiminde inşa edildiğinden Sulla Dönemi'ne ait olduğu fikirleri öne sürülmüştür. Ancak evlerin duvar yapım teknikleri ve dekorasyonları incelendiğinde Kolonizasyon Dönemi'nden öncesine dayandığı anlaşılmıştır. M.Ö. 1. Yüzyıl İmparatorluk Dönemi'nde sivil mimaride radikal müdahaleler gerçekleştirilmemiş, bir önceki fazda yapılan müdahaleler ile benzer yaklaşımlarda bulunulmuştur. İmparatorluk Dönemi'nde küçük konut birimleri birleştirilerek büyük kompleks evler oluşturulmuştur. Bu birleştirmelere Bölge I'de sıklıkla rastlanmaktadır. Örneğin İnsula 4'teki 25 ve 28 No'lu evler birleştirilmiştir [23].

Pompei Arkeoljik Sit Alanı'nda araştırmalar çoğunlukla dekorasyonlu evlerde yapılmıştır. Çeşitli ülkelerden gelen araştırma ekipleri çalışmalarında dekorasyonlu evlere öncelik vermişlerdir. Çünkü evlerdeki mozaikler gün geçtikçe hasara uğramışlar, acilen belgeme ve rölöve çalımaları yapmak gerekmiştir. Çalışmalarda aynı zamanda evlerin yapısal özellikleri, uğradıkları restorasyonlar da incelenmiştir. Araştırmalar tüm Pompei'de tamamlandığında farklı dönem analizleri bütünsel olarak incelebilecektir.

Pompei'deki evlerden gün ışığına kavuşmuş olanlardan bazıları şunlardır;

Şekil 3. 89 Pompei'deki Bazı Evlerin Planları [3]

Faun Evi (VI, 12, 2); 2.970 m2 ile Pompei'nin en büyük evidir [24]. M.Ö. 3.yy.'da daha önce yapılmış olan bir evin üstüne inşa edilmiştir [23]. Tüm insulayı kaplayan evin formunda daha sonra değişiklikler yapılmıştır. Bölgesel üst sınıf konut yapılarından çok, aristokrat Roma domuslarına benzemektedir. M.Ö.180-170'te iki atrium ve bir peristil ile inşa edilmiştir. Yapıya daha sonra peristil ile çevrili bir hortus eklenmiştir [3]. Evin sol kısmından halka açık alana girilirken sağ taraftaki kapısından özel odalara geçilmektedir. Sol taraftan girilen düzen fauces-atrium-tablinum dizilişindedir(Şekil3.89). Evdeki atrium tuscaniumun merkezinde yer alan impluvium alçak su haznesinin ortasında bronz Faun Heykeli'nin replikası bulunmaktadır. Replikanın aslı M.Ö. 2.yy.'a tarihlenmekte ve Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir. Sahibinin adı bilinmediğinden eve ismini bu heykel vermiştir. İmpluvium renkli mermer ile eşkenar dörtgen şeklinde döşenmiştir. Atrium etrafındaki yatak, yemek ve oturma odalarının merkezlerinde emblemata yer döşemesi dekorasyonları bulunur. Emblematada kuş, kedi resimleri, güvercinler, satirler ve nymphaeum mozaikleri yer alır. Bazı odalarda I.Stil duvar dekorasyonları yer almaktadır. Giriş yer döşemesindeki mozaikte Latince hoşgeldiniz demek olan 'HAVE' yazılıdır [23]. Girişten sonra ulaşılan fauceste üçgen şeklindeki renkli mermerler ile mozaik yer döşemesi yapılmıştır. Bu yazı belli ki ev sahibi tarafından Roma Kolonizasyonu'nun kabul edilişine işaret etmiştir. Sağ taraftan girilen holünün iki yanında Lares'e adanılan nişler yer alır [24]. Çatısı dört sütunla taşınan tetrastylum atrium [23]'un etrafında ahır, tuvalet, banyolar ve mutfak bulunmaktadır. Tetrastil atriumda vazoların konulacağı boşluklar ve dolaplar yer alır. Atrium ve fauces arasındaki yer döşemesi, konturu geometrik modelle belirlenmiş karo mermerle 'opus sectile' teknikte yapılmıştır. Maske ve çelenklerle süslenmiş olan bu mozaik Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'ndedir. Bu mozaiğin varlığı dolayısı ile Faun Evi, Hellen Saraylarına benzetilmektedir. Ev sahibi, tablinum (kabul odası)'da 'yanaşma' denilen özgürleşmiş köle anlamındaki clientleri ağırlamıştır [30]. Giriş ve impluviumda olduğu gibi burası da renkli mermer ve karolar ile döşenmiştir. Tablinumun yer döşemesi, Jüpiter ve Apollon Tapınağı'ndaki gibi perspektif görünümlü küplerden dekorasyone edilmiştir. 79'daki Vezüv patlamasına dek değişmeden kalmıştır [23], [3], [28].

Girişte I.Stil'de polikrom duvar dekorasyonunda sütunlu tapınak süslemesi yer alır. Odalardaki yer döşemelerinde mozaikler, duvarlarda I. Stil dekorasyonlar bulunmaktadır. Bahçenin ortasında yer alan eksedrada korent düzeninde iki sütun

vardır. Başlıklar stuko sıvalı ve boyalıdır. Faun Evi eksedrasında 1831'de keşfedilen Büyük İskender'in Pers Kralı Darius'a karşı kazandığı zaferi betimleyen 'Büyük Mozaik' çalışmasının replikası yer almaktadır [24]. Aslı Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen mozaik eserde, 62'deki depremden sonraki müdahalelerin izleri bulunmaktadır [27]. Yunan sanatçı Eretria Philoxenes'e ait olduğu düşünülen mozaik, Pompei'deki resimli mozaik çalışmalarının en büyüğüdür. Ev sahibinin varlıklı oluşuna ve Makedonya hükümdarı ile bir ilişkisi olduğuna dair fikir vermektedir. Eksedra ve bahçe arasında odalar yer alır. Faun Evi'nde Osk Dili'nde yazıtlar bulunmuştur. Ev, Roma İmparatorluğu Dönemi'nde herhangi bir değişikliğe uğramamıştır [23], [3], [28].

Şekil 3. 90 Faun Evi atriumları [4]

Küçük Çeşmeli Ev (VI, 8, 23); Samnit Dönemi 'Atrium stili' avlulu bir ev örneğidir. Odaların çoğunluğu atriuma açılır(Şekil3.89). Yağmur suyu içe doğru eğimli olarak yapılan çatının ortasındaki compluvium boşluğundan içeriye girerek yer döşemesinin ortasındaki su haznesine yani impluviuma birikir. İmpluviumdan alttaki sarnıca su depolanır. Tablinumun ilerisinde bulunan hortus M.Ö.2.yy.'dan sonra uzatılmış ve peristil ile çevrilmiştir. Evin bahçesindeki peristil duvarlarında deniz kıyısı manzarası ve kırsal evlerin resmedildiği fresk ve küçük Nymphaeum yer almaktadır. Nymphaeum,

Yunan mitolojisindeki su, orman ve dağ perileri olan Nympha'lara adanmış çeşmeye denir [5]. Küçük Çeşmeli Ev'in bahçesindeki Nymphaeum, çok renkli mozaik ve heykeller ile süslenmiştir [7]. Mozaik kaplama ve heykeller ile yapılan dekorasyon 1.yy.'da yaygınlaşmıştır. Mozaiklerde cam hamuru[1] ve deniz kabuğu kullanılmıştır [3].

Dioscurlar Evi (VI, 9); Pompei son evresinin geniş evlerinden biridir. Bölge VI'daki en büyük insulaya sahiptir [34]. Mercurius Caddesi'ndeki ev, Forum alanına yakın bir yerdedir. Pompei'deki lüks evlerin ilk temsilcilerindendir. Dört atriumlu evin atriumlarından birisi korent tarzında inşa edilmiştir. Atriumun çatısını taşıyan on iki adet yivli sütun tüf kalkerinden yapılmıştır. Yapıda geniş açıklıklar kullanılmıştır (Şekil3.89). Duvar dekorasyonlarında Vettii Evi'nin tarzına benzer biçimde tanrı figürleri kullanılmıştır. Dolayısı ile bu evlerdeki dekorasyonların aynı atölyede yapıldığı düşünülmektedir. İki girişli evin cephesinde opus quadratum tekniğinin sıva ile imitasyonu yapılmıştır [34], [28]. Evde bulunan IV.Stil duvar resimlerinde görülen mimari tasarımlar, halı desenleri ile ayrılmıştır. Dioscurlar'ın yani Castor ve Pollux'un yer aldığı değerli resimler Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde bulunmaktadır. Keşfedilen bazı paneller evde sergilenmektedir. Evin peristilinde iki adet havzada su oyunları yapılmaktadır. Peristildeki sütunların alt kısmı kırmızı stuko sıvalı üst kısmı beyaz stuko sıvalıdır. Sütunların korent başlığı da stuko sıvalıdır. Oecustan bahçeye çıkılır. Oecustaki duvar resimlerinde Medea, Andromedea ve Perseus yer almaktadır [28].

Meleagros Evi (VI, 9, 2.13); Eve ismini, vestibulumda yer alan, üstünde Meleagros ve Atalanta'nın olduğu, resim vermiştir. Mercurius Caddesi'ndeki ev, şehir surlarına yakındır. Merkezinde impluvium bulunan bir atriumu vardır [34], [28]. Atriumun özgün yer döşemeleri, Cumhuriyet Dönemi'ne aittir. Opus signinum tekniğinde ve beyaz karo malzeme ile yapılmış olan bu döşemeler korunarak günümüze kadar gelmiştir. Evdeki atrium tuscaniciumun çevresinde odalar yer almaktadır. 62'den sonra yapılmış olan hidrolik harçlı cocciopesto yer döşemeleri beyaz tessera ile dekore edilmiştir. Oecusun üç tarafında sütunlar yer almaktadır. Genellikle aile bireylerinin kullandığı oecus

[1]Cam hamuru [40] ta vitreous paste olarak yer almaktadır.

(Yun.Oikos) peristilin arkasında bahçeyi gören ve sütun dizisi bulunan geniş odadır (Şekil3.89), [35], [30], [5].

Korent düzenindeki sütunlarla süslenmiş olan oturma ve kabul odası ‘oecus’, Pompei’de nadir görülen değerlerdendir. Sütun kaidelerinde mermer taklidi yapılmıştır. Burada yer alan IV.Stil duvar resmlerinde, mimari tasarımlar, tiyatro maskeleri, satirleri uçan kadın figürleri, Theseus, Minotaur ve Ariadne bulunmaktadır. Dördüncü tarafa açılan peristil stuko kaplı yarı sütunlar ile çevrildir. Onarılarak güçlendirilen peristil portikosunun sütunları kırmızı ve beyaz stukoludur. Peristil ortasında içi maviye boyanmış su havzası ve mermer çeşme yer alır. Peristilin kuzeydoğusunda bulunan tricliniumdaki yer döşemesinde insan figürleri ve mavi renk kullanılmıştır. Pompei’de mavinin kullanımı nadir görülmektedir. Tricliniumda stuko friz yer alır. Kuzeydoğu duvarındaki resimde Paris, Hermes ve Güzellik tanrıçası Afrodit bulunmaktadır [3], [28].

Apollon Evi (VI, 7); 1830’da burada evin sahibine ait olduğu düşünülen mühürlü bir yüzük bulunmuştur. A. Here(n)nuleius Communius olan ev sahibinin ismi, balmumu tabletlerde banker Caecelius Jucundus ile birlikte yer almıştır. Zemin katındaki mekanlar M.Ö.1.yy.’da genişletilmiş ve eve bahçe eklenmiştir(Şekil3.89). İki kota ayrılan bahçenin alt kotunda etrafı çiçekli su haznesi yer alır. Üst kotunda özgününde heykeller ile süslenmiş bir çeşme bulunmaktadır [3]. Bu bahçeden dört sütunlu ve iki tarafa eğimli çatısı olan yaz tricliniumuna girilir. Bahçenin arkasında yer alan küçük cubiculumda zengin süslemeler vardır. Cubiculumlar, genelde oldukça küçük, misafir ya da ev sahiplerinin kullanımındaki yatak odalarıdır. Atriumun etrafında da yer alırlar [5]. Cubiculumların bazılarında yapılan küçük girintiye dolap ya da yatak başlığı ilave edilmiştir. Cubiculumlardan birinin duvarındaki gözenekli kireçtaşı kaplamasının üzerinde renkli mozaik süsleme vardır. Mozaikte IV.Stil’de yaygın görünen Troia Savaşı, Achilles ve Ulysses bulunmaktadır. İç tarafta Apollon’un efsanelerini konu alan freskler yer almaktadır [3]. Bahçede, heykel konulması için yapılan yarım daire biçiminde iki alkov ve yaz cubiculumu vardır [30]. Sol alkovda Marsyas ve Apollon bir müzik yarışması yapmaktadır. Sağdaki alkovda yer alan freskte tahtına oturan Apollon, Venüs gezegeni ile akşam yıldızı Hesperus’un arasındaki anlaşmazlığı yargılamaktadır. Bu cubiculumda bir resim daha yer alır [3]. Tablinumdaki, Apollon ve Faun’un geyik avlarını konu alan heykel Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi’nde korunmaktadır. Nero Dönemi’nde yapılan duvar resminde aynanın önünde tasvir edilen Venüs yer alır. Duvar

resimlerinde yer alan mimari unsurların arası Vettii Evi'ndeki gibi halı desenleri ile bölünmüştür.

Tragedia Şairi Evi (VI, 8, 5); Compluvium ve impluviumu bulunan tipik atriumlu evlerdendir. Evin girişinde 'CAVE CANEM' (DİKKAT KÖPEK) yazısı ve zincirli bir köpek resminin bulunduğu mozaik yer döşemesi vardır. Çeşitli kaynaklarda bu tip köpek resimlerine, diğer evlerin yer ve duvarlarında da rastlandığı belirtilmiştir. Gaius Petronius, yazdığı Satyricon adlı eserde vahşi koruyucu köpek resminden bahsedilmiştir. Tragedia Şairi Evi Bulwer Lytton'un 'The Last Days of Pompei' adlı romanına konu olmuştur [3], [28]. Tablinum'da şimdi Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde korunan mozaik, tiyatro sahnesini konu alarak tasarlanmıştır. Evin ismi bu trajedia mozaiğinden gelmektedir. Diğer mozaikler ise oecus denilen oturma odasında yer almaktadır. Tablinumdan bahçeye geçilir. Peristilli bahçenin duvarında Agamemmon ve kızı Iphigenia'nın yer aldığı duvar resmi bulunur. Evin tricliniumu duvar resimleri ile dekore edilmiştir. Diğer bir odada Troia Savaşı'nda çatışan Amazonlar'ın bulunduğu duvar resmi yer alır [24].

Pansa Evi (VI, 6); M.Ö. 140-120'ye tarihlenen bu ev de atrium düzenlidir. Giriş-atrium-tablinum aksında yerleşmiş olan ev Pompei'nin büyük evlerinden biridir (Şekil3.89), [23]. Giriş önündeki kaldırım, renkli taş ve tuğla parçalarıyla döşenmiştir. Dar yolun bitişiğindeki uyarıya göre zengin bir tüccar ve milletvekili olan ev sahibi M.Ö. 55-56'da evin bir kısmını kiraya vermiştir. Evin İyon sütunlu bir bahçesi vardır.

Fırıncı Evi (VI, 3); Pompei'de keşfedilen otuz beş fırının en büyüğüdür. M.Ö. 2.yy.'da yapılan evin, alt kattaki konaklama odaları, 62 depreminden sonra fırın için kullanılan odalara dönüştürülmüştür. Konaklama ihtiyaçları atriumun sağındaki merdivenden ulaşılan üst kata taşınmıştır. Evin dönüşümünün, 79'daki patlama esnasında henüz tamamlanmadığı anlaşılmaktadır. Hortus denilen bahçede buğday öğüten düzenekler yer almaktadır (Şekil 3.91). Bahçede ayrıca, su hazneleri, tonozlu taş fırın, opus incertum tekniğinde yapılmış kaidenin üzerinde yer alan dört adet değirmentaşı bulunmaktadır. Taş fırının önünde, taş bloktan yapılmış olan iki adet masada ekmeklerin bekletilmiştir. Tablinum denilen halka açık oda bu evde mutfak işlevinde kullanılmıştır. Yanında koşumlu bir katırın iskeletinin bulunduğu ahır yer almaktadır.

Şekil 3. 91 Fırıncı Evi [4]

Sallustio Evi (VI, 2, 4); M.Ö. 3.yy. Samnit Dönemi'ne tarihlenen bu yapı, Pompei'nin en eski evlerinden birisidir. Cerrah Evi ile benzer plan özelliklerine sahiptir(Şekil3.89). Özgün çekirdek, atrium, hizmetli bölümü ve yatak odaları, alalar, tablinum ve kapalı küçük bir bahçe içermektedir. Dişli kornişleri ve yivleri olan pilastrlar, ala ve tablinumu çevrelemektedir. Ev dekorasyonu I. Stil süslemeler ile zenginleştirilmiştir. Kireçtaşından yapılmış sütunları olan iki portikolu antik bir bahçesi bulunmaktadır. Arkada küçük bir bahçe daha yer almaktadır. M.Ö.1.yy.'a tarihlenen bahçeye atriumun yanındaki koridordan çıkılır. Bahçe duvarında yer alan freskte Acteon ve Diana'nın vahşi köpekleri tasvir edilmiştir. Bahçenin etrafında, yatak odaları, bir yemek odası ve mutfak yer alır. Zemin ve üst katlara sonradan eklendiği anlaşılan odalar dolayısı ile evin bir otele dönüştürüldüğü sanılmaktadır. Özgün yapıya eklenen bu odalarda otel görevlisi ve ailesinin kaldığı düşünülmektedir. Alaların yanlarındaki girintilerde kutsal kişilerin görüntüleri yer alır. Sokaktan görünen, yemek servis edilen ve caupona olarak kullanılan odaların cephesinde tüf taşı kullanılmıştır. Atriumdaki tüf taşından yapılmış impluviumun kenarında bronz geyik yavrusu heykeli bulunmaktadır. Sallustio Evi, yakınındaki VI, 2, 28'de konumlanan ev ile birlikte 1943'teki II. Dünya Savaşı bombardımanında hasar görmüş ve rekonstrüksiyonu yapılmıştır. Atrium ve tablinum 1943'te tahribata uğramıştır. Atriumun yalnızca I.Stil dekorasyonları restore edilmiştir. Boyalı dekorasyonda, mermer taklidi, renkli stukolar bulunmaktadır [34], [3].

Cerrah Evi (VI, 1, 10); Yapıda, demir ve bronz malzemelerden yapılmış bıçak, sonda ve pens gibi cerrahi alet bulgularına rastlanmıştır. Dolayısı ile yapı, Cerrah Evi ismini almıştır. Bulgular Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir. M.Ö.3.yy'a ait olan antik ev, Hellenistik Mimarinin temsilcisidir [7], [28]. Evde Napoli Arkeoloji Müzesi'nde korunmakta olan Hellenistik stilde resim bulunmuştur. Consolare Caddesi'ndeki en yüksek binadır. Atriuma açılan odaları vardır(Şekil3.89). Kare kesme kireçtaşı bloklarından yapılmış dış duvarları ve opus africanum tekniğinde inşa edilmiş iç duvarları bulunmaktadır (Şekil3.92). Bazı iç duvarların köşeleri yatay ve düşey dizili taşlar ile güçlendirilmiş, dolgularda moloz taş kullanılmıştır. İki kez onarım gördüğü bilinmektedir. Üst katın yapımında kaba yontulmamış taş kullanıldığı için özgün yapıya eklenti olduğu düşünülmektedir. M.Ö.3.yy.'a tarihlenen tüf taşı impluvium orijinaldir. Cerrah Evi'nde İmparatorluk Dönemi'ne ait bir sandık yer almaktadır. Hortusu saran pencereli odanın dış tarafında I. Stil duvar resimleri M.Ö. 2. yy.'a ve iç taraftaki IV. Stil duvar resimleri 50 sonrasına aittir [3], [28].

Şekil 3. 92 Cerrah Evi [37]

Amorini Dorati Evi (Aşk Tanrısı) (VI, 16, 7); 1. yy.'a dek birkaç kez onarıldığı anlaşılan bu Samnit yapısı, M.Ö. 3. yy.'da inşa edilmiştir. İki paralel cadde arasında

konumlanmaktadır. Napoli Müzesi'nde eve ait altından yapılmış melek heykeller bulunmaktadır. Duvarındaki grafitilerde ev sahibinin ismi yazılmıştır. Bu yapı, daha önce var olan iki atrium tipi evin arasına eklenen bir peristil ile birleştirilerek oluşturulmuştur [23]. Bahçeli peristil etrafına odalar yerleştirilmiştir. Halka açık oturma odasının duvarları III. Stil'de, peyzaj ve mitolojik konular içeren freskler ile süslenmiştir. Odanın zemini, siyah-beyaz mozaik rozetlerle süslenmiştir. Bu tip süsleme Augustus Dönemi'nde gözde olmuştur. Bahçe, doğa betimlemeleri içeren heykel ve mermer rölyeflerle bezenmiştir. Bahçede yer alan çeşmede, şehrin mesken görünüşleri taklit edilmiştir. Peristil'deki Lararium'lu aediculada çakal başlı Mısır ölüm tanrısı Anubis'in resmi yer almaktadır. Lararium; Larese adanmış olan ve evlerde yer alan mezarlardır [26] ve ibadet edilen kutsal köşelerdir [5]. Roma İmparatorluğu'ndan önce buralara sacrarium, sacellum ve aedicula da denilmiştir [30]. Duvarda bir dolap, sunak, niş ya da bir kaide üzerinde yer alan minyatür tapınaktır. Sunağın tarafında, niş içinde ya da yakınında bitki ve çiçekler ile süslenmiş yılan[1], figürü yer alır. Resimlerde, İsis ve Osiris'in oğlu çocuk tanrı Arpokrat ve şifa tanrısı Serapid vardır. Lararіumda, kutsal kobra uraeus tarafından korunan İsis'in kült objeleri yer almaktadır [3].

Cecilio Giocondo Evi (V, 1); M.Ö. geç 3. yy. ve erken 2. yy. arasında Sarno kireçtaşı kullanılarak 'opus africanum' tekniğinde inşa edilmiştir. Kapı numarası 23 ve 26 olan iki evin birleşiminden oluşmuştur. 26 nolu evin kuzeyinde yer alan ala'dan 23 nolu evin tablinumuna geçilir. 26 nolu evin peristilindeki kuzey portikodan 23'ün avlusuna ulaşılır. 26 nolu evdeki tricliniumdan mutfağa ulaşılmaktadır. Yapıda eksedralı odalar yer alır. İki atriumlu evin duvarları, yer döşemesi, su ve drenaj sistemi müdahale görmüştür. Yapıdaki su borularının, sarnıçtan gelip koridora bağlandığı izlenebilir. Kuzeydeki atriumun yer döşemesinde lavapesta kullanılmıştır [32]. Dekoratif alanlarda tüf kalkeri kullanılmıştır. Eve ait biri yok olmuş olan iki adet rölyef tespit edilmiştir. Rölyeflerden birinde Pompei'de 62'de yaşanan depremi canlandırılmıştır. Tablinumun solunda banker L.Caecilius Jucundus'un alçı portresi yer almaktadır. Evde bulunan 154 cilalı levhada, ev sahibinin 52 ile 62'de yaptığı ödemeler kaydedilmiştir. Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde yer alan L.Caecilius Jucundus'un arşivinde seçim posterleri,

[1]Yılan agathodaemon figürü duvar resmlerinde sıklıkla görülür.

gladyatör oyunları için duyurular ve grafitiler bulunmaktadır [43]. Evde I.Stil, III.Stil ve IV.Stil duvar resimleri yer alır [32].

Şekil 3. 93 Cecilio Giocondo Evi'ndeki cellaio (kiler) [37]

Vettii Evi (VI, 15, 1); Bu Roma domusunda bulunan iki mühürlü yüzükten dolayı, evin zengin Vettii'ye ait olduğu anlaşılmaktadır. 1.yy.'da yenilenmiştir. Duvarlarda savaş sloganlarının yazıldığı graffittiler yer almaktadır. Etrafında peristil denilen portikolar vardır (Şekil3.89), [28].

Şekil 3. 94 Vettii Evi peristilli bahçe

Giriş bölümündeki duvar resminde Bereket Tanrısı Priapus yer almaktadır. Burada el yazısıyla refah dilekleri yazılmıştır. Girişin sağındaki lararіumun tapınma bölümü olan

aediculada duvar resmi vardır. Mutfakta ızgara ve kaplar keşfedilmiştir. Evde bahçeye ait olan Priapus'un heykel-çeşmesi bulunmuştur. Peristilli bahçede mermer hazneler ve çeşmeler yer almaktadır (Şekil 3.94), [7]. Evin IV. Stil'deki atriumunda, pişmiş topraktan yapılmış oluk ile compluvium vardır. Oturma odasındaki 'Pompei Kırmızısı' paneller tüm Avrupa'yı etkisi altına almıştır. Evdeki IV. Stil duvar resimlerinde mitolojik unsurlar yer almaktadır [3], [28].

Av Evi (VII, 4, 48); Evin plan düzeni özgün haliyle günümüze kadar gelmiştir. 'Atrium stili' ev, giriş-atrium-tablinum ekseninde planlanmıştır(Şekil3.89). Odaların biri özellikle çok iyi korunmuş durumdadır. Bahçenin arka duvarında vahşi bir köpeğin betimlendiği ve kırsal villaların av alanıyla birlikte tasarlandığı resimler vardır. Tablinum bölümünde freskler yer alır. IV. Stil'deki dekorasyon 79'da meydana gelen patlamadan hemen önce tamamlanmıştır. Atrium ve bahçe duvarlarında mermer taklidi sıva yapılmıştır. Burada Nil manzarası, melekler ve melek avcılarının yer aldığı mavi bir gökyüzü resmedilmiştir [3].

Gitarist Evi (I, 4); 2700m2'lik alan kaplayan ev, M.Ö. 1. yy.'da insulada bulunan yapılara eklenmiştir. Peristilde keşfedilmiş gitar çalan bronz Apollon heykeli nedeniyle eve bu isim verilmiştir. Heykel Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir. Evde bronz hayvan heykellerinin yer aldığı peristil bölümü ve birkaç banyo yer almaktadır. Kamu ve yaşam odaları peristil etrafına yerleştirilmiştir. Evin parçaları olduğu düşünülen ekmek fırını, pasta dükkanı ve taverna yapıya sonradan eklenmiştir. Yapıda ev sahibi olan Popidii ailesine ait portreler bulunmuştur.

Ceii Evi (I, 6); Cephesindeki yazılardan evin, L. Ceius Secundus'a ait olabileceği düşünülmektedir. Giriş kısmı atriuma açılır ve buradan odalara geçilir(Şekil 3.89). Odalar geç III.Stil'de dekore edilmiştir. Zemin 'opus signinum' tekniğinde mozaik kaplı lavapesta malzemeyle oluşturulmuştur. Arkada yer alan triclinium ve tablinum arasındaki koridordan açık alana çıkılır. Triclinum, üç tarafındaki sedir ve yatak anlamındaki klinelerde yatarak yenilip içilen geniş yemek odasıdır. Yunanca'da triklinia ya da triklinion olarak kullanır. Tablinum, renkli mermer ve karolarla geometrik şekillerde döşenmiştir. Bahçenin arka duvarında avlanma temalı büyük bir duvar resmi yer almaktadır. Mısır'dan etkilenilerek yapıldığı düşünülen manzara resimleri geç Pompei Dönemi'nde yaygınlaşmıştır. Opus craticium konstrüksiyonda yapılan duvara bağlı bir merdivenle üst kata çıkılır (Şekil 3.95), [3].

Şekil 3. 95 Ceii Evi, 2014 [4]

Menandros Evi (I, 10, 4); İlk yapımı M.Ö. 3.yy.'da tarihlenen ev, M.Ö.2.yy. ile 1.yy. arasında 1800m2'ye kadar genişletilmiştir [23]. Menandros Evi, 4 No'lu Ev ve 7 No'lu Ev'in birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Bu sebep ile çift atriumludur. Bu müdahaleler muhtemelen Geç Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmıştır. Atrium tuscanium'un zemininde mermer bir impluvium bulunmaktadır. Diğer evde impluvium yoktur [23] Lares ve Genius'a adanmış küçük bir tapınağı vardır (Şekil 3.89). Troia Savaşı'nı konu alan üç adet IV. Stil'de resim bulunmaktadır. Peristile açılan yeşil holde meleklerle tasarlanmış fresk yer alır. Nil manzaralı mozaik ve minik karolardan oluşmuştur. Peristilin boyalı nişlerinden birinde Yunan oyun yazarı Menandros'un resmi vardır. Evdeki hamam kompleksinde soğukluk ve ılıklık bölümleri yer almaktadır. Termal hamamın 79'daki patlamada restorasyon sürecinde olduğu anlaşılmaktadır. Dört sütunlu bir avlusu vardır. Ilıklık bölümünde deniz yaratıkları ve negroid[1] figürlerinin resmedildiği mozaik resimler bulunmaktadır. Girişte ise bir hizmetlinin, kaptan merhem sunduğu mozaik resim yer almaktadır. Caldarium(sıcaklık) zeminindeki mozaik döşemede balık, koyu tenli figürler, akant çalısı ve kuşlar bir madalyon etrafında düzenlenmiştir. Hamamda, Maiuri tarafından solarium olarak tanımlanan denilen terleme ve buhar banyosu Iaconicum yer almaktadır [23], [3], [28].

[1]Negroid siyahi insan vb. figürlere verile addır.

C. Julius Polybius Evi (IX, 13, 1-3); M.Ö. 2. yy.'a tarihlenmektedir. Girişten sonraki kapalı alandaki 'I.Stil'deki dekorasyonda 'II.Stil'de' yapılmış bir kapı resmi vardır(Şekil3.89). Bu imitasyon kapı, daha önceden var olan bir kapının doldurulduğuna işaret etmektedir. Hizmetli bölümünde mutfak ve evi koruyan tanrı lararium için ayrılmış olan duvar resimli mekanlar yer alır. Resimlerde Agathodemone denilen yuva koruyucu yılan ve ev sahibini koruyan Genius yer alır. Peristilde, evdeki ahşap kapı ve gardıropların sıva ile şekli çıkarılmış mulajları vardır. Mulaj, bir nesnenin alçı, balmumu gibi bir madde ile çıkartılan kalıbına ya da kalıp çıkartma işlemine denir [5]. Arka planda beyaz renkle icra edilen III.Stil'in geç dönemine ait resimler vardır. Tricliniumdaki mitolojik resimlerden birinde annelerine kötü davranmaktan dolayı Amfion ve Zetus, Dirce'yi işkence cezasına çarptırmış, bu yüzden, azgın bir boğaya bağlanmıştır. Kazı ekibi, bu odada, evin temelinde yer alan geçide ait olabileceğini varsaydıkları konstrüksiyona ait kazık bulmuştur. Kazıda sofra takımı, Apollon'un kolunda tepsi taşıdığı bronz heykel bulunmuştur. Evde opus topidarium denilen bahçe resimleri yer alır [7], [3].

Nave Europa Evi (I, 15); Peristilin kuzey duvarında üzerinde EUROPA yazılı olan yük gemisinin bulunduğu bir grafiti vardır. Eve ismini veren bu grafitide boğa şeklinde kılık değiştirmiş olan Jüpiter'in, Yunan kadın kahramanını denize kaçırdığı ima edilir. Ev, I,15,1 ve I,15,2-3 evlerinin birleştirilmesinden oluşmuştur (Şekil3.89), [23]. Evin geniş bahçesinde fasulye, soğan, lahana, üzüm yetiştirilmiştir. Bahçede, M.Ö. 1.yy.'dan 1.yy.'a dek doğudan getirilen kiraz, şeftali, kayısı ve fıstık yetiştirildiği tespit edilmiştir. Sınır duvarlarında bulunan yirmi sekiz pişmiş toprak vazoda tohum ve fideler saklanmıştır. İbraniler tarafından tanıtılan limon tıbbı değeri sebebiyle saklanmıştır. Limon, ağız çalkalamak ve depodaki kıyafetleri koruma amaçlı olarak kullanılmıştır. Bahçenin arkasındaki ahırda hayvan yetiştirilmiştir [3].

Hercules Bahçesi Evi (II, 8, 6); Özgün plan şeması M.Ö 3. yy.'da I. ve II. Bölgede yaygın olarak kullanılan 'teras ev' şeklinde düzenlenmiştir. İki tarafına odaların yerleştirildiği giriş bölümünden atriuma benzer bir avluya geçilmektedir. Atriumdan yanlarında odalar yer alan koridora ulaşılır. Oradan arka taraftaki hortus denilen bahçeye geçilir(Şekil3.89). M.Ö. 1. yy.'ın ortasında düzenlenmiş olan evin büyük bahçesi, alanda önceden bulunan beş adet 'teras ev'in yerinde düzenlenmiştir. Paleo-botanik (eski-bitki) analizler arazinin daha önce koku üretimi için bitkisel öz yetiştirilen bir yer olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bulgular, ev sahibinin parfümcü olduğunu

düşündürmektedir. Bahçenin tarafında açık havada yemek için tasarlanan tuğla malzemeden yapılmış triclinium bulunmaktadır. Yanında Hercules'in mermer heykelinin bulunduğu sunak ve kutsal aedicula bölümleri yer almaktadır [3].

Deniz Kabuğundaki Venüs Evi (II, 3, 3); Yapı daha önceden alanda var olan başka bir konutun üstüne yapılmıştır. Yeni ev daha büyük bir peristil ve triclinium ile inşa edilmiştir. Odalar bahçeye çıkılabilir biçimde düzenlenmiştir(Şekil3.89). Güney duvarında zengin süslemeli resimler vardır. Resimlerin birinde, çeşitli bitki, hayvan ve dekoratif elemanlarla donatılmış yeşil bir bahçe yer almaktadır. Sağdaki çeşme haznesi kuşlarla resmedilmiştir. Solda ise Mars'ın heykeli vardır. Evde koruyucu Tanrıça Venüs'ün iki melekle birlikte pembe bir deniz kabuğuna uzandığı resim yer almaktadır [3].

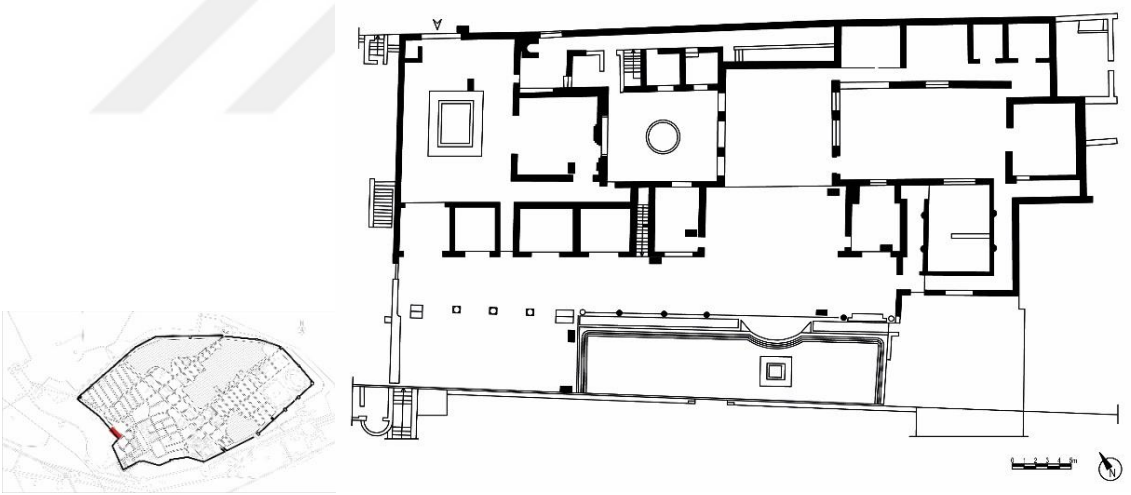
Geometrik Mozaikler Evi (VIII, 2); Altmıştan fazla odası olan bu ev iki konutun birleşiminden oluşmuştur. Birleştirilen evler N.14 ve N. 16 şeklinde numaralandırılmıştır. Binanın ilk yapımı M.Ö. geç 3. ve 2. yy.'a tarihlenmektedir. Şimdiki görüntüsü ise 62 depreminden sonra şekillenmiştir. Depremden sonra dış cephesi 'opus reticulatum' tekniğinde, n.16'nın duvarları ile birlikte tekrar yapılmıştır. Bugün ziyarete açık olan ikinci ev, ana konut olarak kullanılmıştır. Kare impluvium ve tablinumu ile Pompei'deki en geniş atriuma sahiptir. Portikosu ve geniş bir peristili vardır. 'Opus signinum' tekniğinde yapılan yer döşemesi siyah-beyaz geometrik modeller oluşturularak yapılmıştır (Şekil 3.96).

Şekil 3. 96 Geometrik Mozaikler Evi [37]

Vetutius Placidus Thermopoliumu ve Evi (I, 8, 8); Pompei'de sıcak içecek ve yemek hizmeti veren karakteristik thermopoliumlardan 89 adet keşfedilmiştir. Basit bir planı olan Vetutius Placidus Thermopoliumu ve Evi'nin bir odası caddeye bakar. İçinde dolium denilen pişmiş topraktan, büyük bir küpün gömülü olduğu süslemeli tuğla tezgah bulunmaktadır. Şarap, yağ, su ya da gıdaların saklandığı doliumların yükseklikleri 3m.'yi bulabilmektedir [35], [5]. Bu küplerde bir takım eşyalar ve ürünler saklanmıştır. Thermopoliumda lararium denilen tanrıya ayrılmış kutsal mekan bulunmaktadır. Bu mekan stuko sıva ve fresklerle süslenmiştir. Thermopolium, III.Stil'de dekore edilmiş olan tricliniuma bağlanmaktadır. Triclinium üç tarafı kanepelerden oluşmuş yemek odasıdır [3].

Marcus Fabius Rufus Evi; (VII Ins. Occ., 16-19); evin yer aldığı Insula Occidentalis (batı) surların sınırında Pompei'nin batı kenarında yer almaktadır. Burada, yapıya ismini veren ev sahibinin mührü bulunmuştur. Evin bulunduğu insulada Pompei kamu yapıları yer almaktadır(Şekil3.97). Kent yollarının yapımı için nakledilen insuladaki evler daha sonra bitişik düzende inşa edilmiştir.

Şekil 3. 97 Marcus Fabius Rufus Evi planı [50]

Nola Caddesi'nin kesisişiminde yer alan M.Fabius Rufus Evi'nin kent dokusu içinde merkezi bir konumu vardır. Eve, Forumdan kolaylıkla ulaşılabilinir. Arazi morfolojisine uygun olarak tasarlanmış olan bu mimari kompleks üç kota yerleştirilmiştir. Ön cephesinde bulunan teraslar, körfez panaromasına sahip localar ve koridorlar binayı hareketlendirmiştir (Şekil 3.98). M.Fabius Rufus Evi, büyüklüğü açısından yan şehir surları içindeki Herculaneum'un anıt evleri ve sahildeki suburbana villaları ile kıyaslanmaktadır [50].

Şekil 3. 98 M. Fabius Rufus Evi, Mayıs 2011 [37]

Evde, kabul odaları, yaşam birimleri ve soyluların kullanımına ayrılmış iki adet alan yer almaktadır. M.Fabius Rufus Evi, dört katlı bir yapıdır [23]. Odalar geniş açıklıklarıyla körfez manzaralıdır. Özel hamamı ile bir hizmetli bölümü bulunmaktadır. Bahçede yer alan basamak ve rampalar, yakınında daha önce yer almış olan sahil ile bağlantılı yapılmıştır [50].

Ev konstrüksiyonlarında opus quadratum, opus reticulatum, opus incertum ve opus vittatum mixtum teknikleri kullanılmıştır. Komplekste II. Stil ve IV. Stil'deki duvar resimleri ve opus sectile teknikle dekore edilmiş mozaik yer döşemeleri yer almaktadır. Yapıda M.Ö.1.yy.'ın ilk yarısında başlamış olan konsolidasyon çalışmaları, 79'da bitirilmemiştir. Dolayısı ile bu kompleks, Pompei yapım süreci tarihine şahitlik etmiştir (Şekil 3.99), [45].

Şekil 3. 99 II. Stil arka duvar, IV. Stil ön duvar, Mayıs 2011 [37]

P. Casca Longus Evi veya Quadretti Teatrali Evi (I 6, 11); Abbondanza Caddesi'ne açılan ev, caddenin Stabiana Caddesi ile kesişimi yakınında konumlanmaktadır. M.Ö.2.yy.'da yapımına başlanan ev, insulanın düzensiz morfolojisini yansıtmaktadır. Atrium tuscaniumun güney-batı tarafında gelişmiş olan odalar özgün planını korumaktadır(Şekil 3.100). Atriumun önündeki tablinumun yanlarında, eksedra ve koridor bulunmaktadır. Tablinumun üst katında bir oda olduğuna dair izler vardır. Koridordan mutfak, eczane ve latrina (genel tuvalet) mekanlarına ulaşılmaktadır. Latrina, duvar bitişiğindeki bir seki üzerine açılan deliklerden meydana gelen çoklu tuvaletlerdir. İmparator Augustus Dönemi'nde kanalizasyon sisteminin geliştirilmesi ile yaygınlaşmıştır [35], [5]. Evin altında yer alan bahçenin iki tarafında gezilebilen ambulacrum bulunmaktadır [50]. Roma mimarisinde, sütun veya ağaçlarla çevrili üstü açık ya da örtülü olabilen, egzersiz, yürüyüş, toplantı ve tören yapılabilinen anıtsal koridor ve salonlara ambulacrum denir [5].

Şekil 3. 100 P. Casca Longus Evi planı [37]

1. yy.'ın ikinci çeyreğinde Pompei kent planlamasında yürütülen değişim süreci sırasında eve ait dükkanların sayısı azaltılmıştır. Dükkanların bağlantısı evin batı tarafı ile kurulmuştur. Cubiculum denilen odaların, fauces denilen giriş koridoru ile bağlantısının sağlanmıştır. Fauces, Vitruvius tarafından, tablinumum iki tarafındaki dar geçişler için kullanılmış bir terimdir. Vitruvius, küçük atriumlarda faucesin tablinum genişliğinin üçte ikisi, büyük atriumlarda yarısı olması gerektiğini belirtmiştir [38]. Fauces kavramı ana girişten sonra geçilen hol ve bu holün eve bağlanan arka kısmı için de kullanılır [35], [30].

Evde, caddeden doğrudan ulaşımı sağlanabilinen açıklıklar oluşturulmuştur. Atrium ve cubiculumlarda III. Stil'deki detaylı resim örnekleri yer almaktadır. III.Stil resimler, 62'deki depremden sonra kısmen IV. Stil resimler ile yer değiştirirmiş ve onarılmıştır.

Şekil 3. 101 Faucesten atrium, Mayıs 2011 [37]

Beyaz kireçtaşı örgüsü ile cocciopesto malzemeden yapıldığı anlaşılan yer döşemesi izleri ve impluviumumdaki tüf taşından yapılmış olan su haznesi binanın ilk yapıldığı döneme tarihlenir (Şekil 3.101-102). Duvarlar, opus incertum ve opus quadratum konstrüksiyonda yapılmıştır. Evdeki M.Ö.27-14 Augustus Dönemi müdahalelerinde, ince tuğla anlamındaki laterizio ya da later denilen malzeme ile tegula malzeme kullanılmıştır [30]. Tegula, kiremit ya da duvar kaplaması olarak kullanılan pişmiş toprak kiremit ve ince tuğlalara denir. Kalıpta şekil verildikten sonra fırında kurutulan kiremite later coctus, güneşte kurutulan kiremite later curudus denir. Üzerinde üretim yılı ve yapan ustanın ismi yazılıdır [35]. 62'deki restorasyon sırasında, tegula ve lav crumalı kireçtaşı malzemeler ile opus mixtum konstrüksiyonda uygulamalar yapılmıştır.

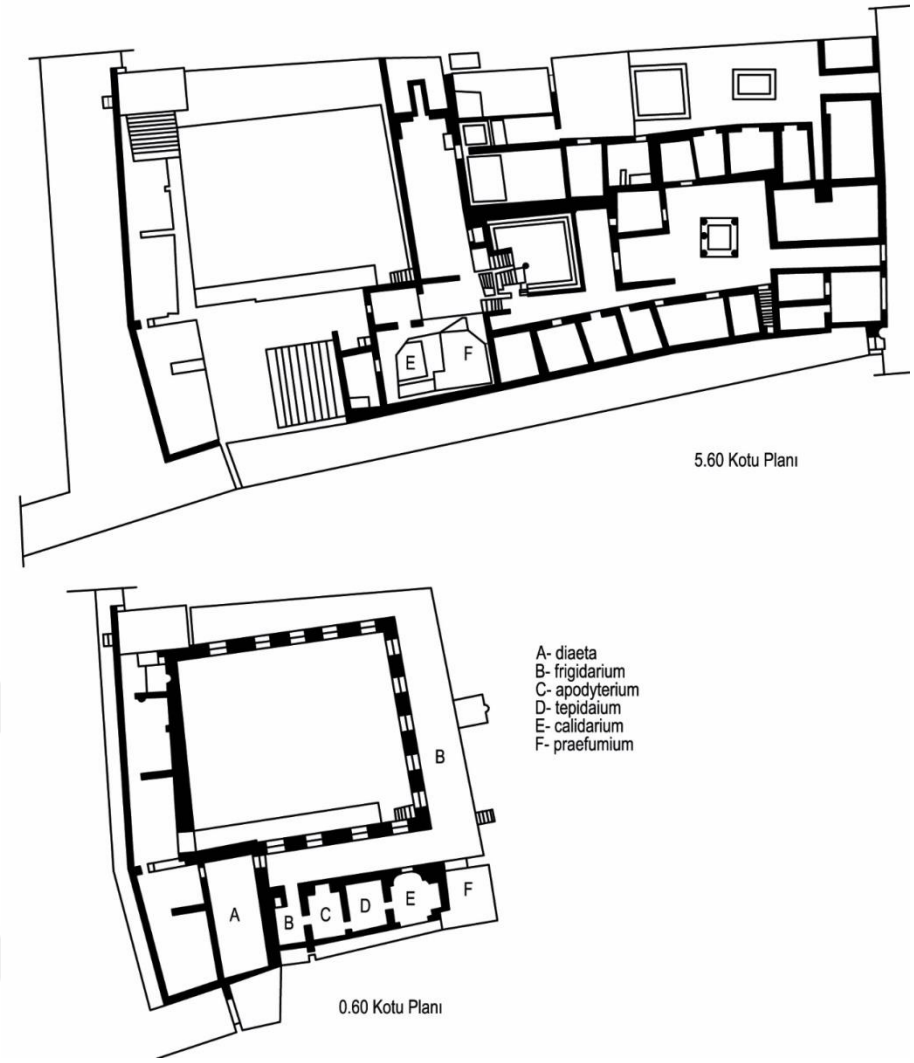
(a) (b)

Şekil 3. 102 (a) İmpluvium su haznesi, (b) Compluvium boşluğu [37]

Kriptoportiko Evi (I 6, 2) ve Sacello Troia Evi (I 6, 4); Kriptoportiko, sıcak havalarda kullanılan tonozlu yeraltı koridorlarıdır. Tonoz üstü ya da yanındaki pencerelerden aydınlatılırlar [24], [35], [5]. Ev, bu ismi komşu evin bahçesinde yapılan yarısı gömülü olan sütunlardan alır [23]. Abbondanza Caddesi üzerindeki bu bitişik evler, Pompei antik kentinin ticari arteri üzerinde yer alır ve vadinin paraleline uzanırlar (Şekil 3.103). Üç kotta yerleştirilmiş olan tesisler sebebiyle yapıların kenarlarındaki iki yol arasında, dik bir eğim bulunur. Yan duvarları örülerek şarap kilerine dönüştürülmüşür. Yapı duvarlarının analizinde iki evin aynı özgün çekirdeğin parçaları oldukları ifade edilmiştir(Şekil 3.104). Evlerin özgün çekirdeği, M.Ö.2. yy.'ın başında yapılmıştır. Birkaç kez yeniden yapılmış ve patlamanın gerçekleştiği 79'da hala yapım sürecinde olmuştur [50]. 62'deki depremde ağır hasar gördüğü için terk edilmiştir. Evde II.Stil dekorasyonlar yer almaktadır [23]. Ev, karyatid ve fresklerle dekore edilmiştir [24].

Şekil 3. 103 Kriptoportiko Evi [37]

Şekil 3. 104 Kriptoportiko Evi planı [50]

Sacello Troia Evi, Samnit Dönemi soylu aristokrat evi örneklerindendir. Özgün yapısında cubiculum ve giriş holü yer almaktadır. Arkadaki alanlar Sarno Vadisi ve Lattari Dağları'nı gören açık kolonatlı bir sundurma ile biter. Alt seviyede portiko ile çevrili bir bahçe bulunmaktadır. Augustus Dönemi'nde bahçe alanı, kemerler ve sütunlar arasındaki boşluk, dolgu toprağı ile doldurulmuştur. Yani portiko, kriptoportikoya dönüştürülmüştür. Eğimli ahşap çözgü ile bir beşik tonoz oluşturularak çatı sistemi değiştirilmiştir. Kriptoportiko, örtülü bir yeraltı galerisi olarak yapılandırılmış ve kullanım değişikliğine uğramıştır. Kriptoportiko terimi Plinius'un mektuplarında klasik Latince'de geçmektedir. Kriptoportiko Evi'nde alt katta banyosu ile birlikte kullanılan kriptoportiko Pompei'de yaygın değildir (Şekil 3.105). Yazın kullanılan bu mekan, tonozun üstündeki veya yanındaki açıklıklardan aydınlatılır. Duvar, mozaik ve işlenmiş terma denilen küçük taşlar ile dekore edilmiştir [50], [5].

Şekil 3. 105 Kriptoportiko Evi kriptoportikosu ve tricliniumu [37]

Evin II. Stil'de dekore edilmiş beş odası vardır. Dönüşüm sırasında zenginleştirilmiş olan dekorasyonlar tamamlanamamış, dekoratif malzemeler gömülerek korunmuştur. 62'deki depremin ardından ekonomik şartların değişmesi ile birlikte evin mekan sayısı azaltılmıştır. Atriumun batısındaki mekanlar komşu yapı Stephanus Fullonicası'na, kriptoportiko ve aşağıdaki açık galeri komşu Ev No 2'ye verilmiştir [50].

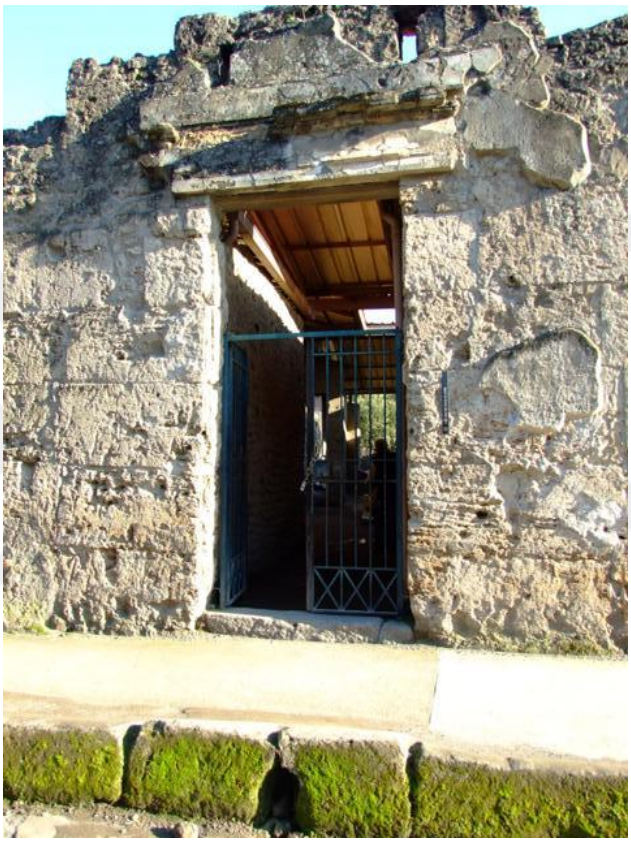
Ev 2 şekil ve boyut olarak oldukça mütevazı görünmektedir. Kaba duvarlarında genellikle dekorasyon izine rastlanmamıştır. Yapıda, dekorasyon olarak yalnızca, küçük portikonun batı duvarındaki lararium freski bulunmaktadır. Evde, IV. Stil'deki atriuma girilen fauces mekanı, tablinum ve kısa iki kolu olan küçük portiko vardır. Buradan altında kriptoportiko temel izleri olan ve yazın tricliniuma dönüştürülen portikolara yönlenilir. Kuzey kolunda şarap deposu ve mahzeni olarak kullanılan alanda atık malzemeler bulunur.

(a) (b)

Şekil 3. 106 Sacello Troia Evi, giriş ve atrium, Aralık 2005 [37]

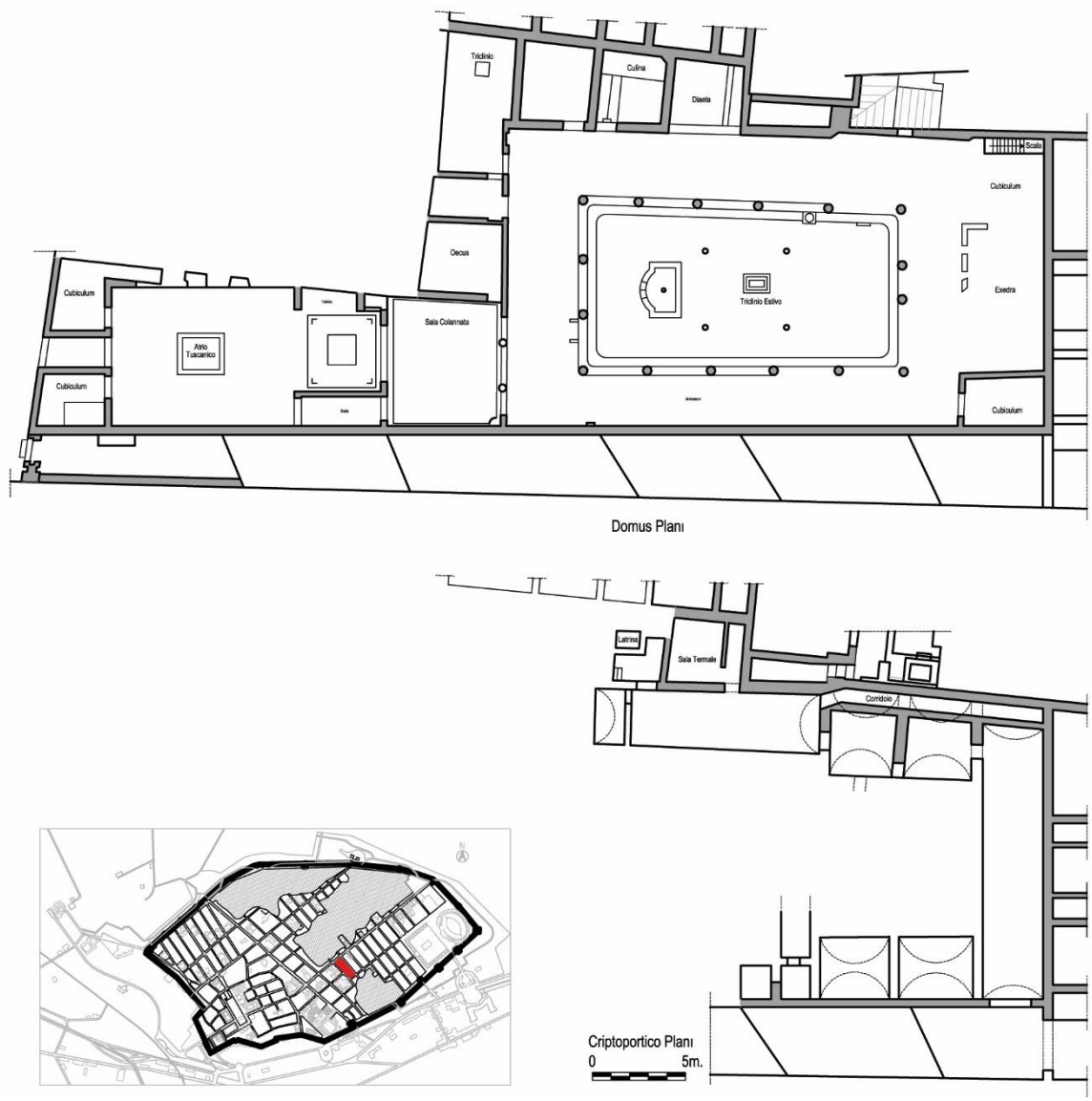
Sacello Troia Evi (Achilles'in Lararium Evi, I, 6) Yunan mitolojisinde Troia savaşçısı ve yarı tanrı olan Achilles'in evidir. Cephesi 'opus quadratum' konstrüksiyonda yapılmıştır (Şekil 3.106). 62 depremi güçlendirmelerinin 79'daki patlamada hala devam ettiği tespit edilmiştir. Odalarda 'IV. Stil' süslemeler, mitoloji konulu soyut resimler yer alır. Rölyef ve Pompeide nadir görülen mavi renkli fonda boyanmış resimler Troia Savaşı'nın son sahnesini anlatır. Achilles'in lararіumu resimlere ismini vermiştir (Şekil3.89), [3].

Şekil 3. 107 Achilles'in Lararium Evi [37]

Paquio Proculo Evi (I 7, 1); Kentin ana eksenindeki Abbondanza Caddesi'nin hareketsiz alanında yer almaktadır. Paquius Proculus ismi, binanın cephesindeki yazıtta geçen seçim propagandası yazısında yer almaktadır. Ev, ayrıca Pompei'de yaşadığı bilinen Cuspio Pansa'ya da atfedilmiştir [50], [45].

Bu ev, komşu evlerle kıyaslandığında farklı bir morfolojiye sahiptir. Antik Samnit planlı olan bu domusun, Vitruvius'un ev tanımı ile uyuşan özgün bir planı vardır (Şekil.108), [38]. Büyük kapısı, geniş atrium tuscaniumu ve atrium etrafında yerleşen yaşama alanlarının diğer evlere göre daha geniş yapılan strüktür özellikleri ile yapı, Tuscan tarzı olarak nitelendirilmektedir [28].

Şekil 3. 108 Paquio Proqulo Evi planı [50]

Pompei'deki antik kent yapı mirasının dönüşüm sürecinde Paquio Proculo Evi sosyal ve ekonomik sebepler ile mutasyona uğramıştır. Evin doğu tarafına eklenen ikinci atriumun müştemilata ait olduğu düşünülmektedir. Bu alanlara ulaşılabilmek için, batı tarafında bazı alanlar yıkılmış, ev planında değişiklik yapılmıştır. Evin batısında bulunan vicus[1] alanı küçültülmüştür. Evin ikinci atriumunda yer alan impluvium bütünlenerek korunmuştur. Komşu Amandio Evi'ndeki impluviumda da benzer uygulamalar yapılmış ve bu evlerdeki impluviumlar günümüze kadar ulaşmıştır. Batı

[1]Ahır.

tarafında yer almış olan başka bir galerinin varlığı, ilgili yayınlarda bahsedilmemiş iken bir rölövede doğrulanmıştır. Kare şeklindeki portiko, doğu batı doğrultusunda yerleştirilmiştir. Termal mekanlar batı galerisinin konumlandığı yerleşim ile adapte edilmiştir. Bugün görünenin ötesinde, daha önce portikolu alanla bağlantılı olmuştur. Dolayısıyla yapının ilk hali değişime uğramıştır [50]. Peristildeki dört sütun tricliniumun ahşap pergolasını taşır. Peristil ve tricliniumda II. Stil'in son dönemine ait freskler vardır [45], [28].

Şekil 3. 109 Peristil, Aralık 2006 [37]

Doğu Hellenistik modeldeki yapılar, M.Ö. 2.yy. boyunca, bu evin mimarisini etkilemiştir. Evin cephesi, Abbondanza Caddesi'nde yer alan diğer yapı cepheleri ile aynı yükseklikte tasarlanmıştır. Yapıdaki hortusun bulunduğu alana bir kriptoportiko tarafından taşınan eklenti odalar ve peristil yapılmıştır(Şekil 3.109). Peristilin yükseltilmesi kararı ile planimetrik genişleme sağlanmış ve yapıya yeni alanlar eklenmiştir. Evin mimarisi vestibulum-tablinum eksenine göre oluşturulmuştur. Ön tarafta, giysilerin bırakıldığı küçük bir vestibulum (giriş, vestiyer [30]), conclavia (odalar), oecus ve triclinium mekanları bulunmaktadır. Ambulacrum'un güney tarafında birbirine bağlı üç oda vardır. Odalar aşağıdaki cellaio (kiler) çatısının kısmi çöküşünden dolayı hasar görmüştür. Ortadaki odanın eksedra olduğu düşünülmektedir [50].

Peristil merkezindeki bahçede, mimari komplekse ait olduğu kesinleşmiş bir yaşam birimi yer almıştır. Bahçe bitkilendirilmiş ve su oyunları ile zenginleştirilmiştir. Bu

alandaki dört sütunla taşınan pergola yaz tricliniumu olarak da kullanılmıştır.

(a) (b)

Şekil 3. 110 Triclinium, Mayıs 2006 [37]

Peristil, kollara ayrılarak bir dizi oda ve galeri ile devam etmiştir. Evin doğu kolunda yer alan küçük hamam, güney galeri ve doğu tarafındaki mekanlar ile birleştirilmiştir. Basit yapıları ile cellai (kiler) olmaya elverişli olan diğer odalarda, rustik (kaba) görünüşlerinin aksine, duvar dekorasyonu kalıntıları yer almaktadır.

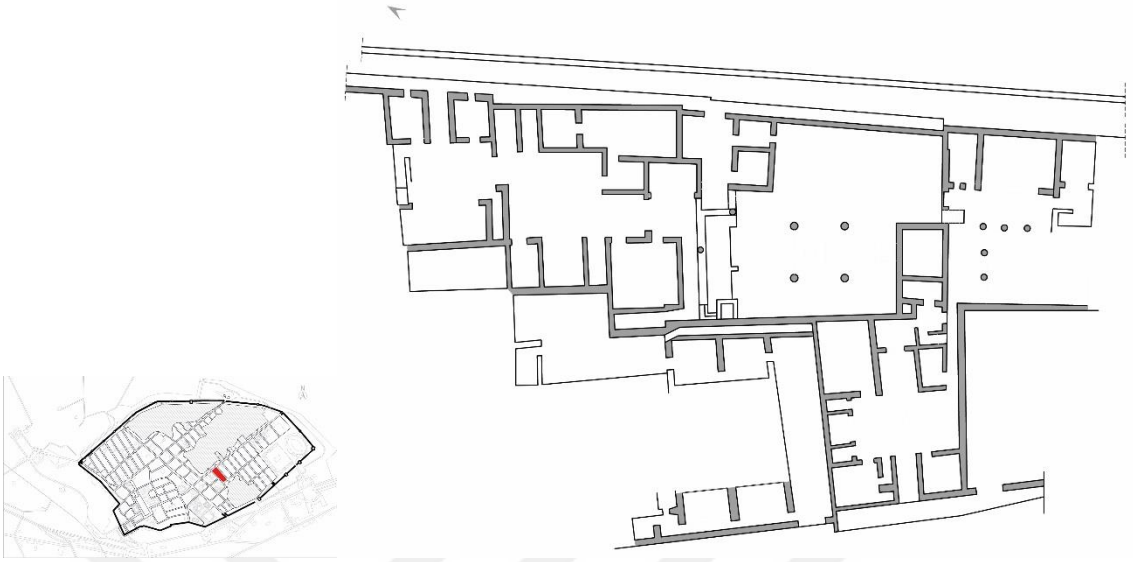
Eşşiz bir mimari üzerine yapılan zengin duvar ve zemin dekorasyonları, M.Ö. 3. yüzyıl dönemi geniş boyutlu süsleme örneklerini temsil etmektedirler. Evde, I. Stil ve IV.Stil'de yapılmış değerli resim örnekleri yer almaktadır. Yapıdaki tavan süslemeleri biçim olarak zemine yansıtılmıştır. Yerde çeşitli desenlerde geniş boyutlu mozaik çalışmaları bulunmaktadır (Şekil 3.110).

Yapıdaki duvar dekorasyonları geleneksel konularda tasarlanmıştır. Mozaik kompozisyon örneklerinde emblemata denilen süsleme yer almıştır. Nil stili konulu bu nadir opus vermiculatum eserler 'in situ'dür, fakat sarhoş Silenus resmi yerinden alınmıştır.

Ephebos Evi veya P.Cornelius Tages Evi (I 7, 11); zengin bir şarap tüccarı[1] P. Cornelius Tages evin son maliki olmuştur. Evde lamba taşıyıcısı olarak tasarlanmış olan bronz Ephebos Heykeli keşfedilmiştir. Bu sebep ile yapıya Ephebos Evi de

[1]Mercator vinarius.

denilmektedir. İnsula 7'nin ortasında yer alan yapının, doğusundaki sokaktan üç adet girişi, batısındaki sokaktan ise bir adet girişi vardır (Şekil.111), [50].

Şekil 3. 111 Ephebos Evi planı [37]

Özgün çekirdek kısmı planı P. Cornelius Tages'in kullanımında iken korunmuştur. Bu kısım diğer alanlara göre daha sadedir. Buradaki zemin kaplaması, dekorasyon desenlerinin birleştirilmesi amacı ile tekrar yapılmıştır. Evde IV. Stil'de fresk yer almaktadır. Yapıda, II.Stil'de dekore edilmiş zemin kaplaması ve cocciopesto yer döşemesi bulunmaktadır [45].

Şekil 3. 112 Ephebos Evi cubiculumu ve lararіumu [50]

Apsisin uzantısı biçimindeki eksedra, oturma ve sohbet odası olarak kullanılmıştır (Şekil 3.113).

Şekil 3. 113 Ephebos Evi eksedrası [37]

Ev; insulanın doğusundaki sokak üzerinden girişi olan Ev No. 10-11-12 ve batıdan girişli Ev No. 19 birimlerinden oluşmaktadır. Gösterişsiz bir konut olan Ev No. 10 iki katlıdır. Evin atrium testudinatumu bulunmaktadır. IV. Stil'de tasarlanmış dekoratif paneller beyaz fon üzerinde süslü motifle boyanmıştır. Zeminde bulunan birkaç izden yola çıkılarak yer döşemesinin M.Ö. erken 2. yy.'da düzenlendiği ve özgün olduğu anlaşılmaktadır. Doğu tarafından görünen üst katta, kolonatlı bir oda vardır. Bu oda kazı sırasında yapılan restorasyonlarda düzenlenmiştir.

(a) (b)

Şekil 3. 114 (a) Ev No: 10 özgün ahşap kapı, (b) Ev No: 11 yeni oturma elemanlarıyla triclinium, Aralık 2006 [37]

Ev no. 11 gösterişsiz bir konut örneğini temsil etmektedir. Mekanlar Pompei ev mimarisinin geleneği ile atrium tuscanium etrafındaki mekanlarla düzenlenmiştir. Ev No. 11'in yıkılmış durumda olan güneydoğu tarafındaki özgün kısmı, Ev No. 12 ile bitişiktir. Buradaki birleşim, değişim ve keskin adaptasyonlar, şehrin son yıllarında

gerçekleştirilmiştir.

Sade tasarlanan vestibulum vasıtası ile portiko (sundurma)'ya ulaşılmaktadır. Portikodan alt kotta yer alan bahçeye ve evin tüm ana mekanlarına geçilebilmektedir. Beşik tonozlu olan eksedrada, beyaz fonlu IV. Stil'de dekorasyon yer almaktadır. Cocciopesto malzeme ile yapılan yer döşemesinin merkezindeki çok renkli mozaik kilim deseni ile tasarlanmıştır. Triclinium, çift-kotludur ve bahçeye açılmaktadır. Duvar ve tavanı üzerinde, boyalı zengin dekorasyonlar bulunmaktadır. Yer döşemesi, opus sectile tekniğinde yapılmıştır. Merkezindeki, naturalistik (doğal) tarzda betimlenmiş oldukça değerli emblemata, geometrik motifli olarak mermer kompozit malzemeyle yapılmıştır.

Portiko (sundurma), çatısı uygunsuz şekilde kaplanmıştır. Komşu mekanların korunması amacı ile iç tarafa oluklar konulmuştur. Ahşap çerçeveler üzerinde vitraylar yer almaktadır. Portikonun ön cephesinde Nero Dönemi'nde zengince dekore edilmiş sacellum (şapel, küçük mabet) ve Pompei'nin son döneminde inşa edilmiş olan Castellum Aquae (su kalesi) yer alır. Sacellumun görünüşü kısmen gizlenmiştir. Evin son döneminde bahçedeki yaz tricliniumunun çeşmesi, Castellum Aquae tarafından beslenmiştir [50].

Şekil 3. 115 Ev No: 12, yaz tricliniumu, Aralık 2006 [37]

Portikonun alt katından bahçe alanına geçilmektedir. Bu alan genişletilerek ana atriumun fonksiyon eksikliği telafi edilmiştir. Av sahnesiyle dekore edilen Nymphaeum (Nympha Çeşmesi), triclinari yataklarının ortasında yer alan çeşmeden beslenmiştir (Şekil 3.115). Bir kent bahçesini çağrıştırır. Bu kagir yataklar nüktedan sahnelerle dekore edilmiştir. Resimde Nil Nehri'nde gerçekleşen sel cüce figürleri ile canlandırılmıştır [50].

(a) (b)

Şekil 3. 116 Ev No: 12, (a) Portiko, (b) Niş, Aralık 2006 [37]

Ev no.19, M.Ö. 2. yy.'ın başında yapılmıştır. Testudinatum tipindeki atriumu mütevazı ölçülerde yapılmıştır. Tablinum arkasında sütunlarla taşınan küçük bir cortile yer alır. Cortile kemerli arkadlarla çevrilmiş olan bir iç avlu biçimindedir. Bu ev cortileli ev tiplerinin temsilcisi olmuştur. Yüzyıllar boyunca, bir dizi uyarlama ve değişimler geçirmiştir. Örneğin, Augustus Dönemi'nde, doğu tarafına inşa edilen komşu bina çekirdeğinin bir parçası bu eve katılmıştır. Bu genişlemenin bir sonucu olarak, atriumda, döşeme kaldırılmış ve uygun şekilde impluvium tasarlanmıştır. Atrium testudinatum, atrium tuscanium formuna dönüştürülmüştür (Şekil 3.117).

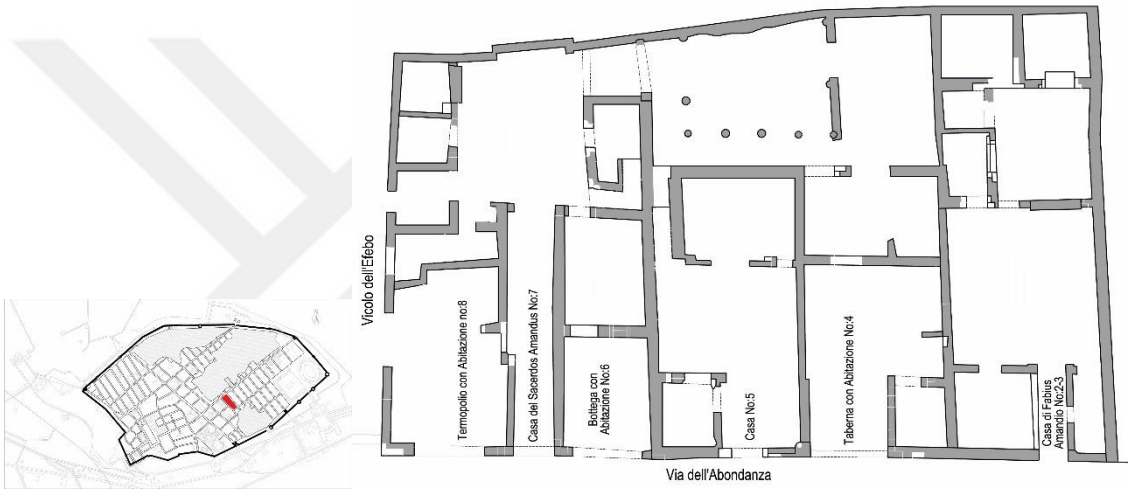
Şekil 3. 117 Ev No: 19 atrium ve portiko, Aralık 2006 [37]

Son sahibinin ihtiyaçları üzerine evin düzensiz planına eklentiler yapılarak değiştirilmiştir. Üst kattaki alanlar daha küçük yerleşim birimlerine ayrılmıştır.

Evde yer alan resim ve döşemeler, nitelik ve nicelik olarak oldukça değerlidir. 79'da var olan bitki örtüsü belirlenmiş olan yeşil alanda Nympha perili çeşme yer almaktadır [50].

Bölge (Regio) I, Ada (İnsula) 7'deki Evler ve Dükkanlar (Tabernae) (NN. 2-3, 4, 5, 6, 7, 8);

M.Ö. 3. yy.'ın sonuna doğru planlanmış olan yapı kompleksi üç küçük konut tarafından şekillenmiştir(Şekil.118). Burada üretim ve ticaret birimleri tasarlanmıştır. Bu yapı dizisinin ön cepheleri, şehrin güney-batı mahallelerini meydana getiren insula siluetinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır (Şekil 3.119-120-121-122-123-124-125), [50].

Şekil 3. 118 Plan [50]

Şekil 3. 119 I.7.2 - 1911-1923'te kazılan, Merdivenyolu [37]

Şekil 3. 120 I.7.3 - 1911-1923'te kazılan, Fabio Amandio Evi [37]

Şekil 3. 121 I.7.4 - 1868-1911-1927'de kazılan, Corinthus'un Çömlekçilik Atölye ve Dükkanı, Aralık 2007 [37]

Şekil 3. 122 I.7.5 - 1868-1911-1923'te kazılan, Philippus Evi ve Dükkanı, Aralık 2007 [37]

Şekil 3. 123 I.7.6 - 1912-1927'de kazılan, Primilla Konut ve Dükkanı, Mayıs 2005 [37]

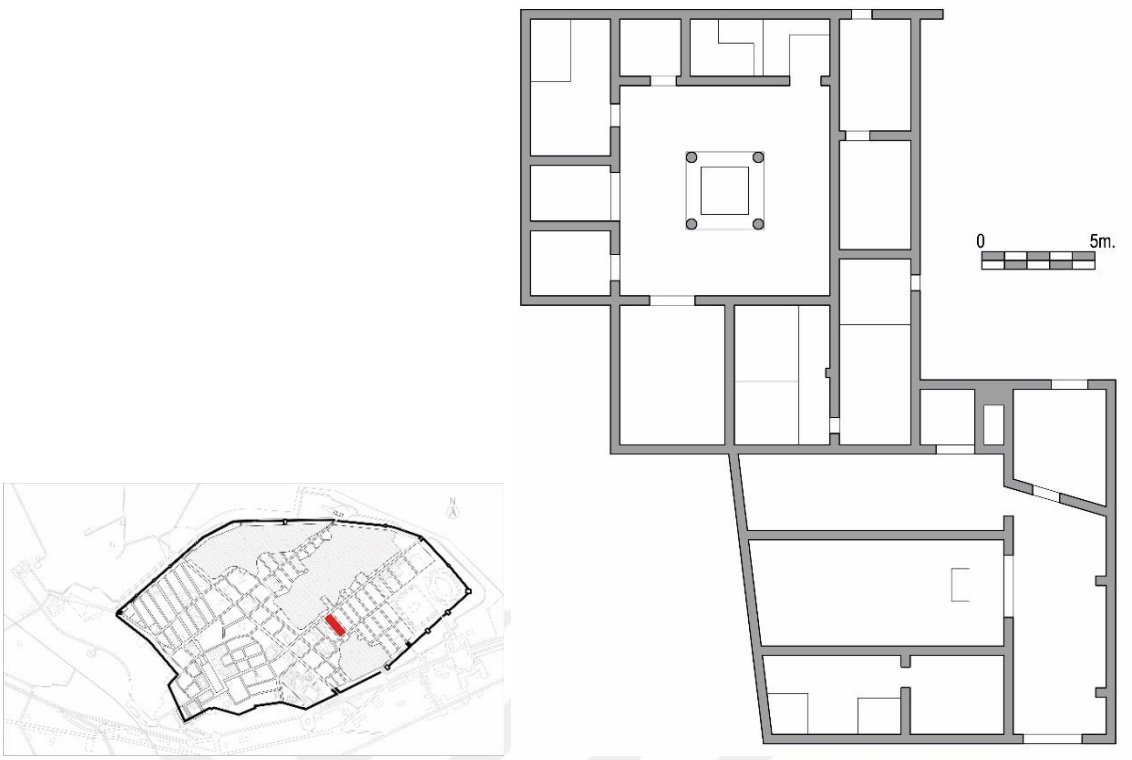
Şekil 3. 124 I.7.7 - 1912-1924'te kazılan, Sacerdos Amandus (Rahip Amandus) Evi ya da Spartaco Freskli Ev, Mayıs 2005 [37]

Şekil 3. 125 I.7.8- 1912'de kazılan, I.7.9 ile bağlantılı thermopolium, Mayıs 2005 [37]

Yapı birimleri, sosyo-ekonomik faktörlerden kaynaklı olarak, strüktürel, şekilsel ve plansal özellikleri açısından çoklu değişime uğramıştır. Adadaki ilk mülkiyet bölünmesi sonucu oluşan parsel sayısı daha sonra 79'daki yapılandırmada artırılmıştır. Caddenin ön cephesini düzenlemek için yapı birimlerinde düzenlemeler yapılmıştır. Daha sonra bazı mekanlar, olası ekonomik ihtiyaçlar dolayısıyla, evden ayrılmıştır. Mekan işlevleri iş ve üretim aktiviteleri için değiştirilmiş, cadde daha işlek bir hale gelmiştir. Değişimler sonucunda morfolojik anormallikler oluşmuş ve tekil yapı birimleri düzensiz olarak yerleştirilmiştir. Bu yapıların dikkatle hazırlanan rölövesinde, tekil yapı birimlerinin geleneksel tipolojilerinin farklılaştırıldığı ve bazı mimari detayların değiştirildiği tespit edilmiştir. Yapılara üst katların eklenmesi ve sıra evli sokakların düzenlenmesi olgusu, tüm kent planının şekillendirilmesinde belirleyici olmuştur [50].

IV. Stil Evi (I, 8, 17); IV Stil Evi'ne ayrıca, evde bulunan harfleri temsilen L.V.P. Evi de denilir. Bu harflerin sahibinin adına işaret ettiği düşünülmektedir. IV. Stil ismi, yapıda bulunan IV. Stil'deki Roma resimleri sebebiyle, daha sonraki yıllarda gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde verilmiştir. Kazı dönemi sırasında yayınlanan gazetelerdeki yazılarda yer aldığı şekliyle ev, Korent Atriumlu Ev olarak da bilinmektedir (Şekil 3.126), (Şekil3.127), [50].

Şekil 3. 126 IV. Stil Evi planı [50]

Şekil 3. 127 Atrium, 2007 ve tablinum, 2010 [37]

İnsula (ada)'nın bu bölgesi, M.Ö. 3. yy.'ın sonuna kadar kısım kısım ve aralıklı olarak inşa edilmiştir. Düzenli bir insula planlaması içinde yer alan sistemli bir ev tipidir. İnsula 8, kuzeyde Abbondanza Caddesi, güneyde Castricio Caddesi, batıda Ephebos Sokağı ve doğuda isimlendirilmemiş bir sokak ile çevrelenmiştir. Kuzey-güney doğrultusunda hafif eğimli bir yamaç üzerinde ve yaklaşık 2700m2 alanı kaplamaktadır. Yeşil alanlar toplam alanın %10'unu oluşturmaktadır.

Evin, Ephebos Sokağı'ndan ana girişi ve diğer tarafındaki patikadan ise ikincil girişi bulunmaktadır. Ev, doğu-batı aksında tüm insulayı işgal eder.

Ev planı, birincisi atrium etrafındaki konut alanı ve ikincisi peristil alanının gerisinde

evin en arkada kalan mekanları olan posticum [5] olmak üzere iki farklı çekirdekten oluşmaktadır. Bu çekirdekler atriumun kuzey-doğusundaki dar bir koridor ile bağlantılıdır. Evin yaşam alanı, geleneksel gelişimi ve mekanları ile italik ev tipini temsil etmektedir. Compluviumlu atriuma bakan mekanlar teslis ve trinaria denilen kutsal üçleme şeklinde düzenlenmiştir.

Ana giriş, vestibulum (protyrium) mekanına ayrılır. Vestibulum atrium ile sokak arasında yer alan sundurmalı geçittir [30]. İmpluviumlu atrium, 9,89x9,22m boyutları ile hemen hemen bir kare şeklindedir. Gri tüf malzemeyle yapılmış olan dört korent sütunu M.Ö. erken I. yy.'a tarihlenir. Bu sütunlar ile taşınan compluviumlu çatıya oluk konulmuştur. Dörtten fazla korent sütununun yer aldığı atrium corinthium tipinin dört sütunlu örnekleri Pompei'de nadirdir [45].

Opus incertum konstrüksiyondaki yapı, lav taşı ve Sarno kireçtaşı ile 1m. yüksekliğindeki temel üzerine inşa edilmiştir. Daha basınçlı noktalar kare Sarno kireçtaşı ile yapılmıştır. Bu teknik Pompei'de M.Ö. II. yy. Sulla Dönemi'nden önce yaygındır. Opus mixtum tekniği ile yapılan dikişler, Pompei'de gerçekleşen deprem ve yangından sonraki antik restorasyonun belirtilerini göstermektedir.

Girişte iki adet cubiculum yer almaktadır. Güney tarafındaki cubiculum II. Stil'de dekore edilmiştir. Evde, bölmeli bir hol ve kameriye bulunmaktadır. Zıt renkler kullanılarak tasarlanan duvar dekorasyonlarının kuzey tarafı I. Stil'de dekore edilmiştir. Duvarda, dolap olarak kullanılan bir niş yer almaktadır. Atriumun doğu tarafında tablinum bulunmaktadır. Tablinum, III.Stil'de boyanmış friz (kuşak) ve stuko korniş (oymalı saçak) ile süslenmiştir (Şekil 3.127). Kuzeydoğu köşesi, androna (koridor, salon) açılır. Bahçenin etrafında portikolu alanlar yer almaktadır. Portikonun büyük sütunları, opus mixtum tekniğinde yapılmıştır. Xystus denilen kapalı spor salonu, yaşam alanlarına portiko vasıtasıyla bağlanmıştır. Xystuslarda özellikle kış aylarında ve kötü hava koşullarında koşu egzersizi yapılmıştır [38], [30], [5]. Xystus başka bir deyişle duvarlarla çevrili bahçedir [35], [30]. Bitişik odalar ve mutfak dışındaki mekanlarda, IV.Stil'de resimler bulunmaktadır [45]. Bu mekanlardaki döşeme ve sıva kaplamalarında yer alan eksiklikler göz önünde bulundurulduğunda patlama sırasında tasarlanmakta oldukları anlaşılabilmektedir [50].

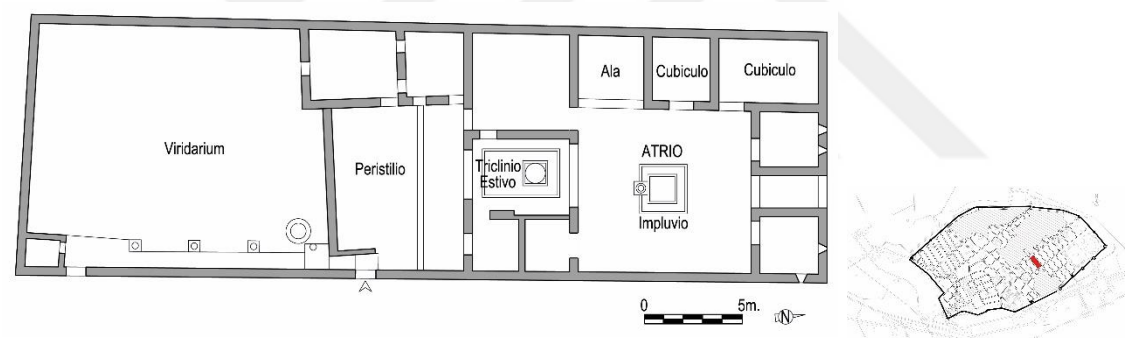
Cerere Evi (I 9, 13); Abbondanza Caddesi ana aksından, ekonomik varlıklarıyla belirgin olan evlere ulaşılmaktadır. Cadde siluetinde atölye ve işletmeler bulunur. Abbondanza Caddesi'nde yer alan küçük yapı birimleri, üretim ve ikamet işlevlerine

cevap vermektedirler. Cerere Evi, şehrin güney alanındaki, Castricio Caddesi üzerinde, Abbondanza Caddesi'nin paralelinde konumlanmaktadır (Şekil 3.128), [50].

Şekil 3. 128 Castricio Caddesi'nden Cerere Evi ve tablinumu, Eylül 2005 [37]

Cerere Evi ve çevresinde, M.Ö.6. yy. sonundan kalma kentsel alan yapılanmaları ile M.Ö. 3. ve 4. yüzyılda yapılmış konut izleri bulunmaktadır. M.Ö. geç 3.yy ve erken 2.yy.'da arası dönemde, evin şimdi görünen özgün planı oluşmuştur (Şekil 3.129).

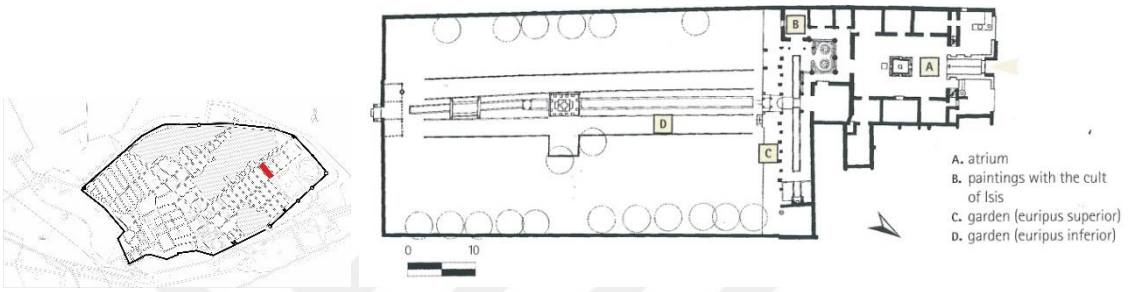

Şekil 3. 129 Cerere Evi planı [50]

Cerere Evi'nin yer aldığı alan boyunca evler, ekonomi ve zanaat aktivitesi izleri göstermezler. Evin cadde üzerinde yer alan atölyeleri yoktur. Tek katlı konut olan yapının atrium tuscaniumu bulunmaktadır. Evin yan tarafında odalar dizilidir. I. Stil ve II. Stil'deki mozaik ve fresk eserler M.Ö. 1. yy.'da yapılmıştır. Rölöve çalışmalarında masif duvar işçiliğinin, M.Ö. 3. sonu ve M.Ö. 2. yy.'ın erken dönemleri arasında, opus quadratum, opus africanum (opera a telaio) ve opus incertum teknikleri ile yapıldığı analiz edilmiştir. Cerere Evi, içinde yaşanan dönemlerde değişik müdahalelere maruz kalmıştır. Örneğin, tablinum, yazlık tricliniuma dönüştürülmüştür. Burada yer alan III.Stil'deki özgün dekorasyonların diğer resimlerle karşılaştırıldığında daha güncel olduğu ve yeniden yapıldığı sonucuna varılmıştır. Tablinum, evin peristil ve atriumu

arasında bulunan ve toplum tarafından kullanılan odasıdır. Genellikle atrium ve peristil arasında yer alır, usta stüdyosu ya da resmi kabul odası olarak kullanılmıştır(Şekil 3.128-129).

D. Octavius Quartio Evi (II, 2, 2); Evin girişinde bulunan mühürlü yüzüğün Quartio'ya ait olduğu anlaşılmaktadır. Yapı, Abbondanza Caddesi'nin doğu sınırında yer almaktadır. Sarno Kapısı'nın yakınlarında bulunmaktadır. Evin bahçeli özgün hali, tüm insulaya yayılmıştır. Yapı, Ev No 2 (civico 2)'nin çekirdek konut yerleşimi ile komşudur. Zamanın modası 'yaşam villası' tipindedir [23], [3].

Şekil 3. 130 D.Octavius Quartio Evi planı [3]

Evde, özgün dönem opus africanum (opera a telaio) strüktürünün çoğunluğu korunarak günümüze kadar gelmiştir. Sarno kireçtaşı blokları ile çerçevelenmiş olan opus africanum konstrüksiyon kireçtaşı, lav taşı ve caementum[1], (Roma betonu) ile doldurulmuştur (Şekil3.131), [50], [36].

Şekil 3. 131 D.Octavius Quartio Evi atrium batısı ve vestibulum, Aralık 2005 [37]

Evin, Abbondanza Caddesi siluetinde yer alan diğer kapı boyutları ile kıyaslandığında oldukça büyük kapıları vardır. Plaster ile korunmuş olan büyük kapı ile evin aristokrat karakteri vurgunlamıştır. Kapının üst kısmı bronz (borchie) ve alt kısmı

[1]Dürüşken'in Vitruvius kitabında Latince'de kaba kırma küçük taş anlamında olmasına rağmen çimento kelimesinin kökeni olduğunu belirtmiştir.

demir kabaralarla süslenmiştir [24]. Giriş yanlarında konumlanan iki taberna vardır. Ana kapının dışında, yol ile bağlantılı küçük oyuntu şeklindeki vestibulum bulunmaktadır. Tabernanın antivestibulum (vestibulum=hol) alanında müşterilerin beklemesi için taş oturaklar yapılmıştır [28]. Yukarısı geniş panellerle çevrilmiştir. Evde yer alan izler araştırıldığında, merdiven ile üst kattaki loggialara çıkıldığı anlaşılmıştır [23], [3].

M.Ö. 2. yy.'da tasarlanan cubiculumlar (yatak odaları) ve triclinium konutun merkezindeki atriuma açılmaktadır. Cubiculumlardaki nesneler zamanında radikal değişimlere uğramıştır. Tuskan tipindeki atrium ortasında yer alan kare impluvium beyaz mermer ile kaplıdır [23], [3].

Atriumun arkasındaki tablinum, viridariuma dönüştürülmüştür. Viridarium üçlü ambulacrum (anıtsal koridor) ile çevrilmiştir. Hortustan daha küçük bahçe anlamındaki viridarium sfenksler ile süslenmiştir [7]. Viridariumun sağına bir ev yapılmıştır. Evde iki oda ve IV. Stil'de duvar resimleri olan bir oecus (kabul salonu) bulunmaktadır (Şekil 3.132). Fresklerde Tanrıça İsis yer almaktadır. Üst kattaki iki kanat muhtemelen M.Ö. 1.yy.'ın erken yıllarında birleştirilmiştir. İki kanatta yer alan odaların döşeme taşıyıcılarının sağlamlaştırılması için kısa ve masif sütunlar yapılmıştır [24].

(a) (b)

Şekil 3. 132 (a) Kapı ve (b) Oecus (salon), Mayıs 2005 [37]

Odaların bahçeye bakan dış duvarları dekore edilmiştir. Oecus'ta yer alan epik resimli dekorasyon emsalsiz olarak kabul edilmektedir. Resim, Hercules ve Troia Kralı Laomedon'un içinde bulunduğu Troia olayları ile ilgilidir. Yapı, antik şehrin düzenlendiği tepenin ayağında konumlanmıştır. Evin Anfitiyatro tarafı, 62'den sonra yenilenmiştir. Buradaki düzenlemelerde Samnit müdahaleleri korunmuştur [24]. Evin

çekirdeği, bahçeden yaklaşık 1m. yüksekte yer alan duvar ile sonlanmaktadır.

Şekil 3. 133 Sacellum (Şapel) ve bahçeye güneyden kuzeye bakış [37]

Pompei nadir değerlerinden olan bu kent evinin arka bahçesi, imparatorluğun 1. yy.'ına tarihlenmektedir. İnsulanın güney-doğu tarafında yer alan bahçe şehir surlarına açılmaktadır. Bu bahçeye doğrudan ulaşabilinen ikincil giriş vardır. 63m. uzunluk ve 32m. genişliğindeki hortus (bahçe) insula'nın 2/3'ünü kaplamaktadır. Gölet ve yeşil alanla düzenlenmiş olan bu bahçe, 'T' plan tipinde iki uzun su kanalı olan euripos [35] ile bölünmüştür. Büyük olan euripos, 50m. uzunluğunda ve 1m. derinliğindedir. Alçak olan havuz üç hazneye bölünmüştür. Son yılarda onarılan havuz, tüm bahçeye uzanır (Şekil3.133-34). Bahçe çeşmeler ile süslenmiştir. Pergola altında tuğladan örülmüş biclinium yer almaktadır [24].

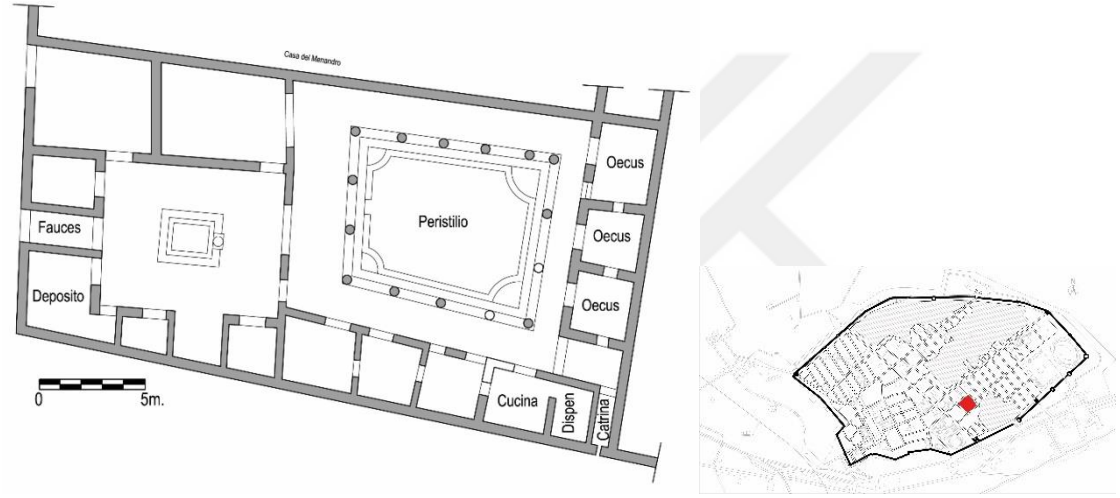

Şekil 3. 134 D. Octavius Quartio Evi euripos [37]

Bahçenin portikolu avlusu heykellerle süslenmiştir. Merkezdeki sacellum denilen şapelde üzerinde tanrıça İsis ve Mısır'ın betimlendiği bir çeşme vardır. Dışarıda yemek

yenilebilen çift yataklı bölüm yer almaktadır. Mağara şeklindeki nişler mitolojik konulu freskler ile süslenmiştir [7], [23], [3].

Amanti Evi (I 10, 11); İnsula 10'nun güneybatısındaki Aşıklar Evi, Menandros Evi'ne komşudur. Domus, M.Ö. 1. yy.'a tarihlenir. İsmini, peristilde yer alan bir fresk üzerindeki oyma yazıttan almaktadır. 420m^2 alana sahip dikdörtgen bir plandadır. İki kota yerleştirilmiştir(Şekil 3.135). Ev, klasik 'Pompei Evi' tipinden farklılıklar gösterir. İki katlı peristili ile Rönesans evi avluları öncüsü olması ve üst katta yapılan tablinum düzenlemesi ile diğer evlerden farklıdır. İtalik ve Hellenistik elemanlarla bütünlenmiştir. Uzunlamasına ana eksende fauces, atrium tuscanium ve peristil hizalı olarak yerleştirilmiştir [28].

Şekil 3. 135 Amanti (Aşıklar) Evi planı [50]

Şekil 3. 136 Amanti (Aşıklar) Evi fauces ve culina [37]

III. Stil ve IV. Stil'deki dekorasyonların bir arada yer alması, kullanılan farklı

malzeme ve konstüksiyonlar dolayısı ile evin 79'a dek restorasyon ve değişimler geçirdiği kanıtlanmaktadır. Dış cepheden müdahalelerin katmanlaşmaları görülebilmektedir. Opus incertum tekniğiyle yapılan duvarlar, temelde rasgele ölçülerdeki lav kayalarıyla yapılmıştır. Dış cephenin üst kotları da aynı teknikte fakat kireç taşı malzeme ile 62'deki depremden sonra inşa edilmiştir [50].

Şekil 3. 137 Oda 10'dan peristilli bahçeden doğuya bakış, Mart 2009 [37]

Compluviumlu atriumumdan görünen mekanlardaki yer döşemesi, evin ilk yapım döneminden kalmadır. Döşemelerde cocciopesto malzeme kullanılmıştır. Freskler, 62'den sonra IV. Stil'de tekrar boyanmıştır. Fauces'te yer alan, II.Stil'deki özgün dekorasyon korunarak günümüzü kadar gelmiştir [50], [28].

Bu evlerin dışında Pompei'de kazı sonucu ortaya çıkarılmış Ara Massima Evi, Moralista Evi [28], Ifigenia Evi, Trebio Valente Evi, Obellius Firmus Evi, Lucrezio Frontone Evi, Principe di Napoli Evi, Kare Tiyatro Evi, Açık Triclinium Evi bulunmaktadır. Samnit Periyodu'na tarihlenen Nozze d'Argento Evi'nin (V, 2, 1) atriumu İmparatorluk Dönemi öncesinde restore edilmiştir. Ev iki katlı olarak yeniden düzenlenmiştir. Rodos tipi peristil olarak tanımlanan portikoda değerli süslemeler yer almaktadır. Korent düzenindeki oecus sütunları porfir mermer taklidi stuko sıvalıdır. Bu sütunlar odanın tonozunu taşımaktadır [32]. Pilastrlar arasında çelenk şeklinde

süslemeler yer almaktadır. Gerçek çelenkler, kutlamalarda sütunların arasına asılmışlardır. Bu tip süslemeler Kriptoportiko Evi'nde de yapılmıştır. Evde mozaik yer döşemeleri bulunmuştur [23], [28]. Pompei'deki Labirent Ev (VI, 11, 8-10) ismini labirent şeklindeki zemin mozaiğinden almaktadır. Mozaiğin merkezindeki emblematada Atina Kralı Theseus'un yarı insan yarı boğa yaratık Minotor'u öldürüşü tasvir edilmiştir. Evin korent oecusunun yanlarında yer alan cubiculumlardaki emblematalar Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde korunmaktadır. Roma Periyodu öncesinde değişikliğe uğramış olan birkaç evin birleşmesinden oluşmuştur. M.Ö. 1.yy.'da kuzey tarafına bir peristil ve peristil etrafına odalar eklenmiştir. Odalara II.Stil zemin ve duvar dekorasyonları yapılmıştır [28].

Herculaneum Kapısı ile bağlantılı olan Bölge VI'da zenginlerin oturduğu evler ve fakir vatandaşların kaldığı insulalar yer almaktadır. İnsulaların alt katlarında Consolare Caddesi ile ilişkili taberna ve atölyeler yapılmıştır. M.Ö. geç 3.yy.'a tarihlenen Vestali Evi (VI, I, 25) ilk kurulumundan itibaren atölyeler ile bağlantılı olmuştur [32]. M.Ö. 2.yy.'da Bölge VI insula 1'e küçük avlulu ev ve dükkanlar eklenirken Vestali Evi'ne atrium ve hizmet alanları eklenerek ev iki kat büyütülmüştür. Girişte SALVE yazılı mozaik yer almaktadır. Peristilde havuz ve sarnıç bulunmaktadır. Bu insuladaki dükkanların yapımında su geçirmez sıva kullanıldığı tespit edildiği için alanların balık işleme atölyesi olarak kullanıldığı düşünülmüştür. Bu bölge Sulla istilasında hasar görmüştür. Erken İmparatorluk Dönemi'nde Vestali Evi'ne III.Stil dekorasyonlar, mozaik süslemeler ve borulu su sistemi eklenmiştir. 62'deki depremde su sistemi hasar görmüştür. Depremden sonra insuladaki ticarethaneler, barlar ve apartmanlar onarılmıştır. Vestali Evi koloninin ilk yıllarında atrium-peristil tipi eve dönüştürülmüştür [25], [28].

- Villalar (Konaklama Yapıları)

Yunan coğrafyacı Strabo, Napoli Körfezi'nin villalarla dolu bir şehir görüntüsünde olduğunu söylerken Antik Romalı Şair Martial, Vezüv'de yeşil alanlar, üzüm bağları ve gölgeliklerin yer aldığını belirtmiştir. Centenario Evi'nde Martial'in yazdıklarını destekler biçimde Roma tarım ve şarap tanrısı Bacchus, üzerine üzüm salkımları giydirilerek tasvir edilmiştir. 'Bacchus ve Vesuvius' isimli IV.Stil duvar resmi Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'ndedir [43], [28]. Cicero, Phlegran Alanını tarif eden yazısında Pompei'deki evlerin lüks olmadığını anlatmıştır. Geç Cumhuriyet Dönemi (M.Ö.147-M.Ö.30) villa tasarımlarında tarım alanlarının yanına dinlenme ve eğlenme alanları

eklenmiştir. Cicero, bu dönemde yapılan villaların aşırı lüks ve gösterişli oluşunu kınamıştır. Bu süreçte çiftlik villaları işlevini değiştirmiştir. M.Ö. 95'te en başarılı dönemini yaşayan Romalı hidrolik mühendisi C.Sergius Orata, Philegran alanı villalarını balık havuzları ile donatmıştır. Pliny, Naturalis Historia eserinde Pompei çevresinde ve Vezüv alanında yer alan villaların 15'inde ünlü Romalıların kaldığını söylemiştir.

Oplontis Villası ve Gizemler Villası'nın yerli gens (aile)'e ait olduğu anlaşılmaktadır. Oplontis Villası'nda bulunan bir anfora üzerindeki yazıda villanın Nero'nun karısı Poppea Sabina'ya ait olduğu yer almıştır. Villada bulunan bir dolium üzerindeki L.Ariani [A]mfhionis yazısı üretim atölyesinin ismidir. Villanın beş odasında II.Stil'de duvar resimleri vardır [3]. Geç Cumhuriyet Dönemi'ne tarihlenen bu villa opus quasi reticulatum ve opus incertum konstrüksiyonda yapılmıştır. Atriumun yanlarında odalar mevcuttur. Batı tarafındaki oda çalışmaları yeni yol yapımı sebebi ile durdurulmuştur. Tuscan Atriumu süslemeleri perspektif olarak, clypei denilen kalkanlar ile yapılmıştır. Oda No 15'in doğusundaki Apollon'a adanan alandaki sütunlar çift sıralıdır. Villada altın yaldızlı bakır parçaları bulunmuştur. Triclinium dekorasyonu Fannius Synistor Villası'ndaki ile benzerlik göstermektedir. Yapının güneyi Sarno Kanalı'na teğettir. Doğusunda yer alan peristilin etrafına odalar eklenmiştir. 19.yy.'da keşfedilmiş olan Oplontis Villası, 1964'ten bu yana yavaş yavaş kazılmaktadır. Boscotrecase Villası'nda bulunan tuğla baskıda Pupil[lus] Agrip[pa] ve anforaların üzerinde Agrippa köle ve azledilmişlerin isimleri yazılıdır. Bu villa M.Ö. 12'de ölen Agrippa Postimus'a atfedilmiştir. İmparatorluk mülkü olduktan sonra buradaki mühürden azledilmiş köle Ti. Claudius Eutychus tarafından kullanıldığı anlaşılmıştır [23], [28].

Rus asıllı ABD'li Arkeolog Rostovtzev (D.1870-Ö.1952) villaları üçe ayırmıştır. İlki sahiplerinin de burada yaşadığı donanımlı villa tipidir. Sahibinin kullanması amacı ile mekanlar ile düzenlenmiştir. Bu villalar, kırsal alanlar ile tasarlanmıştır. İkinci tipteki villalar sahipleri tarafından kısa süreli olarak kullanılanlardır. Yaşam alanları kısıtlı olan bu villalar köleler için donatılmış şehir villalarıdır. Üçüncüsü ise çiftlik tipi villadır. Yazılı kanıtlarda Latince alt çiftlik anlamındaki 'fundus imus' ve üst çiftlik anlamındaki 'fundus superior' kavramları yer almıştır. Ancak bu çiftliklerin işlevi ve villanın kullanımında olduğu bilgisi net değildir. Boscoreale'deki Pisanella Villası'nın yaklaşık 25 hektar (100 iugera) çiftlik alanı ve üzüm bağı vardır. Villada yer alan 83 doliumun 72'si şarapların saklanması için gömülmüştür. Bugün Pisanella Villası yıkılmış ve

yerine fındık korusu yapılmıştır. Karşısında yer alan **Regina Villası**'nın 17 iugera büyüklüğünde bağı ve 18 mahseni bulunmaktadır. Boscoreale'deki **Fannius Synistor Villası'**nda bulunan mühürde yazılı L.Herius Florus, villanın sahiplerinden birisinin ismidir. Tümü ile kazılmadığı için planının ancak bir kısmı görünebilir durumdadır. Basamaklarla girilen villanın cephesinde sütun dizisi vardır. Peristil etrafındaki odalardan kuzeydekiler misafir odalarıdır. Doğu ve batısında iki tane triclinium yer alır. Vestibulumda yer alan bir grafitide M.Ö. 12'de gerçekleşen bir satıştan bahsetmektedir. M.Ö. 1.yy.'a tarihlenen villanın duvar resimleri Oplontis Villası'ndaki duvar resimleri ile aynı atölyede yapılmıştır. Villa duvar resimlerinde II.Stil üslup kullanılmıştır [3]. Dekorasyonlarda, candelabralar(kollu şamdan), telamonlar, maskeler ve asmalarla süslenen sütunlar kullanılmıştır. New York Metropolitan Müzesi'nde villaya ait bir cubiculumun rekonstrüksiyonu yapılmıştır. Müzede oecusa ait süslemeler yer almaktadır. Peristile açılan oda iki penceresi ve girişinin arasındaki panellerde şeytan tasviri yapılan iki adet freskli panel bulunmaktadır [23], [28].

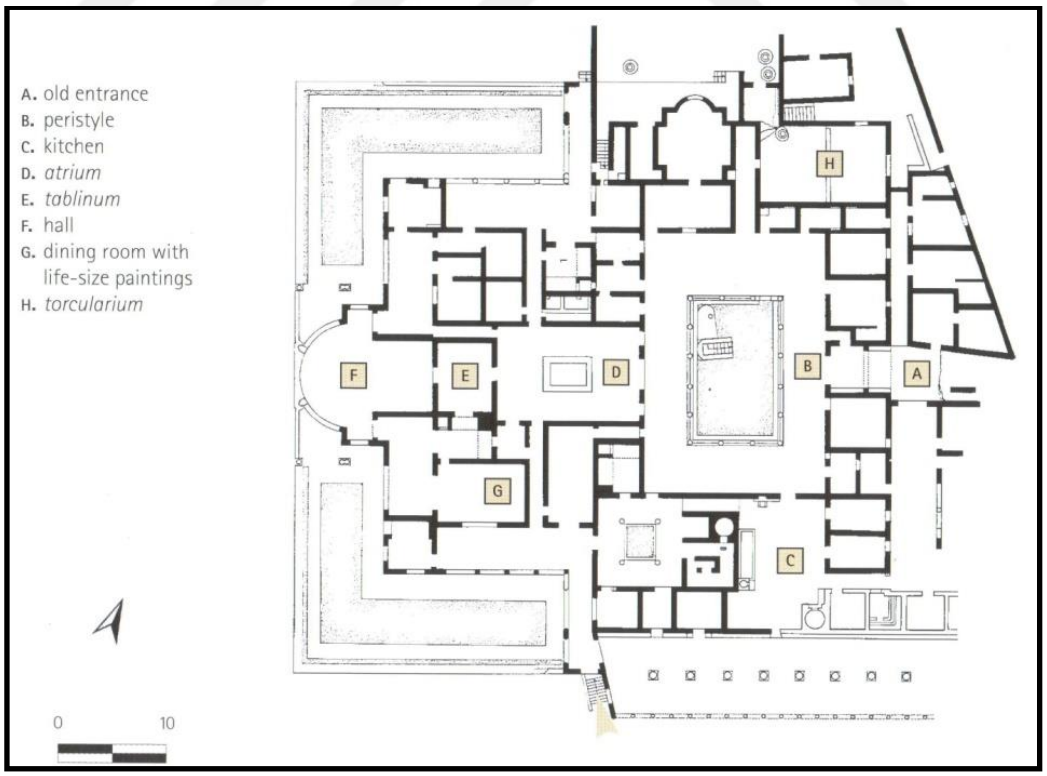
Vezüv alanında yaklaşık yüz adet villa keşfedilmiştir. Villaların dış cephelerinde yaygın olarak bu dönemin başlıca yapı malzemesi olan ve Nuceria'dan getirtilen tüf taşı kullanılmıştır. Duvarlar dört Pompei stili kullanılarak dekore edilmiş ve alçı sıva üstünde mermer taklidi ile boyanmıştır. Pompei villalarının zengin dekorasyonları, mobilyaları, şarap ezimi resimlerindeki köle işçi sınıfına ait demirler ve tarım aletleri, devrin sosyo-ekonomik farklılıklarını göstermektedir [23].

Gizemler Villası; M.Ö. 3.yy.'da deniz kıyısındaki bir yamaçta inşa edilmiştir (Şekil 3.138), [23]. M.Ö. 60'ta ve 1.yy.'da dekorasyonları ile birlikte yeniden yapılmıştır. İlk planlamasında villanın girişine bir avlu vardır. Daha sonra atrium ve tablinum ile birlikte odalar eklenmiştir. Avlu tüf taşından yapılmış Dor sütunları ile peristile dönüştürülmüştür. Atrium etrafındaki odalara ışık kapılarından girer. Seçkin insanlar şehrin yoğunluğundan kaçıp bu tip villalarda vakit geçirmişlerdir. Bu yapılarda, Yunan kültüründen düzenlemeler yer almıştır. Villada deniz manzaralı yaşam bölümleri inşa edilmiştir. Bu alanlar erken M.Ö 1.yy. ve 20 yıllarında yaygın olarak kullanılan II.Stil tarzdaki tasarımlar ile dekore edilmişlerdir [28]. Atriumdaki duvar resimlerinin özgününde vermilion yani parlak kırmızı kullanılmıştır. Bu canlı renkler ışıktan solmuştur. Hizmetli odaları, şaraphanenin yanında yer almıştır. Burada torculum denilen alet ile üzüm ezme işlemi yapılmıştır. Torculum aynı zamanda zeytinyağı yapmak için de kullanılmıştır [30]. Villanın oecus bölümünde yer alan frizlerin analizi

sonucunda farklı sanatsal yorumlar yapılmıştır. Atrium etrafındaki odaları sütun dizileri çevrelemektedir. Dizinin batı tarafındaki Gizemler Odası'nda Dionysos, Satir ve Silenus'un bulunduğu duvar resimleri vardır [3].

Şekil 3. 138 Gizemler Villası, 2014 [4]

Şekil 3. 139 Gizemler Villası planı [3]

Şekil 3. 140 Gizemler Villası atriumdaki compluvium ve impluvium, 2014 [4]

Villaya ismini triclinium (yemek odası)'daki megalografik fresk vermiştir. Freskte bir kadının evliliğe başlaması ile ilgili gizemli bir ritüel sahnesi resmedilmiştir(Şekil 3.140). Villanın halka açık odası tablinumda, Mısır sanatında görülen minyatürist motif çizimleri III. Stil siyah arka fon ile tasarlanmıştır. Gizemler Villası'nın freskli panelleri Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde korunmaktadır [23], [3].

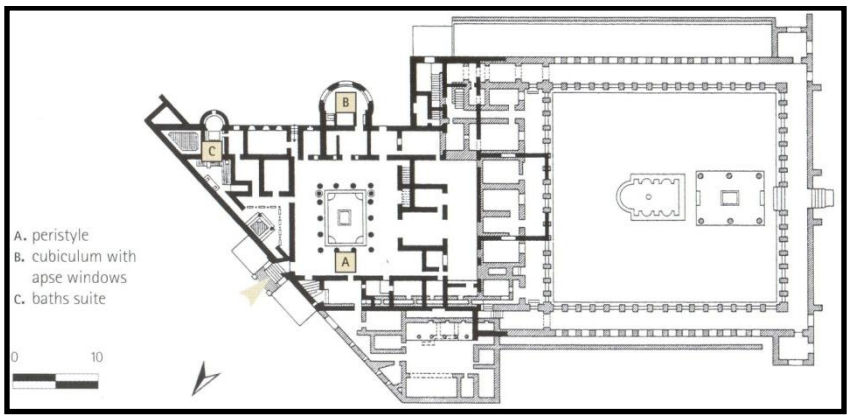
Diomedes Villası; Villa, M.Arrius Diomedes'a atfedilmiştir. Latin mimar Vitruvius'un villa hakkındaki yasalarında da açıklandığı gibi anıtsal nitelikli giriş bölümünün önünde mezar bulunmaktadır ve buradan peristil (sütunlu avlu)'e geçilmektedir [38], [28].

Şekil 3. 141 Diomedes Villası Mezarlık Caddesi'nden giriş ve atrium, 2014 [4]

Peristilin yanında, yıkanma, oturma ve servis bölümleri yer almaktadır. Triclinium denilen yemek odasının deniz ve bahçe manzarası vardır. Bir merdivenle villanın alt kotuna ulaşılır. Alt kottaki bölge şarap kileri olarak kullanılan kriptoportiko üzerine inşa

edilmiştir ve kriptoportiko aynı zamanda, bahçenin etrafında yer alan peristili taşımaktadır [3].

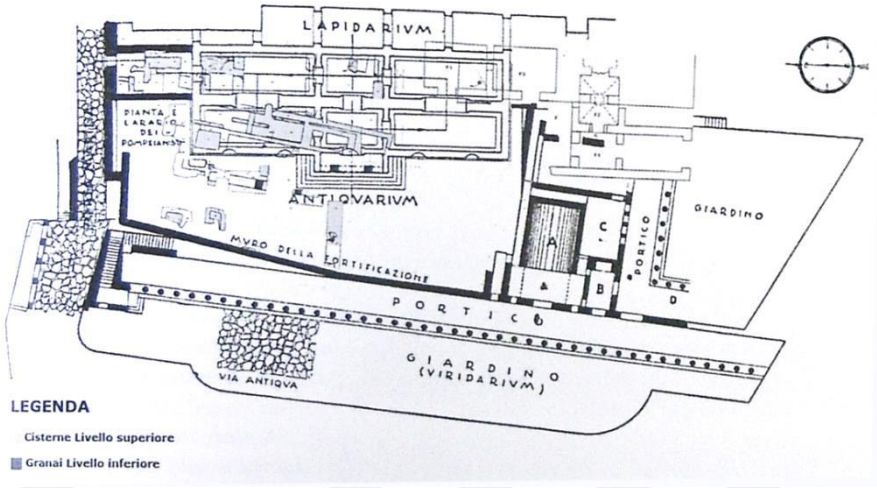
Şekil 3. 142 Diomedes Villası planı [3]

İmparatorluk Villası (Suburbana Villası); Liman Kapısı ile birleşen sur duvarlarının yakınında, Venüs Tapınağı'nın alt kotunda bulunmaktadır. Sur duvarının savunma amacı sona erdiğinde, bu duvarlardan faydanılanak yapılmıştır. M.Ö. 1. yüzyılın son onyılında başlangıçta özel mülkiyet olarak inşa edilen villa daha sonra kamu yapısı olmuştur [23].

Villa tamamen kazılmadığı için, kısmı olarak açığa çıkarılmış olan odaları, portikoları ve bahçesi ile bugün göründüğünden daha geniş olduğu anlaşılmaktadır. Villa 62'de gerçekleşen depremden sonra kısmen yıkılmış ve yenilenmiştir. Yine 73-79'da büyük kısmı yıkılmıştır. Günümüzde var olan kalıntıları incelendiğinde mimari tasarımı anlaşılabilmektedir. Yapı iki katlı olarak genişletilmiştir. Birinci katı portikonun olduğu kotta, ikincisi Pompei Antiquariumun bulunduğu kotta yer almıştır. Teraslı biçimde inşa edilen bu manzaralı villanın üst kotu sarnıç, alt kot ahır ya da ambar olarak tasarlanmıştır (Şekil 3.143), [32].

Bahçeyi çevreleyen portikolarından III. Stil duvar resimleri yer almaktadır. Buradan yatak odaları, triclinium holü ve diğer mekanlara ulaşılabilir. Bu hol bir vestibulum ve geçiş holleri tarafından sarılmıştır. Kapalı olan evin en büyük odasında Atina Kralı Theseus ve Atinalı Mimar Daidalus'un oğlu Icarus'un yer aldığı resimler bulunmaktadır [29]. Villada III. ve IV. Stil'e ait duvar resimleri ile içinde eros figürlü I.Stil duvar resimleri bulunmaktadır. Yer döşemeleri mermerden yapılmıştır. Villada stuko sıvalı korniş, İyon tarzdaki iç bükey ve dış bükey birleşimli süs olan kyma [5] yer almaktadır.

Villada seramik, gaz lambası, tencere, çaydanlık, kutu, şişe, şeffaf ve mavi-yeşil renkli sırlı kaplar ve testi kalıntıları keşfedilmiştir [51], [32].

Şekil 3. 143 İmparatorluk Villası planı [51]

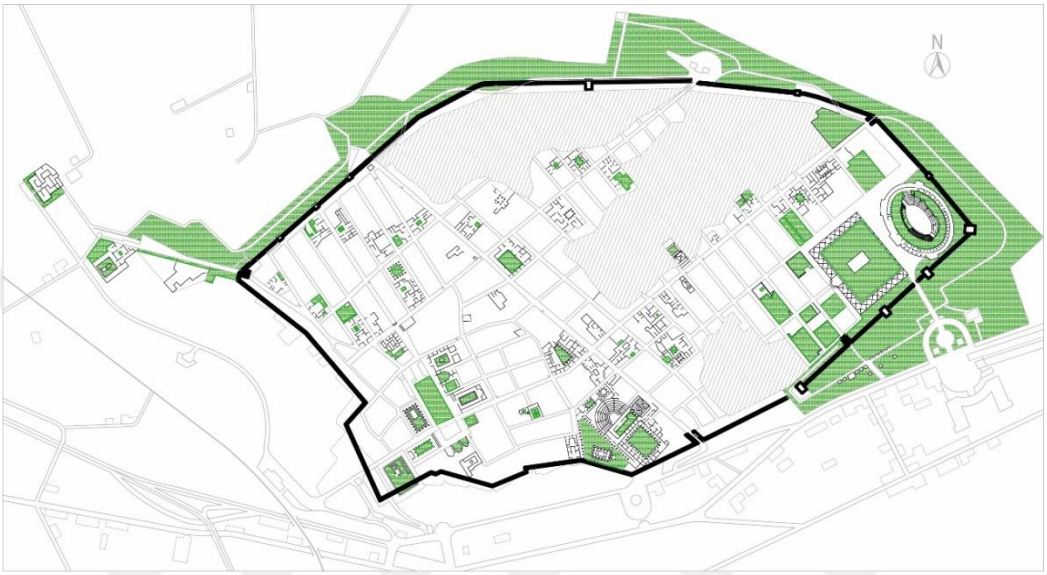

Şekil 3. 144 Sütunlu avlu [29]

3.1.6.6 Yeşil Alanlar ve Bahçeler

Bahçe ve yeşil alan düzenlemelerinin niteliği bir medeniyetin uygarlık derecesini gösteren unsurlardan biridir. Bu bağlamda Pompei'nin gelişmiş bir uygarlık olduğu söylenebilir. Pompei yeşil alanları, elle tutulur somut deliller içermektedir. Pompei'deki bahçelerde su kanalı sistemleri kurulmuştur. Bu kanallar su kemerlerinden gelen su ile beslenmiştir [3]. Taberna, cauponolarda, anfitiyatro yakınındaki alanlarda, hamam, palestra, nekropol ve tapınaklarda kamu yeşil alanları ve bahçe düzenlemeleri yapılmıştır. Özel mülkiyetteki yeşil alanlar, ev ve villara ait bahçeler olarak sayılabilir.

Yaz tricliniumu ve peristillerde bahçeler yer almıştır [7]. Günlük yaşantıda kullanılan bahçelerin ev mimarileri için estetik bir değeri vardır. Pompei bahçeleri Yunan bahçe tiplerinden öykünerek düzenlenmiştir. Pompei kazı tarihi boyunca, Antik Vezüv Bitki Örtüsü analizleri, restorasyon ve rekonstrüksiyon çalışmaları yapılmıştır. Bitkilendirme ve yeşil alan uygulamaları patlama zamanındaki şekilleriyle tekrar düzenlenmiştir (Şekil 3.145), [52].

Şekil 3. 145 Pompei'deki yeşil alanların günümüzdeki durumunu gösteren plan [37]

Su oyunları ile zenginleştirilen bahçelerde çoğunlukla, duvar resmi süslemeleri ve inanç temsilcisi lararіumlar yer almıştır. Bahçelerde oturma, dinlenme, yeme alanları için gölgelik ve kameriyeler oluşturulmuştur. Su kanallarından beslenen mermer ya da bronzdan yapılmış çeşmeleri, içlerinde balık yetiştirilen havuzları ve mobilyaları, araştırılmıştır. Analizler değerlendirilerek bahçe rekonstrüksiyonları yapılmıştır. Bahçedeki bir heykel, çeşme ya da aedicula (nymphaea) su kaynağı olarak kullanılmuştur. Örneğin Boğa Evi (V,1,7) bahçesini süsleyen aediculanın üç tarafındaki nişlerden şelale şeklinde su akıtılmıştır. Su buradan basamaklara gelmiştir. Buradaki podyum mozaik ile kaplanmıştır. Ayı Evi (VII,2,45) bahçesini mermer maskeler süslemiştir. Büyük Çeşmeli Ev (VI,8,22)'in peristilli bahçesinde mozaik kaplı aedicula yer almıştır [7], [28].

Vezüv patlamasından sonra taş ve kül yığıntısı ile örtülen yeşil alanlarda ağaç, polen ve tohumların oluşturduğu boşluklara sıva dökülerek bitki çeşitleri tespit edilmiştir. Yeşil alanlarda, yeni kazı teknikleri ile kök, tohum ve karbonlaşmış bitkilerden faydalanılarak

tespit edilen bitki ve ağaçların rekonstrüksiyonları yapılmıştır [7]. Zeytin, kayın, meşe, defne, selvi, çam gibi büyük boyutlu ağaçlar saptanmıştır. Pompei bahçelerinde sirke ve şarap yapımında da kullanılan üzüm, incir, şeftali, erik, limon, kiraz, badem elma ve armut gibi meyve ağaçları yetiştirilmiştir. Pompei fresk ve mozaiklerinde yer alan portakal, ananas ve mango meyvelerinin şehirde tüketildiğini düşünülmektedir [42]. Tıbbi ya da kozmetik amaçlarla yetiştirilen bitkilerin yer aldığı bahçeler, evler için bir çeşit eczane olmuştur. Haşhaş, roka ve tere bitkileri ilaç yapımında kullanılmıştır. Marigold, nergis, snapdragon, beyaz ve mavi sümbül, menekşe, koyu sarı lilyum ve gül gibi çiçekler analiz edilmiştir. Bazı çiçek özleri parfüm ve merhem yapımında kullanılmıştır. Tarım ve seracılık faaliyetleri sonucunda yetiştirilen bu ürünler ev sahibi tarafından tüketilmiş ya da evlerde yer alan dükkanlarda satılmıştır [52], [28].

Pompei'de yer alan bahçe çeşitleri şunlardır;

Hortus; Roma peristilli evlerinin arka tarafında yer alan küçük iç bahçedir. Hortuslarda heykeller, su kanalları, çeşmeler, ambulacrum denilen gezi yoları bulunmaktadır. Bahçelerde ağaç ve çeşitli bitkiler yetiştirilmiştir (Şekil 3.146), [20], [5]. Pompei'de çoğunlukla dekoratif bahçeler yerine sebze ekili hortuslar yapılmıştır [24]. Çoğunlukla aediculadan gelen su basamaklardan akarak kanala getirilmiştir. Bu kanalların etrafı mermer heykellerle süslenmiştir. Bu heykeller Vezüv Dağı çevresinde yaşayan hayvanların heykelleri biçiminde yapılmıştır [7]. D. Octavius Quartio Evi bahçelerinde defne, akant, sarmaşık ve zakkum ile çınar ve selvi ağaçları yetiştirilmiştir. Bahçelere gül, nergis ve kır çiçekleri dikilmiştir [24].

Şekil 3. 146 D. Octavius Quartio Evi hortusu [37]

Viridarium; Duvarla çevrelenmiş, çiçek, küçük ağaç ve çalılarla süslenmiş ve hortusa göre daha küçük boyutlardaki bahçedir (Şekil 3.147), [35]. Usta bahçıvanlar ağaç ve çalıları, geometrik biçimlerde, tanrı, hayvan ve yazı şekli vererek budamışlardır. Bazı bahçelerde fıskiyeler yapılmıştır. Bahçeler, heykel, sütun, çeşme ve fresklerle süslenmiştir. Fresklerde bahçe resimleri yer almıştır [7]. Burada bitki ve çiçekler yetiştirilmiştir [24].

Şekil 3. 147 Fullonica [37]

Peristilli Bahçe; Etrafı peristil denilen sütunlu avlu ile çevrilmiş iç bahçe tipidir (Şekil3.148). Peristilin sütun olmayan kenarında aedicula şeklinde çeşmeler bulunmuştur. Aedicula nişleri cam ve deniz kabuğu kullanılarak mozaikle süslenmiştir. Bahçelerde su oyunları yapılmıştır. M.Ö.116-M.Ö.27'de yaşamış Romalı yazar Varro'ya göre bahçelerdeki bazı bitkiler cenaze kullanımı ya da süsleme amaçlı olarak yetiştirilmiştir. Süs amaçlı yetiştirilen bitkilerin şimşir, mersin, herdem yeşil, defne, kenger, sarmaşık ve biberiye olduğu tespit edilmiştir [7].

Şekil 3. 148 Amanti Evi [37]

Kaçaklar Bahçesi (Patlamadan Kaçanlar); Üzüm bağı olarak kullanılmış olan bu alanda bugün, 79'da gerçekleşen Vezüv patlamasından kaçmaya yeltenen kurbanların alçı vücutları sergilenmektedir. Bu üzüm bağında kagir koltukları ile yemek odası anlamına gelen açık triclinium bulunmaktadır (Şekil 3.149), [3].

Şekil 3. 149 Kaçaklar Bahçesi, 2014 [4]

1860-1875'te Pompei kazı başkanlığı yapan Guiseppe Fiorelli, günümüzde hala başvurulan, alçı kalıp yöntemini uygulayarak insan şekillerini ortaya çıkarmıştır. Kurbanların küllerinin yer aldığı çürümüş vücut boşluğu yataklarına sıvı alçıyı kademeli olarak dökmüştür. İnsanların ölüm anında olduğu şekilleri ile Kaçaklar Bahçesi'nde sergilenmesini sağlamıştır [15], [3].

3.1.7 Pompei Kenti Koruma Statüsü

1996'da ''Tehlike Altındaki 100 Dünya Mirasını İzleme Listesi'ne eklenen Pompei kazıları, Herculaneum ve Oplontis, 1997'den beri UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde bulunmaktadır[1] (Şekil 3.150).

İtalya, 2013'te UNESCO tarafından Pompei Arkeolojik Alanı yapılarındaki yıkımlar ve güvenlik problemleri nedeni ile 'tehlike altındaki miras' durumuna düşeceği konusunda uyarılmıştır.

[1]UNESCO Kayıt Gerekçesi'nde şu şekilde yer almıştır;'Komite, bu varlığı, (iii), (iv) ve (v) numaralı kriterler temelinde, 79'da, Vezüv Yanardağı'nın patlaması sonucu yanmış olan Pompei ve Herculaneum Şehirleri'nin ve bunlarla ilişkili villalarının etkileyici kalıntılarını dikkate alarak, dünyanın başka hiçbir yerinde bir benzeri olmaması, geçmişte yaşanmış gündelik hayatın belirli bir anını eksiksiz olarak resmetmesi açısından kültür mirası olarak atfetmeye karar vermiştir.' [12].

Şekil 3. 150 Sahadaki harita ve UNESCO tanıtım panosu, 2014 [4]

Pompei 2010'da 2.319.668 kişi tarafından ziyaret edilerek dünyanın en çok ziyaretçi çeken arkeolojik sit alanı haline gelmiştir. Bu durum alanın korunması açısından ağır sorun teşkil etmektedir. Turist trafiğinin patlaması sonucu oluşan erozyonlarla mücadele edilirken uygulanması gerekli acil müdahalelerde kısıtlanmalar yaşanmaktadır (Şekil3.151).

Şekil 3. 151 Pompei'de restoran, 2014 [4]

Pompei kazısı, çoğunlukla çatısız yapılardan oluşan bir antik kenti gün ışığına çıkartmıştır. Geçici tenteler ve çatılar, yapıları korumak için kentte sıkça yer almaktadır. Yapıların tümü ile koruma altına alınmasındaki güçlüklerden birisi alanın 66 hektar gibi büyük bir alana sahip olmasıdır. Bu durum restorasyon ekonomisinde de problemlere yol açmıştır. Zaman içerisinde çevre ve iklim koşullarından kaynaklanan doğal bozulma

etkileri çevre zararlılarına karşı savunmasız kalan tarihi eserlerde gözle görünür kayıplara yol açmıştır.

Şekil 3. 152 Pompei Arkeolojik Alanı'nda koruyucu çatı, 2014 [4]

Pompei Kenti çatı bütünlemelerinde, özgün kiremit ve taklitleri, şeffaf ve opak plastik çatı örtü malzemelerinin kullanıldığı görülmektedir. Şekil 3.152'deki P. Casca Longus Evi compluviumlu çatı rekonstrüksiyonunda özgün kiremitin, yeni kiremitlere göre azınlıklı olarak kullanıldığı görülebilmektedir. Kiremit rengi opak eternit ile compluviumlu çatı biçimindeki rekonstrüksiyonlar yapılmıştır. Bazı evlerde yok olan çatılara herhangi bir müdahale yapılmamış, evler doğa etkilerine maruz bırakılmıştır (Şekil3.152).

Şekil 3. 153 Liman Kapısı girişi, 2014 [4]

Çizelge 3. 3 Pompei'deki bozulma nedenleri ve hasarlar

BOZULMA NEDENLERİ	ALT KOTTAN BAŞLANARAK YAPILAN KAZI ÇALIŞMALARI
	HAZİNE AVCILIĞI TAHRİBATLARI
	BETONARME KULLANIMI, DEMİR KOROZYONLARI, TUZLANMA, ÇATLAMA VE HACİM ARTIŞI
	LATERO CEMENTİZİ DENİLEN ÇİMENTO HARÇLI TUĞLA KULLANIMI
	SÜREKLİ BAKIM EKSİKLİĞİ
	ÖZGÜN MALZEME İLE UYUMSUZ MALZEME SEÇİMİ
	YAPILARIN DOĞAL ETMENLERE AÇIK BIRAKILMASI
	HATALI MÜDAHALELER
	1943 II.DÜNYA SAVAŞI BOMBARDIMANLARI
	1980 DEPREMİ
	DRENAJ, KANALİZASYON VE YAĞMUR SUYU KONTROLÜNDEKİ EKSİKLİKLER
	KORUYUCU ÇATI EKSİKLİĞİ
	NEM VE SU SIZINTILARI
	DEPREMDE OLUŞAN ZEMİN ÇÖKMELERİ
	TURİST EROZYONU
	TOPRAK KAYMALARI
HASARLAR	YAPILARDA ÇÖKME VE YIKILMALAR
	KAGİR DUVAR TAŞLARINDA YOK OLMALAR
	DUVAR TAŞLARINDA PULLANMA VE TUZLANMA
	DUVAR DERZLERİNDE DÖKÜLME VE TUZLANMA
	DUVARLARDA OTLANMA VE NEM SORUNU
	YAPILARA AŞIRI YÜK EKLENMESİ
	DUVARLARIN ZEMİN VE YAĞMURDAN SU ÇEKMESİ
	DEMİR GÜÇLENDİRMELERİN KOROZYONA UĞRAMASI
	DEĞERSİZ SANILAN ESERLERİN YOK EDİLMESİ YA DA BOZULMASI
	KAZILMAYAN ALANDAKİ TOPRAĞIN KAGİR DUVARLARA İTKİSİ
	MOZAİK VE DUVAR RESİMLERİNDE NEMLENME, YOK OLMA, TUZLANMA
	ÖZGÜN İLE UYUMSUZ MALZEME SEÇİMİ
	ESERLERİN YURTIŞINA ÇIKARILMASI
	ÖZGÜN VE EK DOKUNUN AYIRT EDİLEMEZLİĞİ
	FRESKLERDE ÇİÇEKLENME, YOĞUŞMA VE ÇATLAK OLUŞUMLARI

Kasım 2014'te yapılan saha incelemelerinde restorasyonlar ve güvenlik eksiklikleri sebebi ile bazı yapı ve yollara ulaşımların engellendiği izlenmiştir. Alanda yer alan İtalyanca ve İngilizce bilgilendirme panolarından Pompei'deki restore edilmiş ve restorasyon sürecinde olan yapılar hakkında bilgi edinilmiştir. Panolarda restorasyon sponsorları, proje sorumluları, ihale makamları, inşaat süresi ve bütçeleri belirtilmiştir.

Pompei Arkeolojik Alanı'nı koruma ve değerini artırma amacı ile Pompei Kapsamlı Projesi (Grande Progetto Pompei-GPP) yürütülmüştür (Şekil 3.154). Nisan 2012'de başlatılan ve 2015'te sonlanması planlanmış olan projenin bütçesi 105.000 Avro'dur. 2007-2013 Avrupa Birliği'nin Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (Unione Europea, Fondo Europeo di Sviluppo Regionale) bu bütçeyi Kültür, Doğal Varlıklar ve Turizm Bölgelerarası Uygulama Programı (P.O.In.)'na aktarmıştır. GPP sponsorları Kültür Varlıkları ve Etkinlikler Bakanlığı (MiBAC) ve Bakanlar Kurulu Başkanlığı Bölgesel

Uyum Bakanlığı (Presidenza del Consiglio dei Ministri - Il Ministro per la Coesione Territoriale)'dır. İhale makamları SANP ve SAPES'tir.

Şekil 3. 154 GPP tanıtım panoları, 2014 [4]

Projede yer alan konservasyon ve restorasyon müdahalelerinin amacı mimari strüktürlerin iyileştirilmesi, dekoratif elemanlardaki bozulmaların durdurulması ve onarılması, hidrojeolojik zemin suyu hasarlarının önlenmesidir. Sağlamlaştırma, strüktürel devamlılığın yeniden sağlanması, konsolidayon, strüktür ve dekoratif elemanların konservasyonlarını içeren koruma işlemleri tüm Pompei bölgelerini kapsamaktadır. Bu proje ile orta ve yüksek riskli evlerden başlanmak üzere domusların büyük çoğunluğununda taşıyıcıların gücünün yeniden kazandırılması ve statik kapasitesinin artırılması uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Yaklaşık 30 adet Pompei Domusu'nda stuko, duvar resmi ve mozaik gibi dekoratif unsurların konservasyon ve restorasyonları yapılmaktadır. Alanda güvenlik ve CCTV izleme sistemlerinin güncellenmesi ve ziyaretçi tesislerinin geliştirilmesi çalışmaları yürütülmektedir. Proje, Napoli ve Pompei Özel Arkeolojik Miras Departmanı (SANP)'nın beceri, organizasyon, uygulama ve finansmanının artırılmasını hedeflemektedir. Kasım 2014'teki tezin alan araştırmaları esnasında Kriptoportiko Evi, Sirico Evi, Marinaio Evi, Dioscurlar Evi, Pareti Rosse Evi strüktürel ve mimari restorasyon sürecinde olduğundan ziyarete kapatılmıştır. Mimari ve dekoratif unsurların konservasyon ve restorasyonu sebebi ile D.Octavius Quartio Evi, Deniz Kabuğu'ndaki Venüs Evi ve Paquius Proculus Evi ziyarete kapalıdır. Aynı tarihte Basilica'nın da içinde yer aldığı, Bölge VIII ve Bölge VI koruma ve sağlamlaştırma çalışmaları sebebi ile kısmen kapatılmıştır. GPP Kapsamında Bölge III ve Bölge IX'daki devlet arazilerinin zemin suyu hasarlarından korunması amacı ile uygulamalar yapılmaktadır. Kazılmamış durumdaki bu alanın üstünde arkeolojik gezi rotası oluşturulmaktadır. Kazılmamış alanın altında kalan yapıların

üzerindeki mevcut rurubetli topraktan korunması amacı ile drenaj sistemleri oluşturulmakta, geomembran, ağ şeklinde geo-mesh ve çakıl taşı katmanları ile mühendislik dolguları yapılmaktadır. Proje kapsamında ayrıca Pompei'nin çevresi koruyucu bariyerler ile çevrelenmektedir.

MiBAC ve SAPES tarafından mozaik çeşme konsolidasyonun yaptırıldığı Büyük Çeşmeli Ev (VI,8,22) ve Tragedia Şairi Evi (VI, 8, 3) restorasyonlar nedeni ile ziyarete kapalıdır(Şekil 3.155). Tragedia Şairi Evi'nde biyolojik tehditlerin ortadan kaldırılması, mozaiklerin mekanik ve kimyasal temizlikleri ve sağlamlaştırma çalışmaları yürütülmektedir. Parçalarının tümlendiği CAVE CANEM mozaiğinin yer aldığı fauces tente ile geçici olarak kapatılmıştır. Ocak-Temmuz 2014'te restorasyonun tamamlanması planlanan Stephanus Fullonicası Kasım 2014 alan araştırmalarında ziyarete kapalıdır. Bilgi panosunda, mimari strüktürde sağlamlaştırma çalışmaları, çatı onarım ve bütünlemeleri, özgün yer döşemesini sergilenmesi amacı ile temizlik ve arkeolojik kazıların yapıldığı aktarılmıştır. Dekorasyonlarda konservasyonlar yapılmıştır. Yapıdaki göllenmelerin durdurulduğu ve antik kanalizasyonun yağmur suyu drenajı için yeniden kullanıldığı belirtilmiştir.

Şekil 3. 155 MiBAC ve SAPES tanıtım panoları, 2014 [4]

Tanıtım panolarında[1] ziyarete kapalı olan Çalışan Ressamlar Evi yapı bilgileri yine ziyarete kapalı olan Casti Amanti Evi proje alanının yükseltilmiş döşeme ile kazı

[1]Tanıtım panolarını POMPEIVIVA, Il Ministro per la Coesione Territoriale, SANP kurumları hazırlatmıştır.

detaylarının ve çalışma alanının izlenebileceği açık bir laboratuvara dönüştürüldüğü belirtilmiştir. İnsan kalıntıları kazılarının yürütüldüğü alanda multimedya sunumları yapılacaktır. Kasım 2014'te kapalı olan Amanti İnsulası, 8 Şubat 2017'de ziyarete açılmıştır.

Kasım 2014'te ziyarete açık olan Lucius Vetutius Placidus Thermopolium'unun tanıtım panosunda yapı ve restorasyon bilgileri yer almaktadır. Restorasyon ve konservasyon çalışmalarında;

-betonarme lentoların ahşap ile değiştirilmesi, cubiculum, triclinium ve portiko tavanlarındaki beton kirişlerin kaldırılması yerine kestane ağacından çatı kirişlerinin yapılması,

-duvarlarda dikiş yapılması, duvar tepe noktalarının konsolide edilerek su yalıtımının sağlanması, yapıdaki bitkilenmenin önlenmesi,

- önceki restorasyonlarda eklenen ve bozulmaya uğrayan elemanların kaldırılması,

-opus sectile yer döşemesinin temizlik ve konservasyonu,

-impluviumun açığa çıkarılması, dış duvar, fresk, yer döşemesi ve sıva konsolidasyonları, duvar resimlerinin olduğu sıvaların duvara yeniden adhezyonunun sağlanması,

-tezgahın konsolide edilmesi, yaz tricliniumundaki kırmızı sıvalı tuğla sütunlarının in-situ restore edilmesi, tricliniumun ahşap kiriş ve şeffaf çatı örtüsü ile koruma altına alınması,

-bahçede yağmur suyu toplama kanalı ve olukların ıslah ve tesis edilerek yeniden çalışır hale getirilmesi uygulamaları gerçekleştirilmiştir.

Küçük gruplar tarafından rezervasyonla ziyaret edilebilen Giulio Polibio Evi'nde triclinium yatakları, gardırop, sehpa, masaların ahşap taklitleri ve mutfak eşyaları sergilenmektedir. Evin sahibi Giulio Polibio ve ev kullanıcılarının lazerle üç boyutlu olarak canlandırma ve sesli sunumlarının gerçekleştirildiği holografik çalışmalar yapılmıştır.

Sahada ziyarete açık olan Casca Longus Evi ve Nave Europa Domusu, Euxinus Cauponası, Büyük Tiyatro ve Stoası, Hercules Bahçesi Evi, Kaçaklar Bahçesi'ne ait bilgi panoları yer almaktadır.

Şekil 3. 156 POMPEIVIVA-Il Ministro per la Coesione Territoriale-SANP tanıtım panoları, 2014 [4]

Pompei sokaklarının çeşitli noktalarına yakınlarındaki önemli yapıların işaretlendiği gezi rotası panoları yerleştirilmiştir. Pompei kuzey sur duvarları çevresinde Anfitiyatro Meydanı'ndan başlayıp Gizemler Villası ile sonlanan 7 istasyonlu bir bisiklet ve yaya yolu oluşturulmuş ve rota tanıtım panoları ziyeretçilere sunulmuştur. Rota; 2-Sarno Kapısı, 3-Nola Kapısı, 4-Vezüv Kapısı, 5-Mercurius Kulesi, 6-Herculaneum Kapısı durakları ile şekillenmiştir. Ziyaretçi konforunun sağlanması amacı ile alanda giriş kapıları, gezi platformları, yol kenarlarına bariyerler, kafeterya ve genel tuvaletler düzenlenmiştir.

Ministero per i Beni e le Attivita Culturali e del Turismo ve SAPES tarafından mimari olarak restore ettirilen Ancora Evi ziyarete kapalıdır. Bölge VI, 10,7'deki evin yer döşemeleri sağlamlaştırılmıştır. Kasım 2014'te ziyarete açık olan Suburbana Hamamı'nın çağdaş teknikle inşa edilen koruyucu çatısı Ministero per i Beni e le Attivita Culturali ve SAP tarafından 2000'de yaptırılmıştır. Liman Kapısı yakınında bulunan ve 1950-1988'de keşfedilen hamam [3] yakın dönem restorasyonunda Şekil 3.157'de görüldüğü gibi şeffaf çatı örtüsü ile koruma altına alınmıştır.

Şekil 3. 157 Suburban Hamamı, 2014 [4]

Presidenza del Consiglio del Ministeri Il Commissario Delegato ve SANP hazırlattığı bahçe ve bağlardaki bitki ve ağaç tipi analiz çalışmaları Uygulama ve Araştırma Laboratuvarı tarafından yapılmıştır. 1500m2 ekili araziye sahip Nave Europa Evi Bağı'nda 416 bitki kökü tespit edilmiştir. Eusinio Hanı'nda 300m2, Gladyatör Osteriası'nda 1000m2 ve Boario Forum'unda 2500 m2'lik bağ alanı düzenlenmiştir. Bu alanlarda şarap üretimleri yapılmaktadır (Şekil 3.158).

Şekil 3. 158 Bağların tanıtım panoları, 2014 [4]

MiBAC ve SAP tarafından 2009-2010'da restore edilen Sarno Vadisi Kanalı doğudan batıya 1330m. uzanmaktadır. Bu kanal Pompei keşfedilmeden önce 1592-1600 arası inşa edilmiştir. Bölge I insula 3 ve insula 10 arasında yer alan kanal projesi 2006'da yeniden çizilirken 1894'te Domenico Murano tarafından çizilen Sarno Vadisi Kanalı kesitinden faydalanılmıştır.

BÖLÜM 4

POMPEİ'DEKİ KAZI ÇALIŞMALARI VE MÜDAHALELER

4.1 Kazı ve Restorasyon Çalışmaları

16 asır püskürtü altında kalan Pompei ve Herculaneum'daki keşifler, yer altı tünellerinin açılması esnasında gerçekleştirilmiştir. Bu tünel çalışmaları, Mimar Domenico Fontana tarafından geç 16.yüzyılda yapılmıştır. La Civita Tepesi'nde açılan tüneller vasıtası ile Sarno Irmağı'ndan Torre Annunziata Kenti'ndeki silah fabrikalarına su getirilmiştir. Pompei Arkeolojik Alanı'nda o dönemde henüz keşfedilmemiş olan Anfitiyatro kalıntıları görüldüğü için burada eski bir şehir olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple alana 'şehir' anlamına gelen 'La Civita' denilmiştir [23].

Şekil 4. 1 Kasım, 2014 [4]

Kazı çalışmalarında ortaya çıkan eserler Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmiştir. 17.yy.'da Napoli Üniversitesi'nin kullanımına tahsis edilen ve 1860'ta kamulaştırılan müzede sergi düzenlemeleri halen devam etmektedir [19]. Günümüzde müzede, Etrüsk, Osk Dili, Vestian, Volscian ve Sabellic Diller'de epigrafik arşiv yer almaktadır. Heykel, mozaik ve duvar resimleri koleksiyonu, ev mobilya ve eşyaları, savaş gereçleri sergilenmektedir [43].

Kazı çalışmalarının sonuna dek Pompei'de mimarlık, heykeltıraşlık, resim ve mozaik mirası ortaya çıkarılmış, arkeoloji, sanat tarihi ve mimarlık tarihi verileri elde edilmiştir. Altmışaltı hektar olan Pompei arkeolojik alanının, yaklaşık kırk beş hektarı kazılmıştır [15]. Vezüv Alanı'nda yer alan diğer arkeolojik alanlara göre daha büyük ölçekli olan Pompei Antik Kenti'nde sistemli bir araştırma yapmak için bilim, teknik ve sanat tarihi konularına hakim olmanın yanında tarım ve hayvancılık uzmanlıklarına da başvurulması gerekmiştir. İstisnai bir doğaya sahip olan bu Arkeolojik Alanın tüm yerleşimlerinde yaygın olarak kullanılmış olan çiftçilik bilgisi, yetiştirilen ürünlerin analizi, ölçüm bilgisi, hayvan besiciliği gibi konularda da araştırma yapılması gerekmiştir. Pompei'deki yapılar ve arkeolojik bulgular, keşiflerinden itibaren, koruma ve konservasyon yaklaşımları sebebi ile tartışmalara neden olmuştur. Kazı çalışmaları günümüzde de hala devam etmektedir.

Kazı başkanları (superintendent), Pompei Antik Kenti kurtarma kazıları boyunca bütçe dağılımı, mimar, müdür ve yöneticilerin denetimi ve koordinasyonlarını sağlamışlardır. Mimar, müdür ve yöneticiler ise kazı ve restorasyon çalışmalarını yürütmüşlerdir. Kazı tarihçesi bu bölümde, arkeolog-mimar olan müdür ve başkanları ile birlikte yüzyıllara göre incelenmiştir.

4.1.1 16. Yüzyıl ve 17. Yüzyıl Kazıları

Roma ve Napoli'deki önemli yapıların mimarı Domenico Fontana tarafından, Pompei yakınlarında 1594-1600 yılları arasında mermer ve fresk parçaları bulunmuştur (Şekil 4.2), [15], [22].

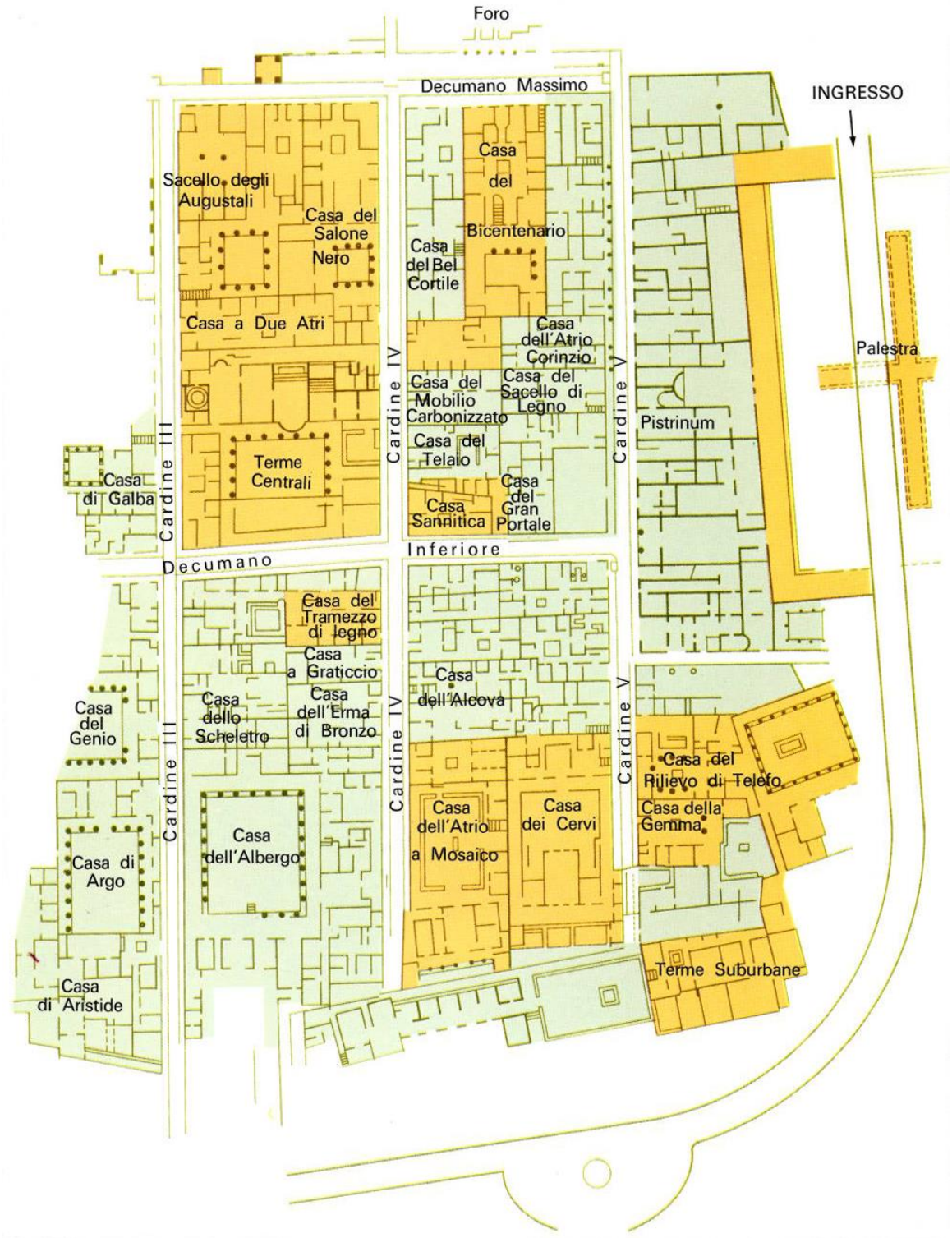

Şekil 4. 2 Kasım, 2014 [4]

1689’da Pompei’ye ait mermer parçaları keşfine dayanarak Mimar Francesco Pichetti, Gaius Pompeus Magnus Villası'nı bulduğunu iddia etmiştir. Bilim insanıı Francesco Bianchini, Pichetti'ye gerçekte Pompei'yi keşfettiğini bildirmiştir. 1693’te ilk arkeolog Giuseppe Macrini, açığa çıkartılan fresk parçaları ile Bianchini'nin hipotezini onaylamıştır. Macrini bulgular ile ilgili bilgileri 1699’da De Vesuvio adlı kitabında yayınlamıştır.

4.1.2 18. Yüzyıl Kazıları

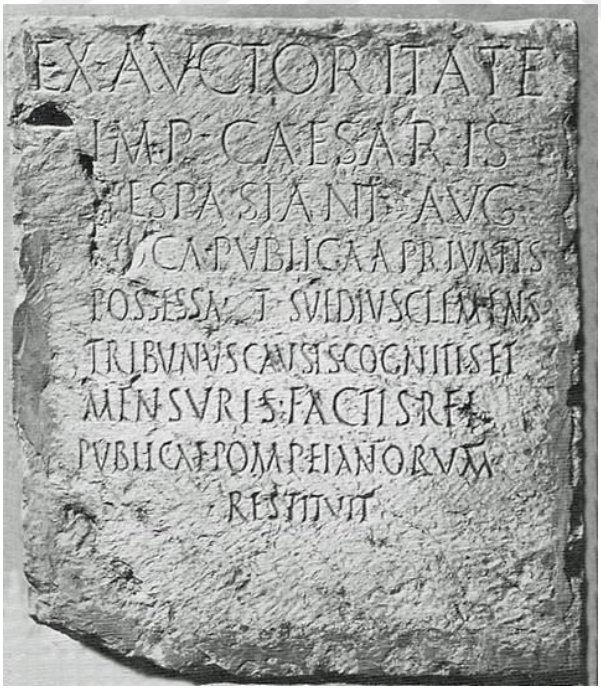
İlk kazı çalışmaları 1709’da Pompei Kenti’ne komşu olan Herculaneum’da başlamıştır (Şekil 4.3). Dolayısı ile ilk arkeolojik restorasyon müdahaleleri 1700’lere tarihlenmektedir [53]. 1717-1768’de yaşamış olan Sanat Tarihçi ve Arkeolog Johann Joachim Winckelmann’ın yazıları ile Pompei ve Herculaneum tanıtılmıştır. Böylece bu arkeolojik alanlar bilim insanlarının yaptığı ‘Grand Tour’ gezi rotalarına alınmıştır [33], [3].

Şekil 4. 3 Herculaneum Kenti planı [48]

1734'te III. Charles, Napoli tahtına geçmiş ve Herculaneum'daki kazıların ilerletilmesini emretmiştir [3]. 1738'de Herculaneum mutlak olarak tanımlanmıştır. Herculaneum ve Pompei Kazıları, 1738 ve 1748'de sistematik olarak yürütülmüştür. Kazı çalışmaları ve müdahaleler, Napoli'de, arkelolojik restorasyonun problemi haline gelmiştir. 1748'de

Napoli Kralı III.Bourbon Charles, askeri mühendis olan **Roque Joachim de Alcubierre**'e, Civitas Tepesi'nde kazı ve keşif çalışmaları yaptırmıştır. Alcubierre Dönemi'nde çoğunlukla Herculaneum'da çalışılmıştır [33]. Bozulmaya uğramış olan binalar, kazı esnasında tanıtılmaya başlanmıştır. Böylece Pompei, kazılar sayesinde 1748'de gün ışığına çıkmıştır. 1748-1860 yıllarında gerçekleştirilen kazı çalışmaları 'Bourbon Kazıları' şeklinde adlandırılmaktadır [42]. Kazılar, Carlo di Bourbone tarafından finanse edilmiştir. Kraliyet koleksiyonunu zenginleştirme amaçlı olarak aranmış olan Pompei kalıntıları, kraliyet kutlamalarında ünlüler ve soylulara sergilenmiştir [22]. Hayranlık uyandıran objelere ulaşmak keşfin öncelikli amacı olmuş, araştırma nesnesinde belirgin bir tasarım ya da zenginlik aranmıştır. Böyle hatalı yaklaşımlar söz konusu olsa da, kazılar sayesinde birçok yapı keşfedilmiştir. Bourbon Kazı'larında Cicero Villası ortaya çıkarılmıştır [23], [28]. Cicero Villası'ndaki Dioscurlar Mozaiği ve villaya ait duvar resimleri Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde bulunmaktadır [43]. Bourbon kazılarından çıkan toprakla, şehrin güney tarafı, Nocera Kapısı ve Nekropolü doldurulmuştur. Daha sonra bu alanlar Pompei-Salerno karayolu için tekrar düzenlenmiştir.

Şekil 4. 4 Mermer kitabe [4]

1750'de **Karl Jakob Weber** kazı ekibine katılmıştır. Bulguların ilk ciddi belgeleme çalışmaları başlatılmıştır. Weber, kazıların bölgesel ve sistemli olarak yapılması gereklilini savunmuştur [33]. Julia Felix'in Praedia'sı (Julia Felix'in Arsaları) 1755'te

ortaya çıkarılmıştır. Bu arsalarda nişlerle süslenmiş bahçe keşfedilmiştir [7]. 1755'te anfitiyatro meydanının kuzeyinde vahşi hayvanların barındırıldığı kare bir bina kısmen keşfedilmiştir. Bu bina tekrar doldurulularak örtülmüştür [28]. 1763'te üzerinde 'REI PUBLICAE POMPEIANORUM' (Pompeililerin devleti) yazılı bir kitabe bulunmuş ve Pompei kesin olarak tanımlanmıştır (Şekil 4.4), [15]. Yine, 1763'ten itibaren taşınabilir tarihi eserler, altın ve gümüşler konserve edilmiş ve eserler segilenmiştir.

18.yy.'da şehrin kimliği henüz tanımlanmamış iken, şehirde görülebilen tek boşluk anfitiyatro boşluğu olmuştur. Bu yüzden buraya kase anlamına gelen 'La Scodella' denilmiştir [23].

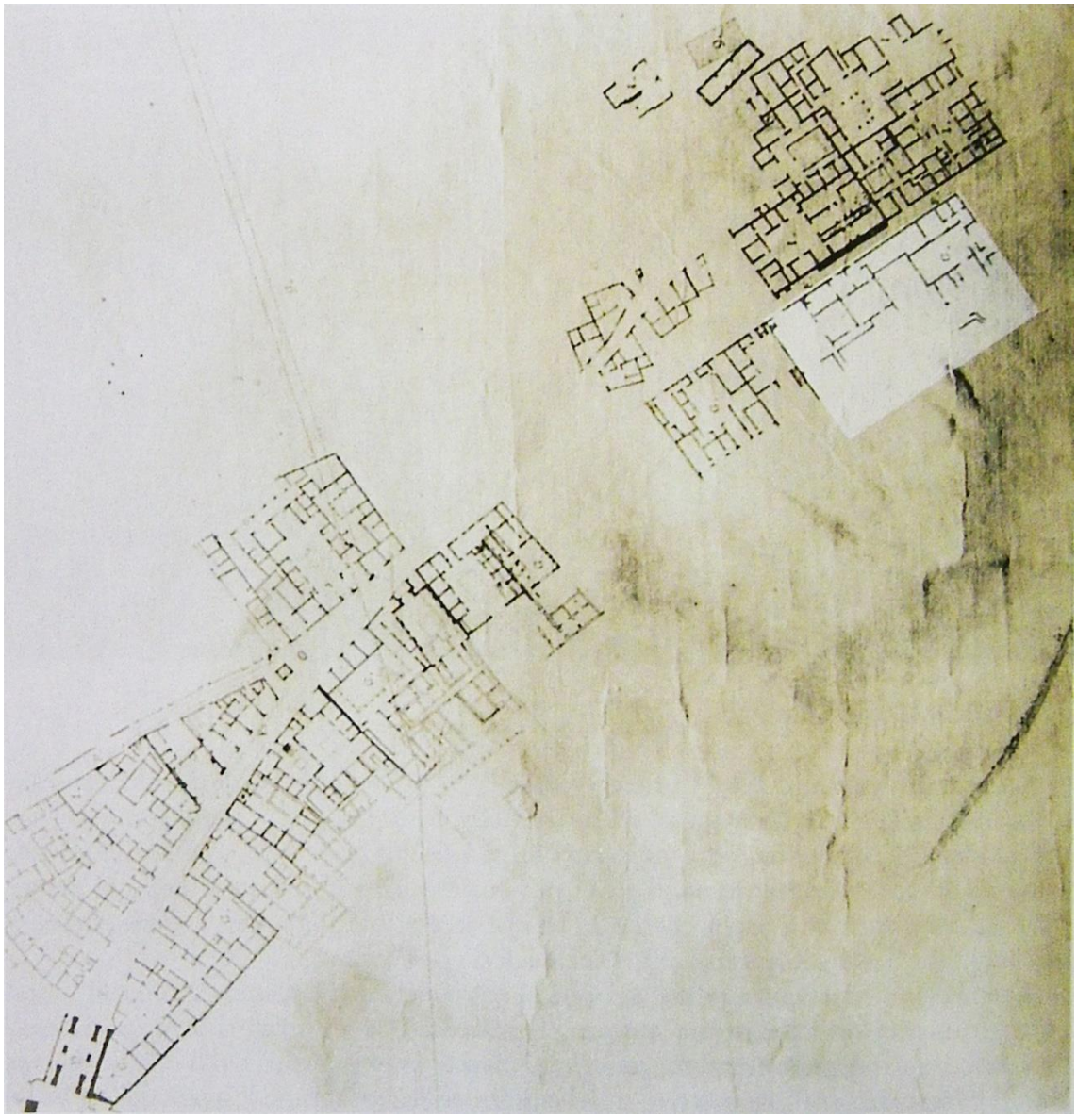
4.1.2.1 1764-1804 - Francesco La Vega

Francesco La Vega, Alcubierre'nin asistanı olarak 1764'te Weber'in yerine atanmıştır. La Vega yönetiminde gerçekleştirilen yapısal kazı çalışmaları neticesinde şehrin bazı bölümleri ziyaret edilmeye elverişli hale getirilmiştir. 1763-1838'de yapılan kazılarda Herculaneum Kapısı Nekropolü [23], [3] ve 1764'te Odeion gün ışığına çıkarılmıştır. 1764-1766'da İsis Tapınağı'nın zengin heykelleri, sıva üzerine yapılmış IV. Stil'deki duvar resimleri ve stuko sıvaları keşfedilmiştir (Şekil 4.5-6). Mısır Dünyası'nın gizemleri ile tasarlanan dekorasyonların Pompei'de bulunması hayret verici olmuştur. İsis Tapınağı'na ait bulgular günümüzde Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir [22], [33], [43].

Şekil 4. 5 Disegno di J.L. Desprez, il Tempio di Iside,1777 (ahşap koruyucu çatı) [54]

1771-1774 yılı kazılarında Diomedes Villası ortaya çıkarılmıştır [33]. Enteresan bir biçimde Diomedes Villası'nda, 1356'ya ait sestertius denilen bir tomar Roma sikkesi keşfedilmiştir [35]. Villada gümüş anahtar taşıyan ve altın yüzük takan iki ceset ile birlikte dumandan boğulmuş on sekiz adet kadın ve erkek cesetleri bulunmuştur. 1789'da şehrin güneyinde yürütülen kazılarda Büyük Tiyatro, Odeion ve Üçgen Forum sahası tümü ile açığa çıkartılmıştır. 1770-1771 ve 1777'de Cerrah Evi kazılmıştır [3]. 1777 La Vega Dönemi'nde, Cerrah Evi'nde keşfedilen duvar resimleri ve mozaiklerin korunması amacı ile J.L.Despiez tarafından ahşap çatı tasarlanmıştır [54].

Şekil 4. 6 Pianta F.e P. La Vega 1787-1809 (MANN Archivio Disegni inv. 2615) [51]

Francesco La Vega yönetimi altında yapılan ilk çalışmalar, 1780'in sonuna kadar İspanyol Asker-Mühendis Raque Joachim D'Alcubierre'nin emri altında

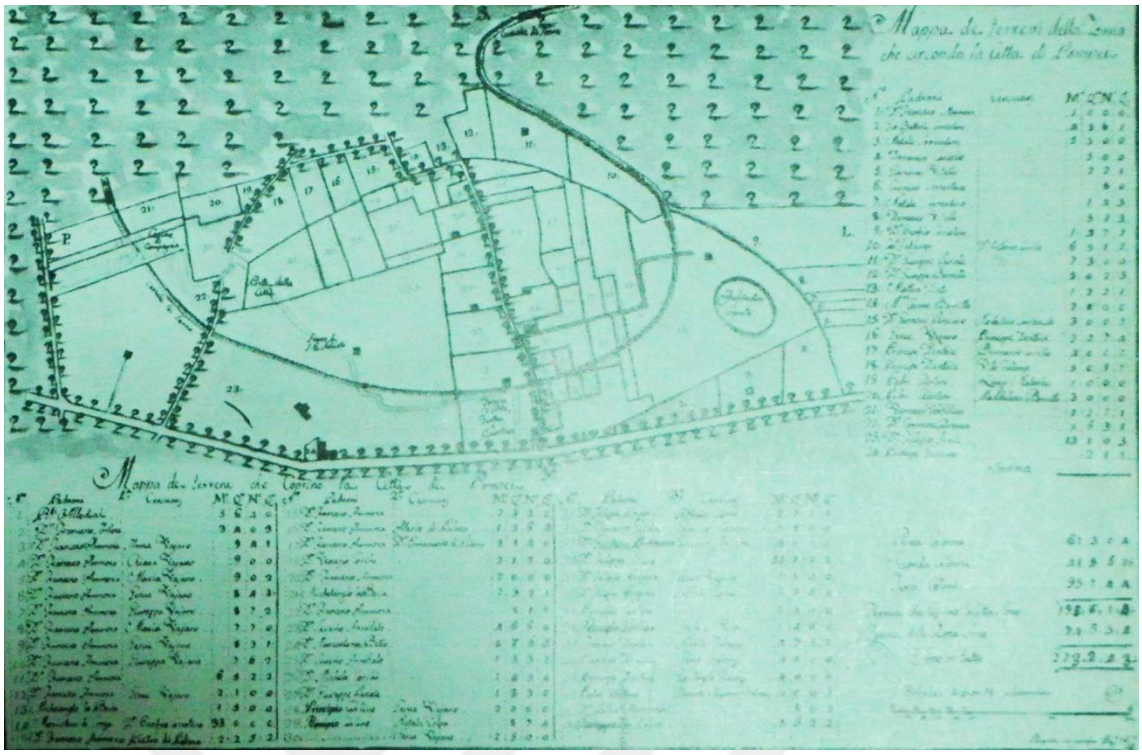
gerçekleştirilmiştir(Şekil 4.6). 1780'de Alcubierre hayatını kaybetmiştir. 1798-99'da Napoli, Fransa'ya karşı İkinci Koalisyon'a katılmış ve yenilmiştir. IV. Kral Ferdinand Sicilya'ya kaçmış, 1799'da Napoli'de Parthenopean Cumhuriyeti kurulmuştur. Cumhuriyet, 1806'dan sonra tekrar krallığa dönüştürülmüştür [15].

4.1.3 19. Yüzyıl Kazıları

Bu süreçte kazılar hazine envanteri bulma amaçlı olarak yapılmıştır. Villalar 19.yy.'ın son on yılı ve 20.yy.'da yağmalamaya maruz kalmıştır. Pisanella Villası'nın gümüş hazinesi Louvre Müzesi'nde yer almaktadır. Boscoreale'deki Fannius Synistor Villası'nın resimleri New York Metropolitan Müzesi, Amsterdam'daki Allard Pierson, Belçika'daki Mariemont Müzesi ve Louvre Müzesi'ne dağılmış durumdadır. Küçük bir kısmı Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde kalmıştır [23].

4.1.3.1 1806-1825 - Antonio Bonucci - Michele Arditi

1806'da Napoli yönetimi, Napoleon Bonaparte'a devrolmuş ve Napoleon'un kardeşi Joseph, Kral ilan edilmiştir (Şekil 4.7). Napoleon zamanından itibaren kazılar, Pompei kent alanları ve surların sınırında yapılmıştır [23]. 1808'de Joachim Murat ve Napoleon'un kız kardeşi Caroline Bonaparte, Joseph'in yerine kral ve kraliçe olarak tahta geçmişlerdir [15]. Pompei keşif çalışmaları kraliyet gözetimi altında gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar, Joachim Murat'ın eşi Caroline Bonaparte tarafından Consolare Caddesi'nin yakınına surların dışına kadar ilerletilmiştir. Anfitiyatro ve Basilica'da araştırmalar yapılmıştır. 1809-11'de Mimar **Charles-François Mazois** kraliçenin de teşviki ile Pompei gravür ve çizimlerinin ilk serisini kayıt altına almıştır. Çalışmalar, Mazois'nın, Pompei mimari ve şehir planlaması hakkında hazırladığı Les Ruines de Pompei adlı yayında yer almıştır. Mazois'nın hala basılmamış çizimleri mevcuttur. Kraliyet, 1815'te La Vega'nın vefatından sonra, kazıların ilerlemesini istemiş **Bonucci ve Michele Arditi** kazı başkanlığı için görevlendirilmiştir [33]. Napoleon Dönemi 1815 - 1838 arasında, Michele Arditi, kazı başkanlığı yapmıştır. Mimar **Antonio Bonucci**, 1806 - 1825 arasında yöneticilik yapmış, La Vega Projesi ışığında kazı uygulamaları gerçekleştirilmiştir [22], [33].

Şekil 4. 7 Pompei'nin kamulaştırılması için yapılan kadastro haritası 1807 [45]

Antonio Bonucci denetiminde 1812'de Forum kazısı başlamış, Forum ve ona ait binalar ortaya çıkarılmıştır. Basilica'nın keşfi ise 1812-1813'te gerçekleştirilmiştir. Kentin ekonomik, sosyal ve siyasi hayatının kalbi olan bu yapıların gün ışığına çıkışı, Pompei'nin uzantıları hakkında bilgi veren şehir duvarlarının keşfi ile aynı yıllara tarihlenmektedir.

1814'te IV. Ferdinand Napoleon, yenilgisinin ardından tıpkı İki Sicilya Kralı[1] I.Ferdinand gibi Napoli'ye geri dönmüştür. Napoli Krallığı yıkılıp, Bourbon IV. Ferdinand Napoli'ye döndükten sonra Pompei konut ve anıtsal alanlarının ziyaret edilebilmesi sağlanmıştır.

Mimar **Nicola d'Apuzzo** 1825-1828'de yöneticilik yapmıştır. Bourbon Restorasyon ve kazıları bu yıllarda gerileme sürecine girmiştir. II.Bourbon Dönemi'nin (1815-1860) en görkemli evlerinden biri olarak görülen Dioscurlar Evi 1828-1829 kazılarında ortaya çıkarılmıştır [3]. 1824-1825'te kuzeyde yapılan kazı çalışmalarında, Forum Hamamları,

[1]İki Sicilya Krallığı, 1811'den 1861'e İtalyan Birliği'nin sağlanmasına dek hüküm sürmüş, Sicilya ve Napoli Krallıklarının birleşmesiyle oluşmuştur.

Tragedia Şairi Evi açığa çıkarılmıştır. Ev, 1834'te yayınlanan E. Bulwer-Lytton yazarlığındaki Pompei'nin Son Günleri adlı romanda betimlenmiştir [28]. 1830-1832'de seçkinlerin yaşadığı Mercurius Caddesi'ndeki konut alanları keşfedilmiştir. 1830'da ortaya çıkarılan Faun Evi'nde, Büyük İskender'in savaş zaferinin betimlendiği zengin mozaik kompozisyonu keşfedilmiştir. Bu dönemde, şantiye organizasyonu ve kazı şartlarında değişiklikler yapılmış, kazılarda yapısal yaklaşımlar izlenmiştir. Mimar **Carlo Bonucci** 1827-1837'de Herculaneum'da yöneticilik yapmıştır. Bu dönemdeki kazılarda şehrir yollarının ve kentsel gelişiminin izlenebilirliğini sağlanmıştır. 1844'ten sonra müze başkanı olan Bonucci Dönemi'nde 1849'a dek kazı çalışmaları durmuştur [33].

Mimar **Pietro Bianchi** 1837-1848'de yöneticilik yapmıştır (Şekil 4.8). **Francesco Maria Avellino** 1839-1850'de müze başkanlığı ve arkeolojik uygulamalar yöneticiliği görevlerini yürütmüştür. Mimar **Giuseppe Settembre** 1849-1851 yıllarında yöneticilik yapmıştır. **Sangiorgio Spinelli** 1850-1863'te kazı başkanı olmuştur. Mimar **Guglielmo Bechi** 1851-1852'de ve Mimar **Gaetano Genovese** 1852-1860'ta yöneticilik yapmıştır.

Liman Kapısı'nın doğusunda 1861'de Pompei Antiquarium'u kurulmuştur. Yapı, II.Dünya Savaşı'nda yıkılmış 1948'de yeniden yapılmıştır. Pompei hazinelerinin yer aldığı bu yapıda heykeller, IV. Stil'de duvar resimleri, Samnit öncesi evlerde keşfedilmiş olan eserler yer almaktadır. Sarno Vadisi'ne ait M.Ö. 4. ve 8.yy. Demir Çağı'na tarihlenen materyaller, Apollon Tapınağı'nda bulunan bucchero ve seramik kalıntıları Pompei Antiquariumu'nda saklanmaktadır [48].

1878-1880'de kazılmaya başlanmış olan Bölge IX, insula 8'de yer alan 'İnsula Centenario' 1999-2005'te Bologna Üniversitesi ve Soprintendenza Archeologica di Pompei işbirliği ile incelenmiştir. İki atrium ve bir peristilin incelendiği araştırmalarda fizikçiler, kimyagerler, rölöve ölçümleri yapan haritacılar, jeologlar, statik uzmanları ve bilgisayar mühendisleri ile çalışılmıştır. Yüzden fazla kişinin katıldığı çalışmada sanal rekonstrüksiyonlar ve analiz çalışmaları yapılmış, elde edilen çalışmalar yayınlanmıştır [51].

Şekil 4. 8 1825 Kazı haritası [44]

4.1.3.2 1863 – 1875 Arkeolog Giuseppe Fiorelli

1860'da Napoli, Giuseppe Garibaldi tarafından İtalya Krallığı ile birleştirilmiştir [15]. Napoli Sicilyası'nda görev yapan Garibaldi, Fransız yazar **Alexandre Dumas**'ı, kısa bir süre için, müze başkanı ve arkeolojik uygulamalar müdürü olarak atamıştır [33].

1863'te Napolitan Arkeolog Giuseppe Fiorelli Kazı başkanı olmuştur. Fiorelli ile uygulama yöntemleri, geçmişle kıyasla kökten bir değişikliğe uğramıştır. Arkeolog Fiorelli daha önceki kazılarda amaçlanan hazine ve müzelere konulacak değerli eşya aranması yöntemine son vermiştir. Fiorelli sürecinde gerçekleşen 1863 İtalya Krallığı'nın doğuşu [15], kazı tarihi için dönüm noktası olmuştur [33].

Bölge VII'de kazı çalışmaları tamamlanmıştır. Vezüv Caddesi ile Stabia Kapısı arasındaki Stabiana Caddesi'ne sınırdaş olan tüm adalar, kapı yakınlarında yer alan binalar, yollar ve Stabia Liman'ı ortaya çıkarılmıştır. Genelev ve V, 1, 26'daki Caecilius Jucundus Evi ve Fırını'nda araştırmalar yapılmıştır [33].

Uygulamalara yeni bir bakış açısı getiren Fiorelli ile kazılan binaların özgün görünüşü ve resimsel içerikleri korunmuştur. Önceki müdahalelerin aksine, ev dekorasyonları

bulunduğu şekli ile yerinde bırakılmıştır. Stuko, mozaik ve resimlerin restorasyon uygulamaları ile duvar konsolidasyonları yapılmıştır. Yapılar çatılarla koruma altına alınmıştır. Fiorelli yönetiminde Vettii Evi, Nozze d'Argento Evi, Amorini Dorati Evi, Lucrezio Frontone Evi restorasyonları yapılmıştır. Çeşme, peristil ve bahçelerde çatı müdahaleleri yapılmıştır [54]. Sağlamlaştırma ve koruma çalışmaları yapılarak, alanın restorasyon problemleri çözülmeye çalışılmıştır. Fiorelli, 1875'e kadar kazı yöneticiliğini üstlenmiştir. Fiorelli'nin çalışma metotları şu şekilde sınıflandırılabilinir;

- Üst Kottan Alta Doğru Kazı Yöntemi

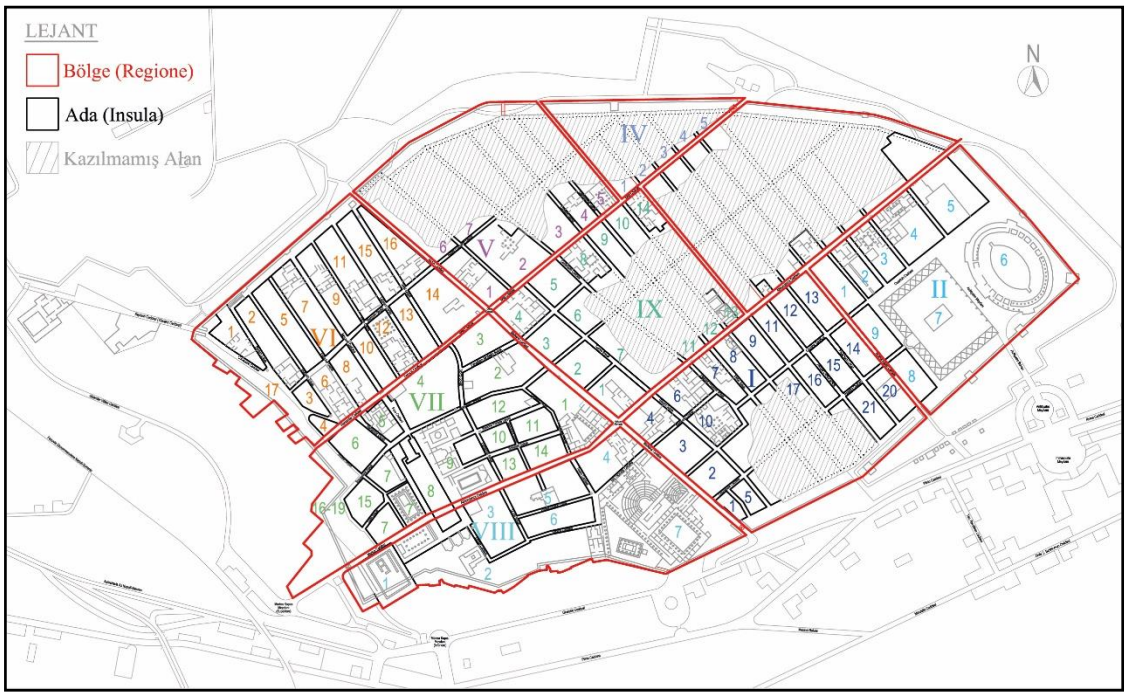
Bu yenilikçi çalışmalarda kazılar şehrin en üst kotundaki homojen tabakalardan başlatılmıştır. Çatı kotundan aşağıya doğru katmanlar halinde uygulanmıştır. Kazıda keşfedilen mimari değerler dikkatli bir biçimde açığa çıkarılmıştır. Arkeolojik yöntemler ile kazılan alan, stratigrafik olarak incelenmiştir. Önceden alt katmandan başlanarak yapılan kazı çalışmaları ile harekete geçen kütleler ve çökmeler engellenmiştir. Devrim olarak nitelendirilen bu metot satesinde, kentten edinilen veriler kayba uğramadan geri kazanılmıştır (Şekil 4.9).

Şekil 4. 9 1863 kazı çalışmaları [33]

• Şehri Bölgelendirme

1858'de G. Fiorelli tarafından, yapılan topografik düzenleme ile şehir, bölge anlamındaki regio ve yapı adası anlamındaki insulalara ayrılmıştır. Bu çalışma, Pompei'de ziyaretçilerin güvenle takip edebileceği gezi rotasını gösteren şehir planına altlık olmuştur. Kazılan bölgeler arasında kalan yollar ve alanlar temizlenmiş ardından titizlikle belgelenmiştir. Kent dokuz bölgeye ayrılmış, her bölgedeki yapı adaları numaralandırılmıştır. Sokaklardaki tüm kapılara birer numara verilmiştir (Şekil4.10), [15]. Tez çalışmasında Pompei Antik Kenti'ndeki yapıların konumu, Fiorelli'nin yöntemi ile gösterilmiştir.[1]

Şekil 4. 10 Pompei bölge ve adalarının numaraları

Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde bulunan 1:100 ölçekli Pompei maketi, son yüzyılın kazı durumunu göstermektedir (Şekil 4.11). 8m.x5m. olan maket 1861-1864'te Felice Padiglioni tarafından yapılmıştır. Makette anfitiyatro, occidentalis (batı) insulası, Bölge VIII, insula 2 yer almamıştır. Maket zemini plywood, binalar mantardan yapılmıştır [23], [43]. Tascone tarafından Giuseppe Fiorelli önderliğinde 1870 ve 1885'te, gün

[1]Tüm yayınlarda kullanıldığı hali ile yapıların Bölge (Regio), Ada (İnsula) ve Kapı Numaraları parantez içinde şu şekilde (B, A, KN) kısaltılmıştır.

geçtikçe güncellenip, yeni sürümleri yapılan Pompei'nin konum planı oluşturulmuştur [53].

Şekil 4. 11 Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi, Fiorelli maketi, 2014 [4]

- Alçı Dökme

Arkeolog Giuseppe Fiorelli nesnelerin oluşturduğu boşluklara alçı dökme tekniğini geliştirmiştir. Küllerin işaret ettiği oyuklara alçı dökerek, vücut, obje ve bitki şekillerini tıpkı parmakizi alır gibi çözümlemiştir (Şekil 4.12), [15], [33].

(a) (b)

Şekil 4. 12 Marcus Fabius Rufus Evi (a) insan figürü, (b) köpek Figürü [37]

Kalıptan şekil çıkarma yöntemi ilk kez 1863'te uygulanmıştır. Fiorelli, Vezüv patlamasında ölenlerin beden izlerine sıvı alçı dökerek şekillerini çıkartmıştır. Bu yöntem sayesinde ayrıca hayvan vücutları, malzemesi ahşap olan pencere, kapı, mobilya ve ağaç gibi nesnelerin şekilleri çıkartılmıştır (Şekil 4. 13-14-15), [15].

(a) (b)

Şekil 4. 13 Gizemler Villası, (a) kapı (b) pencere [37]

(a) (b)

Şekil 4. 14 (a) Cerere Evi mobilyası, (b) Philippus Evi vestibulumundaki kutu, kasa ya da sandık [37]

(a) (b) (c)

Şekil 4. 15 (a) D. Octavius Quartio Evi kapısı, (b) Menandros Evi'ndeki büstler, (c)Boscoreale Regina Villası'ndaki ağaç [37]

- Belgeleme Çalışmaları ve Yayınlar

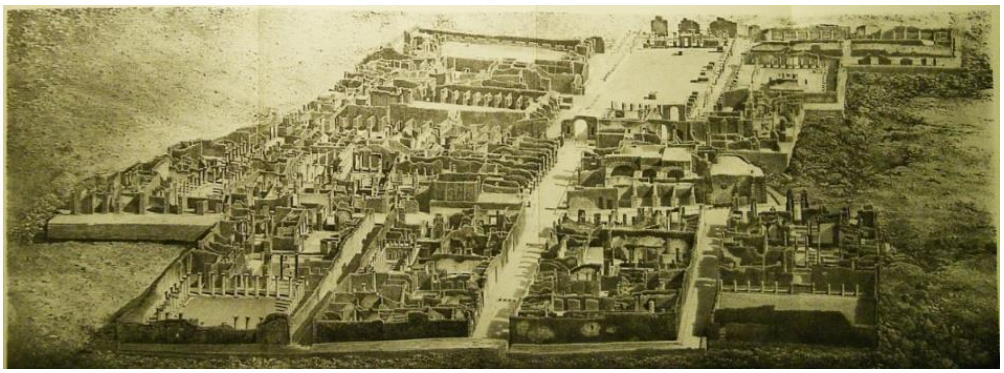
1860-64'te, Fiorelli'nin küratörlüğünü yürüttüğü 'Pompeianarum Antiquitatum Historia' adındaki yayın, geniş ve sistemli bir belgeleme çalışması olmuştur. 1748 - 1860 Bourbon kazılarıyla ilgili tüm belgelerin biraraya getirildiği çalışma, Napoli Şehir Arşivleri'nde korunmaktadır [53].

Bu dönemde, resimlerin ikonografik[1] belgelemesi, mozaik, obje ve yapı rölöveleri, gravürler, suluboya gibi geleneksel yöntemlerle eserlerin belgeleme çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca, fotoğrafla belgeleme yöntemi de kullanılmıştır [45].

4.1.3.3 1875 Michele Ruggero

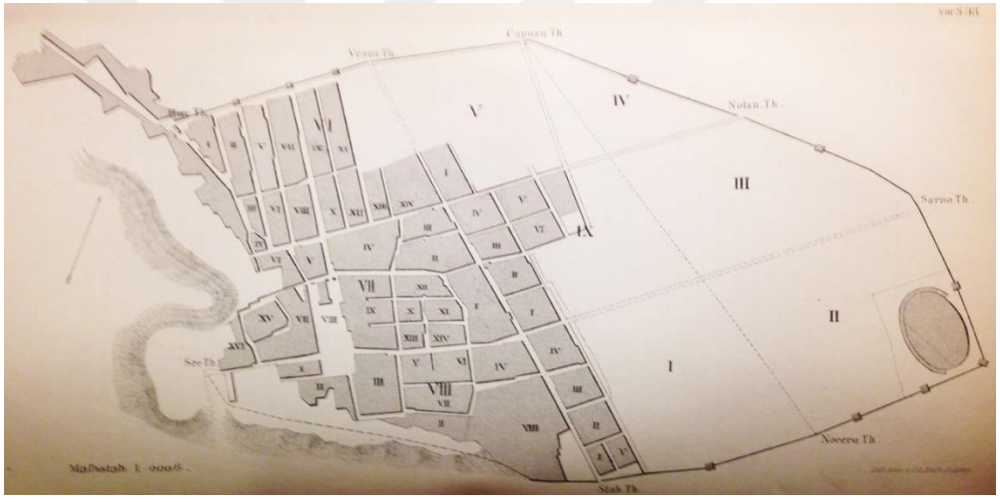
1864'ten itibaren kazı asistanlığını yapan mimar Michele Ruggero, Fiorelli'nin 1875'te, Kraliyetin Eski Eserler ve Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'ne geçişinden sonra, kazı başkanlığına atanmıştır. Ruggero, kazı çalışmaları ile birlikte restorasyon çalışmalarını da yürütmüştür [42], [33].

[1]Dini simgebilim.

Şekil 4. 16 Ansicht des modells eines Theiles der Stadt, (şehrin kısmi maketi) [55]

Bulguların belgenmesinde kullanılan yeni kazı yöntemleri sayesinde kazı tarihinin en aktif ve verimli süreçleri yaşanmıştır. 1875-76 yıllarında Cecilio Giocando Evi (L.Caecilius Jucundus Evi), 1877-78'de Merkez Hamam keşfedilmiştir [42]. 1878'de **Alman Duhn** ve **Jacobi** tarafından antik sahillerin tanımlanması amacı ile ilk araştırmalar yapılmıştır.

Şekil 4. 17 1882 kazı çalışmaları sonrası Pompei Kenti planı [55]

Michele Ruggero Dönemi 1979-80'de Centenario Evi keşfi gerçekleştirilmiştir. 1884-88-89'da, Ruggero'nun ön ayak olması ile Üçgen Forum içindeki Dorik Tapınak'ta kazı çalışmaları yapılmıştır. 1884'te Basilica, 1888'de Macellum'da kazılar gerçekleştirilmiş, 1875-1876'da Stabiana Caddesi insula 1'de, 1881-1887 arasında insula 1,3 ve 4'te kazı çalışmaları yürütülmüştür. 1986-87'de Nola Caddesi'ndeki, 1889'da Stabiana Caddesi'ndeki mezarlar ortaya çıkarılmıştır. 1883-1891'de Palestra'da, 1889'da Stabia Kapısı'nda kazı çalışmaları yapılmıştır. Fiorelli'nin şehircilik çalışmalarından sonra, kazılar Via di Nola boyunca kuzeydoğu kesimlerinde devam etmiştir. Bu alanda yer alan Nozze d'Argento Evi'nin 1891-93'teki kazısı

sırasında ‘sala corinzia’ denilen korent oecusu ve tetrastil atriumun rekonstrüksiyonu yapılmıştır. Bu evin girişi, 16 Dor düzenli kolonu ile Hellen Sarayları’nı andırmaktadır. Atriumu Tuscanium Stildir. Bir tarafı iki katlı olan Rodos tipi peristilli portikosu 62’de yıkılmıştır. Sütun başlıkları Nocera Tüftaşından yapılmıştır [23]. Ruggiero Dönemi’nde Bölge IX, insula 6’da yer alan mutfağın çatı kirişleri restore edilmiştir. Yer döşemelerinin in situ olarak konservasyonu gerçekleştirilmiştir [42].

Şekil 4. 18 1748-1882 kazı çalışmaları sonucu Pompei Kenti planı (Ergebnisse der Ausgrabungen voa 1748-1882) [47]

Şekil 4. 19 1870 kazı çalışmaları [7]

4.1.3.4 1893 Giulio De Petra

Giulio De Petra, 1893'te Ruggerio'nun yerine yöneticiliğe atanmıştır [33]. Petra'nın görevinin son aşamasında, 19.yüzyılın sonuna kadar, şehrir limanlarının yer aldığı kuzey kesimlerindeki Bölge V ve VI ortaya çıkartılmıştır. 1893-1894'te Boscoreale Villası kazılmıştır [28].

Vettii Evi'nde, 1894-95'te kazı ve acil müdahale çalışmaları yapılmıştır. Bu yıllardan 1930'a kadar çekilen yaklaşık 60 adet fotoğraf incelenerek kazı ve müdahale analizleri yapılmıştır. Fotoğraflar AFSAN (Archivio Fotografico Soprintendenza Archeologica di Napoli, Napoli Arkeoloji Denetme Kurumu Fotoğraf Arşivi); DAI (Deutsches Archaologisches Institut, Alman Arkeoloji Enstitüsü); ICR (Istituto Centrale per il Restauro, Restorasyon Merkez Enstitüsü); SAP (Soprintendenza Archeologica di Pompei, Pompei Arkeoloji Denetleme Kurumu)'ndan edinilerek derlenmiştir. 1900'de kapı dolguları alınmıştır. 1927 tarihli Vettii Evi peristiline ait fotoğraflar incelenmiştir. 1927 fotoğrafında viridariumdaki bitkilerin rekonstrüksiyonunun yapıldığı görünmektedir. Bu bitkiler listenlenmiştir. 1927 tarihli fotoğraflarda sütunlara arşitrav eklendiği ve peristil sütunlarındaki hasarların oluştuğu görünmektedir. 1943'teki II.Dünya Savaşı bombardımanında peristilin kuzeyindeki sütunlar hasar görmüştür. Sütun kaideleri tahrip olmuş ve gövdelerinde çatlaklar oluşmuştur. 1944'te bazı sütunlarda rekonstrüksiyon yapılmış, bazı sütunlar onarılmıştır. 1957'de peristilde betonarme çatı ve çimento müdahaleler yapılmıştır. Bu yılda atriuma betonarme çatı eklenmiştir. Çimento sütun başlıkları ve dolgular yapılmıştır. 1957'de duvar resimlerinin bakım ve basit onarımları yapılmıştır. Vettii Evi'nin ikinci katı restore edilmiştir [51].

1895'te Marcus Lucretius Fronto Evi (Marco Lucrezio Frontone Evi) keşfedilmiştir. Evde Silenius'un mermer heykelinin bulunduğu nişten mermer basamaklara su getirilmiş, oradan da kanala dökülmüştür [7]. De Petra Dönemi'nde, Gizemler Villası, Nozze d'Argento Evi atriumunda çalışmalar yapılmış, Nozze d'Argento Evi'nin çatısı restore edilmiştir. Bahçe araştırılmaları yapılmıştır. 1897'de Vezüv Kapısı kuzeyinde bir yazıt keşfedilmiştir [42].

4.1.4 20. Yüzyıl Kazıları

De Petra'nın gözden düşmesi neticesinde, **Ettore Pais**, 1901'de Napoli Müzesi müdürü ve Pompei Kazı yöneticisi olmuştur [53], [33]. Bölge V ve VI'da, Stabia Caddesi, Nola Caddesi, Vezüv Kapısı, Obellio Firmo Evi ve Ara Massima Evi'nde kazı çalışmaları yapılmıştır. 1905'te Amorini Dorati Evi kazıları tamamlanmıştır [42]. Ceii Evi'nin üst katı restore edilmiştir. 1952'de keşfedilen Deniz Kabuğundaki Venüs Evi'nin 1943'te gerçekleşen bombardımanında hasar gördüğü anlaşılmıştır [3].

4.1.4.1 1904-1910 Antonio Sogliano

1904'te Antonio Sogliano kazı yöneticisi olmuş, görev süresi boyunca birçok Pompei bahçesi canlandırılmıştır. Antonio Sogliano 1905'te kazı sorumluluğunu da üstlenmiştir [53]. Sogliano Dönemi'nde ayrıntılı bir eylem planı oluşturulmuş fakat bu plan tamamlanamamıştır. Bu süreçte, Alman Sanat Tarihçi-Arkeolog Mau ve Alman Mimar-Arkeolog Dörpfeld'in 1902-6'da örnekler ile tanımladıkları Roma öncesi dönem kalıntılarının keşfedilmesi amacı ile Pompei yeraltı kazıları gerçekleştirilmiştir [53]. Vezüv ve Nola Kapıları'nın dışında yer alan nekropol kazıları yapılmıştır. Herculaneum Kapısı dışındaki Mozaik Sütun Villası'nda (Villa delle Colonne a Mosaico) bulunan Samnit Mezarları'nın kazı çalışmaları yürütülmüştür [23]. M.Ö.2.yy.'a tarihlenen villanın tüf taşından sütun başlıkları bulunmaktadır. 1909-1910'da kısmen açığa çıkarılan Mozaik Sütun Villası 1929-1930'da tamamen keşfedilmiştir. Herculaneum Kapısı dışında mozaik konservasyon uygulamaları yapılmıştır. 1906'da De Petra yönetici olarak geri dönmüştür. Nozze d'Argento Evi oecusunda restorasyonlar, Amorini Dorati Evi perstilinde düzenlemeler, Bölge V'te yer alan Cenacolo Evi üst odasının[1] düzenlenerek belirginleştirilmesi, Sallust Evi kapısı, Diomedes Villası'nın banyosu ve Genelev'de restorasyon çalışmaları yapmıştır [42], [33].

4.1.4.2 1911 -1923 Vittorio Spinazzola

De Petra'nın ardından 1910'da Vittorio Spinazzola'nın yöneticilik dönemi başlamıştır. 1910-1923 arasında yapılan araştırmalar ileri teknikler kullanılarak yürütülmüştür.

[1]Üst kattaki bu odaya cenacolo denir.

Teknik resim yöntemlerinin kullanımı ile kazı belgeleme çalışmalarında sanatsal bir yaklaşım oluşmuştur. Bu yıllarda bulguların kurtarılması ve belgelenmesi amacı ile ayrıca fotoğrafçılık biliminden faydalanılmıştır. Uygulamalarda geleneksel sistemlere de yer verilmiştir. Araştırma ve uygulama çalışmaları düzenlenerek kazı günlüklerinde kayıt altına alınmıştır [33].

Pompei'de keşfedilmiş duvar resimleri bu döneme kadar tahrip olmuştur. Daha önceleri yapılan kazıların, yetersiz ve elverişsiz olması dolayısı ile binaların üst katlarınn oldukça zarar gördüğü kanıtlanmıştır.

Yanardağdan püsküren kütlelerin meydana getirdiği basınç etkisi sebebiyle yapı konstrüksiyonlarında çökme riski oluşmuştur. Dolayısı ile kazı, Fiorelli Dönemi'nde başlatılan metot ile üst katmanlardan alt katmanlara doğru ilerlemiştir. Abbondanza Caddesi'nde Anfitiyatroyu, şehrin merkezi ile birleştirme amaçlı olarak kazı çalışmaları yapılmıştır. Spinazzola'nın cadde kazıları esnasında karşılaştığı problemlerden biri bina cepheleri ve yapısal elemanlarının sağlamlaştırılması çözümlerine karar vermek olmuştur. Spinazzola Dönemi'nde bina çatıları, kapı, pencere gibi yapı elemanlarının rekonstrüksiyonları yapılmıştır. Spinazzola, politik nedenlerden dolayı 1923'te görevden alınmıştır [53].

Fullonica (Çamaşırhane) (I, 6,7); Vittorio Spinazzola yönetimi altında, 1911-1914'te kazılmış ve neredeyse tamamı restore edilmiştir [33]. Mekanların okunabilir hale getirilmesi amacı ile yürütülen çalışmalar tipolojik yapım kriterinlerine aykırı biçimde gerçekleştirilmiştir. Atrium ve bitişiğinde yer alan mekanların antik ahşap döşemeleri, demir putreller ile değiştirilmiş, teras döşemeleri yenilenmiştir (Şekil 4.20). Tankların bulunduğu alan ve mutfaktaki mertek üzerine tegula denilen düz kiremit kaplanarak tek eğimli çatı inşa edilmiştir [26]. 60'lardaki daha güncel restorasyonda eklenen betonarme lentolar sebebi ile yapı bozulmalara uğramıştur. Atrium döşemesinin kalınlığı, mutfağın korunması ve konservasyonunun yapılması amacı ile yaklaşık 10 cm. artırılmış ve mekanın üstü örtülmüştür [50].

Şekil 4. 20 Atrium, Mayıs 2010 [37]

Yapı, demir lentoların oksidasyonu ve çatlak olumları nedeni ile tahrip olmuştur. Ara katta, boşluk, yok olma, yüzeysel bozulmaları ve çatlaklar oluşmuştur. Resimlerde ayrışma ve şişmeler görülmektedir. Atriumun güney duvarı şişmiştir. Eski tricliniumun duvarında gözle görünür bozulmalar olmuştur [50].

Şekil 4. 21 Atriumun doğusundaki geniş oecus, Şubat 2010 [37]

Yapı ile ilgili restorasyon önerilerinde acil müdahale gerekliliği belirtilmiştir. Derinden ayrışmış olan duvar ve harç yerlerinin tespiti için termografik araştırma ve çalışmaların

yapılması tavsiye edilmiştir. Lentolardaki okside olmuş ve paslanmış demirlerin değiştirilmesi, mevcut döşemelerin yeni lamine ahşaplarla değiştirilmesi, asma kattaki çatı kiremitlerinin değiştirilmesi, impluvium-vascanın korunması için polikarbonat ön cam tasarlanması şeklinde uygulama kararları alınmıştır. Freskli duvarlar uygun levhalar yerleştirilerek korunmuştur. Bunların yanında, eski bahçe, antik devirdeki ağaç türlerine uygun şekilde restore edilmiştir.

Restorasyon çalışmalarında turistlere rehberlik edecek uygulamalar da hedeflenmiştir. Girişin yanındaki küçük odada kurulan bilgisayarlı donanımlar ile sanal rekonstrüksiyonlar tasarlanmıştır. Fullonica'daki çamaşırhanenin tarihi ve işlevi canlandırmalar ile tanıtılmıştır. Ziyaretçi akışını sağlayan polikarbonat paneller yapının değerli ve önemli noktalarına konulmuştur. Panellerde mekanların özellikleri, işlevleri ve konumları resimli olarak açıklanmıştır. Gezi rotası ve ahşap platformun soğuk renkli ışıklarla aydınlatılması ile üretim fıçılarının bulunduğu alan öne çıkarılmıştır. Çıkışta bakır ve demirden yapılmış ışıklı bir çerçeve ve turnikeler yer almıştır.

Kriptoportiko Evi (I 6, 2) ve Sacello Troia Evi (I 6, 4); Vittorio Spinazzola tarafından 1912-1914'te yürütülen sistematik kazı çalışmaları, Abbondanza Caddesi'nden Kriptoportiko'nun sonuna kadar stragrafik olarak ilerletilmiştir. Evin yaşam birimleri iki kısımda kazılarak aydınlığa kavuşturulmuştur (Şekil 4.22), [50], [33].

(a) (b)

Şekil 4. 22 Kriptoportiko Evi, Mayıs 2006 [53]

Ev restorasyonlarında amaç, strüktürel elemanlar ve dekorasyonlarda görülen bozulma olgularının durdurulması olmuştur. Evin duvar mozaikleri, kagir duvar taşıyıcıları ve dekorasyonları kısmi olarak bozulmaya uğramıştır. Projede, müdahale gereken kısımlarda mümkün oldukça değişim yapılmadan özgün parçaların onarım ve temizlikleri hedeflenmiştir.

Uygulama, antik strüktür ile ona ait hacim ve ölçü değerlerinin korunmasını, döşemelerin özgün yükseklik ve boyutları ile birlikte kurtarılmasını kapsamaktadır. Ayrıca, sit alanının müze olarak işlevlendirilmesi amaçlanmıştır [50].

Şekil 4. 23 Kriptoportiko Evi yaz locası, Mayıs 2006 [37]

Projenin ilk bölümünde, bozulma sürecine ivme katan problemlerin durdurulması ve yapının iyileştirilmesi amaçlanmıştır. Bir dönem yapılmış hatalı restorasyon müdahelelerinin kaldırılmasını içermektedir. Geleneksel olmayan ve özgünü ile uyumsuz malzeme ve teknolojilerin yapıdan uzaklaştırılması kararları alınmıştır. Çimento ve betonarme kullanımı sonucunda yapıda tuz kristalizastonu meydana gelmiş, takviye çubuklarında yoğun paslanma görülmüştür. Müdahale projesi ile risk faktörlerinin azaltılması hedeflemiştir. Yapının özgün statiği ile bağdaşan uygulamalar, uyumlu malzeme ve teknolojiler, tercih edilmiştir. Mekanik direncin artması ve bozulmanın durdurulması sağlanmıştır. Bu ilkeler ışığında yapı, ahşap malzeme ve antik harca benzer doğal harçlar kullanılarak restore edilmiştir. Uygulamalarda, antik duvarın bitişi capping yöntemi ile korunmuştur. Capping yöntemi ile atmosferik faktörlerin bozulma meydana getiren etkileri durdurulmuştur. Eve çatı strüktürünü oluşturan

taşıyıcı elemanlar yerleştirilmiştir [50].

Projede ayrıca kriptoportikonun çevre duvarına temas eden zemin toprağının kaldırılması yer almaktadır. Kazı çalışmalarına, sütunlara enine duvarlarla bağlantılı olan istinat duvarı dahil edilmiştir. Zemin dolgusunun konstrüksiyona yaptığı itkiyi etkisiz hale getirme amacı ile kurtarma kazısı yapılmıştır. Kazı esnasında ambulacrum içindeki tonoz sağlamlaştırılmıştır. Bununla birlikte, projede kriptoportikoda yer alan odanın beşik tonoz şeklindeki betonarme çatısının kaldırılması önerilmiştir. Tepe aydınlatmaları bulunan termal mekanlardaki betonarme çatıların değiştirilmesi ön görülmüştür.

(a) (b)

Şekil 4. 24 Sacello Troia Evi Atriumu ve Oda 5, Mart 2009 [37]

Projenin ikinci bölümü, ziyaretçiler için hazırlanmıştır. Tasarımda, didaktik müze, yürüyüş yolları ve anıt öğretisinin sağlandığı sergi panelleri yer almaktadır. Gezi platformları, freskli yüzey ve mozaiklerin görülebileceği biçimde, ziyaretçilerden mümkün olduğunca uzak tutularak yerleştirilmiştir. Platformlar, çelik çerçeve üzerine yapılan ahşap plakalardan oluşturulmuştur. Mozaik zemin dekorasyonlarının sunulacağı yerler şeffaf malzemeler ile kaplanmıştır. Kriptoportikonun doğu tarafında üst kata ulaşımı sağlayan antik merdiven restorasyonu ön görülmüştür. Çelik profil ile taşıtılan üst kottaki kediyolundan, termal mekanlar ve dekore edilmiş alanlar izlenebilmektedir. Böylelikle yoğun ziyaretçi katılımından doğabilecek olan hasarlar engellenmiştir [50].

Proje, video-ses ve aydınlatma tesisatı yapımını önermektedir. Gerekli güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması ve gece ziyaretlerinin yapılabilmesi için öneriler içermektedir.

Şekil 4. 25 Sacello Troia Evi, Oda 2 ve triclinum, Mart 2009 [37]

Kriptoportiko Evi ve Sacello Troia Evi müze fonksiyonu ile restore edilmiştir. Uygulamalarda bütünleyici konservasyon prensibi göz önünde tutulmuştur. El yapımı eserlerin çoğunlukla değersizleştirildiği güney bölgelerindeki diğer yapılarda gerçekleştirilen restorasyonların aksine bu iki evin restorasyon uygulamaları oldukça başarılı bulunmuştur. Buradaki diğer tarihi eserlerin restorasyonu ve değerlendirilmesi ile Pompei Arkeolojik Sit Alanı'ndaki turist akışının daha eşit dağılımı sağlanmıştır. Şehrin yüksek bölgelerinde ziyaretçi yoğunlaşması ile ortaya çıkan problematik kısmen giderilmiştir [50].

Şekil 4. 26 Kriptoportiko Evi ve Sacello Troia Evi çatı örtüsü [50]

Paquio Proculo Evi (I, 7, 1); Vittorio Spinazzola tarafından, ev peristilinin güney kanadı 1910-1923'te gün ışığına çıkarılmıştır. 1924 ve 1926 yıllarında, Amedeo Maiuri yönetiminde yürütülen Abbondanza Caddesi ve Anfitiyatro arasındaki kazılar esnasında ev tamamı ile açığa çıkarılmıştır. Soprintendenza Archeologica di Pompei[1] arşivinde Paquio Proculo Evi'ne ait dokümanlar yer almaktadır. Burada ayrıca Vezüv Volkanı'nın patlaması sırasında yapıların tamamlanamamasından doğan problemler ile ilgili çalışmalar ve detaylı konservasyon analizleri mevcuttur [50], [33].

Paquio Proculo Evi'nde 1923'ten 40'ların sonuna kadar gerçekleştirilen restorasyonlarda betonarme müdaheleler yapılmıştır (Şekil 4.27). Hasarları ciddi şekilde ilerlemiş durumda olduğu için bu yapı, 1980'de yaşanan depremden sonra, güvenlik riski sebebiyle halka kapatılmıştır. Bu tip durumlar, restorasyon ilkeleri ile uyuşmayan tüm uygulamalarda görülmektedir. Özgününde ahşap olan lento ve arşitravlar, demir kiriş ve betonarme ile tekrar yapılmıştır. Ayrıca, uygunsuz malzemelerle yapılan çatı rekonstrüksiyonu için yapı duvarlarının yükseltilmesi gerekmiştir. Modern dönem müdahalelerinde yapıya yüklenen ağırlıklar sebebi ile duvar taşları düşmüş, çeşitli yerlerde çökme ve kırılmalar oluşmuştur. Sıvada oluşan kohezyon (yapışma) eksikliği sonucunda ayrışma, kopma ve çatlaklar meydana gelmiştir. Yürütülen uygulamalar, seçilen malzeme ve konstrüksiyon tasarımlarını gösteren projeler ve yazılı çalışmaların yoksunluğu dolayısı ile çeşitli çevrelerce kınanmıştır.

Restorasyonlardan on yıllar sonra Pompei evlerinde kullanılan yeni teknoloji ve yapı malzemelerinin Roma kagir strüktürü ile uyumsuzluk yarattığı kanıtlanmıştır. Yeni tekniklerin gelişigüzel kullanımı sonucu yapıların hatalı restorasyon uygulamalarına maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Bu kısa ömürlü müdahaleler sonucunda, antik üretim atölyelerinde statik davranış değişimleri izlenmiştir. Bu mekanlarda üretilmiş olan el yapımı eserler bozulmaya uğramıştır. Freskler ciddi biçimde hasar görmüştür. Duvarlar dekohezyona uğrayarak ayrışmıştır. Benzer şekilde mozaik döşemelerde de ayrışma olmuştur. Isının sıklıkla değişimi, havadaki nem ve temas ettiği yüzeylerdeki suyu emen higroskopik tuz kontrolü eksikliğinden doğan sorunlar nedeni ile döşemeler ufalanıp, dökülmüştür. Döşemeden sızan ve yer yer damlayan yağmur suyu, Augustus Dönemi'nde yapılmış narin mozaiklerin üzerinde çamurlu su birikintisi oluşturmuştur.

[1]Pompei Arkeolojik Koruma ve Denetleme Merkezi anlamına gelmektedir.

Mozaiklerde yer alan kireçtaşı tesseraların ayrışmasına neden olmuştur.

Şekil 4. 27 Güney portiko kazısı ve çatı strüktürü için sütunlar üstündeki lentoların yerleştirilmesi (26 Temmuz 1923) [37]

Doğal bitki örtüsü ve yabani otların ayıklama ve temizleme işlemleri yapılmadığı için özgün bahçe mimarisi görünmez hale gelmiştir.

Mimari planlar filolojik (dilbilim) çalışmalar ışığında oluşturulmuş, mekânsal okunurluk ve anlaşılırlık sağlanmıştır. Çalışmalar sonucunda evin üzerini örten çatı kaplamasının ilk bulunduğu yerden başka yere taşındığı tespit edilmiştir. Mekan 3'ün özgün halinde ‘atrium compluviatum’ çatı olduğu saptanmıştır. Mekan 6 ve 8'in döşemeleri özgün ara kat döşeme yüksekliklerinde yapılırken, karşısındaki odaların döşemeleri çatı döşeme yüksekliğinde yapılmıştır. Betonarme ve demir lento kullanımlarında, diğer restorasyonlardan analoji yapılarak benzer müdahalelerde bulunulmuştur.

Restorasyon çalışmalarında, duvar dekorasyonu ve mozaiklerin korunması sağlanmıştır. Kagir elemanlar, duvarlar ve fresklerde konsolidasyon çalışmaları yapılmıştır. Peristildeki fresklerin korunması amaçlı olarak, duvarlarda bütünlemeler yapılmıştır. Atriumun sonundaki vestibulumdan, tablinum ve kolonatlı salona dek uzanan (n.2,3,6,8) ve kesintisiz bir halı gibi görünen mozaiklerde konservasyonlar yapılmıştır. Gezi platformu konstrüksiyonunda modüler çelik taşıyıcı ve çok katmanlı

emniyet camı kullanılmıştır. Özgün yer döşemesinin korunması için yeni strüktür ile temas eden noktalara neopren malzeme yerleştirilmiştir. Sürtünme ve aşınma oluşturarak özgün yüzeye gelebilecek zararların önlenmesi amacı ile taşıyıcı ayaklar döşemenin değerli noktalarına konulmamıştır. Yapılan gezi platformu vasıtasıyla ziyaretçiler, cubiculumdan kuzey doğu atriuma oradan sütunlu atrium tuscanium ve son olarak viridariumdan çeşmelerin yer aldığı peristile ulaştırılmıştır.

Mevcut koşullar, mozaik desenleri çoğu yerde anlaşılamaz hale getirmiştir. Bu amaçla Oecus 18'in yer döşemesinde müdahaleler yapılmıştır. Merkezinde, maske ve kollu friz ile tasarlanmış olan ve son derece değerli bulunan çok renkli (polykromi) mozaik, yoğun hasara uğramıştır. Kabuklanmanın yüzeyden uzaklaştırılması için, mekanik yöntem ve uygun kimyasal bileşikler kullanılarak temizlik işlemleri yapılmıştır. Daha sonra, kayıp parçaların olduğu boşluklar, beyaz iri kum ile bütünlenmiştir. Mekana erişim ışıklandırma ve ayırıcı direklerin kullanımı ile engellenmiş, sonraki mekan triclinium 16'ya serbest geçiş sağlanmıştır. Evin diğer mekanlarındaki yer döşemeleri kakma örgü yöntemiyle yapılmıştır. Zeminin kaplama seviyesine kadar yükseltilmesi önerilmiştir.

Bahçe restorasyonu buradaki iki adet çeşme haznesi ve sütunların düzenlenmesi müdahalelerini içermiştir. Bahçede yer alan su kanalının restore edilmesi ve bahçeye Pompei'de yetiştirilmiş tipik ürünlerin dikilmesi önerilmiştir.

Proje çalışmasında anıtların halka kapatılıp boş birer kutuya dönüşmesinin engellenmesi amacı ile gezi rotası önerileri geliştirilmiştir. Bu alanlar düzenlerek turist odağı haline getirilmiş, böylece Forum'da oluşan kalabalığı çeken cazip bir alternatif oluşturulmuştur. Düzenlemelerde, arkeolojik verilerin yer almadığı Salon No.15'te film oynatımı ve Oda No.17'de multimedya danışma üniteleri kurulumu yapılmıştır.

Ziyaretçi rotası, antik kriptoportikodan başlamış buradan mutfak anlamına gelen culinaya geçilmiştir. Culinanın aşağısından Sullan Balneumu'na (balnea, banyo, küçük hamam [5]) ulaşılmış ve rota kiler (cellai) olarak kullanılan galeriye dek uzatılmıştır. Gezi rotası, Köle Hapishanesi'nde son bulmuş ve galeriden çıkmak için eve bağlanan özel sokak kullanılmıştır. Bilgi panellerinin yerleştirilmesi, ev ve bahçede bulunan mobilya ve mefruşatın yeniden üretilmesi ile didaktik işlev sağlanması amaçlanmıştır.

Şekil 4. 28 Paquio Proculo Sokak [37]

Paquius Proculus Evi için öngörülen prosedür ve koruma yaklaşımlarının Ephebos Evi Yaşam Kompleksi'nde de uygulanabileceği düşünülmüştür. Ephebos Evi, Pompei Domusu'nun evrimi ve değişimi hakkında bütünsel bilgiler vermiştir. Paquius Proculus Evi'nin restorasyonudan sonra Gitarist Evi, Menandros Evi ve buradaki kriptoportiko ile birlikte restore edilmiştir. Pompei Arkeolojik Sit Alanı'nın güney tarafında yürütülen Bölge I ve II'nin insulalarındaki kazı, keşif ve restorasyonlar sonucunda ziyaretçilerin ilgisi bu alana çekilerek turist dağılımı dengelenmiştir.

Şekil 4. 29 Peristilden mutfak ve kiler, Kasım 2006 [37]

Bölge (Regio) I, Ada (İnsula) 7'deki Yapılar (NN. 2-3, 4, 5, 6, 7, 8); Bu alanda, Bina no.2'de Merdiven Alanı, Bina no.3'te Fabio Amandio Evi, Bina no.4'te Corinthus Officcina Vasaria (Çömlek Atölyesi) ya da Taberna, Bina no.5'te Philippus'un Evi ve Dükkanı, Bina no.6'da Primilla Evi ve Dükkanı, Bina no.7'de Sacerdos Amandus Evi, Bina no.8'de Thermopolium yer alır. Bu yapı adası, 1910-1923'te Vittorio Spinazzola tarafından ve 1924-1926'da Amedeo Maiuri tarafından kazılmıştır. Spinazzola, Forum ve Anfitiyatro arasındaki cadde bağlantısının kurtarılmasını amaçlamıştır. Maiuri Dönemi'nde gerçekleşen yapı keşifleri ile yol cephelerinde devamlılık elde edilmiştir. Bölge I, insula 7'deki yapılar 1936'da tümü ile gün ışığına kavuşmuştur [33].

İnsula önünde sınırlanan kazı alanında, Proculus Evi ve Paquius Thermopoliumu yer almaktadır. Yapılan kazılarda dört adet kagir balkon keşfedilmiştir. Güvenlik açısından daha riskli olan ve acil mühahalelere ihtiyaç duyan yapıların restorasyonları, kurtarma kazıları ile eş zamanlı olarak yürütülmüştür. Acil konsolidasyon uygulamaları pratik yöntemlerle yapılmıştır. Kagir duvarlar geleneksel yöntemle konsolide edilmiştir. Alanda bulunan ve yapıdan ayrıldığı belirlenen parçaların yerlerine yerleştirilmesi ile anastilosis yapılmıştır. Duvarlarda konservasyonlar yapılmıştır. Cadde cephelerinde görünen ikinci kat balkon çıkıntılarında ve Sacerdos Amandus Evi'nin peristilinde anastilosis yapılmıştır (Şekil 4.30). Sacerdos Amandus Evi'nin triclinium ve cubiculumlarındaki yatay elemanlar, üzerlerinde bulunan özgün sıva kalıntılarından anlaşıldığı gibi, daha önce yapılmış olan rekonstrüksiyonlardan zarar görmeden günümüze kadar gelmiştir. Yeni müdahaleler çelik putrel ve delikli tuğla gibi özgün yapıya aykırı malzemelerle yapılmıştır. Ayrıca yapıda yer alan dekorasyonlar yeniden birleştirilmeye çalışılmıştır. Sacerdos Amandus Evi'nin freskli yüzeylerinde, nemin kapilar olarak yükselmesinin temelden kesilmesi için duvar diplerine kurşun levhalar yerleştirilerek önleyici çentik sistemi geliştirilmiştir. Kazı sırasında, bahçede yer alan bitki örtüsü, opus sectile tekniğindeki mozaik döşeme, mermerler, su haznesi ve impluviumlar restore edilerek bahçe yeniden düzenlenmiştir [50].

(a) (b)

Şekil 4. 30 (a) Sacerdos Amandus Evi pseudoperistili (sözde-peristil), 1927, (b) batı duvarındaki lararium nişi, Aralık 2006 [37]

Freskli duvar ve arkeolojik kalıntıların in situ (yerinde) korunması amacı ile ilerleyen yıllarda, basit fakat uygunsuz çatılar yapılmıştır. Çatılar genellikle ahşap strüktüre taşıtılmış ve kiremit örtü ile kaplanmıştır. Çimento tuğla ya da eternit gibi ürünler de kullanılmıştır. Opus incertum konstrüksiyon ile yapılmış olan masif duvarlar 60'lı yıllarda bütünlenmiştir. Döşemeler latero-cementizi denilen tuğla-çimento malzeme kullanılarak tamamlanmıştır. Fabius Amandio Evi atriumunda yer alan compluviumlu çatı, betonarme teknikle yapılmıştır.

Yapılarda, çoğunlukla lento gibi yatay elemanlar ve strüktürel elemanlar restore edilmiştir. Büyük ölçüde özgün olan kagir taşıyıcı strüktürler, opus incertum tekniğinde serbest uzunluktaki kireçtaşı, lav taşı ya da her iki malzeme karışık biçimde kullanılarak inşa edilmiştir. Antik restorasyonda mevcut malzemeler yeniden kullanılmıştır. Kapı çerçeve ve söveleri genellikle büyük blok kesme kireçtaşı veya tuğla blok malzemelerden, kagir teknikte yapılmıştır. Duvarlar kaba sıva üstü boyalıdır. Zeminde genel kompozisyondan bağımsız biçimde cocciopesto ve lavapesta malzeme ile yapılmış bölgeler vardır [50].

Yapı analizlerinde iklim koşullarına karşı savunmasız kalması ve aynı zamanda harçlarının yaşlanması nedeniyle yapılarda bazı hasarlar ve bozulmalar saptanmıştır. Sacerdos Amandus Evi'nde yer alan iki mekanda da hasarlar fark edilmiştir. Duvarlar yaşanan depremden kaynaklı olarak, dönmüş ve kenet yerlerinden ayrılmıştır. Duvarlarda kalınlığı yukarıya doğru giderek artan çatlaklar oluşmuştur. Evdeki tricliniumunun köşe alanlarında ayrışmalar oluşmuştur. Bu bozulmaların diğer sebebi duvarların temelindeki oyuklardır. Dekoratif duvar resimleri; şişme, yıpranma, tuz

çiçeklenmesi, biyolojik saldırılar, kabarcıklar, boya tabakasında soyulma, hava ve ışığa maruz kalınması sonucu oluşan aşınmalar gibi faktörlerden olumsuz olarak etkilenmiştir. Tüm metal strüktür ve betonarme ile yapılan restorasyonlarda görülen çelik oksidasyonu olgusu sebebiyle, beton çatı ve tuğla-çimento döşemeler ayrışmıştır. Yer döşeme parçaları sağlamlaştırılarak kurtarılmıştır.

Projeye fikir vermesi amacı ile öncelikle farklı zamanlarda yapılmış olan ve kaynaklarda yer almayan çoklu müdahalelerin, yüzeysel ve kısa bir özeti hazırlanmıştır. Özgün duvar konservasyonları ve geleneksel uygulama metodolojileri projelendirilmiştir. Çemberleme ve metal kirişle bağlama uygulamaları ile sağlamlaştırma ve konsolidasyon müdahaleleri gerçekleştirilmiştir. Bozulmuş dokular, özgün harçla uyumlu olan bağlayıcı harç karışımları enjekte edilerek sağlamlaştırılmıştır. Uygulamalarda stuko sıva ve derzler doldurularak konsolide edilmiştir. Süs eşyalarının temizliği ve koruma çalışmaları yapılmıştır.

Genel olarak restorasyonlarda; taşıyıcı işlevini yitiren, bozulan ve yıkılan strüktürlerde kullanılmış olan ve anıtı olumsuz etkileyen uygunsuz malzeme ve yapı teknolojilerinin yapıdan arındırılması hedeflenmiştir. Özgün duvar üzerinde uygun aralıklarla yerleştirilen ahşap kirişler ile kat döşemesi yapılmıştır. Döşeme su yalıtımı sağlandıktan sonra cocciopesto malzeme ile kaplanmıştır. Orta katın restorasyonunda, alt katın duvarcılık işçiliklerinden faydalanılmıştır. Saçaklar ahşap ve tuğla malzemeler ile yapılmıştır [50].

Fabius Amandio Evi atriumunda yer alan, compluviumlu[1] çatı, kısmi olarak betonarme teknikle yapılmıştır. Betonarme, işlevsel etkinliği, özgün morfolojiyi andırması ve estetik bütünlüğü sağlaması düşünceleri ile antik yapıya birkaç noktada eklenmiştir. Eklentilerin gerçekleştirildiği modern dönemde betonarme, aşırı netlik ve nötrlük özellikleri dolayısı ile tercih edilmiştir. Yapının kurtarılması için uygulanmasına karar verilen betonarme strüktür zamanla yapıdan ayrılmıştır. Ortaya çıkan hasar nedeni ile betonarme uygunsuz ve zararlı olarak değerlendirilmiştir [50].

[1]İtalyanca compluviata olarak geçmektedir.

Şekil 4. 31 Fabio Amandio Evi kazı sırasında çekilmiş fotoğraflar [37]

(a) (b)

Şekil 4. 32 Fabio Amandio Evi, atriumun batı duvarı ve küçük yarı dairesel su tankı ile küçük peristil (b) Fabio Amandio Evi atrium, Aralık 2005 [37]

Müdahale Projesi antik parçaların korunması ve Kullanım Projesi çeşitli işlevlerde tasarlanmış olan özel ve değerli tarihi eserlerin tanıtılması amacı ile hazırlanmıştır. Projeler hazırlanırken anıt algısının geliştirilmesi için detaylı bir araştırma yapılmıştır. Çelik ve ahşap gibi hafif, görsel olarak uyumlu, dayanıklı ve esnek malzemelerin kullanımı yer almıştır. Geleneksel sisteme kontrast olarak çağdaş konstrüksiyonla ve geri dönüşümlü malzemelerden üretilmiş elemanlar seçilmiştir. Bu malzemelerin, arkeolojik sitin başka alanlarında tekrar kullanılabilineceği düşünülmüştür. Taşıma ve kullanım kolaylığı ve geç bozulması nitelikleri sebebi ile çağdaş malzemeler tercih edilmiştir. Bu tip çağdaş malzemeler, bina n.5'teki Philippus'un Evi ve Dükkanı'nın atriumundaki mutfağın koruyucu strüktüründe kullanılmıştır. Ayrıca, bu özellikteki

malzemelerden eğitici paneller ve maketlerin taşıyıcıları yapılmıştır [50].

Şekil 4. 33 Philippus'un Evi ve Dükkanı avlu ve güneyindeki tablinum, Aralık 2005 [37]

Rekonstrüksiyon çalışmalarında özgün elemanları çağrıştıran ve analoji yapılarak üretilen hafif elemanlar, tüm arkeolojik alan içine ve domusların giriş kapılarına taşınabilir şekilde tasarlanmıştır. Binalara ulaşımdaki, serbest ve yasaklı yolları işaret eden modüler platformlar düzenlenmiştir. Kullanılan malzemelerde görünürlük ve şeffaflık şartları yerine getirilmiştir. Gezi platformları, öğretici ve yardımcı bilgiler içeren araç-gereçler ile donatılmış, alan aydınlatması yapılmıştır. Yapılarda kontrollü kanalizasyonlar ve yağmur suyu uzaklaştırma sistemleri kurulmuştur [50].

4.1.4.3 1924 - 1961 Amedeo Maiuri

1924 ve 1961 yıllarında, İtalyan arkeolojisinin önde gelen isimlerinden Amedeo Maiuri başkanlığında yürütülen katmansal kazı çalışmaları, Spinazzola kazıları mirasını devralmıştır [53], [33]. Maiuri, Abbondanza Caddesi kazılarına devam etmiş, Bölge I ve II, doğusundan batısına sistematik bir şekilde kazılmıştır. Çalışmalar Anfitiyatro ve Büyük Spor Kompleksi güzergahını birleştirme amaçlı olarak gerçekleştirilmiştir (Şekil4.34), [15].

Şekil 4. 34 1957 Pompei hava fotoğrafı [27]

Bilimsel araştırma odaklı olarak yönetilen Maiuri Dönemi çalışmalarında Pompei kazı tarihinin en başarılı ve yenilikçi süreci yaşanmıştır. Pompei'deki eşsiz arkeoloji ve mimari kalıntılarının bakım ve onarımları gerçekleştirilmiştir. 1909 ve 1910'da başlatılmış olan Gizemler Villası kazısı 1929-30'da tamamlanmıştır. Pompei Arkeoljik Sit Alanı yönetimini sıkı tutan Maiuri özel kazıları engelleyerek bulguların başka ülkelere dağılımını önlemiştir [23]. 1933-34'te Pompei çevre duvarlarının ortaya çıkarılması Murat Devri'nin en prestijli girişimlerinden biri olmuştur. 1943-44'te yaşanan II. Dünya Savaşı'nda maruz kalınan bombardıman sebebiyle çalışmalara ara verilmiştir. Pompei Arkeolojik kazılarına 1951'de yeniden başlanmıştır [15]. Herculaneum Kapısı yakınında ve Nocera Kapısı dış duvarlarına paralel konumlanan Mezarlık Caddesi 1950'lerde kazılmıştır. İyi korunmuş biçimde günümüze kadar geldiği için sağlıklı bir bilgi kaynağı olmuştur. 20. Yy.'ın sonuna doğru kentin dörtte üçü kazılmış duruma getirilmiştir. Bölge I ve II'nin büyük bölümü, Abbondanza Caddesi'nin güneyindeki geniş alanlar ortaya çıkarılmış ve 1954'te Nuceria'ya giden yolun iki yanındaki Nocera Kapısı Nekropolü kazısı tamamlanmıştır [42].

60'lardan itibaren, kazı faaliyetleri azalmış açığa çıkartılan mevcut yapıların onarım ve restorasyon çalışmalarına yoğunlaşılmıştır. 1963'te Maiuri emekli olmuştur. Tüm kazı çalışmaları alanı koruma yararına durdurulmuştur.

Marcus Fabius Rufus Evi; Consulare Caddesi ile aynı düzlemdeki evin, bir katını kaplayan lapilli örtüsü 1700'lerde açığa çıkarılmıştır. Bu binanın kazısı, antik kent surları etrafında biriktirilmiş atık toprağın temizlenmesi amacı ile yapılan ve iki yüzyıldır süren çalışmanın bir parçası olarak yürütülmüştür. Marcus Fabius Rufus Evi kazıları 1958-60 arasında gerçekleştirilmiştir. Daha sonra yapılan restorasyon çalışmaları, **Giuseppina Cerulli Irelli** yönetiminde 1961'in sonunda başlatılmış ve 1970'te bitirilmiştir [45], [33]. Kazı çalışması, teknik araçların yetersizliği dolayısıyla zor şartlar altında sonuca ulaştırılmıştır. Aşırı hasardan kaynaklı olarak üst katın yüksekliğini belirlemek güçleşmiştir. Evin opus sectile yer döşemesi restore edilmiştir [45]. Evde birkaç kotta yer alan eklentiler, ahşap kirişlerde yıkıma sebep olmuştur. Evin bozulma analizi ve hasar tanımlamalarındaki sıkıntılara rağmen, Amedeo Maiuri, antik evi yığıntılardan temizlemek için ivedilikle yapılması gerekli acil müdahale yöntemlerini açıkça belirlemiştir. İlerleyen yıllarda Pompei, daha iyi görülür ve anlaşılır hale gelmiştir. Nitelik ve nicelik ayrımı birinci kattaki tricliniumda görülebilmektedir. Alanın keşfinden sonra nesnelerin acele olarak toplanması ve Bourbon Dönemi'nde kazıların yoğun ve dikkatsiz bir şekilde yapılması sonucunda ev tahrip olmuştur. Marcus Fabius Rufus Evi, olumsuz etkileri bilinmesine rağmen kazı sırasında büyük ölçüde betonarme strüktür ile restore edilmiştir. Hatalı malzeme kullanımı ve projede yer alan uygunsuz tasarımlar ışığında yürütülen uygulamalar sonucu aşırı eklenti ile hatalı onarım yapıldığı görülmektedir. 1980 depremi ile kısmi olarak çöken yapıda bozulmalar oluşmuştur [50]. Evin bozulması ve çökmesine hız veren başka bir unsur da evin, açıkta kalarak doğa etkilerine maruz bırakılmasıdır. Yağmur suyu dış teraslardan, eve girmiş, işlemeyen drenaj sistemi sızıntılara neden olarak bozulmaları hızlandırmıştır.

Marcus Fabius Rufus Evi rölövesinde, mimari strüktür, çatı, duvar, döşeme ve tonozda yer alan bozulmalar gösterilmiştir. Harçlar bağlayıcılıklarını yitirerek duvarlardan ayrışmıştır. Duvar resimleri, mozaik ve opus sectile yer döşemesindeki bozulmalar, yağmur suyu atımındaki yetersizlikler bozulma analizlerinde gösterilmiştir. Rölöveye ayrıca, yenilenmiş döşemelerdeki sızıntılar sebebiyle oluşan metal oksidasyonları, betonarme güçlendirme ve kirişlerde yer alan çatlamalar da işlenmiştir. Bozulma analizlerinde tuğla bloklardaki kopma, dökülme ve çatlak oluşumu gösterilmiştir.

Evdeki önceki restorasyonlar yapı morfolojisine aykırı şekilde yapılmıştır. Binanın

yapısal birliğinin sağlanamaması ve hatalı boşluk kullanımı, mekanlar arasında iklim ve mikroklima farklılıkları yaratmıştır. Dengesiz mekan şartları yapıdaki özgün malzeme ve işçilikler için zararlı olmuştur. Elektrik tesisatının yetersizliği, kanalizasyon ve temiz su drenajının eksikliği, yıllarca süren hatalı müdahaleler, yapıdaki teknik problemler olarak raporlanmıştır [50].

Şekil 4. 35 Mermer havuzlu bahçeden batı duvarı, Mayıs 2011 [37]

Restorasyonun hedefleri arasında, evin mimari özelliklerini korumanın yanında, henüz kazılıp ortaya çıkarılmamış olan evlerde uygulanabilir taslak bir restorasyon ve konservasyon modeli geliştirmek yer almıştır. Projenin Insula Occidentalis'teki Fabius Rufus Evi ile aynı karakterdeki evleri keşfetmek, mevcut restorasyon uygulamalarının özelliklerini belirlemek, burada var olan değerli yapılar ve anıtların özgün kullanımlarını bütünleştiren bir maketini yapmak gibi hedefleri vardır [50].

Restorasyon ve yenilemedeki uyumu izah eden, bütünleşik koruma kavramının temel prensibininde de yer aldığı üzere, uygulamalar için bir restorasyon laboratuvarı kurulmuştur. Laboratuvar ve çalışma atölyelerinde, Pompei Domusları'ndaki, mozaik ve resimlerin restorasyon ve konservasyonları gerçekleştirilmiştir. Ziyaretçiler laboratuvarda domuslara ait eserlere yapılan arkeolojik müdahaleleri izleyerek

bilinçlendirilmiştir. Laboratuvarda konserve edilmeyi bekleyen yıpranmış eserler ve paneller düzenli bir biçimde istiflenmiştir. Restorasyon ve konservasyonda kullanılan malzameler depolanmıştır. Restore edilerek keşiflerinin gerçekleştiği alanlara konulmayı bekleyen özgün resimler ziyaretçilere teşhir edilmiş ve bu eserler ile geçici sergiler kurulmuştur [50].

P. Casca Longus Evi veya Quadretti Teatrali Evi (I 6, 11); 1924'te Amedeo Maiuri tarafından başlatılan evin kazısı, yukarıdan aşağıya doğru katman katman ilerletilmiştir. Kazı sürecindeki restorasyonda özgününe benzer koruyucu çatılar inşa edilmiştir. 1960'larda betonarme kiriş ve latero-cemento denilen tuğla çimento ile döşemeler yapılmıştır. Latero-cemento, Pompei restorasyonlarında tuğla malzemenin çimento harcı ile bağlanması şeklinde uygulanmıştır. Daha güncel uygulamalarda döşeme ve kirişler çelik putrellerle değiştirilmiştir [50].

Abbondanza Caddesi çevresi modern dönem restorasyonlarına maruz kalmıştır. Yapıda, yağmur suyu yalıtımsızlığı sonucunda, kiriş ve lentolardaki demir güçlendirme çubukları paslanmıştır. Yüzeylerde oluşan kabuklaşmadan dolayı, desenli yüzeylerde şişme ve boya tabakasında bozulma gibi defektler yer almaktadır. Evin arka tarafı ve dükkan n.10 yıkık durumdadır. Yapıda yabani otlanma oluşmuş ve duvarlar çökmüştür. Son zamanlarda aşırı müdahale, restorasyonlar ve bazı mekanların rekonstüksiyonu gerçekleştirilmiştir. Sorumlu kişilerin kullanımı için ıslak hacimler ve buluşma alanları yapılmıştır.

Projenin ana hedefi, özgün malzeme ve yapı elemanlarının konservasyon ve restorasyonunun yapılması, ardından yapının bilim ve eğitim amacıyla kullanılmasıdır. Odalarda yer alan freskli duvarların koruma amaçlı olarak uygun malzemeler ile kaplanması ve konserve edilmesi önerilmiştir. Projede yıkılmaya yüz tutmuş olan betonarme tavanın, ahşap lamine taşıyıcılarla değiştirilmesi ve antik tipteki kiremitlerle kaplanması yer almıştır. Lamine taşıyıcılar ikincil çerçeveye doğrudan dayandırılmıştır. İmpluvium su haznesinin korunması için oluklu polikarbonat malzemeden çatı örtüsü yapılmıştır. Latero-cementizi (tuğla-çimento) yer döşemeleri ve demir takviyeli beton lentolar lamine ahşap ile değiştirilmiştir.

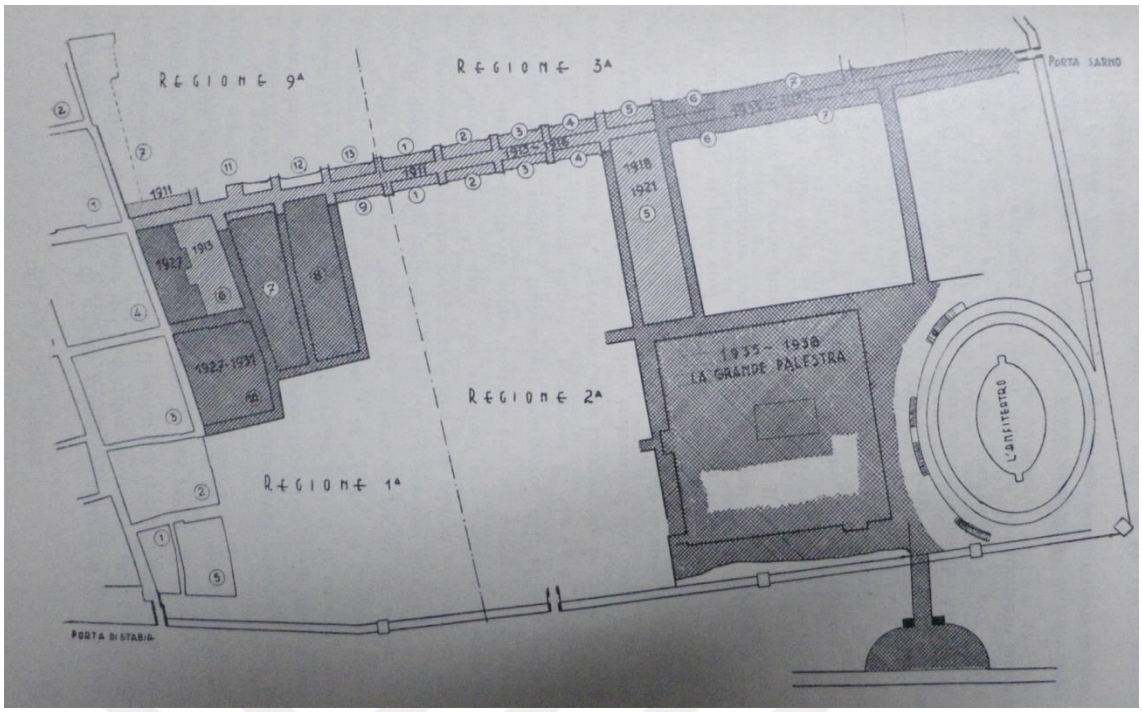

Şekil 4. 36 Casina dell'Aquila'nın yeni çatı görünüşü, Kasım 2009 [37]

Harabe alanlardaki müdahalelerde, duvarlar yeniden sağlamlaştırılmış ve pullanma görülen harçlar, özgününe benzer harçlarla değiştirilmiştir. Yeni harçlar gerektiğinde altındaki duvara zarar vermeden uzaklaştırılabilecek şekilde yapılmıştır. Yeni uygulamalar geleneksel yapım tekniklerinden açıkça ayırt edilir biçimde gerçekleştirilmiştir. Uygulamalar özgün duvarda görünen erozyonu engelleyen, dönüştürülebilir ve yapıyı bozmayan özellikte tasarlanmıştır. Proje ile zeminden gelen yabani otlanmanın yüzeylerden ortadan kaldırılması sağlanmıştır. Konserve edilmemiş olan eski zemin, işlenmiş lavapesta ile değiştirilmiştir. Antik bahçe restorasyonu çalışmalarında, yeni fidan dikimi yapılmış, özgün tarım ürünleri yetiştirilmiştir.

Evdeki bazı özgün odaların geri alınamaz biçimde rekonstrüksiyonu yapılmıştır. Bu odalar, eğitici faaliyetler için kullanılmıştır. Örneğin oda n.12'de bilgisayar destekli ekipmanlar kurulmuş, eksedrada ise video gösterimi yapılmıştır.

Projede zorunlu bir gezi rotası oluşturulmuştur. Rotaya ziyaretçilerin incelemesi için anıtlar ile ilgili bilgilerinin yer aldığı öğretici resimli paneller yerleştirilmiştir. Çok amaçlı kullanılabilen modüler elemanlar ve korkuluklar kullanılarak yollar düzenlenmiştir. Aynı zamanda, freskli duvarların korunması için önlerine bariyerler konulmuştur. Evde aydınlatma sistemi kurulmuştur.

Şekil 4. 37 1911-1923 ile 1924-1948 arası yapılan kazılar [42]

Ephebos Evi veya P.Cornelius Tages Evi (I 7, 11); Yapı, bina no.10-11-12 ve 19'dan oluşmaktadır. Maiuri yönetimi altında evin, 1925'te doğu tarafı ve 1926'da sokağa açılan batı çekirdeğinde kazı ve restorasyonlar gerçekleştirilmiştir. Yapı, 20'li yıllardaki kazılardan 70'li yılların sonuna kadar birçok restorasyon müdahalesine maruz kalmıştır. Uygulamalarda kullanılan malzemeler özgün strüktür ve dokuya aykırı olmuştur ve sonraki yıllarda dağılıp, ufalanmıştır [50]. Bina no. 10'nun zemininde yer alan birkaç izden döşemenin özgün olduğu anlaşılabilmektedir. Doğu tarafından görünen, üst kattaki kolonatlı oda, kazı sırasındaki restorasyonlarda düzenlenmiştir.

Ephebos Evi, 1980 depreminden sonra ağır hasara uğradığı için halka kapatılmıştır. Gerekli güvenlik önlemlerinin alınması için pratik acil müdahaleler yeterli olmamış evin kapsamlı restorasyona girmesi gerekmiştir. Bağları zayıflamış ve ayrışmış olan harç sebebiyle duvarlar birçok noktadan kırılmış ve duvar taşları düşmüştür. Kiriş ve lento güçlendirmelerinde kullanılan betonun içeriğindeki metal takviye çubukları, geri alınamayacak biçimde, oksidasyona uğramıştır. Latero-cementizi (tuğla-çimento) döşemeler ve taşıyıcı kiriş üzerindeki sıvalar, boyalı yüzeylerde doku kaybına neden olmuştur. Freskler ve yer döşemelerinin yüzey adhesyonları (yapışma) azalmıştır. Oluşan yabani otlanma ve opak humus tabakası yüzünden belirginliklerini kaybetmişlerdir. Fotografik belgelemelerden, bahçe mimarisinin yok olduğu anlaşılmaktadır. Bozulmalar her şeyden önce, rutin onarım yoksunluğundan

kaynaklanmıştır. Bozulmalara ayrıca önceki restorasyonlarda kullanılan malzemelerdeki uyumsuzluk ve dayanımsızlık sebep olmuştur. Müdahalele önerilerinde taşınabilir arkeolojik eserlerin konservasyonları yer almıştır. Eserlerin koruma çalışmalarında özgün yapımdan ayırt edilebilir ve geri alınabilir uygulamalar tasarlanmıştır. Antik şehrin kültürel varlıklarının, eski fotoğraflarında görüldüğü gibi kendi yerlerine yerleştirilmesi hedeflenmişir.

Projede, daha önce yapılan müdahalelerde hasara sebep olmuş ve tamamı ile çürümüş olan malzemelerin değiştirilmesi önerilmiştir. Antik duvarlarda kapsamlı restorasyonlar gerçekleştirilmiştir. Pullanma görülen harçlar değiştirilmiş, puzolanik harçların noktasal enjeksiyonu ile doku bozulmaları onarılmıştır. Duvar dolguları, restorasyon kriterlerine uyumlu olarak yapılmıştır. Özgün duvarlar capping yöntemi ile eklenen kurban tabakalar tarafından korunmuştur. Kagir duvarların uzunlukları artırılırken tercih edilen modern teknikler özgünden ayırt edilebilir şekilde uygulanmıştır [50].

Şekil 4. 38 Ev no. 11, ahşap kapı ile kapatılan portiko, Aralık 2006 [37]

Dekore edilmiş duvar ve döşemelerin korunması amacı ile yapılan çatıların değiştirilmeleri ön görülmüştür. Çatı morfolojileri özgün yapıya uyumlu biçimde yenilenmiştir. Değişiklerde lamine ahşap malzeme kullanılmıştır. Bakır dere, oluk ve

iniş boruları ile sudan doğacak hasarlar bertaraf edilmiştir. Çatı örtüsü bulunmayan mekan restorasyonları faydalı olmamış, yapı bozulmaya devam etmiştir. Nemin yukarıya yükselmesini durdurmak için yağmur suyu drenaj sistemi kurulmuştur. Ev n.10'nun lararіumu ve ev n.19'un viridarium'u keşiflerinden sonraki müdahalelerde ciddi biçimde hasar görmüşlerdir. Kiremit örtülü çatısı özgün yapı ile uyumsuz biçimde inşa edilmiştir. Burada keşfedilen değerli arkeolojik eserlerin korunması için yapılan koruyucu çatı değiştirilmiştir. Yeni çatı, paslanmaz çelik strüktür üzerine, şeffaf çift-odacıklı polikarbonat levha ile örtülmüştür. Bu çatı uygulamaları yapı kompleksini oluşturan diğer evlerde de kullanılmıştır [50].

Ephebos Evi'ndeki nitelik ve nicelik olarak değerli resim ve döşemelerin korunması amacı ile yapılması gerekli konservasyon müdahaleleri problem haline gelmiştir. Yaz tricliniumunda keşfedilen dekoratif değerlerin acilen korunması gerekmiştir. Dekoratif yüzeylerin korunması amacı ile yapılan demir strüktürler tamamı ile okside olmuştur. Kagir duvar yatakları üstündeki boyalı tabakada, patina, çiçeklenme ve sürekli yoğuşma görülmüştür. Yabani otlar fresklerde mikroçatlaklar oluşturmuştur. Projede resimli yüzeylerin konserve edilmesi önerilmiştir. Resimli dekorasyonlara zarar veren demir strüktürün kaldırılması ve yerine hafif bir strüktürün kullanılması önerilmiştir. Önerilen koruyucu alüminyum profil, şekil alabilen, ısı ve UV ışınlarına dayanıklı, şeffaf polikarbonat malzemeler ile tasarlanmıştır. Strüktürde yoğuşmanın önlenmesi amacı ile boşluklar bırakılarak hava sirkülasyonu sağlanmıştır. Paneller freskli yüzeylere periyodik bakım yapılabilmesi için demonte biçimde tasarlanmıştır. Dört köşede yer alan sütunlar ile taşınan bir pergola ile fresklerde koruma önlemi alınmıştır. Eğimli ahşap kirişler ile ızgara oluşturulmuş ve şeffaf plakalarla örtülmüştür.

(a) (b)

Şekil 4. 39 Ev no. 12, yaz tricliniumu, Aralık 2006 [37]

(a) (b)

Şekil 4. 40 Ev no. 12, yaz tricliniumu, Aralık 2006 [37]

79’daki varlığı belgelenmiş olan, aynı veya benzer bitki özleri kullanılarak yeşil alanlar tekrar düzenlenmiştir. Nympha perisi çeşmesinin aktif hale getirilmesi için özgünde var olan sulama sistemi yeniden kurulmuştur.

Restorasyon uygulamaları, gezi rotasının belirlenmesi ve donanımların montajı ile tamamlanmıştır. Zorunlu yolları gösteren rota ara yollarda yer alan girilebilir alanları işaret etmektedir. Ziyaretçiler için bilgi panelleri ve anıtların korunması amacıyla bariyerler yerleştirilmiştir. Önerilen gezi rotası, Ephebos Evi’nin bitişiğindeki Paquio Proculo Evi girişinden başlamıştır. Evin alt kotunda bulunan ambulacrum'dan batısındaki binaya ait özel sokağa çıkılmıştır. Civico 19'un çekirdeğinden Ephebos Evi'ne ulaşılır. Buradan triclinium ve çekirdek 11'in atrium tuscaniumu yolu ile bahçeye geçilmiştir. Çekirdek 11’den doğudaki sokağa çıkılmıştır. Bu sokaktan Abbondanza Caddesi'ne ulaşılır. Uygulamada, ev n.19'un 14 no.'lu mekanı projeksiyon ve multimedya odası olarak kulanılmıştır. El yapımı eserlerin replikaları mekanlara yerleştirilmiştir. Böylece keşfedilen mekanların özgün kullanım fonksiyonları daha kolay anlaşılmıştır.

Şekil 4. 41 Ev no. 12, peristil bahçe, Aralık 2006 [37]

Şekil 4. 42 Ev no. 19, atrium, Aralık 2006 [37]

Ephebos Evi restorasyon bütçesi ile ilgili ekonomik tablo aşağıda verilmiştir.

EKONOMİK TABLO

Restorasyon projesi ve uygulama aşamasında yapılan fiyat analizlerinde işin son maliyeti belirlenmiştir. Karşılaşılabilecek faktörlerin detaylı fiyatları analiz edilmiştir. A ve B ana iş gruplarının metrajları çıkarılmış, alt iş gruplandırmaları yapılmıştır. Herbir iş grubunun açıklamaları ve miktarları yapım sırası ile listelenmiştir.

A ANA İŞ GRUBU: duvar ve çatı restorasyonları ana iş grubunun belirlenen alt iş gruplarının kapsamı; yabani ot kontrolü, yıkım, kagir yapım, delikler, lentolar, çatı, kaplamalar, iskele, nakliye, demirbaşlar, koruma sistemleri ve tesisatlardır.

B ANA İŞ GRUBU: döşeme ve fresklerin konsolidasyonu, ana iş grubunun belirlenen alt iş gruplarının kapsamı; freskler ve döşemelerdir.

Uygulamalarda belirleyici alt iş gruplarının toplam miktarları, birim fiyat ve

analizleri hesaplanmıştır. Analizlerde, her işin kısmi özeti yer almıştır. Özetler yolu ile işin toplam miktarı ve metrajları hesaplanmıştır. Fiyat listesinde gösterilmeyen iş kategorileri için, bitirilmiş iş kategorileri kullanılarak yeni fiyat analizleri yapılmıştır. Her miktar ve iş sınıfının birim fiyatlarına %13 genel giderler ve %10 müteahhit karı eklenmiştir. Maliyet çalışmalarında, Bölüm A'ya, nakliye ve malzeme ödeneği konulmıştur.

Elde edilen veriler, her bölüm için, güncel fiyatlara göre revize edilmiştir. Bölüm A için elde edilen miktarlara göre maliyet hesaplanmıştır. Yönetimin kullanımındaki ekler (sondaki detaylar hariç); İnşaat Yönetimi ve Planlaması %8; Güvenlik Görevlileri Teknik Ücreti %3; Mühendis ve Mimarlar İçin Ulusal Fon %20 olarak hesaplanmıştır. Yaklaşık 1000 m2 kapalı alan için hazırlanan maliyette Bölüm A'nın restorasyon uygulamaları ile ilgili fiyat yaklaşık L/m2 1,522,291'dir. Bölüm B'ye ait iş miktarı, fresk ve döşeme restorasyonlarında, fiyatlar çalışmanın en yeni yılına göre güncellenmiştir. Giderler ve acil durumlar için %20 KDV eklenmiştir. Tabloda yer alan IVA, Imposto sul Valore Aggiunto'nun kısaltmasıdır. KDV yani Katma Değer Vergisi anlamına gelmektedir [9]. Bu restorasyon için işin ana gruplar ve alt gruplarına ait birim fiyat ve miktarları şu şekilde analiz edilmiştir:

Çizelge 4. 1 Ephebos Evi restorasyon gider tablosu [50]

İŞLEVSEL ELEMANLARIN FİYAT ANALİZLERİ
(ANALISI DEI COSTI PER ELEMENTI FUNZIONALI)

	Unità di misura (ölçü birimi)	Costo unitario elementare (birim fiyat)
Muratura esterna (Dış Duvarlar)	Mq	L. 184.000
Muratura interna (İç Duvarlar)	Mq	L. 151.000
Architravi (Arşitravlar-Kirişler)	Mq	L. 261.000
Solai (Döşemeler)	Mq	L. 370.000
Coperture (Çatı Örtüleri)	Mq	L. 446.000
Sistemazione a verde (Yeşil Alan Düzenleme)	Mq	L. 141.000

Çizelge 4. 2 Ephebos Evi restorasyon maliyet tablosu [50]

QUADRO ECONOMICO (EKONOMİK TABLO)			
N.	Indicazione dei lavori e delle provviste (İşçilik ve Malzeme)	Importo parziale Kısmi Tutar	Importo totale Toplam Tutar
1	**LAVORI A MISURA-PARTE A (ÖLÇÜM İŞLERİ-GRUP A)**		
	Diserbo (Yabani Ot)	6.426.606	
	Demolizoni (Yıkım)	23.092.925	
	Opere murarie (Duvar İşçilikleri)	186.643.687	
	Perforazioni (Delinme ve Boşluklar)	125.813.698	
	Piattabande (Lentolar)	22.191.745	
	Copertura (Çatı)	138.239.892	
	Ponteggi (İskele)	35.904.330	
	Trasporti (Ulaştırma)	10.241.892	
	Infissi (Demirbaşlar)	21.416.687	
	Sistemi di protezione (Koruyucu Sistemler)	42.694.330	
	Impianti (Yeşil Alan)	1.862.480	
	TOTALE LAVORI A MISURA (TOPLAM İŞ MİKTARI)		614.528.274
2	Noli (Taşımacılık - Gemi Taşımacılığı)	11.150.000	
3	Materiali per lavori in economia (İş Malzemesi Fiyatları)	12.000.000	
	Sommano lavori a misura e materiali (Ek İş ve Malzeme Miktarları)		637.678.274
4	Aggiornamento prezzi dal '89 al '99 (45%) (1989'dan 1999'a %45 Fiyat Güncellemesi)		286.955.223
5	Lavori in economia (Yaklaşık Maliyet)		20.000.000
6	Somma a disposizione dell'Amministrazione: (Yönetim Tarafından Kullanılabilir Miktarlar:)		
	Sistemazione del verde ed impianto di irrigazione (Yeşil Alan ve Sulama Sistemi Düzenlemleri)		20.000.000
	Panelli didattici (Eğitici Paneller)		7.000.000
	Totem (unita di consultazione per sistema multimediale) (Multimedya Sistemleri Danışma Birimi)		110.000.000
	Proiettore e sedie (Projektörler ve Kaideleri)		8.000.000
	Impianto elettrico per punti luce e illuminazione (Spot Işık ve Aydınlatma Elektrik Sistemi)		5.000.000
	Documentazione grafica e fotografica (Grafik ve Fotoğrafik Dökumantasyon)		18.000.000
	Imprevisti e varie (Öngörülmeyen İşler)		10.000.000
	TOTALE IMPORTO LAVORI		1.122.633.497
7	Progettazione e Direzione lavori 8%) (İnşaat Yönetimi ve Planlaması %8)		89.810.679
8	Responsabile della Sicurezza (3%) (Güvenlik Görevlileri %3)		33.679.004
9	Cassa Nazionale Ingehneri e Architetti (Ulusal Mühendis ve Mimarlar)		22.452.669
	TOTALE (TOPLAM)		1.268.575.852
10	I.V.A. (20%) (KDV)		253.715.170
	TOTALE DELLA PARTE A (A GRUBU TOPLAM)		1.522.291.023
1	**LAVORI A MISURA - PARTE B (İŞ MİKTARLARI-B GRUBU)**		
	Affreschi (Freskler)	642.614.953	
	Pavimenti (Döşemeler)	17.925.298	
	TOTALE LAVORI A MISURA (TOPLAM İŞ MİKTARI)		660.540.252
2	Aggiornamento prezzi dal '89 al '99 (45%) (1989'dan 1999'a %45 Fiyat Güncellemesi)		297.243.113
3	Imprevisti e varie (Öngörülmeyen İşler)		5.000.000
	TOTALE IMPORTO LAVORI		962.783.365
4	I.V.A. (20%) (KDV)		192.556.673
	TOTALE DELLA PARTE B (B GRUBU TOPLAM)		1.155.340.038

IV. Stil Evi (I 8, 17); 1936-1941'de, Amedeo Maiuri tüm insulada kazı çalışmaları yapmıştır. Bu kazıların bir parçası olan IV. Stil Evi çalışmaları, Eylül 1937 ile Eylül 1938'de arasında yürütülmüştür [50].

(a) (b)

Şekil 4. 43 (a) Ephebos Sokağı'ndan giriş, Aralık 2007 (b) Atrium, Eylül 2005 [37]

Kazıda ilk olarak üst katta yer alan tricliniumunun izleri gün yüzüne çıkartılmıştır. Daha sonra atrium keşfedilmiştir. Atriumda Gri Nocera Tüf Taşı'ndan yapılmış Korent sütunları ve traverten banklar ile impluvium bulunmaktadır (Şekil 4.43). 1938'de, atriumun doğu tarafındaki mekanlarda, arka bahçeye bakan 3 rustik (kaba) sütun keşfedilmiştir. Tüm ahırı kaplayan çatı örtüsü keşfedilmiştir.[1] Kazı sırasında yığma yapı strüktürü restorasyonu ve fresk konservasyonlarına başlanmıştır. Atrium çatısı, betonarme kiriş ve sütunlar kullanılarak tekrar düzenlenmiştir. Opus incertum konstrüksiyondaki duvarda yer alan özgün lentolar betonarme lentolar ile değiştirilmiştir. Son olarak atriumun eğimli çatısının taşıyıcı yatay elemanları çam ağacı ahşaptan yapılmıştır. Mekanlarda yer alan freskler, koruma niyeti ile yapılan kaplamalardan zarar görmüştür. Evde 1975'te gerçekleştirilen ikinci restorasyonda,

[1]Kazı gazetelerinde IV.Stil Evi ile ilgili '…iç alana doğru olan eğim açısı tespit edilmiştir; 5.40x3.50m. boyutlarındaki çatıda 6 kiremit bulunmuştur…' yazısı yer almıştır.

çatının ahşap strüktürü değiştirilmiştir. Müdahalelerde çatı kaplaması ve döşemelerde latero-cementizi denilen tuğla-çimento malzeme kullanılmıştır.

Restorasyonlar sonrasında evde yoğun hasarlar meydana gelmiştir. Doğal etmenler ile oluşan yoğun nem sebebiyle antik duvarlar ve eski harçlar ayrışmıştır. Nem freskli duvarlarda belirgin biçimdedir. Yapıya latero-cementizi (tuğla-çimento) çatı kaplamaları ve döşemelerden yağmur suları sızmıştır. Koruyucu ötrülerin olmayışı ve duvarlarda uygun sızdırmazlıkların sağlanaması nedeni ile yapı elemanları çökmüştür. Müdahalelerde duvarlara aşıra yük bindirilmiştir. 70'lerdeki restorasyonda eklenen yatay elemanlar ve betonarme çatı uygulamaları sebebi ile statik problemler oluşmuştur. Betonarme içindeki takviye demirler, paslanıp hacimce genleştikleri için, betona baskı yaparak çatlaklara neden olmuştur (Şekil 4.44). Evin aydınlatma sistemi doğrudan zemine kazılmış şaftlara yerleştirilmiştir. Bu yüzden evin tüm yer döşemesi yok olmuştur.

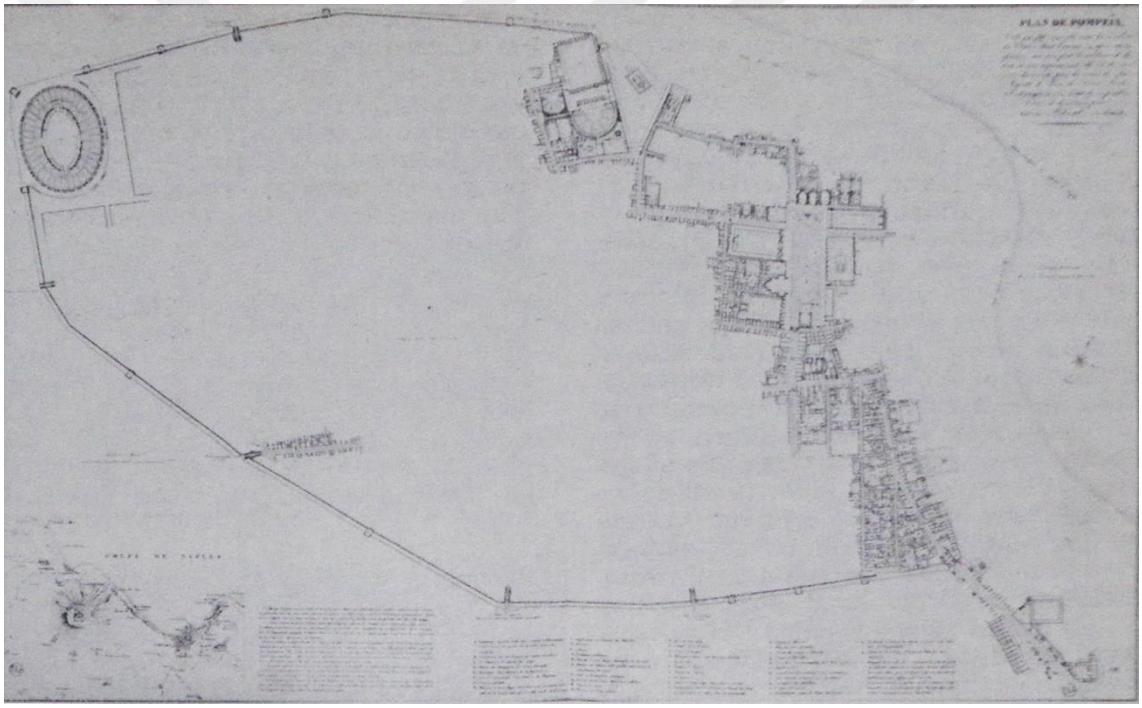

Şekil 4. 44 Oda No. 3, Aralık 2007 [37]

Projede, çevre duvarlarının temelindeki mevcut doğal drenaj sisteminin, hasara neden olduğu için kaldırılması önerilmiştir. Yerine yeni bir yağmur suyu drenaj sistemi tasarlanmıştır. Yapıdaki tüm betonarme kiriş ve latero-cementizi (tuğlalı çimento)

döşemelerin, lamine ahşap ile değiştirilmesi yer almıştır. Yeni müdahaleler ile duvarlarda tuğla değişimleri ve çatıların yeniden yapılması planlanmıştır. Yıkık olan yapı elemanları, uygun harçlarla onarılmıştır. Antik duvar konservasyonları önerilmiştir. Yüksekliklerinin korunması için duvarların üstlerinde kurban katmanlar oluşturularak capping yapılmıştır.

Restorasyon sonrasında müze evin değerli freskleri ön plana çıkarılmıştır. Zemine uygulanacak yürüyüş platformu detaylar göz önünde tutularak yapılmıştır. Ziyaretçilere, önceden ayarlanmış bir gezi rotası izlettirilmiştir. Yol boyunca yer alan bilgi panellerinde, evin karekteri anlatılmıştır. Evin üç boyutlu modellemelerinde mekan organizasyonları vurgulanmıştır. Atriumun merkezi (fulcrum) özelliği ortaya çıkarılmıştır.

Şekil 4. 45 1825 A. Bibeut Kazı haritası [45]

Cerere Evi (I 9, 13); Bölge I'de yapılan kazılar on yıl sürmüştür. Bölge I, insula 9'da yer alan Cerere Evi 1951'de, üç aylık bir çalışma sonucunda keşfedilmiştir (Şekil 4.46).

Yapıda II. Dünya Savaşı sonrası onarım ve yeniden yapım ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. Evde yapılan restorasyonların tamamlanamaması, dokümanlardaki yetersizlik ve tutarsızlıklar nedeni ile çalışmaların ilerletilmesinde sorunlar meydana gelmiştir [50].

50'lerdeki kazılar sırasında keşfedilen bulgular dikkatli bir biçimde araştırılmıştır. Araştırmalar sonucunda mekanların özgün özelliklerine zarar verilmeden açığa

çıkartıldığı anlaşılmıştır. Bu bilgiler kazı gazetelerinde yayınlanmıştır (Şekil 4.47). El yapımı eserler ve yapıların hasar analizi haritaları hazırlanmıştır. Analizler sonucunda, yapılacak uygun müdahaleler belirlenmiştir.

Şekil 4. 46 1952 kazısı [37]

Mimari değerlerdeki bozulmalar genellikle yoğun nem sızıntıları, suyun kılcal hareket ile yükselmesi sonucu oluşan kapilarite, çatıların dayanıksızlığı, yağmur suyu kanallarının yokluğu ya da zayıflığından kaynaklanmıştır. Duvarların özellikle alt seviyelerinde oluşan hasarlar sıvalarda tortuların meydana gelmesine sebep olmuştur. Kontrolsüz bitkilenme ve otlanmanın yıkıcı etkisi, nem, sızıntı ve sürekli bakım eksikliği sebepleri ile yapıda hasarlar meydana gelmiştir. Kagir duvarlarda ayrışmalar oluşmuştur. 50'lerdeki restorasyon müdahalelerinde, lento, döşeme ve kiriş gibi taşıyıcı elemanlarda kullanılan betonarme sistem, tahribatlara neden olmuştur. Beton ve duvardaki yoğun tuz sebebi ile çelik güçlendirmeler paslanmıştır. Donatı çubuklarında, nem yüzünden hacim artışı oluşması ile beton yüzeylerde çatlama ve kapak atmalar meydana gelmiştir [50].

Şekil 4. 47 Kazı gazetesi (Giornale degli Scavi di Pompei, G.Fiorelli), Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi [4]

Şekil 4. 48 Atrium, Mart 2009 [37]

Cerere Evi analizleri neticesinde hasarların yapısal sorunlara neden olmadığı anlaşılmıştır. Meydana gelen depremlerde zemin çökmeleri oluşmuş ve dolayısı ile binaya hafif hasarlar yayılmıştır. Mekanlardaki çatlaklar kendi içinde isole olmuş, hafif hasarlı ve yüzeysel oldukları tespit edilmiştir. Ev ve yerleşimlerin ön cephelerindeki boşluk ve yok olmalardan kaynaklanan bozulmalar daha sonraki yıllarda oluşmuştur.

Mozaik yer döşemelerinde ciddi derecede hasar tespit edilmiştir. Dışarıda, açıkta kalan mozaik karo parçaları kısmen ya da tümden kaybolmuştur. 50'lerdeki kazılardan itibaren bakım yapılmadığından evde yosun ve yabani ot oluşumu gözlenmiştir. Yağmur suyu atık sisteminin eksikliğinden kaynaklı olarak bozulmalar meydana gelmiştir. Kapalı mekanlarda zemin döşemesi ve mozaiklerin düzenlenmesi amacı ile yapılan taşıyıcılar deforme olmuştur [50].

Rutubeti önlemek ve kenar sızdırmazlığını sağlamak için yapılan çimento harçlı sıva, taşıyıcı duvardan ayrılmıştır. Mekanlardaki duvar resimlerinde yüzey nemlenmesi ve tuz çiçeklenmesi görülmüştür. Dışarıdaki resimler, yağmur suyu ve güneş ışığına doğrudan maruz kaldıkları için, boya tabakasında kayıp ve renk solgunluğu gibi hasarlara uğramıştır.

İlk restorasyon müdahalelerinde amaç duvarların sağlamlaştırılması olmuştur. Bozulmalar, mikrodolgu enjeksiyon yöntemi ile onarılmıştır. Kısmi boşluklar, özgün malzeme ile uyumlu harç kullanılarak doldurulmuş ve duvar yüzeyleri düzeltilmiştir. Çimento harçlar kaldırılıp yerine yapı ile uyumlu harçlar ile müdahaleler yapılmıştır. Duvarların üst kısımda kagir kurban katman ile capping yöntemi uygulanmıştır. Capping yönteminde su itici çimento harç ile sızdırmazlık sağlanmıştır. Restorasyonun diğer hedefi betonarme lento ve döşemelerin yeni elemanlarla değiştirilmesidir. Değiştirilen elmanların morfolojisi özgünleriyle uyumlu biçimde seçilmiştir. Lamine ahşap gibi doğal yapı niteliği ile bağdaşan malzemeler kullanılmıştır.

Duvar resimlerinin konservasyonu kapsamındaki müdahale önerileri, Brandi Teorileri'nin ışığında sunulmuştur. Boşlukların ve özellikle dışarıdaki mozaiklerin hidrolik harçla konsolidasyonu önerilmiştir. Kaba sıva ve boyalı yüzeyin konservasyonları için çözümler geliştirilmiştir. Taşıyıcı duvarlara su ile seyreltilen puzolonik harç karışımı enjekte edilmiştir. Böylece sıvanın duvarlara yeniden adhezyonu sağlanmıştır. Duvar resimlerindeki boyalı zar tabakasının konsolidasyonunda suluboya ile hafif ve geri alınabilir bütünlemeler tercih edilmiştir (Şekil 4.49), [50].

Şekil 4. 49 Oda 7 mimari duvar resmi, Mart 2009 [37]

Proje, restorasyon, konservasyon ve kullanım gereksinimlerinden doğan bütünleme ihtiyacı konseptlerine göre tasarlanmıştır. Obje ve malzemelere zarar verilmeden konserve edilmesi ve mecbur kalındığında mümkün olan en az zarar verici uygulamaların türetilmesi hedeflenmiştir. Mozaiklerin korunması ve gözlenebilmesi amacı ile yapılara ziyaretçilerin duraklayabildiği uygun platformlar yerleştirilmiştir. Kısmi rekonstrüksiyonlar ile gerçekleşrtirilen canlandırmalar ziyaretçilerde sanat çalışmaları farkındalığı oluşturmuştur. Tur rotası boyunca sunulan sergiler ile alan algısı ve anlaşılabilirliği artırılmıştır. Benzer malzemeler ile yapılmış olan mobilya ve eşya replikaları in situ durumda sergilenmiştir. Dolayısı ile konut yapılarının antik fonksiyonları hakkında fikirler verilmiştir.

Şekil 4. 50 1860 Pompei Kazısı [45]

D. Octavius Quartio Evi (II, 2, 2); D. Octavius Quartio Evi çalışmaları güney, doğu ve batı sokaklarına kadar uzatılan kurtarma kazılarında yer almıştır. Kazı ile eş zamanlı gerçekleştirilen restorasyonlar, Maiuri tarafından 1933-1935'te yönetilmiştir. Kazıdan sonra hazırlanan restorasyon görselleri ile mekanların mevcut durumu karşılaştırıldığında evin, 1943 bombardımanından ağır biçimde hasar gördüğü anlaşılmıştır. Özellikle şarapevi caupona 3, ciddi biçimde zarar görmüştür. Evin kuzeybatı köşesinde yer alan iki cubiculum, dış duvarlar, ev girişinin sağında bulunan ikinci cubiculumun freskleri hasara uğramıştır. İnsulanın kuzeybatı köşesindeki bahçenin çeşme ve kanallarından beslenen ve tankı taşıyan kurşun ayaklar tahrip olmuştur [50].

Stragrafik olarak yürütülen sistemli kazıda yürüyüş alanları ambulacrumlar ve pergolalar ortaya çıkarılmıştır. Pergolanın yeşilliklerle gölgelendirildiği tespit edilmiştir. Yeşil alanda özgün bitki dikim izleri keşfedilmiştir. Kazı sonucunda bahçelerin rekonstrüksiyonu yapılmıştır. Pompei Bahçeleri araştırmaları günümüzde hala devam

etmektedir.

Kazıdan sonra yürütülecek olan restorasyon uygulamaları için bozulma analizleri hazırlanmıştır. Güncel analizlerde sıva ve duvar strüktüründeki hasar durumu gösterilmiştir. Taşıyıcılarda kullanılan demir ve latero-cemento (tuğla-çimento) müdahalelerinden doğan bozulmalar analiz edilmiştir. El yapımı eserlerin envanterleri çıkartılmış, bulgular belgeleme yoluyla koruma altına alınmıştır. Taşıyıcı yığma duvarların oluşturduğu ev planı özgün durumdadır. Özgün harç bozulmaya uğramamıştır.

Çeşitli malzemeler ile değiştirilen lentolar tahrip olmuştur. Atriumun arkasındaki mekanların lentoları betondan yapılmıştır. Cubiculum ve Diana'nın Cellası'ndaki lentoların sağlamlaştırılmaları amacı ile demir ve tavelle denilen ince tuğla kullanılmıştır. Diana Cellası'nın kapı ve pencere lentoları ise ahşaptır (Şekil 4.50), [50].

Şekil 4. 51 Atrium, Aralık 2005 [37]

Mekanlara eklenen çatıda taşıyıcı özelliği olmayan latero-cementizi (tuğla-çimento) malzeme ile inşa edilen döşemeler kullanılmıştır. Latero-cementizi, aynı zamanda yerleşim, boyut, şekil, ölçek ve ağırlık olarak da uygunsuzdur. Bahçedeki freskler için demir ve sac oluklu eternit malzemeler ile koruyucu çatı yapılmıştır. Euripos havuzlarının sonundaki biclinium ve bahçedeki çeşme stukolarına demir ve camdan koruyucu çatılar yapılmıştır. Biclinium, uzanarak yemek yenilen iki kişilik kanepedir [5].

Şekil 4. 52 Yaz tricliniumu ve biclinium, Temmuz 2011 [37]

Yağmur suyu sızıntıları ve aşınmaların etkisiyle duvarlarda yabani otlar çıkmıştır. Yapıda nemden kaynaklanan yıpranmalar ve ziyaretçilerin olumsuz etkilerinden doğan bozulmalar olmuştur. Freskler ve kireç sıvalarda yok olmalar meydana gelmiştir. Doğal boyalar, su ve rutubet nedeniyle seyrelmiş ve renkleri cansızlaşmıştır. Oecus dianeo'nun detayları ve boyuna euripos su kanalını besleyen çeşmenin ayrıntıları yüzey tortuları sebebiyle görülemez olmuştur. Bahçedeki, tüm figürlü freskler yıpranmış ve bazı bölümleri anlaşılmaz hale gelmiştir.

(a) (b)

Şekil 4. 53 (a) Euripostaki şapel (b) Bahçedeki Nympha nişi ve çeşme, Mart 2009 [37]

D. Octavius Quartio Evi'nin restorasyon kararlarında kalıcı koruma için gerekli yöntem, teknik, tasarım ve araçlar belirlenmiştir. Domusun yapısal ve dekoratif değerlerinin kaybolmaması için öncelikli olarak konsolidasyonların yapılması amaçlanmıştır. Uygulamalarda değerli eserlerin bütünlenmesi ve in situ durumda korunması amaçlanmıştır. Eve ziyaretçiler için bilgi panoları yerleştirilmiştir.

Restorasyon uygulamalarında daha önce yapılmış olan zararlı müdahaleler kaldırılmıştır. Duvarlar uyumlu malzemeler ile sağlamlaştırılmıştır. Fresklerin ve değerli eserlerin meteorik hava olaylarından korunması amacı ile çatılar inşa edilmiştir. Çelik ve polikarbonat malzeme ile yapılan koruyucu çatılardan kazı çalışmaları esnasında da faydalanılmıştır. Büyük bahçedeki fresk ve taş değerlerin korunması için de bu tip koruyucu çatılar yapılmıştır [50], [54].

Antik ev alanının turist erozyonundan korunması amacıyla gezi platformları kurulmuştur. Ziyaretçiler gezi rotasını takip ederek, detaylı tasarım, restorasyon ve onarımları gerçekleştirilen koruma altındaki anıt ve freskli odalara yönlendirilmişlerdir. Gezi platformları modüler ahşap ve çelikten oluşturulmuş gezi yolu korkuluk ile çevrilmiştir. Duvardan en az 90cm. uzaklıkta yerleştirilmiştir. Daha değerli eserlerin bulunduğu alanlara ulaşım için kurulan platformların ayakları galvaniz demir malzemeden yapılarak eserlere zarar verilmesi engellenmiştir. Gezi platformunun başlangıcında paneller ve interaktif ekranların yer aldığı bilgilendirme noktaları oluşturulmuştur.

Amanti (Aşıklar) Evi (I 10, 11); Amedeo Maiuri tarafından yürütülen kazı sürecinde ev, 1928-1934'te restore edilmiştir [50].

Evin yakınındaki Menandros Evi'nin bir kısmı, F.I.O. (Fondi Investimento Occupazione; Avrupa Birliği Fonu) ile restore edilmiştir. Aynı yıllarda Amanti Evi güvenlik gerekçesi ile halka kapalı kalmıştır. 20. yüzyıl restorasyonları esnasında kullanılan mazemeler sebebi ile Aşıklar Evi'nde statik ve yapısal sorunlar meydana gelmiştir. Maiuri Dönemi'nde Pompei Evi'nde yer alan stuko, mozaik ve fresklerin in situ konservasyonu gerçekleştirilerek yerinde korunması sağlanmıştır. Arkeolog Maiuri, bu yıllarda, yıkılan ve harap olan mimari değerlerin onarım ve yeniden yapımlarını anlatan raporlar hazırlamıştır. Raporlarda yapı uygulamalarında 'korumacı restorasyon' ve 'canlandırmacı restorasyon' kuramlarını tercih ettiğini yazmıştır.

Döşeme ve lentoların antik ahşapları betonarme ile değiştirilmiştir. Bu sebeple çürüyen döşeme ve lentolar ayrışmıştır. Duvarlar tarafından emilen nem sebebi ile

demirler okside olmuş, betonarme bozulmuş ve dayanıklı bölümlerin direnci azalmıştır. Pompei ev restorasyonlarında kullanılan betonarme, özgün duvarlarda hasarlara sebep olmuştur. Çünkü betonarmenin yatay hareketteki statik tepkileri taş duvarlarınkine göre daha güçlüdür. Durağan yağmur suları yüzünden döşemelerde, kavsara ve freskli duvar tepelerindeki kemeraltı bölgelerinde, nem ve küf izleri oluşmuştur. Nemin yapıda oluşturduğu negatif etkileri yok etmek için yağmur suyu drenaj sistemi kurulmuştur.

Şekil 4. 54 Portikonun güney tarafı, Mart 2009 [37]

Döşeme ve lentolar acilen lamine ahşap malzeme ile yenilenmiştir. Lamine ahşap yapıya aynı kesitteki tek parça ahşap malzemeye göre daha fazla direnç kazandırmıştır. Bakır oluk ve iniş boruları yerleştirilmiş zemine eğimli şap yapılmıştır. Amanti (Aşıklar) Evi'ndeki müdahale yöntemleri, Pompei'de aynı yıllarda gerçekleştirilen diğer restorasyonlarda da sıkça kullanılmıştır [50].

30'lardaki restorasyonlarda özgün yapıya zarar veren malzemeler kullanılmıştır. Çatı geometrisine uyumsuz biçimde yapılan eklentiler, eğimli çatı müdahaleleri için hatalı bir model olmuştur. Dörtgen şeklindeki atrium tuscanium, dört yana eğimli, trapezoidal oluklu çatı örtüsü ile kaplanmıştır. Çatı merkezine, paralel olarak iki adet yedi metre uzunluğunda NP550 demir ana taşıyıcı kiriş yerleştirilmiştir. Ana kirişler üstüne ahşap tali kirişler konulmuştur. Kestane ağacından yapılan ve diagonallere dizilen eğik mahya

kirişleri ile çatı eğimi içeriye doğru verilmiştir. Kazı sırasında alaturka kiremite benzeyen oluklu antik kiremit tegulalar bulunmuştur. Ahşap aşıkların üzerine tegulalar dizilmiş ve yetmedikleri yerde modern kiremitler kullanılmıştır. Dört diagonal kirişin çürümesi ile çatı statiği riskli hale gelmiştir. Çatı dereleri, pişmiş elemanlarla kaplanmak yerine, kurşun levhalarla kaplanmıştır. Kurşun birleşimler erimiş, aşınmış ve dolayısı ile çatı detayları çürümüştür [50].

Şekil 4. 55 Atrium, Mart 2009 [37]

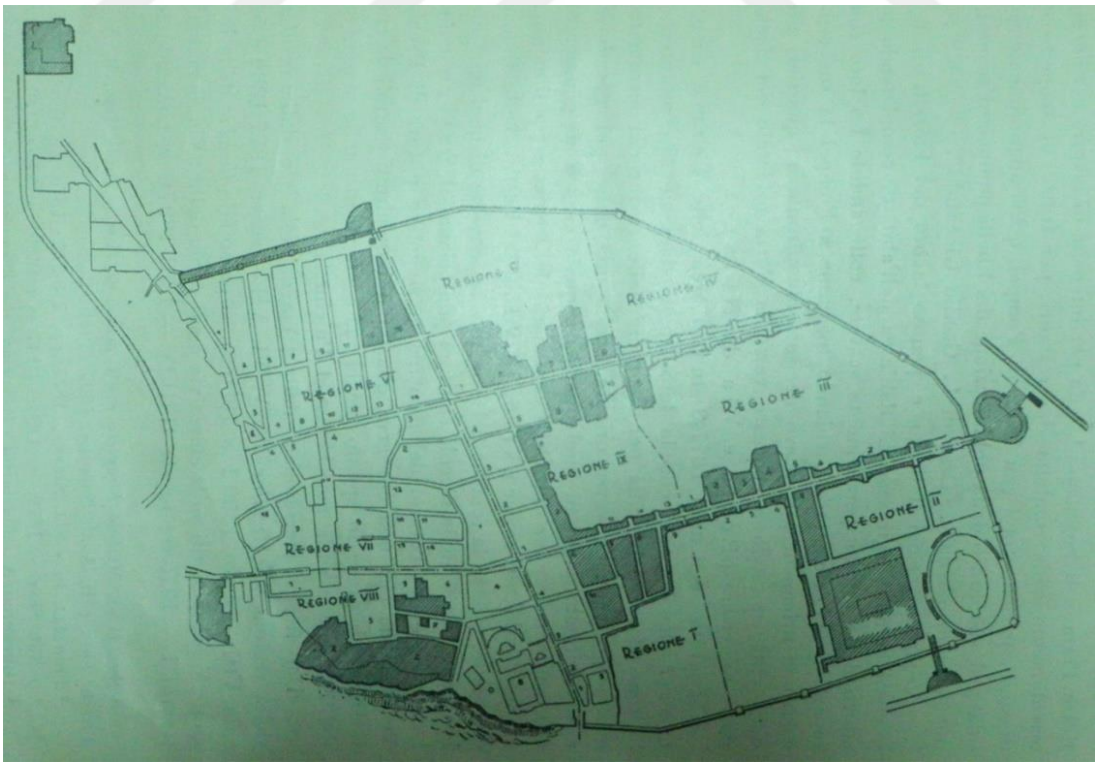
Antik compluviumun rekonstrüksiyonu için doğru model, Antonio De Simone tarafından bilimsel olarak yürütülen arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılmıştır. Özgün antik çatılar tüm kiremitleri ile birlikte keşfedilmiştir. Çatılardan biri 45° eğimli yüzeylerden oluşturulmuştur. Çatı, üzerine konumlandırılan duvarların poligon şeklinden bağımsız olarak tasarlanmıştır. 45° eğimli yüzeyler özgün kiremitler ile oluşturulmuştur. Yüzey birleşimlerinde kullanılan pişmiş toprak mahya kiremitleri yeni üretilmiştir. 22° ile 27° arasında eğimlendirilen çatı, başka tipteki pişmiş toprak elemanlarla yapılmıştır. Kiremitler üst üste, sıralı ve harçsız olarak dizilmiştir. Yağmur suyu kotrollü biçimde zemine aktarılmıştır [50].

Peristil ve atrium çatılarının strüktüleri lamine ahşap strüktür ile değiştirilmiştir. Compluviumda kullanılan ana taşıyıcı iki adet demir profil kiriş, lamine ahşap kirişler ile değiştirilmiştir. Kirişler konsolide edilmiş olan kagir duvarlara taşıtılmıştır. Duvar ve

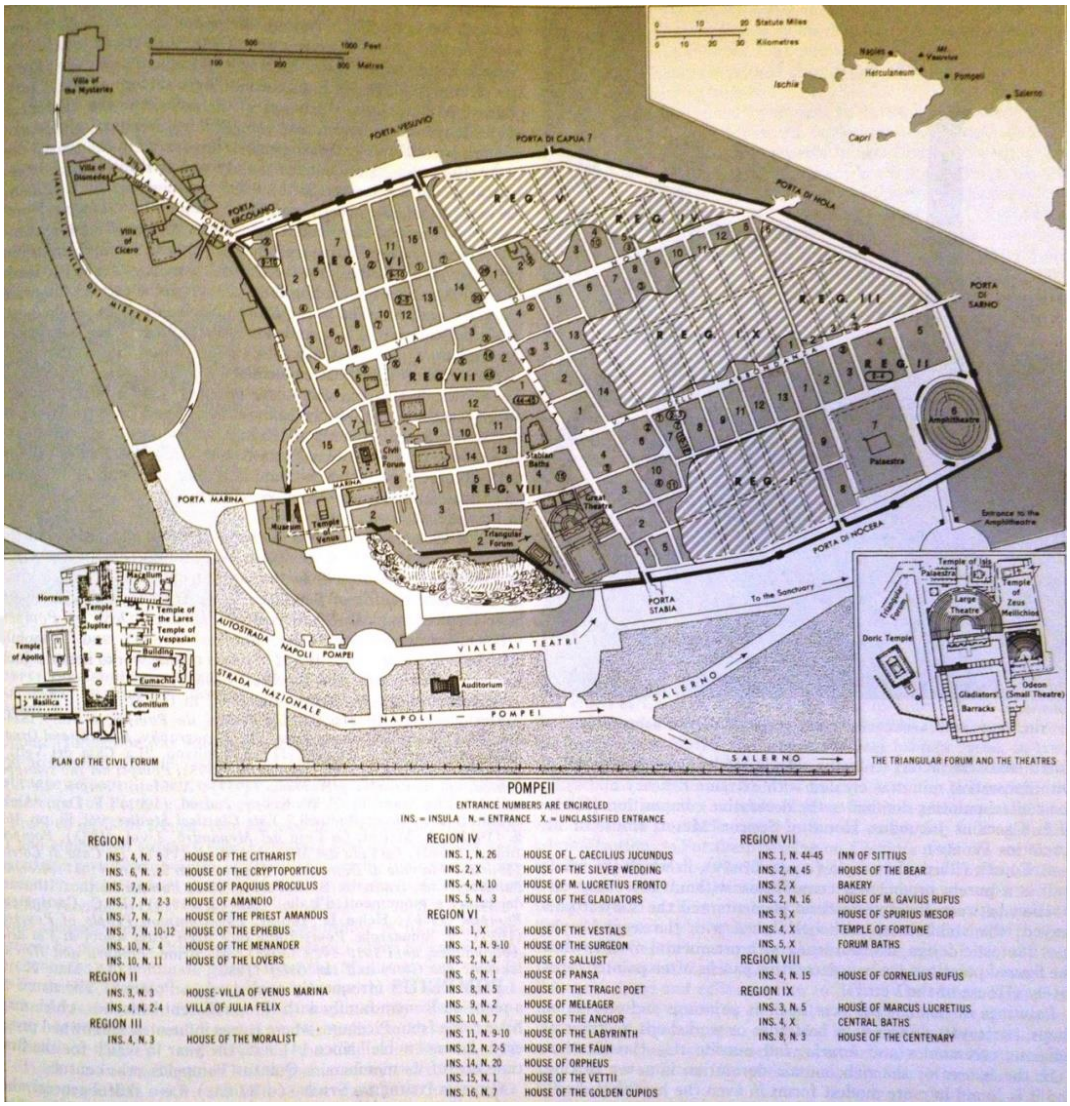
kirişler delinmemiş ve aralarına neopren yastık konulmuştur. Çatı, mevcut kiremit ve terracotta parçaları ile bütünlenmiştir(Şekil 4.55).

Eğimli çatılar, özgün elemanları yerlerine konularak aynı ölçekte yeniden yapılmıştır. Böylece, dekore edilmiş yer döşemeleri ve freskler atmosferik saldırılardan korunmuştur. Çatılar arkeolojik alandaki gezi rotası kullanıcılarının konforunu sağlamıştır. Pompei mimarisini inceleyen araştırmacıların güvenliği sebebiyle evin içerisinde yönlendirme ve bilgi panelleri düzenlenmiştir [50].

Projede domusun korunması ve sağlamlaştırılması hedeflenmiştir. Yapıda iki adet özgün ahşap merdiven yer almıştır. Üst katta, özgün kagir duvar işçilikleri ve sıva izlerine rastlanmıştır. Özgün merdivenlerin yerine ahşap basamaklı çelik strüktürlü iki merdiven yapılmıştır. Yeni merdivenler, duvardaki freskler ve cocciopesto malzeme yer döşemesine temas etmiştir. Çelik ayakların zemine değdiği özgün ahşap izlerinin olduğu yerlere neopren yastıklar konulmuştur. Projede fresk ve mozaiklerin konservasyonları önerilmiştir. Öncelikle, yer döşemeleri ve fresklerin rölöve ve envanter çalışmaları yapılmıştır. Özgünlük durumu ve hasarlarının saptandığı dikkatli analizler yapılmıştır. Duvar resimlerinin dönem ve tipolojileri tespit edilmiştir. Uygun teknik müdaheleler ve konservasyon çalışmaları belirlenmiştir.

Şekil 4. 56 1879'dan 1948'e kadar kazılan alanları gösteren plan [42]

Şekil 4. 57 1962 Maiuri haritası [22]

Alfonso de Franciscis, 1961-1976'da, **Fausto Zevi** 1977-1981'de Napoli ve Caserta İlleri Arkeoloji Başkanı olmuşlardır [33]. 1964-1974'te C. Julius Polybius Evi'nde araştırmalar yapılmıştır [45]. **Giuseppina Cerulli Irelli**, 1981-1984 yıllarında ve **Baldassare Conticello**, 1984-1995'te Pompei Arkeolojik Sit Alanı Kazı Başkanlığı yapmışlardır [33].

Pier Giovanni Guzzo 1994'ten günümüze Pompei Kazı Başkanlığı yapmaktadır. 1995'te Bölge VI, insula 1'de kazı çalışmaları yapılmıştır. 1997'ye kadar süren kazılar daha sonra 2001'de devam etmiştir. Çalışmalar, burada yer alan Sabun Üretim Atölyesi

ve Acisculus Tavernası'nda yapılmıştır. Acisculus Tavernası'nda latrinalar keşfedilmiştir.[1]

1996'da Pompei Arkeolojik Sit Alanı, 'Tehlike Altındaki 100 Dünya Mirasını İzleme Listesi'ne eklenmiştir. 1997'da Pompei, Herculaneum ve Torre Annuziata Arkeolojik Alanları ile birlikte Unesco Dünya Mirası Listesi'nde yerini almıştır [53].

İmparatorluk Villası (Suburbana Villası); 2003-2005'te yürütülen kazılar, Università degli Studi di Napoli ve Soprintendenza Archeologica di Pompei (SAP-Pompei Arkeolojik Koruma ve Denetleme Merkezi) işbirliği ile öğretim görevlileri gözetiminde, öğrencilerle birlikte yapılmıştır. Villa kısmi olarak açığa çıkarılmıştır. Kazılarda III. ve IV. Stil'e ait duvar resimleri ve içinde eros figürü bulunan I.Stil duvar resimleri keşfedilmiştir. Evin en büyük odasında mermer yer döşemeleri bulunmuştur. Mermerlerde, farklı dönemlerde yapılmış olan uygulama harçları saptanmıştır. Odadaki stuko sıvalı korniş, iyon tarzdaki iç ve dış bükey birleşimli süs anlamına gelen kyma restore edilmiştir [5]. Suburbana Villası üst katındaki Pompei Antiquariumu'nun giriş kotundan aşağıya doğru katman katman kazılmıştır. Kazılarda seramik, gaz lambası, tencere, çaydanlık, kutu, şişe, şeffaf ve mavi-yeşil renkli sırlı kaplar ve testi gibi arkeolojik kalıntılar elde edilmiştir. Bulgular aşırı kırıklı ve parçalı olduğu için bütünü ile konserve edilememiştir. Kırık anfora parçaları, harç karışımını sağlamlaştırmak için yeniden değerlendirilmiştir. Bu harçlar duvar yapımlarında kullanılmıştır. Güncel çalışmalarda tespit edilen farklılıkların açıklanabilmesi için bulgular, tipolojik ve kronolojik olarak karşılaştırılmıştır. Aşk Tanrısı Cupid (Yun.Eros, Lat.Amor) başları, lamba bulguları, yüzey katmanlarında bulunan siyah boyalı seramikler, modern malzeme kullanımı ve müdahaleler ile zarara uğratılmıştır. Dolayısı ile bilgilerin arkeolojik olarak güvenilirliği azalmıştır [51], [32].

4.2 Kazı ve Müdahalelerin İrdelenmesi

Pompei Antik Alanı'nda gerçekleştirilen müdahaleler iki kısımda incelenmiştir. İlk bölümde patlamadan önce gerçekleştirilmiş olan yapım ve müdahaleler, ikinci bölümde ise 17.yy.'dan günümüze kadar yapılan kazı ve müdahaleler yer almıştır. Bu bölümlerde

[1]Kazı çalışmaları sonucunda açığa çıkan üçgen biçiminden dolayı bu alan 'Ticari Üçgen' olarak adlandırılmıştır [32].

Pompei Antik Kenti'nde yapılan bütünleme müdahaleleri, konservasyon müdahaleleri, rekonstrüksiyonlar, replikalar, anastilosis çalışmaları, özgün, doğal ve çağdaş malzeme kullanımları ve müdahalelerde ayırtedicilik kriterleri dikkate alınmıştır.

4.2.1 79 Öncesi Müdahaleler

- Genel Yaklaşımlar

Bu sürecin başlangıcındaki müdahaleler, şehri kurma ve istilalardan koruma amaçlı olarak gerçekleştirilmiştir. Şehir ve bölge fonksiyonlarının belirlenmesinde ticaret, ulaşım, inanışlar, kültürel durum ve yaşam koşulları etkili olmuştur. Şehre gelen Osklar, Etrüskler, Yunanlar, Samnitler ve Romalılar kendi kültürlerini mimariye yansıtmışlardır. Kamu alanı ve yapı fonksiyonları her toplumun kendi geleneklerine göre düzenlenmiştir. Öğrendikleri yapım teknikleri ve malzemeler ile dönem müdahaleleri gerçekleştirilmiştir. Pompei'yi istila girişimleri ve tehditler ile birlikte askeri mimari ön plana çıkmıştır. Şehir kapıları ve surlar inşa edilmiş, savaşların ardından onarılmıştır. İstilaların sona erdiği ve surların fonksiyonunu kaybettiği dönemlerde şehir duvarları yıkılmış ve yıkılan alanlarda yapılaşmalar olmuştur. 62 depreminden sonra şehir restorasyona girmiş, onarımlarda eski yapım teknikleri değiştirilmiştir. Ekonomik durumun kötüleşmesi sebebi ile yapı mekan sayıları azaltılmıştır.

- Müdahale Yöntemleri

Etrüsk Dönemi'nde şehir duvarları Yunan ve Samnitler'in istilalarına karşı güçlendirilerek uzatılmıştır. M.Ö.5.yy.'da yıkılan surlar Yunanların Pompei'yi istilasından sonra onarılarak genişletilmiştir. Samnitler surlara Pön Savaşı'ndan sonra Sarno Kireçtaşı ile setler inşa etmişlerdir.

Roma Kolonizasyonu Dönemi'nde Pompei'de su şebekeleri ve kanalizasyon sistemleri kurulmuştur. Bu dönemde opus incertuma göre daha zayıf bir konstrüksiyon olan opus reticulatum teknik yaygınlaşmıştır. Dolayısı ile daha sonra opus reticulatum konstrüksiyondaki duvarların köşeleri başka teknikler ile sağlamlaştırılmıştır. Opus reticulatum konstrüksiyondaki duvar köşeleri opus latericium ve opus vittatum ile güçlendirilmiştir. Augustus-Julio-Claudius Dönemi'nde yapılara opus reticulatum teknik ve mermer malzeme ile müdahaleler yapılmıştır. İmparatorluk Dönemi'nde küçük evler birleştirilip büyük komplekslere dönüştürülmüştür. Sur dışlarına konutlar

inşa edilmiştir. Sulla Dönemi'nden sonra tuğla kullanımı yaygınlaşmıştır. Uygulamalarda seçilen tuğla malzeme dolayısı ile dönem müdahale farklılıkları önceki dönemde taş malzeme ile gerçekleştirilen müdahalelerden kolaylıkla ayırt edilmiştir. Opus quadratum teknikte yapılan kapıların opus latericium teknik ile onarıldığına rastlanmaktadır. Bazı yapıların köşe ve hatılları opus mixtum, dolgusu ise opus reticulatum teknikte yapılmıştır. M.Ö. 80'de Roma Dönemi'nde Lav Taşı'ndan yapılan opus reticulatum tekniğin dayanımsızlığı nedeni ile köşelerinin tuğla kullanılarak başka teknikler ile güçlendirildiği görülmüştür. İç kısımları opus quasi reticulatum teknikte yapılan Odeion kapısının köşeleri M.Ö.80'de tuğla ile testere şeklinde tuğla ile örülerek güçlendirilmiştir.

62'de ve öncesinde gerçekleşen depremler Pompei Antik Kenti'nde hasarlara sebep olmuştur. 62 depreminden sonra Pompei yapıları kapsamlı restorasyona girmiştir. Onarımlarda genellikle tuğla malzeme kullanımı ile opus latericium teknikte müdahaleler gözlemlenmiştir. Flavius Dönemi'nde opus latericium konstrüksiyonlar saptanmıştır. M.Ö.4. ve M.Ö.3. Yüzyıl I.Samnit Dönemi'nde kesme kireçtaşı ile konstrüksiyonlar yapılmış, 62 depreminden sonra yıkılan Samnit duvarları tuğla ve moloz taş malzemeler ile tamamlanmıştır. İlk Samnit Dönemi'nde Sarno Kireçtaşı ile opus africanum tekniği kullanılmış, artı şeklini oluşturan Sarno Kireçtaşlarının içi Lav Taşı ile doldurulmuştur. Opus africanum tekniğindeki yapı köşelerinin opus mixtum tekniği kullanılarak güçlendirildiriği görülmektedir. 62 depreminden sonra yıkılan duvarlar tuğla, terracotta, seramik, amfora parçaları ve moloz taş kullanılarak onarılmıştır. Depremden sonra gerçekleştirilen antik restorasyonlarda Herculaneum Kapısı onarılmıştır. Jüpiter Tapınağı daha kısa sütunlar ile inşa edilmiştir. Depremden sonra Kamusal Lares Kutsal alanı ve Merkez Hamamı yapılmıştır. IX, 4, 4'teki Merkez Hamamda opus mixtum duvarlar inşa edilmiştir. Bu yıllarda 62-79 arasında opus incertum teknik ve tuğla diziler kullanılarak opus mixtum konstrüksiyon oluşturulmuştur. Taş malzeme ile opus vittatum konstrüksiyonda yapılan Eumachia Binası duvarlarına Julius-Claudius Dönemi'nde tuğla duvarlar eklenmiş, cephesi opus latericium teknikle kaplanmıştır. Opus incertum dolgulu onursal kemer köşeleri opus latericium ile güçlendirilmiştir.

Samnit dönemi'nde laconicum ve destricratium olan hamam mekanları Roma Dönemi'nde fridarium ve caldariuma dönüştürülmüştür. Yine Roma Dönemi'nde Apollon Tapınağı, capitoliuma dönüştürülmüştür. 62 sonrası Vespasianus Tapınağı

restore edilmiştir. Kamu Yönetim Yapıları ve İsis Tapınağı opus latericium konstrüksiyonda tekrar yapılmıştır. Büyük Tiyatro'nun sahne arkası yeniden inşa edilmiştir. Yine depremden sonra anfitiyatro onarılmıştır. Büyük Palestra genişletilmiş, Forum Hamamı stuko sıva ile dekore edilmiştir. Castellum Aquae'nin güney duvarı yapılmış ve Stephanus Fullonicası kurulmuştur. Faun Evi'nin Büyük Mozaiği'nde deprem sonrası onarım ve konsolidasyonlar gerçekleştirilmiştir. Meleagros Evi'nde cocciopesto yer döşemeleri yapılmıştır. Fırıncı Evi'nin odalarından bazıları, fırın işlevinin sağlanabilmesi için gerekli mekanlara dönüştürülmüştür. VIII, 4, 26'daki ev 62'den sonra fırına dönüştürülürken yapıya bir kat daha eklenmiş, atriuma fırın yapılmıştır. Sacello Troia Evi depremden sonra güçlendirilmiş ve Geometrik Mozaikler Evi'nin dış cephesi opus reticulatum teknikte inşa edilmiştir. Deprem sonrası ekonomik durumun bozulması sebebi ile yapı mekan sayıları azaltılmıştır. IV.Stil Evi'nde Sarno Kireçtaşı ile onarımlar gerçekleştirilmiştir. Çatlaklar oluşarak ayrılan yapı elemanlarına opus mixtum teknikte dikişler yapılmıştır. Yıkıcı deprem sonucunda bazı yapılar kullanılamaz hale gelmiştir. Bu sebeple Kriptoportiko Evi terk edilmiştir. Onarımlarda Kriptoportiko Evi'nin mekan sayısı azaltılmıştır. D. Octavius Quartio Evi'nin Anfitiyatro tarafı yenilenmiştir. İmparatorluk Villası depremden sonra restore edilmiş ve yenilenmiştir.

Yapılardaki antik restorasyonların amaçlarından birisi de Pompei Arkeolojik Alanı'ndaki fresklerin korunması olmuştur. Roma Dönemi öncesinde I.Stil'de yapılan Pompei duvar resimleri ve mozaik süslemeler Roma Dönemi'nde II., III. ve IV. Stil Pompei Üslupları ile tasarlanmıştır. 62 depreminden sonra freskler IV. Stil Pompei Üslubu ile dekore edilmiştir. P.Casca Longus Evi'nin III.Stil resimleri IV. Stil'de değiştirilmiştir. Depremden sonra P.Casca Longus Evi opus mixtum konstrüksiyondaki onarımlarında tegula ve lav crumalı kireçtaşı kullanılmıştır. Amanti Evi dış cephesinin rekonstrüksiyonu kireçtaşı kullanılarak opus incertum teknikte gerçekleştirilmiş ve duvar resimleri IV. Stilde tekrar yapılmıştır.

Çizelge 4. 3 Özgün dönem müdahaleleri

79 VEZÜV YANARDAĞI PATLAMASI ÖNCESİ POMPEİ ÖZGÜN DÖNEM MÜDAHALELERİ	
ARKAİK DÖNEM (M.Ö.7.-M.Ö.6.YY.)	İLK ARKAİK YERLEŞİMLERİ (ALTSTADT)'NİN KAYA ZEMİNDE KURULMASI (YENİ YERLEŞİMLERİN ARKAİK DÖNEMDEN SONRA BATAKLIK ZEMİNDE KURULMASI) M.Ö. 6.YY.'DA LAV TAŞI PAPPAMONTENİN KULLANILMASI
	M.Ö.6.YY. SONRASI SURLARIN YUNAN TİPİ KİREÇTAŞI İLE REKONSTRÜKSİYONLARININ YAPILMASI
ETRÜSK DÖNEMİ (M.Ö.7.YY-M.Ö.474)	M.Ö. 5.YY. BAŞLANGICI SURLARDA YUNAN VE SAMNİT İSTİLASINA KARŞI ETRÜSK GÜÇLENDİRMELERİNİN YAPILMASI
	SURLARIN ETRÜSK DÖNEMİ'NDE 66 HEKTAR ALANI ÇEVRELEYECEK BİÇİMDE UZATILMASI
SAMNİT ÖNCESİ DÖNEM (M.Ö.500-M.Ö.420)	SARNO KİREÇTAŞI KULLANIMI
	OPUS QUADRATUM (TAŞ BLOK) TEKNİK KULLANIMI
	YUNANLARIN SURLARI GENİŞLETMESİ
BİRİNCİ SAMNİT DÖNEMİ (M.Ö.420-M.Ö.250)	SAMNİTLERİN SURLARI GENİŞLETMESİ
	M.Ö.5.YY.'DA YIKILAN SUR DUVARLARININ SARNO KİREÇTAŞI İLE YENİDEN YAPILMASI
	M.Ö.307'DEKİ PÖN SAVAŞI'NDA SURLARIN ORTOSTAT GÜÇLENDİRMELERİNİN YIKILMASI
	M.Ö.307 PÖN SAVAŞI SONRASI SURLARA SARNO KİREÇTAŞI İLE MASİF SETLERİN YAPIMI, YÜKSELTİLMESİ, ÇİFT CİDARLI YAPILMASI
	M.Ö.3.YY. EVLERİN BİRLEŞTİRİLİP TEK EV YAPILMASI
İKİNCİ SAMNİT DÖNEMİ (M.Ö.250-M.Ö.80)	M.Ö.3.YY. SONU 2.YY. BAŞI KAPI REKONSTRÜKSİYONLARININ YAPILMASI
	APOLLON TAPINAĞI'NIN M.Ö.2.YY ORTASINDA HELLENİSTİK OLARAK YENİLENMESİ
	GEÇ SAMNİT DÖNEMİ SURLARA KULELERİN EKLENMESİ
	SURLARIN GÜNEYİNİN M.Ö.100 SONRASI OPUS CAEMENTICIUM TEKNİKTE YENİDEN İNŞA EDİLMESİ
SOSYAL (TOPLUMSAL) SAVAŞ	SUR DUVARLARININ SOSYAL SAVAŞ DÖNEMİ OPUS CEMENTİTİUM TEKNİKTE KAPLANMASI
ROMA DÖNEMİ	APOLLON TAPINAĞI'NIN CAPİTOLİUMA DÖNÜŞTÜRÜLMESİ
	SAMNİT DÖNEMİ'NDE LACONICUM OLAN HAMAM MEKANININ ROMA DÖNEMİ'NDE FRİDARİUM'A DÖNÜŞTÜRÜLMESİ
	SAMNİT DÖNEMİ'NDE DESTRİCTARIUM OLAN HAMAM MEKANININ ROMA DÖNEMİ'NDE CALDARIUM'A DÖNÜŞTÜRÜLMESİ
	EVLERİN İKİ KATLI YAPILMASI
	OPUS CAEMENTICIUM DUVARLARIN OPUS QUADRATUM İLE KAPLANMASI
	PALESTRANIN GENİŞLETİLMESİ

79 VEZÜV YANARDAĞI PATLAMASI ÖNCESİ POMPEİ ÖZGÜN DÖNEM MÜDAHALELERİ	
ROMA KOLONİZASYONU	ROMA KOLONİZASYONU SONRASI SUR ÖTELERİNE KONUTLARIN YAPILMASI
SULLA FAZI (M.Ö. 80 KOLONİZASYON)	SULLA DÖNEMİ'NDE TERAS EVLERİN YAPILMASI
	ATRIUM - PERİSTİL TİPİ EVLERİN YAPILMASI
	SURLARIN M.Ö. 80'DE KISMEN YIKILMASI YERİNE KONUT VE HAMAM İNŞA EDİLMESİ
İMPARATORLUK DÖNEMİ (M.Ö.1.YY.)	KÜÇÜK EVLERİN BİRLEŞTİRİLİP BÜYÜK KOMPLEKSLERİN OLUŞTURULMASI
	LATRİNA DENİLEN TUVALETLERİN YAYGINLAŞMASI
	KANALİZASYON SİSTEMİNİN KURULMASI
	ONURSAL KEMERLERİN YAPILMASI
AUGUSTUS VE JULIO-CLAUDIUS DÖNEMİ (M.Ö. 23 - 62)	BİNALARDA MERMER KAPLAMA YAPILMASI
İLK FLAVİUS DÖNEMİ (62 - 79)	KAPI-HAMAM-SARNIÇ RESTORASYONLARI
	POMPEİ SON DÖNEMİNDE ATRIUM-TABLINUM-PERISTIL MEKAN DİZİLİMİNİN ORTADAN KALKMASI
1.YY. İLK YARISI (62 DEPREMİ SONRASI ONARIMLAR)	FULLONICALARIN KURULUMU
	COCCIOPESTO MALZEME VE TEKNİĞİNİN KULLANIMI
	SAVAŞ MOZAİĞİ'NİN ONARILMASI
	BAZI EVLERİN FIRINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİ
	OPUS RETİCULATUM KONSTRÜKSİYONUN YAYGINLAŞMASI
	EKONOMİK DURUMUN KÖTÜLEŞMESİ VE MEKAN SAYILARININ AZALTILMASI
	OPUS CAEMENTICIUM HARCI İÇERİĞİNE TUĞLA KIRIKLARININ EKLENMESİ
	OPUS MIXTUM DİKİŞLER İLE DEPREM VE YANGIN SONRASI RESTORASYONLARIN YAPIMI
	OPUS LATERICIUM TEKNİĞİN KULLANIMI
	VESPASİANUS TAPINAĞI'NIN 62'DE RESTORASYON SÜRECİNE GİRMESİ
	SARNO KİREÇTAŞI İLE YAPILAN ONARIMLAR
	BİNA REKONSTRÜKSİYONLARININ YAPILMASI
	VEZÜV KAPISI ONARIMI
VEZÜV PATLAMASI 79	

4.2.2 16.Yüzyıl Sonrası Kazı ve Müdahaleler

• Genel Yaklaşımlar

Arkeolojik alanda gerçekleştirilen 17. ve 18.yy. kazılarındaki çalışmalar alt kotlardan yukarıya doğru yapılmış, böylece hazine ve koleksiyon eserlerine ulaşmak daha çabuk olmuştur. Ancak bu yaklaşım ile saha topografyasında oluşabilecek zemin kaymaları ve mimari veri kayıpları yok sayılmıştır. Yapılarda oluşan çökme riskleri zemin ve duvarlarda hareketlenmeler yaratmıştır. 19.yy. kazı metotları ile gerçekleştirilen ise çalışmalar üst kottan alt kota doğru ilerletilmiş, veri kayıplarının en aza indirgenmesinin amaçlandığı görülmüştür. 1943-44 II.Dünya Savaşı bombardımanları arkeolojik alanlarda yıkımların meydana gelmesine sebep olmuştur. Kazı ve müdahaleler 1950'ye dek durdurulmuştur. 1950'de yeniden başlayan kazılar ise 1963'te durdurulmuş ve yaklaşık 20 hektarı kazılmamıştır. Bu dönemde mevcut yapıların konservasyon ve restorasyon çalışmaları yoğunlaştırılmıştır.

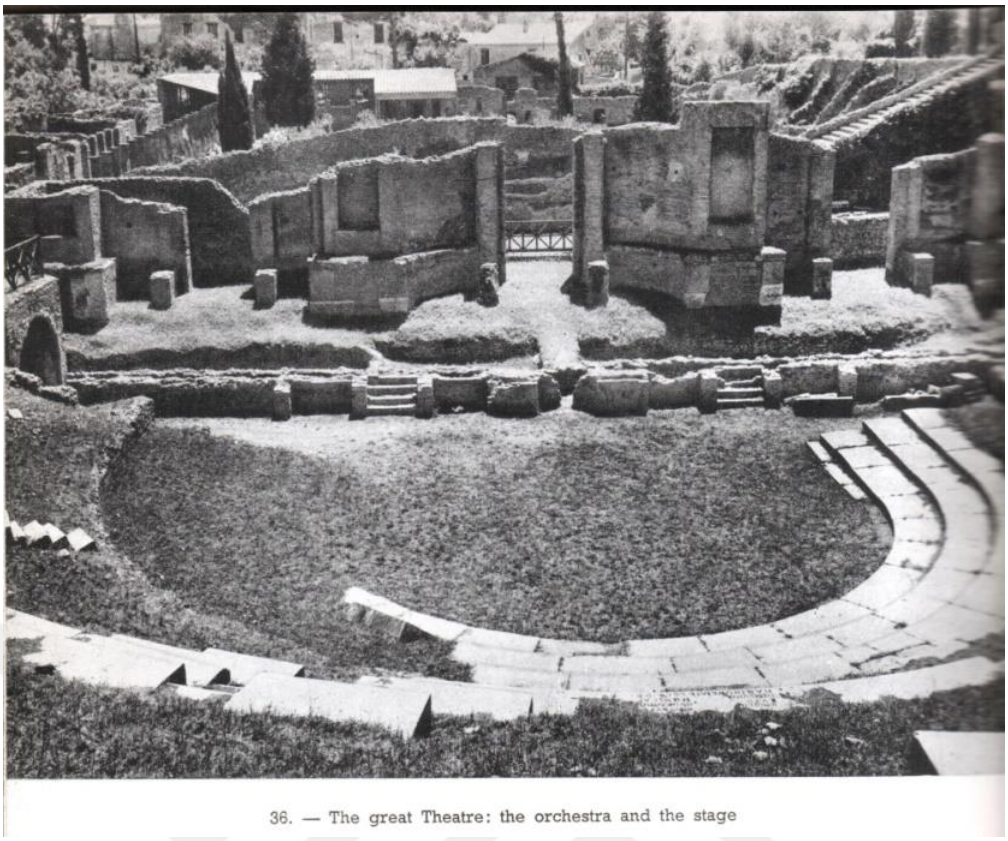
Kazı çalışmalarının başlaması ile birlikte arkeolojik değerlerin koruma ve restorasyon sorunu da gündeme gelmiştir. Bu sorun, 19.yy.'a dek taşınabilir arkeolojik eserlerin keşfedildiği yerlerin dışına, müzelere götürülerek korunması şeklinde ele alınmıştır. Arkeolojik eserler, bulguların saklanması amacı ile kurulan Pompei Antiquarium'u ve eserlerin sergilendiği Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'ne taşınmıştır. Ancak 19.yy.'dan itibaren mozaik ve fresk eserlerin in situ olarak korunup sergilenmesi yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Bu amaçla alanda yer alan mozaik ve freskler için koruyucu çatıların yapımına başlanmıştır. 20.yy.'ın başlarından itabaren mimari değerlere, demir putrel güçlendirmelerinin yanında betonarme sistem güçlendirmeleri ve tuğla çimento denilen latero-cementizio döşeme ve çatılar eklenmiştir. Betonarme teknik, yapım kolaylığı, hızlı yapımı, sağlamlığı ve estetik açıdan nötr olması sebepleri ile alanda sıkça kullanılmıştır. Betonarme özellikle statik güçlendirmelerde yapıların çatı, tavan döşemesi, kiriş, lento ve arşitavlarında yer almıştır. Zaman içerisinde betonarme sistemdeki demir donatı paslanmış hacmi artarak betonun çatlamasına sebep olmuştur. Betonarmenin nem geçirimsizliği buna karşın doğal malzemenin nem akışı sağlaması zıtlığı dolayısı ile malzemeler uyum sağlayamamıştır. Neticede özgün dokuda tuzlanma ve rutubet oluşumu gözlemlenmiştir. 19.yy.'ın ikinci yarısından itabaren demir putrel ve betonarme uygulamalar, koruma sorunlarına neden olmaları dolayısı ile kaldırılmıştır. Bu malzemeler çoğunlukla ahşap ve paslanmaz çelikler ile değiştirilmiştir.

Pompei Kenti, keşfinden sonra 1960-1980'de gerçekleşen depremler ve doğal afetlerden kaynaklı olarak hasara uğramıştır. Bu süreçlerde artan güvenlik riskleri dolayısı ile yapılarda koruma önlemleri alınmış ve bazı yapılar ziyarete kapatılmıştır.

21.yy.'da önceden yapılan zararlı müdahalelerin geri alımı süreci devam etmiştir. Bu süreçte alana gezi platformları, bilgi panoları yerleştirilmiştir. Yapılarda oluşan su drenaj sorunları, yağmur suyu uzaklaştırma sistemleri ile çözülmüştür. Aydınlatma ve elektrik tesisatları kurulmuş, multimedya sunumlar yapılmıştır. Yeşil alanlar bitkilendirilmiş ve bahçe rekonstrüksiyonları gerçekleştirilmiştir.

- Müdahale Yöntemleri

Alan restorasyonlarında uygulanan müdahale yöntemlerinden birisi bütünlemedir. 20.yy.'da Büyük Tiyatro caveasına ahşap basamaklar yapılmış, cavea 2010'da doğal taş malzeme ile bütünlenmiştir. Caveanın yaklaşık %10'unun özgün malzeme olduğu geri kalan kısmının restore edildiği gözlemlenmiştir. Aynı şekilde odeionun cavea bölümünde de doğal taş malzeme ile bütünlemeler yapılmıştır. (Şekil 4.58-59). Basamakların özgün taşları tümleme yapılan taşlara oranla azınlıkta kalmıştır. Bu uygulamalara karşın Anfitiyatronun basamakları tümlenmemiş, boş alanlar çim olarak bırakılmıştır. 2011'de Anfitiyatro kapısında tuğla ile tamamlamalar gerçekleştirilmiş, Anfitiyatro Stoasının tuğla kapısı restore edilmiştir. Mercurius Kulesi'nin özgün duvarları 20.yy.'da bütünlenmiştir. Fresk ve mozaiklerde bütünlemeler yapılmıştır. Cerere Evi'ndeki duvar resmi suluboya ile geri alınabilir biçimde tümlenmiştir. Basilica ve Forumda sütun ve kısmi çatı tümlemeleri ile anastilosisler yapılmıştır.

36. — The great Theatre: the orchestra and the stage

Şekil 4. 58 Büyük Tiyatro orkestra ve sahne [28]

Şekil 4. 59 Büyük Tiyatro orkestra ve sahne, 2012 [4]

Pompei Arkeolojik Kenti yapı müdahalelerinde rekonstrüksiyonlar tercih edilmiştir. 1962'de Hamam rekonstrüksiyonu ve Kule rekonstrüksiyonları yapılmıştır (Şekil 4.60). Yapı cephelerindeki ahşap sundurmalar restore edilmiştir. Evlere balkon ve ikinci katlar eklenmiştir. Bazı yapılardaki döşeme kirişi izlerine ahşap kirişler yerleştirilerek yapı katları oluşturulmuştur. Portiko çatılarının kısmi restorasyonları gerçekleştirilerek duvarlarda yer alan mozaik ve duvar resimleri koruma altına alınmıştır. Sütunlar sağlamlaştırılarak restore edilmiş, portiko sütunlarına arşitrav ve kirişler eklenmiştir. Portiko çatılarında ahşap çatı karkası ve kiremit çatı örtüsü yaygın olarak kullanılmıştır.

Bahçelere bitki ve ağaç dikilerek yeşil alan ve peyzaj düzenlemeleri yapılmıştır. Bahçede yer alan havuz, kanal, havza, nymphaeum çeşmeleri ve pergolalar restore edilmiştir.

Şekil 4. 60 Kule, 2012 [4]

Pompei müdahalelerinde sıklıkla betonarme sistem kullanılmıştır. Korozyona uğrayan demir ve çimento, özgün yapılara zarar vermiştir. Dolayısı ile geleneksel yapı ve özgün doğal malzemeler bozulmaya uğramıştır. Betonarme arşitrav ve tavan döşemeleri ile kapı ve pencere lentolarında yaygın olarak yer almıştır. Portiko sütunlarının üzerindeki arşitrav ve lentolarda demir putreller kullanılmıştır. Compluviumun taşıyıcı kirişlerinde sıkça betanarme sistem kullanılmıştır. İlk müdahalelerde betonarme ve demir putrel yapılan elemanlar daha sonra kaldırılarak ahşap malzemeler ile değiştirilmiştir.

Yapılara yüklenen betonarme ağırlıklar statik problemlere neden olmuştur. II.Dünya Savaşı'nda bombalanan Gladyatörler Evi'ne 1940-50'de müdahale edilmiştir. Çatısında

betonarme sistem kullanılarak yapıya aşırı yük eklenmiştir. Müdahaleler sonrasında gerçekleşen depremler yapıya zarar vermiştir. Drenaj sistemi eksikliğinden kaynaklı oluşan su sızıntıları sebebi ile domus 2010'da çökmüştür. Gladyatörler Domusu'nun özgün duvarları, üzerinde yer alan değerli yazılar ile birlikte hasara uğramıştır(Şekil 4.61).

Şekil 4. 61 Gladiator Evi [56]

Pompei'de taşınabilir eserlerin yaygın olarak in situ korunması yerine müzelerde sergilendiği görülmektedir. Özgün bronz ve mermer heykeller Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'ne taşınmıştır. Sahada sergilenen heykellerin çoğunluğu, bazı mozaik ve duvar resimleri replikadır. Sehpa, ev eşyaları, mozaik ve duvar resimleri gibi taşınabilir eserlerin büyük kısmı müzelerde korunmaktadır. Faun Evi'ndeki bronz Faun Heykel'i ve aynı şekilde Büyük İskender'in Pers hükümdarı III. Darius ile İsos Savaşı'ndaki çatışmasını betimleyen 5,82x3,13m. boyutlarındaki Savaş Mozaik'i yerine 1930'larda replikaları konulmuştur. Faun Evi'ndeki özgün mozaikler ve objeler koruma amacı ile Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'ne taşınmıştır [43]. Fresk ve objelerin taşınmasına karşı çıkılmasına rağmen, bu yaklaşımlar sürdürülmüştür. Kazılarda açığa çıkarılan 700'den fazla resimli taşınabilir eserin elliye yakını müzede sergilenmektedir [42]. Forum Hamamı ve Stabiane Hamamı'ndaki müdahaleler de aynı yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Pompei Antik Kenti'nde kazılarak açığa çıkarılan bazı yapılar ve arkeolojik eserler belgelendikten sonra tekrar gömülmüştür. Tekrar gömülen eserlerin kazıları esnasında keşfedilen taşınabilir eserler müzelere konulmuştur (Şekil 4.62-63-64-65-66).

Şekil 4. 62 Faun Evi, 2014 [4]

(a) (b)

Şekil 4. 63 (a) Faun heykeli replikası, (b) Özgün Faun heykeli Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi, 2014 [4]

(a) (b)

Şekil 4. 64 (a)Apollon Heykeli replikası Apollon Tapınağı, (b) Özgün Apollon Heykeli Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi, 2014 [4]

(a) (b)

Şekil 4. 65 (a) Faun Evi mozaik replikası, (b) Özgün mozaik Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi, 2014 [4]

Şekil 4. 66 Faun Evi, Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi, 2014 [4]

Pompei kazıları başladığında arkeolojik bulguların, duvar resmi ve mozaiklerin korunması sorunu da ortaya çıkmıştır. Değerli arkeolojik eserlerin korunması amacı ile Pompei'deki mimari değerlere çatılar eklenmiştir. Alandaki koruyucu çatılar genellikle stuko, mozaik ve fresklerin korunması amacı ile bulunduğu yerlere yapılmıştır. Bazı yapılarda koruyucu çatının çelik taşıyıcı ayaklarının oturtulabilmesi için mevcut özgün duvar üzerine tuğla yastıklar örülmüştür. Koruyucu çatıların bir bölümü çelik profil karkas üzerine plastik oluklu levha ya da şeffaf malzeme ile kaplanarak inşa edilmiştir. Çelik ve ahşap taşıyıcılar şeffaf malzemeler ile kaplanmıştır. Koruyucu çatı ve sundurmalarda kutu profil ve çelik putrel tercih edilmiştir. Çatı kaplama malzemeleri olarak trapez sac, kiremit ve oluklu sac kullanılmıştır. Çatı karkası ahşap, çelik ya da betonarme sistemde tasarlanmıştır. Ahşap taşıyıcı karkas üzerinde tegula denilen kiremit kullanılmıştır. 20.yy. çatı uygulamalarında tuğla çimento denilen latero cementizi malzeme kullanılmıştır. Çağdaş restorasyonlarda betonarme kirişler yerine lamine ahşap kirişler tercih edilmiştir. Çatı rekonstrüksiyonlarında sıklıkla kiremit kullanılmıştır. Düz kiremit ve oluklu kiremitin bir arada kullanıldığı çatı tipleri sıklıkla görünmektedir. Pompei'ye yapılan hatalı çatı müdahaleleri özgün duvar ve döşemelere zarar vermiştir [54]. Bazı çatılar amacına uygun, özgün dokuya zarar vermeyen ve istenildiğinde kaldırılabilen mühalaleler eklenmiştir.

Bölge I ve insula 22'deki Kaçaklar Bahçesi'nde alüminyum ve cam malzemeden kalıcı bir çatı yapılmıştır [54]. 1900'lerde ev dekorasyonlarını korumak için çatı restorasyonları yapılmıştır. 1980'deki şiddetli depremde Pompei zarar görmüştür. Ardından restorasyon ve çatı uygulamaları yapılmıştır. Suburban Hamamı çatısındaki metal strüktür polikarbonat malzeme ile örtülmüştür. 1950'lerde Pompei doğu bölgelerinde çatılar yeniden yapılmıştır [54]. Vezüv alanı ve Pompei'deki yakın dönem müdahalelerinde çatılar, hafif ve ayırt edilebilir strüktürdeki tasarlanmıştır. Yaygın olarak metal ve cam malzeme kullanılmıştır.

1980'deki depremden sonra Soprintendenza Archeologica di Pompei ve Istituto Centrale per il Restauro (ICR) kurumları Vettii Evi'nde restorasyon çalışması yapmıştır. ICR tarafından 1990'da Campania'daki arkeolojik alanlarda Risk Haritası (Carta del Rischio) çıkartılması için çalışmalar başlatılmıştır. Haritada, 1980'de müdahale gören Dioscurlar Evi'ndeki dört adet çatı, Marcus Lucretius Fronto Evi'nde 1994'te müdahale gören iki adet çatı, Sacello Troia Evi (Achilles'in Lararium Evi)'nde 1994'te müdahale gören dört adet çatı, Arianna Evi peristilinde 1994'te onarılan iki adet çatı,

Kriptoportiko Evi'nde 1980'de müdahale gören iki adet eternit çatı, Suburban Hamamı'nda 2000 ve 2001'de yapılan çatılar, Epidius Rufus Evi'nde 1984'te yapılan eternit çatı, XI, 5, 11'de 1979'da yapılan iki eternit çatı ve Nozze d'Argento Evi'nde 1983'te yapılan eternit çatı yer almıştır [54].

Çatısız yapı duvarlarının doğanın olumsuz etkilerine karşı korunması amacı ile duvar üstlerinde capping yapılmıştır.

Mozaik, fresk, stuko sıva, terracotta ve metal eserlerin konservasyon ve konsolidasyonları yapılmış ve şeffaf malzemeler ile koruma altına alınmıştır. Grafittiler, compluvium çatıları, taberna tezgahları, mermer kabartmalar, bazı lararіumlar şeffaf malzemeler ile koruma altına alınmıştır. Duvarlara monte edilen şeffaf malzeme ve çelikten yapılan küçük sundurmalar ile duvarda yer alan mozaik ve stukolar korunmaktadır. Duvar resimleri, mermer süsleme, mozaik dekorasyon ve stuko sıvalar da şeffaf malzemeler ile koruma altına alınmıştır. Eumachia Binasının mermer kabartmalı kapısı pleksiglas ile korunmuştur(Şekil.4.67).

(a) (b)

Şekil 4. 67 (a) Eumachia Binası mermer kapı [28] (b) Mermer kapı, 2012 [4]

Mevcut sıvalar puzolan içerikli harç enjekte edilerek sağlamlaştırılmıştır. Duvar boşlukları, doku ve sıva eksikleri enjeksiyon yöntemi ile doldurulmuştur. Deprem ve bozulma gibi sebepler ile birbirinden ayrılan ön ve yan duvarlar metal gergiler ile birbirine bağlanarak sağlamlaştırılmıştır. Pişmiş toprak küplerin metal kenetler ile konsolide edilmiştir. Kazılmamış alanlardaki toprak kaymalarının önlenmesi amacı ile ahşap ve metal kullanılarak iksalama ve kazılmayan alan topraklarına ahşap setler ile teraslama yapılmıştır. Yıkılmak üzere olan duvarlarda ahşap, strafor ve metal malzemeler kullanarak destek karkasları oluşturulmuştur.

Suburban Hamamı'nda metal taşıyıcılı gezi platformu kurulmuştur. Üzerine yapılan cam döşeme bu platformdan hypocaustun ve mozaik yer döşemelerinin izlenmesine olanak vermiştir. Pompei Antik Kenti Liman Kapısı ve Anfitiyatro Kapısı'na ziyaretçiler için modern kapılar, güvenlik önlemleri için platformlar, korkuluk ve bariyerler düzenlenmiştir. Yıkılma tehlikesi altındaki bazı yapılara metal ve ahşap bariyerler kurulmuştur. Vespasianus Tapınağı'ndaki mermer sunağa, çevresine konulan metal parmaklıklı bariyer ile geçiş engellenmiştir. Restorasyon sürecindeki yapılara iş iskelesi kurulmuş ve şantiye etrafı bariyerler ile çevrilmiştir. Bu bariyerlere asılan brandalarda restorasyonlara dair bilgiler yer almaktadır. Ziyarete kapalı olan domusların giriş kapılarına metal parmaklıklı ikincil kapılar eklenmiştir. Bina girişlerindeki bu metal parmaklıklı kapılarda çoğunlukla bilgi panoları yer almaktadır.

Kaçaklar bahçesine patlamadan kaçanların alçıdan heykellerinin bulunduğu camdan sergileme vitrini yapılmıştır. Hamam ve macellumda da cam fanus içine alınmış alçı kurbanlar sergilenmektedir. Anfitiyatro Meydanı yakınındaki çelik strüktür ve cam ile yapılmış bir kapalı bir alanda da alçı insanlar sergilenmektedir.

Çizelge 4. 4 Çağdaş dönem müdahaleleri

16.YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE POMPEİ MÜDAHALELERİ	
16.YY 17.YY.	İLK KEŞİF KAZILARIN ALT KOTTAN ÜST KOTLARA DOĞRU YAPILMASI
	ARKEOLOJİK BULGULARIN MÜZELERE TAŞINMASI
18.YY.	HERCULANEUM VE POMPEİ KAZILARININ ALT KOTTAN ÜST KOTLARA DOĞRU YAPILMASI VE ŞEHİRLERİN BAZI BÖLÜMLERİNİN ZİYARETE AÇILMASI
	İLK ARKEOLOJİK RESTORASYON MÜDAHALELERİNİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ
	1750'DE BULGULARIN BELGELENMESİ VE ARŞİVCİLİK ÇALIŞMALARININ YAPILMASI
	KRALİYET KOLESİYONUNUN ZENGİNLEŞTİRİLMESİ VE KOLESİYONA EKLENECEK KADAR DEĞERLİ OLMAYAN PARÇALARIN YOK EDİLMESİ
	TAŞINABİLİR ESERLERİN KONSERVASYONU VE SERGİLENMESİ
	POMPEİ HAZİNELERİNİN NAPOLİ ULUSAL ARKEOLOJİ MÜZESİ'NE TAŞINMASI
19. YY. MÜDAHALELERİ (1863-1875 FİORELLİ DÖNEMİ)	POMPEİ HAZİNELERİNİN YURT İÇİ VE YURT DIŞINDA YER ALAN MÜZELERE TAŞINMASI
	BULGULARIN POMPEI ANTIQUARİUM'A TAŞINMASI
	1863'TE HAZİNE BULMA AMAÇLI YAPILAN KAZILARIN SON BULMASI
	1863 ALÇI DÖKÜLEREK OBJE, BİTKİ VE İNSAN ŞEKİLLERİNİN ÇIKARILMASI
	BİNALARA, ÇEŞME-PERİSTİL VE BAHÇELERE KORUYUCU ÇATILARIN YAPILMASI
	KONSOLİDASYON VE KONSERVASYON ÇALIŞMALARININ YAPILMASI
	KAZILARIN ÜST KOTTAN ALT KOTLARA DOĞRU YAPILMASI
	MOZAİK VE DUVAR RESİMLERİNİN KONSOLİDASYONLARININ YAPILMASI
	EV DEKORASYONLARININ YERİNDE BIRAKILMASI IN SİTU DÖŞEME KONSERVASYONLARININ YAPILMASI
	TİYATRO STOASI 1870-1892'DE 1. ÇATI MÜDAHALESİ
	ODEİON CAVEASI 1873'TE TAŞ MOLOZ İLE DOLDURULMASI
	19.YY.'IN SON ON YILI İLE 20.YY.'DA HAZİNE ENVANTERLERİNİN BULUNMASI İÇİN KAZILMASI
20.YY.	**KAZI VE RESTORASYON** ÇALIŞMALARININ YAPILMASI
	1900'DE KAPI DOLGULARININ KALDIRILMASI
	1904 -1910'DA ROMA ÖNCESİ KALINTILARIN BULUNMASI AMACI İLE YERALTI KAZILARININ YAPILMASI
	1924-1961'DE ÖZEL KAZILARIN ENGELLENMESİ İLE BULGULARIN ÜLKEDE KALMASI
	1960'LARDAN İTİBAREN KAZI ÇALIŞMALARININ AZALMASI - MEVCUT YAPI RESTORASYON VE ONARIMLARININ YAPILMASI - 1963'TE TÜM KAZILARIN DURDURULMASI
	1936-1941 KAZI VE RESTORASYONLARIN YAPILMASI
	20 YY. RESTORASYONLARINDA ZARARLI MÜDAHALELERİN YAPILMASI
	1943'TE II.DUNYA **SAVAŞI** HASARLARI OLUŞUMU VE 1943-44'TE II.DUNYA SAVAŞI BOMBARDIMANLARI İLE 1950'YE KADAR KAZILARIN DURDURULMASI
	1925-1926 RESTORASYONU VE 1970'Lİ YILLARA DEK YAPILAN **RESTORASYONLAR**
	BAZI YAPILARIN MÜZE FONKSİYONU İLE RESTORE EDİLMESİ
	EVLERDE ÜST KAT VE ODA RESTORASYONLARI
	FORTUNA AUGUSTA TAPINAĞINDA 1908 RESTORASYONU
	VİLLA VE EVLERDE RESTORASYONLARIN YAPILMASI
	MİMARİ ELEMANLARIN ONARIM VE YENİDEN YAPIMLARI
	1911-1923'TE KAPI VE PENCERE REKONSTRÜKSİYONLARININ YAPILMASI
	LAPİLLİ İÇEREN HARÇ İLE MÜDAHALE YAPILMASI
	FORUM HAMAMI 1968-1970-79 RESTORAN OLARAK KULLANIMI
	1980 SONRASI VETTİİ EVİ RESTORASYONU
	FORUM HAMAMININ 1964'TE **REKONSTRÜKSİYONUN** YAPILMASI
	1962 HAMAM REKONSTRÜKSİYONU
	1927'DE BAHÇE RESTORASYONU
	1927'DE **SÜTUN** ONARIMLARI - SÜTUN ÜSTLERİNE ARŞİTRAVLARIN EKLENMESİ
	1944'TE SÜTUN REKONSTRÜKSİYONLARI VE ONARIMLARININ YAPIMI
	1923-1960'LARDAKİ RESTORASYONLARINDA **BETONARME** STRÜKTÜRÜN KULLANIMI
	1957'DE BETONARME ÇATI, ÇİMENTO SÜTUN BAŞLIKLARI YAPIMI
	LENTO VE ARŞİTRAVLARDA DEMİR VE BETONARME KULLANIMI
	1950'LERDEKİ RESTORASYONLARDA LENTO, KİRİŞ VE DÖŞEMELERDE B.A. KULLANILMASI
	1960'LARDA BETONARME KİRİŞ VE LENTOLARIN YAPIMI VE LATERO CEMENTO (TUĞLA ÇİMENTO) DÖŞEME YAPILMASI

16.YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE POMPEİ MÜDAHALELERİ	
20.YY.	ATRİUMLARDA SÜTUNLARIN DİZİLİMİ VE ÇATILARINA B.A KİRİŞ VE ÇAMDAN ÇATI KARKASI YAPILMASI
	BETONARME KULLANIMI İLE DUVARLARA AŞIRI YÜK VERİLMESİ İLE BAZI YAPILARIN ÇÖKMESİ
	AHŞAP DÖŞEME VE LENTOLARIN B.A. İLE DEĞİŞİMİ
	1911-1914'TE ÖZGÜN AHŞAP DÖŞEME YERLERİNE DEMİR **PUTRELLERİN** KONULMASI
	EV RESTORASYONLARINDA ÇELİK PUTREL VE DELİKLİ TUĞLA KULLANIMI
	ÇATI RESTORASYONLARI VE ÇATI REKONSTRÜKSİYONLARININ YAPILMASI
	1911-1914'TE **ÇATI**LARIN TEGULA KİREMİTİ İLE YAPIMI
	ÇATI YAPIMI İÇİN DUVARLARIN YÜKSELTİLMESİ
	ATRİUM ÜSTLERİNİN ÖRTÜLMESİ
	ÇATILARDA ETERNİT KULLANILMASI
	ÇATI ÖRTÜSÜ VE DÖŞEMELERDE LATERO-CEMENTİZİ (TUĞLA-ÇİMENTO) KULLANIMI
	1930'LARDA DEMİR PROFİLDEN ANA KİRİŞ, AHŞAPTAN TALİ KİRİŞ KARKAS ÜZERİNE TRAPEZOİDAL OLUKLU MALZEME İLE YENİ ÜST ÖRTÜLERİN YAPIMI
	1950 KORUYUCU ÇATILARIN YENİDEN YAPIMI
	ÇATI BİRLEŞİMLERİNE KURŞUN KONMASI
	ÇATIDA AHŞAP AŞIK ÜSTÜNE ANTİK TEGULA (OLUKLU KİREMİT BENZERİ MALZEME) VE YENİ KİREMİT KULLANIMI
	1900'LERDE KORUYUCU ÇATI MÜDAHALELERİ
	1975 RESTORASYONUNDA AHŞAP ÇATI KARKASI DEĞİŞİMİ
	1980-1994'TE EVLERDE KORUYUCU ÇATI YAPILMASI
	1979-1984'TE EVLERDE ETERNİT ÇATI YAPIMI
	1980 DEPREMİNDEN SONRA BAZI YAPILARIN HALKA KAPATILMASI
	1980 DEPREMİNDE BAZI YAPILARIN KISMİ OLARAK ÇÖKMESİ
	1957'DE DUVAR RESİMLERİNE BAKIM VE BASİT ONARIM YAPILMASI
	MOZAİK KONSERVASYONLARININ YAPILMASI
	OPUS SECTİLE YER DÖŞEMESİ RESTORASYON VE KONSOLİDASYONLARININ YAPILMASI
	POMPEİ DOMUSLARININ SÜSLEMELERİNDE KONSERVASYONLARIN YAPILMASI
	UYGULAMALAR İÇİN RESTORASYON VE KONSERVASYON LABORATUVARININ KURULMASI, LABORATUVARDA GEÇİCİ SERGİ KURULMASI
	STUKO, FRESK VE MOZAİKLERDE IN SITU KONSERVASYONLARIN YAPILMASI
	REPLİKALARIN YAPIMI
	1930 SAVAŞ MOZAİĞİ **REPLİKASI** YAPIMI
	FOTOĞRAF İLE **BELGELEME** ÇALIŞMALARI
	1960'LARDA OPUS İNCERTUM DUVARLARIN **BÜTÜNLENMESİ**
	TİYATRO CAVEASININ 1962'DE AHŞAP KARKAS İLE TÜMLENMESİ
	TİYATRO SAHNESİNİN ÇAĞDAŞ MALZEME İLE TÜMLENMESİ
	TİYATRO SAHNESİ'NİN 1962'DE NPI PROFİL TAŞIYICI KİRİŞ İLE YAPILMASI
	TİYATRO STOASININ 1944-1952'DE 2.MÜDAHALESİNDE ÇATISININ TÜMLENMESİ
	TİYATRO STOASI 1957'DE 3. MÜDAHALESİNDE ÇATISININ TÜMLENMESİ
	1890 - 1970 KULE BÜTÜNLEMELERİ
	1968'DE ANFİTİYATRO CEPHESİ KEMER ÜSTÜNÜN OPUS İNCERTUM TEKNİKTE TÜMLENMESİ
	DÖŞEMELERİN YÜKSELTİLMESİ
	FORTUNA AUGUSTA TAPINAĞI 1952 KUTSAL ALAN ÜÇGEN ALINLIĞIN 1. MÜDAHALESİNDE TÜMLENMESİ
	ODEİON CAVEASI 1970'TE TAŞ BÜTÜNLEMELERİNİN YAPILMASI
	BASİLİCA TRİBUNALDE **ANASTİLOSİS** YAPILMASI
	BASİLİCA DOĞUSUNDAKİ BEYAZ MERMER SÜTUNLARDA ANASTİLOSİS YAPILMASI
	PRAEDİA Dİ JULİA FELİX HAMAMI'NIN 1912-1933 **GÖMÜLMESİ** 1951'DE TEKRAR KAZILMASI
	VIII.5.36 REPUBBLİCANE HAMAMI'NIN 1950'DE GÖMÜLMESİ 2015'TE TEKRAR KAZILMASI
	BİR DÖNEM YAPILMIŞ HATALI HATALI MÜDAHALELERİN KALDIRILMAYA BAŞLANMASI
21. YY.	HATALI VE ZARARLI MÜDAHALELERİN KALDIRILMASI VE DEĞİŞTİRİLMESİ
	KAZI, RESTORASYON, KONSOLİDASYON VE KONSERVASYON ÇALIŞMALARININ YAPILMASI
	B.A. LENTOLARIN **LAMİNE AHŞAP** İLE DEĞİŞTİRİLMESİ
	DEMİR DÖŞEMELER VE DEMİR PROFİL KİRİŞLERİN LAMİNE AHŞAP İLE DEĞİŞTİRİLMESİ
	ÇİMENTO VE BETONARMELERİN KALDIRILMASI
	EVLERDE BETONARME TONOZLARIN KALDIRILMASI
	LATERO CEMENTİZİ YER DÖŞEMELERİ VE BETONARME LENTOLARIN LAMİNE AHŞAP İLE DEĞİŞTİRİLMESİ
	B.A KİRİŞ VE LATERO CEMENTİZİ ÜST ÖRTÜLERİN LAMİNE AHŞAP İLE DEĞİŞTİRİLMESİ

16.YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE POMPEİ MÜDAHALELERİ	
21. YY.	B.A. LENTO VE DÖŞEMELERİN LAMİNE AHŞAP İLE DEĞİŞTİRİLMESİ
	AHŞAP LENTO YAPILMASI
	DÖŞEME VE LENTOLARIN LAMİNE AHŞAP İLE DEĞİŞMESİ
	PERİSTİL VE ATRİUM ÇATILARINDA LAMİNE AHŞAP KULLANIMI
	FRESK VE MOZAİKLERİN KORUNMASI İÇİN YAPILAN **ÇATI**LARIN KALDIRILMASI
	FRESK VE DEĞERLİ ESERLERE KORUYUCU ÇATI YAPILMASI
	LAMİNE AHŞAP, BAKIR OLUK, DERE VE İNİŞ BORULARI İLE ÇATI YAPIMI
	PASLANMAZ ÇELİK STRÜKTÜR VE ŞEFFAF ÖRTÜ İLE ÇATI YAPIMI
	ALÜMİNYUM VE ŞEFFAF POLİKARBONAT MALZEME İLE KORUYUCU ÖRTÜ YAPIMI
	AHŞAP IZGARA VE ŞEFFAF PLAKALAR İLE KORUYUCU ÇATI YAPIMI
	ÖZGÜN MİMARİDE ÇATI RESTORASYONU
	ÇATI KİREMİTLERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ
	KORUYUCU ÇATI YAPILMASI
	BETONARME ÇATILARIN KALDIRILMASI VE DEĞİŞTİRİLMESİ
	AMBULACRUM TONOZUNUN SAĞLAMLAŞTIRILMASI
	AHŞAP STRÜKTÜR VE KİREMİT KAPLAMA ÇATILARIN YAPILMASI
	BETONARME TAVANLARIN LAMİNE AHŞAP İLE DEĞİŞTİRİLMESİ
	ÇATILARIN ANTİK TİPTEKİ KİREMİTLER İLE KAPLANMASI
	İMPLUVİUMLARA POLİKARBONAT KORUYUCU ÇATI YAPIMI
	ÇATILARIN YENİDEN YAPILMASI
	ÇATILARA LATERO-ÇİMENTO KAPLAMALARIN YAPILMASI
	ÇATILARDA HARÇSIZ SIRALI DİZİLEN KİREMİTLERİN KULLANILMASI
	ÇATILARDA YENİ ÜRETİLEN MAHYA KİREMİTLERİNİN KULLANILMASI
	ÇATIDA ÖZGÜN ELEMANLARIN KULLANIMI
	İMPLUVİUMLARIN POLİKARBONAT CAM İLE **KORUNMASI**
	SUBURBAN HAMAMI KORUYUCU ÇATI YAPIMI 2000-2001
	STABİANE HAMAMINA 2012'DE ÇELİK KORUYUCU ÇATI YAPIMI
	ÖZGÜN YAPI ELEMANI VE MALZEMELERİN KONSERVASYONU
	MOZAİK VE FRESKLERİN ŞEFFAF MALZEME İLE KORUNMASI VE SERGİLENMESİ
	DUVAR, FRESK VE MOZAİK KONSERVASYONLARININ YAPILMASI
	MOZAİKLERDE MEKANİK VE KİMYASAL TEMİZLİK VE KONSERVASYON YAPILMASI
	EVLERDEKİ YAPI DEKORASYONLARININ TÜMLENMESİ
	EVLERDEKİ FRESKLİ DUVARLARIN ZEMİN DİPLERİNE GİREN SUYUN ENGELLENMESİ İÇİN KURŞUN LEVHA KONULMASI
	RESİMLİ DUVAR VE ARKEOLOJİK KALINTILARIN IN SİTU OLARAK KORUNMASI
	COCCİOPESTO VE LAVAPESTA ZEMİN MÜDAHALELERİNİN YAPILMASI
	YER DÖŞEMELERİNİN SAĞLAMLAŞTIRILMASI
	DÖŞEMELERDE SU YALITIMI YAPILMASI VE DÖŞEMELERİN COCCIOPESTO İLE KAPLANMASI
	SÜS EŞYALARININ KONSERVASYONLARI
	TAŞINABİLİR ARKEOLOJİK ESERLERİN KONSERVASYONU
	MOZAİKLERİN VE BOŞLUKLARIN KİREÇ HARÇ İLE KONSERVASYONU
	SULUBOYA VE GERİ ALINABİLİR MALZEMELER İLE DUVAR RESMİ BÜTÜNLEMELERİ
	VİLLALARDAKİ TAŞINABİLİR ESER VE SÜSLEME KONSERVASYONLARI
	YAPILARA EL YAPIMI ESERLERİN **REPLİKALA**RININ YERLEŞTİRİLMESİ
	EŞYA REPLİKALARININ YERLERİNDE (IN-SİTU) SERGİLENMELERİ
	TAŞINABİLİR ARKEOLOJİK ESERLERİN KONSERVASYONU VE IN SITU KORUNMASI
	FRESK, COCCIOPESTO VE MOZAİK KONSERVASYONU
	FRESKLERİN LEVHALAR İLE KORUNMASI
	YER DÖŞEMELERİ İLE FRESKLERİN ENVANTER VE DÖNEM ÇALIŞMALARININ YAPILMASI
	BAHÇE RESTORASYONU VE CANLANDIRMALARI
	BAHÇEDE SÜTUN, ÇEŞME, SU KANALLARI YAPIMLARI VE BİTKİ DİKİMİ
	BAHÇEDE OPUS SECTİLE DÖŞEME, MERMER, SU HAZNESİ, İMPLUVİUM RESTORASYONU
	BAHÇE BİTKİLERİNİN CANLANDIRILMALARI
	YEŞİL ALAN DÜZENLEMELERİ, SULAMA SİSTEMİ KURULUMU
	PERGOLA YAPILMASI
	BAHÇE FRESKLERİNİN KORUNMASI İÇİN DEMİR, CAM VE SAC OLUKLU ÇATI YAPILMASI
	BAHÇEDE KORUYUCU ÇATI YAPILMASI

16.YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE POMPEİ MÜDAHALELERİ	
21. YY.	YAPI ELEMANLARI VE DEKORASYONLARDA BOZULMALARIN DURDURULMASI
	BAZI YAPILARIN MÜZE FONKSİYONU İLE **RESTORE** EDİLMESİ
	LENTO VE YATAY ELEMAN RESTORASYONLARININ YAPILMASI LENTOLARIN DEĞİŞTİRİLMESİ
	MERDİVEN REKONSTRÜKSİYONUNUN YAPILMASI
	BAZI YAPILARDA AHŞAP BASAMAK VE ÇELİK TAŞIYICI İLE MERDİVEN YAPIMI
	MEKANSAL REKONSTRÜKSİYONLARIN YAPILMASI
	AHŞAP KİRİŞ VE DÖŞEME YAPILMASI
	AHŞAP VE TUĞLA İLE SAÇAK YAPILMASI
	RESTORASYONDA ÇELİK VE AHŞAP KULLANILMASI
	2016'DA ANFİTİYATRONUN ALT KORİDOR ZEMİNİNİN KUTU PROFİL KARKAS VE AHŞAP MALZEME İLE DÖŞENMESİ
	DUVARLARIN METAL GERGİLER İLE BAĞLANARAK **SAĞLAMLAŞTIRILMASI**
	KAGİR DUVAR KONSOLİDASYONLARININ YAPILMASI
	DUVAR VE YENİ KİRİŞ ARALARINA NEOPREN YASTIK KONMASI
	BALKONLARDA **ANASTİLOSİS** YAPILMASI
	SACERDOS AMANDUS EVİ PERİSTİLİNDE ANASTİLOSİS YAPILMASI
	MEVCUT ÖZGÜN MALZEMELERİN TEKRAR KULLANILMASI
	GEZİ ROTASI OLUŞTURULMASI, YÖNLENDİRME VE BİLGİ PANOLARININ YERLEŞTİRİLMESİ
	ZİYARETÇİ GEZİ PLATFORMUNUN ÇELİK TAŞIYICI VE AHŞAP KAPLAMA İLE YAPILMASI
	GEZİ PLATFORMUNDA ÇELİK TAŞIYICILI CAM DÖŞEME VE NEOPREN KULLANILMASI
	RENKLİ MOZAİKLERİN OLDUĞU MEKANLARA ERİŞİMİN ENGELLENMESİ
	MULTİMEDYA DANIŞMA ÜNİTELERİ KURULUMU
	MAKET YAPILMASI
	YENİ WC VE BULUŞMA ALANLARININ DÜZENLENMESİ
	KALDIRILAMAYAN MÜDAHALELERİN SAPTANDIĞI MEKANLARDA BİLGİLENDİRİCİ MEDYA SUNUMLARININ YAPILMASI
	KORKULUKLU GEZİ PLATFORMLARI VE EĞİTİCİ PANELLERİN YAPILMASI
	FRESKLİ DUVARLAR İÇİN BARİYER YAPILMASI
	GALVANİZLİ DEMİR AYAKLI VE KORKULUKLU GEZİ PLATFORMU İLE GEZİ ROTASI OLUŞTURULMASI, ROTAYA BİLGİ PANOLARININ KONULMASI
	DUVAR **BÜTÜNLEMELERİ VE ONARIMLARININ** YAPIMI
	DUVAR DOLGULARINDA DOĞAL MALZEMELİ HARÇ KULLANIMI
	DUVARLARA ÖZGÜNE UYUMLU VE PUZOLANİK HARÇ ENJEKTE EDİLMESİ
	BOZULAN HARÇLARIN, ÖZGÜNE BENZER, AYIRT EDİLİR BİÇİMDE VE GERİ ALINABİLİR ŞEKİLDEKİ HARÇLAR İLE DEĞİŞTİRİLMESİ
	STUKO SIVA VE DERZLERE DOLGU YAPILMASI
	FORTUNA AUGUSTA TAPINAĞI KUTSAL ALANINDAKİ ÜÇGEN ALINLIĞININ 2005'TEKİ 2. MÜDAHALESİNDE TÜMLENMESİ
	DUVARLARDA AYIRT EDİLİR TEKNİK KULLANILARAK **CAPPİNG** YAPILMASI
	SU İTİCİ HARÇ İLE CAPPİNG YAPILMASI
	YAPI ETRAFINDAKİ DOLGUNUN KALDIRILMASI
	YABANİ OT TEMİZLİĞİNİN YAPILMASI VE DUVAR OTLANMASININ DURDURULMASI
	DUVARLARDAKİ BOZULMUŞ TUĞLALARIN DEĞİŞİMLERİ
	DUVAR KONSERVASYONLARI VE HARÇ TAKVİLERİNİN YAPILMASI
	DUVARDA ENJEKSİYON YAPILMASI
	ÇİMENTO HARÇLARIN KALDIRILMASI VE ÖZGÜN HARÇ DOLGULARININ YAPILMASI
	SIVANIN DUVARA ADHEZYONU İÇİN PUZOLANİK HARÇ ENJEKSİYONUNUN YAPILMASI
	TİYATRO CAVEASINA 2008'DE BASAMAK ŞEKLİNDE KUTU PROFİL YAPILMASI
	TİYATRO CAVEASININ 2010'DA TAŞ İLE TÜMLENMESİ
	KANALİZASYON VE YAĞMUR UZAKLAŞTIRMA SİSTEMLERİNİN DÜZENLENMESİ
	ELEKTRİK VE AYDINLATMA SİSTEMİNİN KURULMASI
	YAĞMUR SUYUNUN KONTROLÜ VE SU TESİSATLARININ KURULMASI
	ÇEVRE DUVAR YANINDAKİ ESKİ ZEMİN DRENAJININ KALDIRILMASI
	YAĞMUR SUYU UZAKLAŞTIRMA SİSTEMİ VE DRENAJ YAPILMASI
	BAKIR OLUK VE İNİŞ BORULARININ YAPIMI
	ZEMİNE EĞİMLİ ŞAP YAPIMI

Çizelge 4. 5 Pompei'de Görülen Müdahaleler Tablosu

POMPEİ'DE GÖRÜLEN MÜDAHALELER												
1-Acil Koruma Önlemleri (Geçici Müdahale)	2-Koruma (Özgün Malzeme Konservasyonu)	3-Sağlamlaştırma (Malzeme ve Taşıyıcı Sistem Konsolidasyonu)	4-Bütünleme Reintegrasyon (Yapı Eksikleri)	5-Güçlendirme (Güvenlik Amaçlı Yapılan Strüktürel Müdahale)	6-Sağlıklılaştırma Rehabilitasyon (Çağdaş Donanım)	7-Yeniden Kullanım Yeni İşleve Uyarlama	8-Taşıma (In-situ Karşıtı Yaklaşım)	9-Anastylosis (Mevcut ile Kısmi Tamamlama)	10-Replikalar ve Yeniden Yapım (Özgün Malzeme - Teknik)	11-Nitelikli (Çağdaş) Ekler	12-Niteliksiz (Çağdaş) Ekler	13-Niteliksiz (Çağdaş) Eklerden Arındırma (Liberasyon)
A-Oluk ve İniş Borusu Değişimi	A-Puzolanik Harç ile Sıvaların Duvara Yapıştırılması	A-Duvarlara Puzolanik Harç Enjekte Edilmesi	A-Duvar Tuğla Bütünlemeleri	A-Çelik Lento ve Kiriş Müdahaleleri	A-Yağmur Suyu Uzaklaştırma Sistemleri	A-Odeion, Tiyatro ve Anfitiyatroların Konser Alanlarına Dönüşümü	A-Duvar Resimleri	A-Forum Sütunları	A-Mozaik Replikaları	A-Grafitti ve Fresklerin Şeffaf Malzeme ile Korunması	A-Çelik Taşıyıcılı Üst Örtüler (Compluviumlu Çatılar)	A-B.A. Lento ve Arşitravların Kaldırılması
B-Mimari ve Arkeolojik Ögelerde Yabani Ot Temizlikleri	B-Mozaik Boşluklarının Kireç Harç ile Doldurulması	B-Duvar Onarımları ve Dikişler	B-Opus İncertum Duvar Bütünlemeleri	B-Betonarme Lento,Arşitrav ve Kiriş Yapımı	B-Kanalizasyon Sistemlerinin Düzenlenmesi	B-Evlerin ve Hamamın Lokanta ve Müzeye Dönüşümleri-Yapı Mekanlarının Sergi-Sunum Amaçlı İşlevlendirilmesi	B-Arkeolojik ve Mimari Eserler	B-Portiko Sütunları	B-Heykel Replikaları	B-Mimari ve Arkeolojik Ögelere Yapılan Hafif Şeffaf Malzeme ile Koruyucu Örtüler	B-Betonarme Kiriş ile Taşıtılan Üst Örtüler	B-Betonarme Çatı Kirişlerinin Kaldırılması
C-Şantiye Çevrelerine Yapılan Bariyerler	C-Stuko, Fresk ve Mozaik Konservasyonları	C-Kapı Restorasyonları	C-Cavea Bütünlemeleri	C-Duvarlara Eklenen Metal Gergiler	C-Drenaj Sisteminin Kurulması	C-Surların Yıkılarak Yerlerine Evlerin Yapılması	C-Zemin ve Duvar Mozaik Kaplamala	C-Basilica Duvarı (Tribunal)	C-Bağ-Bahçe Canlandırmaları	C-Çelik ve Ahşap Taşıyıcılı Üst Örtüler	C-Betonarme Tavan Döşemesi Yapımı	C-Demir Putrel Arşitravların Kaldırılması
D-Yapılara Eklenen Kapılar	D-Sıva, Terracotta ve Çeşmelerde Metal Kenet ve Ekler	D-Hamam ve Sarnıç Restorasyonları	D-Mevcut Kiremit Çatı Örtüsünün Yeni Kiremit ile Bütünlenmesi	D-Ahşap Lento ve Metal Gergi Yapımları	D-Elektrik ve Aydınlatma Sistemlerinin Kurulumu	D-Evlerin Dükkanlara Dönüştürülmesi			D-Ahşap (Lamine) Karkas ve Taş Arşitrav ile Üst Örtü ve Portikoların Yeniden Yapımı	D-Su İtici Harç ile Capping Yapımı		D-Dekorasyonların Mekanik ve Kimyasal Temizliği
E-Sundurmaların Askıya Alınması (Acil Müdahaleler)	E-Geri Alınabilir Boya ile Fresk Tümlemeleri			E-Opus Latericium Onarımlar		E-Evlerin Birleştirilerek Tek Ev Oluşturulması			E-Ahşap (Lamine) Çatı Taşıyıcı Kiriş ile Compluvium Müdahaleleri	E-Arkeolojik Alan Ekleri (Kafeterya, WC, Buluşma Alanları)		E-Hatalı Müdahale Olduğu Anlaşılan Sütunun Değiştirilmesi
F-İksalama-Setleme	F-Dekorasyonların Tümlenmesi			F-Surların Güçlendirilmesi		F-Tapınağın Capitoliuma Dönüştürülmesi			F-Latero-Cementizio (Tuğla-Çimento) Çatı Kaplaması	F-Alan ve Yapılara Eklenen Yürüyüş-Gezi Platformu		
G-Duvar - Sütun Destek Karkasları	G-Mozaik Onarımı			G-Duvar Köşelerinin Yeni Teknikler ile Güçlendirilmesi					G-Kule, Genelev ve Hamamın Yeniden Yapımı	G- Alanda Çağdaş Tasarımlar ile Düzenlenen Sergiler		
H-Mimari ve Arkeolojik Öge Çevrelerindeki Bariyerler									H-Ahşap (Lamine) Lento ve Saçak Kirişi Müdahaleleri			
									I-Balkon, Çıkma, Cephe Saçak ve Sundurmaları ile Kat Döşemelerinin Yeni Yapımları			
									J-Mevcut Duvar Resimlerinin IV.Stil'de Yeniden Yapımı			
									K-Surların Yeniden Yapımı			
									L-Binaların Yeniden Yapımı			
									M-Şehir Kapılarının Yeniden Yapımı			

79 ÖNCESİ MÜDAHALELER

16.YÜZYIL SONRASI MÜDAHALELER

NOT:Tablodaki sınıflandırmalar için genel olarak ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi (2013) ve K.T.B. K.T.V.K.Y.K.'nın 660 Sayılı Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları İlke Kararı(1999)'ndan faydalanılmıştır.

POMPEİ'DE GÖRÜLEN MÜDAHALELER

1-Acil Koruma Önlemleri; Alandaki bozulma, yıkım ve tahribatların kapsamlı restorasyonlar başlatılana kadar yavaşlatma ve durdurulması, değerlerin insan ve doğa zararlılarına karşı korunması amacı ile alınan geçici önlemler

Foto-1/A

Foto-1/B

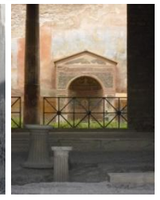

Foto-1/C

Foto-1/D

Foto-1/E

Foto-1/F

Foto-1/G

Foto-1/H

2-Koruma; Özgün malzeme ve elemanların korunması ve ömrünün uzatılması amacı ile yapılan tümleme ve konservasyonlar

Foto-2/A

Foto-2/B

Foto-2/C

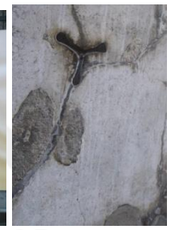

Foto-2/D

Foto-2/E

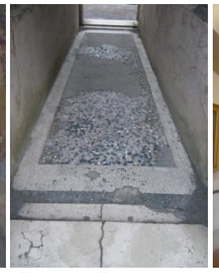

Foto-2/F

Foto-2/G

3-Sağlamlaştırma; Özgün malzeme, eleman ve taşıyıcı sistemde yapılan tümleme ve konsolidasyonlar

Foto-3/A

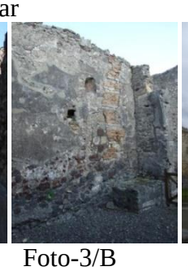
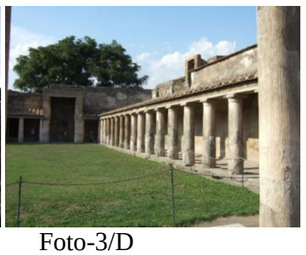

Foto-3/B

Foto-3/C

Foto-3/D

4-Bütünleme; Var olan değerlerin bütünlük sağlaması için özgün malzeme ile uyumlu olan doğal malzemeler ile tamamlanması

Foto-4/A

Foto-4/B

Foto-4/C

Foto-4/D

5-Güçlendirme; Mevcut özgün taşıyıcı sistem ve elamanların dayanımının artırılması için özgünde olmayan malzemeler ile aynı ya da farklı mimaride yapılan müdahaleler

Foto-5/A

Foto-5/B

Foto-5/C

Foto-5/D

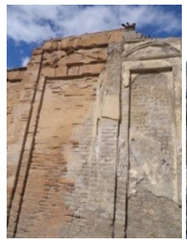

Foto-5/E

Foto-5/F

Foto-5/G

6-Sağlıklılaştırma; Özgün değerlere çağdaş donanımların ve tesisatların eklenmesi

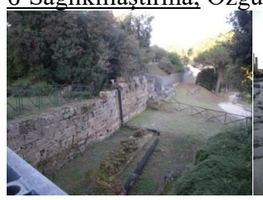

Foto-6/A

Foto-6/B

Foto-6/C

Foto-6/D

Foto-6/D

7-Yeni İşleve Uyarlama; Özgün fonksiyonunun dışındaki fonksiyonlarda kullanım amacı ile yapılan müdahaleler

Foto-7/A

Foto-7/B

Foto-7/C

7-Yeni İşleve Uyarlama; Özgün fonksiyonunun dışındaki fonksiyonlarda kullanım amacı ile yapılan müdahaleler

Foto-7/D Foto-7/E Foto-7/F

8-Taşıma; Özgün arkeolojik ve mimari değerlerin blunduğu ortamdan başka alana taşınması işlemi

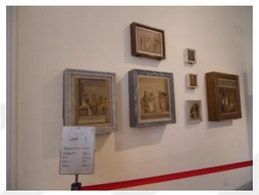

Foto-8/A Foto-8/B Foto-8/B Foto-8/C

9-Anastylosis; Alanda mevcut olan özgün malzeme kullanılarak yapının kısmen bütünlenmesi

Foto-9/A Foto-9/B Foto-9/C

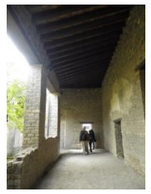
10-Replikalar ve Yeniden Yapım; Keşfedildikleri yerden taşınan özgün eserlerin bozulma etkilerine maruz olan arkeolojik alanda sergilenebilmesi amacı ile replikalarının yapılması ve Tamamen yok olmuş mimari ögenin özgün malzeme ve/veya yapım tekniği ile özgüne uygun üretilen yeni doğal malzemeler ile rekonstrüksiyonu

Foto-10/A Foto-10/B Foto-10/C Foto-10/C

10-Replikalar ve Yeniden Yapım;

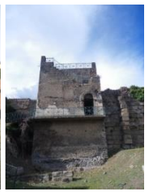

Foto-10/D Foto-10/D Foto-10/E Foto-10/F Foto-10/G

Foto-10/H Foto-10/I Foto-10/I Foto-10/I

Foto-10/J Foto-10/K Foto-10/L Foto-10/M

11-Nitelikli Çağdaş Ekler; Özgün eserlerin korunabilmesi amacı ile yapılmış hafif ve geri alınabilir müdahaleler

Foto-11/A Foto-11/B Foto-11/B Foto-11/B

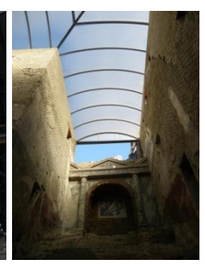

Foto-11/C Foto-11/C Foto-11/C Foto-11/D

11-Nitelikli Çağdaş Ekler;

Foto-11/E Foto-11/F Foto-11/F Foto-11/G

12-Niteliksiz Çağdaş Ekler; Alanda gözrülen kaldırılması yapıya statik olarak zarar veren kaldırılabilir ya da kaldırılamaz müdahaleler

Foto-12/A Foto-12/B Foto-12/C Foto-12/C

13-Niteliksiz (Çağdaş) Eklerden Ayıklama - Liberasyon; Özgün yapıya zarar veren eklerin uzaklaştırılması

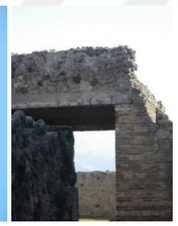

Foto-13/A Foto-13/A Foto-13/B Foto-13/C

Foto-13/D Foto-13/E Foto-13/E

FOTOĞRAF LİSTESİ

SIRA	FOTO	KONUM	SIRA	FOTO	KONUM
1	1-A	Pompei domusu dış cephesi	45	8-C	Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi
2	1-B	Suburban Hamamı çevresi	46	9-A	Forum
3	1-C	Basilica	47	9-B	Macellum
4	1-D	Pompei evi fauces	48	9-C	Basilica
5	1-E	Abbondanza Caddesi	49	10-A	Pompei domusu
6	1-F	Kazılmayan alan	50	10-B	Apollon Tapınağı
7	1-G	Pompei evi dış cephe	51	10-C	Bağ
8	1-H	Küçük Çeşmeli Ev	52	10-C	Domus Bahçesi
9	2-A	Pompei Evi duvar resmi	53	10-D	Portiko
10	2-B	Hamam duvar mozaiği	54	10-D	Portiko
11	2-C	Abbondanza Caddesi Ev	55	10-E	Atrium
12	2-D	Hamam duvar sıvası	56	10-F	Gizemler Villası
13	2-E	Pompei evi duvar resmi	57	10-G	Kule
14	2-F	Faun Evi	58	10-H	Taberna
15	2-G	Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi	59	10-I	Portiko
16	3-A	Pompei evi atrium	60	10-I	Taberna cephe
17	3-B	Kagir duvar dikişi	61	10-I	Ev cubiculumu
18	3-C	Pompei evi giriş kapısı	62	10-J	Pompei domusu duvar resmi
19	3-D	Pompei hamamı	63	10-K	Sur
20	4-A	Palestra Kapısı	64	10-L	Palestra
21	4-B	Şehir kapısı yakınındaki duvar	65	10-M	Şehir kapısı
22	4-C	Büyük Tiyatro	66	11-A	Cadde cephesinde fresk
23	4-D	P. Casca Longus Evi	67	11-B	Nekropol
24	5-A	Gizemler villası	68	11-B	Ev bahçesi
25	5-B	Pompei evi atriumu	69	11-B	İsis Tapınağı
26	5-C	Pompei tabernası dış cephe	70	11-C	Amanti İnsulası
27	5-D	Pompei tabernası dış cephe	71	11-C	Hamam çatısı
28	5-E	Forum binası	72	11-C	Koruyucu çatı
29	5-F	Odeion cephesi	73	11-D	Çatısız duvarda capping
30	5-G	Sur kulesi	74	11-E	Kafeterya
31	6-A	Sur çevresi	75	11-F	Liman Kapısı
32	6-B	Kaldırım	76	11-F	Suburban Hamamı
33	6-C	Kaldırım	77	11-G	Sergi
34	6-D	Pompei hamamı	78	12-A	Pompei evi atriumu
35	6-D	Pompei portikosu	79	12-B	Pompei evi atriumu
36	7-A	Büyük Tiyatro	80	12-C	Pompei evi odası
37	7-B	Giulio Polibio Evi	81	12-C	Pompei evi odası
38	7-C	İmparatorluk villası	82	13-A	Apollon Tapınağı
39	7-D	Fullonica	83	13-A	Dış cephe lento
40	7-E	Faun Evi atriumu	84	13-B	Pompei evi atriumu
41	7-F	Pompei tapınağı	85	13-C	Ev iç cephesi
42	8-A	Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi	86	13-D	Gizemler Villası
43	8-B	Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi	87	13-E	Üçgen Forum
44	8-B	Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi	88	13-E	Üçgen Forum

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

24 Ağustos 79 tarihinin adeta dondurulmuş görünümü ile benzersiz bir değere sahip olan Pompei'deki mimari ve arkeolojik ögeler, bu çalışmada koruma sorunları ile ele alınmıştır. Tezde M.Ö.1.yy. ve 1.yy.'dan günümüze gelmeyi başarmış olan Yunan ve Romalı düşünürlerden Vitruvius, Strabo ve Plinius'un tarihi değer taşıyan belgelerine yer verilmiştir. 1750'den itibaren yapılan belgeleme, arşivcilik, çizim, gravür ve fotoğraf çalışmaları ile alana öğretici değerler kazandıran Yunan, Etrüsk, Samnit ve Roma Dönemi'nin kültürel verileri incelenmiştir. Özgün dönem tasarımlarındaki hatalar ve doğru uygulamalar, dönem analizleri ve müdahaleler ele alınmış, kazı çalışmalarında korunması gerekli değerlerin bir bütün olarak kurtarılması gerekliliği sonucuna varılmıştır. Koruma ve restorasyon yaklaşımları evrimine şahitlik etmiş olan Pompei Antik Kenti'nde ilk arkeolojik restorasyon müdahaleleleri 18.yy.'da yapılmıştır. Alandaki çağdaş dönem restorasyonlarının amaçlarından biri Pompei'nin öğretici bir müzeye dönüştürülmesidir. Bu amaçla yapılan gezi platformları, multimedya sunumlar, bilgilendirme panoları ve maketler ile Pompei'nin eğitim değerine katkıda bulunulmuş ve eski eser farkındalığı yaratılmıştır. Tezde, kazı yöntemleri, restorasyon ve koruma yaklaşımlarındaki farklılıkların alandaki yansımaları tartışılmıştır.

Pompei'deki ilk kapı pencere rekonstrüksiyonları 1911-23'te, ilk sütun rekonstrüksiyonları 1944'te gerçekleştirilmiştir. 1960'ta impluvium ve fresklerin şeffaf malzeme ile ilk koruma çalışmaları yapılmıştır. Restorasyon sürecinde yapıdan uzaklaştırılması mümkün olan ve özgün değerlere zarar veren hatalı müdahalelerin kaldırılması kararları alınmıştır. Pompei'deki hem arkeolojik hem de mimari değerlerin kaybına sebep olması açısından en olumsuz müdahale betonarme kullanımıdır. Bu değerlerin korunması ve ömrünün uzatılması amacı ile özgün dokuya zarar vermeyen koruyucu çatı uygulamaları ise en olumlu müdahale olmuştur. Pompei'de gözlenen

koruma yaklaşımı ve uygulamaların aşağıda altı başlık altında genel olarak değerlendirilmesine çalışılmıştır.

- 79 Yılına Kadar Görülen Özgün Dönem Tasarımları

Pompei'nin saldırılardan korunması amacı ile askeri mimari ögelere çeşitli dönem ekleri yapılmıştır. Etrüsk Dönemi'nde Yunan ve Samnitler'e karşı güçlendirilip uzatılan surlar, şehir Yunanlar ve Samnitler tarafından ele geçirildiğinde tekrar genişletilmiştir. Duvarlar M.Ö.5.yy.'da yıkıldığında Sarno kireçtaşı ile onarılmış, M.Ö. 307 Pön Savaşı'ndan sonra hasar gördüğünde ise Sarno Kireçtaşı ile çift cidarlı ve eskisinden daha yüksek olarak yapılmıştır. Geç Samnit Dönemi'nde surlara kuleler eklenmiş, Roma Kolonizasyonu ile savaşların sona ermesi sonucu yıkılan şehir duvarlarının yerlerine konutlar inşa edilmiştir.

Yapılarda çatlamalara ve duvar ayrışmalarına neden olan opus quasi reticulatum ve opus reticulatum yapım teknikleri özgün dönem tasarım hatalarıdır. Estetik kaygıyla tercih edilen bu teknikler depremden sonra neredeyse hiç kullanılmamış, daha yaygın olarak opus latericium tercih edilmiştir. Depremden sonra oluşan duvar çatlaklarına opus mixtum teknikte taş ve tuğla dikişler yapılmıştır. Bu tekniğin kullanıldığı yapı köşeleri ve duvar boşluklarının yanları opus mixtum, opus latericium ve opus vittatum gibi diğer konstrüksiyonlarla sağlamlaştırılmıştır.

Roma Dönemi müdahalelerinde yapı mekanları Roma kültürü etkisiyle değiştirilmiş, tapınak capitoliuma, hamamdaki laconicium fridariuma, destrictarium caldariuma ve evlerin bazıları fırına dönüştürülmüştür. Samnit ve Roma İmparatorluğu Dönemi'nde evler birleştirilerek büyük yapı kompleksleri oluşturulurken 62 depremi sonrasında ekonomik durumun kötüleşmesi sonucu evlerdeki mekan sayıları azaltılmıştır. Roma Dönemi'nde iki katlı ve atrium-tablinum-peristil şeklinde düzenlenen ev planları, Pompei'nin son dönemlerinde değişime uğramıştır. Roma Dönemi'nde su ve kanalizasyon sistemleri düzenlenmiş, castellum aquae, çeşme, latrina, hamam, sarnıç ve fullonica gibi ıslak hacimli yapılar kurulmuştur.

- Kazı Sürecinde (17. yy.'dan 21. yy.'a) Gelişen Koruma Yaklaşımları

Kazılar sırasında uygulanan bazı yanlış ve yetersiz yöntemler Pompei'de veri kaybına yol açmıştır. İlk kazılar, 17.yy.'da kral hazinesine uygun değerli eşya bulma amacı ile gerçekleştirilmiştir. Eserlerin değerlendirilmesi kazı yürütücülerinin inisiyatifine kalmış ve hazineye konulmaya uygun bulunmayan arkeolojik değerler koruma altına

alınmamıştır. Çağdaş arkeolojik restorasyon yaklaşımlarına göre değerli olabilecek eserlerde kayıplar meydana gelmiştir. Alt katmanlardan üst katmanlara doğru yürütülen bu kazıların sonucunda oluşan bina ve toprak çökmeleri ile mimari değerler tahribata uğramıştır. Nesnel kazı yöntemlerinin uygulandığı bu süreç 19.yy.'ın ortalarına kadar devam etmiş ve daha sonra, verdiği tahribat göz önünde tutularak terk edilmiştir. 1863'ten itibaren kazılar alandaki arkeolojik ve mimari tüm değerlerin kurtarılması amacı ile gerçekleştirilmiştir.

Üçüncü bölümde ayrıntıları ile incelenen Pompei kamu ve sivil mimari değerleri bu süreçte anlam kazanmış ve kazıların meydana getirdiği hasarlar azaltılmıştır. Bütünsel bir değerlendirme ve yaklaşım ile üst kottan alt kotlara doğru stratigrafik olarak yürütülen kazılarda mimari değerler artık korumaya alınmıştır. 1863-1875'te Fiorelli Dönemi'nde müze eşyası aramaya son verilmiş, ilk alçı ile belgeleme çalışmaları yapılmıştır. Çalışmalar yerli ve yabancı kazı grupları tarafından yürütülmüş ve ulaşılan bulgular müzelere taşınmıştır. 16.yy.'dan itibaren taşınabilir eserler, Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi ve 1861'de kurulan Pompei Antiquariumu'nun yanında yurt dışındaki özel koleksiyon ve müzelere taşınmıştır. Taşınabilir özgün arkeolojik eserler ilk olarak 1763'te konserve edilip sergilenmiştir. Maiuri'nin kazı başkanlığında 1924'te özel kazılar engellenmiş eserlerin yurt dışına çıkışı önlenmiştir. Eserlerin müzelere taşınması keşif çalışmalarının başlangıcından son kazı yıllarına dek süregelmiştir. Arkeolojik değerlerin bulunduğu ortamdan uzaklaştırılmaları çağdaş koruma felsefesine aykırı olmasına rağmen devam etmiştir. Günümüzde özgün arkeolojik bulgular müzelerde sergilenirken Pompei gezi sahasında 1900'lerde yapımına başlanan ilk özgün eser replikaları sunulmaktadır.

Fiorelli ile dekorasyonların in-situ bırakılması gündeme gelmiş, eserlerin müzelere taşınmasına çözüm olarak bu yöntem ortaya atılmıştır. Bu süreçte döşeme ve duvar resimlerinin in-situ konservasyonları gerçekleştirilmiştir. Müzelere taşınmasından daha doğru bir yaklaşım olarak, mozaik, duvar resmi ve stukoların in-situ konservasyonları günümüzde halen devam etmektedir.

1963'te kazı çalışmaları büyük ölçüde durdurulmuştur. Alanın yaklaşık 25 hektarı gelecekte yeni uygulama ve daha ileri teknolojilerin kullanılması amacı ile kazılmadan bırakılmıştır. 20.yy.'da açığa çıkartılan bazı yapılar, değerli taşınabilir eserler kurtarılıp belgeleme çalışmaları yapıldıktan sonra gömülmüştür. Gömüldükten yaklaşık 70 yıl sonra bu yapılar tekrar kazılarak açığa çıkarılmıştır. Kentin büyük oranda kazılıp doğa

ve insan tahribatına maruz bırakılması Pompei değerlerinin varlığını olumsuz biçimde etkilemektedir.

- 17. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Kadar Yapılan Koruyucu Çatılar

Çatılar özellikle mozaik, stuko ve duvar resmi gibi değerli kalıntıların yer aldığı mekanların korunması amacı ile yapılmışlardır. Koruyucu çatılar değerli eserlerin çevre ve iklim koşullarından kaynaklanan doğal bozulma etkilerini azaltmaktadırlar. Bu çatıların yapılmaması keşfedilen mimari ve arkeolojik eserlerin taşınmasına yol açar ve eserlerin bulunduğu yerde sergilenmesi gerekliliğine aykırı sonuçlar meydana gelir. 66 hektarlık Pompei'nin Efes Antik Kenti teras evlerindeki gibi tümü ile koruyucu çatı altına alınması mümkün olmaması dolayısı ile Pompei'de çatılar yapı ölçeğinde tasarlanmaktadır. Pompei'de ilk koruyucu çatı 1777'de ahşap olarak tasarlanmıştır. Pompei'deki koruyucu çatı müdahaleleri özgün teknikte ve çağdaş teknikte yapılan çatılar olarak iki kısma ayrılabilir.

Özgün teknikte yapılan çatılar genellikle portiko, peristil, ev ve villaların oda, fauces ve atriumlarında, bina önlerindeki sundurmalarda uygulanmıştır. Özgün teknik ve mimarideki çatılarda kullanılan malzemeler, özgün malzemeler ve özgüne uygun olarak üretilen yeni doğal malzemelerdir. 1870-1892 Tiyatro Stoası çatısı özgün mimaride ve özgüne benzer olarak üretilen malzemelerle yapılan ilk çatı rekonstrüksiyonudur. Koruyucu çatılar özgün sütun, yeni ahşap çatı karkası, ahşap ve/veya taş arşitravlar ile kiremitler kullanılarak yapılmıştır. Çatı kaplamalarında kullanılan kiremit malzemeler kazılarda keşfedilmiş özgün kiremitler ve özgün şekline uygun olarak üretilen yeni kiremitlerdir. Keşfedilen özgün sütun yapı elamanları ve özgün kiremit malzemeler ile çatı anastilosislerinin yapılması daha doğru bir uygulamadır. Fakat Pompei genelinde ev ve villalardaki çatı rekonstrüksiyonlarının anastilosise göre daha yoğun tercih edildiği hatalı yaklaşımlar söz konusudur. Restorasyonlarda özgün tekniğin tercih edilmesi uygun bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Fakat tümden tamamlanması yerine özgün malzemelerin birleştirilmesi yoluyla uygulanan anastilosis yönteminin tercih edilmemesi hatalıdır. Anastilosis yapıldığında dahi mozaik ve duvar resmi gibi eserler doğa etkilerine maruz bırakılmaktadır. Bu durumda anastilosisi gerçekleşen yapının tamamen koyucu çatı altında alınması mecburidir. Özgün malzemeler ile özgün biçimine uygun olan doğal malzemelerin (taş, tuğla, terracotta ve kiremit gibi) bir arada

kullanıldığı rekonstrüksiyonlarda malzemenin ayırt edilemezliği sorunu ortaya çıkmaktadır.

Pompei'deki çağdaş teknikte yapılan koruyucu çatılarda çelik, ahşap ve betonarme strüktür kullanılmıştır. Çağdaş teknikteki çatılar özgün mimari ve çağdaş mimari tasarımda yapılan koruyucu çatılar olarak ikiye ayrılabilir. Ev ve villa atriumlarında içe eğimli compluviumlu çatı biçiminde özgün mimari uygulamalar yapılmıştır. Ayrıca, portiko üst örtüleri, ev ve taberna önlerindeki sundurmalarda da özgün mimarideki çatılar inşa edilmiştir. Çağdaş teknikteki compluviumlu çatılar ise çelik ve betonarme strüktürdedir. 1911-1914'te demir putrel ile ilk çatı uygulaması yapılmıştır. Çelik taşıyıcılı ve oluklu levha ile yapılmış çatıların yanında betonarme kirişler ve yeni kiremitler ile yapılan koruyucu çatı rekonstrüksiyonları restorasyonda özgün tekniğin tercih edilmesi ilkesine aykırıdır. Çatılardaki betonarme taşıyıcı sistem ile yapılara aşırı ağırlıklar yüklenmiştir. Bazı betonarme çatıların kaldırılarak yerine ahşap sistem düzenlenmesi yapı sağlığı açısından faydalı olmuştur. Bazı betonarme çatıların sökümünün yapıya zarar vermemesi açısından gerçekleştirilmediği bilinmektedir.

Çağdaş mimaride yeniden tasarlanan çatılarda çelik ve ahşap malzeme ile çağdaş teknikler kullanılmıştır. Özgün mimariden bağımsız olarak çağdaş malzemelerle ilk koruyucu çatı yapımı 19.yy.'a dayanmaktadır. Polikarbon şeffaf ve PVC opak örtüler ile yapının özgün mimasinden ayrı biçimlenen bu çatılara, ev, villa ve hamamlarda rastlanmaktadır. Pompei'de ilk çelik çatı 1930'da yapılırken 2000 yılında Suburban Hamamı'nda çelik ve şeffaf malzeme ile çatı uygulaması yapılmıştır. Özgün dokuya zarar vermeden, hafif ve geri alınabilir teknikler ile tasarlanan bu koruyucu çatılar, rekonstrüksiyonlarının yerine tercih edilmelidir.

Pompei'de ilk capping uygulamaları 20.yy.'ın ikinci yarısında gerçekleştirilmiştir. Koruyucu çatı yapılmayan mimari değerlerin kagir duvarlarına uygulanan capping yöntemi ekonomik ve pratik bir uygulamadır. Acil koruma yöntemlerinden biri olan bu duvar üstü örgüsü, içinde mozaik, stuko ya da fresk gibi daha değerli unsurların bulunmadığı yapılarda su itici harçlar ile uygulanmaktadır. Duvarın iç dolgusunu yağmur, kar gibi dış etmenlerden hızlıca koruması açısından yapılması uygun bir müdahaledir.

- Çağdaş Teknik ve Malzeme Kullanımı

Çatı, lento ve arşitravlardaki ilk betonarme müdahaleleri 1923-1940'lara tarihlenir. 1980 sonrasında ise betonarme uygulamalar kaldırılmaya başlanmıştır. Restorasyon sırasında kullanılan betonarme sistem ve korozyona uğrayan demir malzemeler Pompei'de ciddi bir koruma sorunu oluşturmuştur. 1960'larda duvarların metal gergi ile bağlama uygulamalarının ilk örnekleri uygulanmıştır. Güçlendirme amaçlı olarak oda tavanları, compluvium kirişlerinde, lentolar ve sütun arşitravlarında betonarme sistem kullanılmıştır. Yapılara fazla yük eklenerek statik problemler meydana getirilmiştir. Bu tür yanlış uygulamalar sonucu bazı yapıların mimari ve arkeolojik değerleri yok olmuştur. Günümüzde uygulamasına devam edilen betonarme döşeme, tonozların kaldırılması, betonarme ve demir putrel lentoların kaldırılıp ahşap ile değiştirilmesi uygulamaları bu bağlamda doğru ve gereklidir. Bazı yapılar oluşan güvenlik zaafiyeti sebebi ile ziyaretçilere kapatılmıştır. Korozyona uğramış demir donatı pası özgün dokuya nüfuz ederek geri alınması güç bozulmalara neden olmuştur. Sonuç olarak restorasyonda kullanılacak malzemelerin yapıya zarar vermediğinin kanıtlanması gerekmektedir. Yeni çıkan teknik ve malzemeler özgün yapıda uygulanmadan önce doğru analiz edilmeli sonuçları önce başka yapılarda izlenmelidir.

- Bütünleme ve Konsolidasyon Müdahaleleri

Tiyatro ve Odeion cavealarında taş bütünlemeleri yapılarak sonik titreşimin zararlarına rağmen buralarda konser ve performanslar gerçekleştirilmiştir. Taş tümlemeleri özgün dokuya göre baskın biçimde yapılmıştır. Cavea basamaklarının altındaki eğimli yüzeyin çim olarak bırakılması görüşünün daha doğru olduğu öne sürülmüştür. Bazı sütunlarda yapılan bütünlemeler tıpkı cavealarda olduğu gibi özgün malzemeyi ikinci planda bırakan hatalı müdahalelerdendir. Tiyatro caveasında ilk taş bütünlemeleri 2010'da yapılmıştır.

Duvar sağlamlaştırmalarında doğal harç kullanımı doğru bir yaklaşımdır. Kulelerde yapılan bütünlemeler gereksiz uygulamalar olarak gösterilmektedir. Stuko sıvaların duvara yapışmasını sağlayan puzolonik harç sağlamlaştırmaları, mozaik sağlamlaştırmalarında kullanılan kireç harçlar ve fresklerin geri alınabilir malzemeler ile rötuşlarının yapılması doğru müdahaleler olarak sıralanabilir.

• Diğer Değerlendirmeler

-Altyapı ve su uzaklaştırma sistemleri mutlaka oluşturulmalıdır. Yapı çevrelerine drenaj sistemleri ve çatılarda oluk ve su iniş düzenekleri kurulmalıdır.

-Aydınlatma tesisatlarının mozaiklerin olduğu yerlerden geçirilmesi ve kazılarda mozaiklerin yok edilmesi oldukça hatalıdır.

-Pompei'de 1904-1910'da ilk bahçe canlandırmaları yapılmıştır. Bahçelerdeki bitki ağaç dikimleri, peyzaj ve pergola düzenlemeleri, çeşme, lararium ve kanal onarımları antik bahçe bilgisi vermesi açısından faydalı olmuştur.

• Öneriler

Değerlendirme ve gözlemler dikkate alınarak 'Pompei Arkeolojik Sit Alanı'ndaki özgün, modern ve çağdaş tüm dönem müdahalelerinin bilim insanları tarafından izlenebilmesi adına korunması önerilmektedir.

-Özgün dönem tasarımlarından kaynaklı hatalı ve doğru müdahelelerin özellikle 62 depremi sonrası şehirde görülen restorasyon, onarım, yapım tekniği, malzeme, yapı planları ve fonksiyon değişimleri ile birlikte korunması gerekmektedir.

-Kazılmayan alanların altında bulunan mimari ve arkeolojik veriler için drenaj önlemleri alınmalı, kazılmayan alanlar gelecek nesillerin araştırmaları için Pompei'deki kurtarma çalışmaları tamamlanana dek aynen bırakılmalıdır.

-Pompei Arkeolojik Sit Alanı'nda replikalarının bulunduğu özgün eserlerin müzeye taşınmasına son verilmeli özgün değerler konserve edilerek in-situ sergilenmelidir.

-Çatı ve cavealarda özgüne benzer şekilde üretilen taş, kiremit, tuğla ve benzeri malzemelerin özgün ile ayırt edilme zorluklarına sebep oldukları için statik bütünlemeler haricinde kullanılmamasına özen gösterilmelidir.

-Korozyondan ötürü yapılarda tahribata yol açan betonarme ve demir strüktür gibi uygulamalar dönem müdahaleleri olması açısından en az zarar veren birer örnekleri bırakılarak kaldırılmalıdır.

-Saha ziyaretlerinde müdahale dönemlerinin daha net anlaşılabileceği tanıtım panoları yerleştirilmelidir.

- Pompei Arkeolojik Siti'nin yılın her günü ziyarete açık olması sebebi ile oluşan turist trafiği yoğunluğu alanın korunması amacı ile yapılan restorasyon ve konservasyon

çalışmalarını yavaşlatmaktadır. Arkeolog, restoratör ve konservatörlerin çalışma saat aralığı, hareket kabiliyetleri ve malzeme sevkiyatları kısıtlanmaktadır. Bu nedenle ziyaret takvimi bakım, onarım ve restorasyon çalışmalarına göre düzenlenmelidir. Arkeolojik parklara yalnızca ticari kaygı ile değil ayrıca koruma kaygısı ile de yaklaşılmalı giriş-çıkış gün ve saatleri buna göre ayarlanmalıdır.

-Pompei'nin korunması ve yaşatılması için çağdaş teknikteki koruyucu çatılar, yapı ile uyumlu malzemeler kullanılarak yürütülen konservasyon ve restorasyon çalışmalarına devam edilmelidir.

Pompei Arkeolojik Sit Alanı'nda yer alan arkeolojik ve mimari değerlerin geleceğe aktarılması amaçlı olarak sürekli bakım ve gözlem altında tutulmalıdır.

KAYNAKLAR

[1] Ahunbay, Z., (2007). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon YEM Yayınları, İstanbul.

[2] ICOMOS, Tüzükler ve Diğer Uluslararası Bildirgeler, www.icomos.org.tr, 20 Kasım 2016.

[3] Guzzo, P. G. ve Ambrosio A., (2012). Pompeii, Electa Publication, Napoli.

[4] Kazma Çetiner, M., (2014). Yazarın Fotoğraf Arşivi.

[5] Saltuk, S., (1990). Arkeoloji Sözlüğü, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

[6] Uluslararası Kuruluşlar ve Ulusal Kuruluşlar, www.kumid.net, 20 Kasım 2016.

[7] Franchi dell'Orto, L. ve Varone, A., (1992). Rediscovering Pompeii, 4th Edition, L'Erma di Bretschneider Edition, Rome.

[8] Erder, C., (1999). Tarihi Çevre Kaygısı, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.

[9] Italy, Naples, Campania, Pompeii, Isid, Hekatomnos, www.wikipedia.org, 12 Aralık 2015.

[10] Italya, Napoli, Campania, Pompei, https://maps.google.com, 15 Aralık 2011.

[11] Neoprene, www.google.com, 03 Haziran 2013.

[12] Qin Shi Huang, Pompei Kayıt Gerekçesi, www.unesco.org, 20 Nisan 2012.

[13] Arkeolojik Alan Fotoğraf ve Çizimleri, (2017). Pekerler İnşaat Arşivi, İstanbul.

[14] Aspendos Antik Tiyatrosu, www.hurriyet.com.tr, 29 Eylül 2015.

[15] Ana Britannica, (1994). Cilt XXV.

[16] Grolier International Americana, (1993). Cilt X.

[17] Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, (1986). Cilt XVI- XVIII.

[18] Campania, (2007). 2nd Ed., Naples.

[19] Ratti, F., (1998). Naples With Pompeii & Amalfi Coast, Milano.

[20] Hasol, D., (2005). Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, 9.Baskı, YEM Yayını İstanbul.

[21] Citta da Scoprire, (1985). Touring Club Italiano Edition, Milano.

[22] Encyclopedia Britannica, (1969). Cilt XV.

[23] Zevi, F., (2009). Pompei, Napoli.

[24] Capasso, G., (2005). Journey to Pompeii, III. Edition, Capware Publication, Napoli.

[25] Mattusch C.C., Donohue A.A. ve Brauer A., (2006). Common Ground: Archaelogy, Art, Science and Humanities, Oxford.

[26] Arseven, C.E., (1965). Sanat Ansiklopedisi, 3. Baskı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

[27] Corti, E., (1957). Ercolano e Pompei, trad.it., Torino.

[28] Maiuri, A., (1951). Pompeii, Istituto Geogafico de Agostini, Novara.

[29] Martino, R., Pompeii, Herculaneum Vesuvius, Kına Editions, Italy.

[30] Karatağ M., (2013). Klasik Arkeoloji Sözlüğü, Midas Yayın, Ankara.

[31] Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, (2008). Cilt II, İstanbul.

[32] Guzzo P.G. ve Guidobaldi M.P., (2005). Nuove Ricerche Archeologiche A Pompei Ed Ercolano, Napoli.

[33] Etienne, R., (1992). Pompeii, The Day of a City Died, London.

[34] Schoonhoven A.V., (1996). Metrology and Meaning in Pompeii.

[35] Tekçam, T., (2007). Arkeoloji Sözlüğü. Alfa Basım Yayım, İstanbul.

[36] Adam, J.P., (2005). Roman Building, Translated by Anthony Mathews, Taylor& Francis e-Library, London and New York.

[37] Pompeii, www.pompeiiinpictures.com, 07 Mayıs 2017.

[38] Vitruvius, (2005). Çevirmen: Suna Güven, Mimarlık Üzerine On Kitap, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, 4. Baskı, Ankara.

[39] Opus vermiculatum, www.flickr.com, 11 Eylül 2011.

[40] Hasol, D., (2006). Mimarlık ve Yapı Sözlüğü İngilizce-Türkçe, 2.Baskı, YEM Yayını, İstanbul,

[41] Vianello A., (2012). Dictionary of Archaeological Terms English-Italian, Archaeopress, Oxford.

[42] Macchiaroli G. ve Maiuri, A., (1950). Pompeiana, Raccolta Di Studi Per Il Secondo Centenario Degli Scavi Di Pompei, Napoli.

[43] Cassani S., (2014). The National Archaeological Museum of Naples, 2nd Ed., Electa Publication, Verona.

[44] Amery, C. ve Curran, B., (2002). The Lost World of Pompeii, London.

[45] Pompei 1748-1980, (1981). I Tempi Della Documentazione Catalogo Della Mostra, Istituto Centrale Publication, Roma.

[46] Çambel H., Arsebük G. ve Kantman S., (2005). Çok Dilli Arkeoloji Terimleri Sözlüğü, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

[47] Burnham B.C. ve Kingsbury J., (1979). Space, Hierarchy and Society, Oxford.

[48] Weber, T. L., (1995). Pompei Ercolano e il Vesuvio, Bonechi Edizioni, Firenze.

[49] Ginouvès R. ve Martin R.; (1998). Dictionnaire Méthodique De L'Architecture Grecque Et Romaine, Tome I-II-III, Publications de l'École française de Rome, Rome.

[50] Genovese, R. A., (2004). Restauri Archeologici A Pompeii Ed Ercolano, Napoli.

[51] Carolini, A., (2009). Vesuviana, Ante Quem, Bologna.

[52] Ciarollo, A., Pompei e il suo verde, Ed.: Soprindentenza Archaeologico di Pompei, http://www.culturaitalia.it/opencms/it/contenuti/percorsi/percorso166/index.html?language=it, 19 Ocak 2009.

[53] History of the excavation of Pompeii, www.pompeiisites.org, 19 Şubat 2014.

[54] Laurenti, M. C., (2006). Le Coperture Delle Aree Archeologiche, Roma.

[55] Overback, J., (1884). Pompeji, Leipzig.

[56] Trozzi, N., Crolla la Domus dei Gladiatori di Pompei, http://ilmiotitolodelblog.blogspot.com.tr/2010/11/crolla-la-domus-deigladiatori-di.html, 6 Kasım 2010.

[57] Curuni, S., (2007). Pompei, Via Dell'Abbondanza, Ricerche, Restauri e Nuove Tecnologie, Milano.

[58] Guzzo, P. G., (2002). Pompeii, 2nd Ed., Napoli.

[59] MiBACT, www.beniculturali.it, 15 Temmuz 2015.

[60] Brion, M., (1960). Pompei et Herculanum, Elek Books, Paris.

[61] Curtius, L., (1960). Die Wandmaleri Pompejis, Köln.

[62] Contorni, G., (1993). Erre Come Restauro, Firenze.

EK-A

POMPEİ'DEKİ YOLLAR VE MEYDANLAR LİSTESİ

POMPEİ'DEKİ YOLLAR VE MEYDANLAR			
BÖLGE REGIO REGION	INSULA	TÜRKÇE	İTALYANCA
-		Liman Kapısı Meydanı (Üst)	Piazza Porta Marina Superiore
-		Liman Kapısı Meydanı (Alt)	Piazza Porta Marina Inferiore
VII-VIII		Liman Caddesi (1.Decumanus Inferior)	Via Marina (Decumano Inferiore)
-		Mezarlık Caddesi	Via Dei Sepolcri (Via delle Tombe)
-		Gizemler Villası Caddesi	Via Villa dei Misteri (Strada Provinciale Villa dei Misteri)
-		Diomedes Caddesi	Via Diomede
VIII/I/II - VII/IX/III		Abbondanza Caddesi (2.Decumanus Inferior)	Via dell'Abbondanza (Decumano Inferiore)
Abbondanza - Stabiana		Holconio Kavşağı	Quadrivio di Holconio
VII/VIII- IX/I		Stabiana Caddesi (1.Cardo Maximus)	Via Stabiana (Cardo Maximus-Cardine)
V/IV-IX/III		Nola Caddesi (1.Decumanus Superior)	Via di Nola (Decumano Superiore)
Nola- Vezüv+Stabiana		Orfeo Kavşağı	Quadrivio di Orfeo
V-VI		Vezüv Caddesi (2.Cardo Maximus)	Via dell Vesuvio (Cardo Maximus-Cardine)
V-VII		Hamam Caddesi (2.Decumanus Superior)	Via delle Terme (Decumano Superiore)
VI-VII		Fortuna Caddesi (3.Decumanus Superior)	Via delle Fortuna (Decumano Superiore)
I-II		Nocera Caddesi	Via di Nocera
I	2-1/5	Conciapelle Caddesi	Via dell Conciapelle
I	7/8/9/11-16/17	Castricio Caddesi	Via di Castricio
I	14/15/16-20/21	Palestra Caddesi	Via della Palestra
I	12/15/21-13/14/20	Fuggiaschi Sokak	Vico dei Fuggiaschi
I	4/6-3/10	Menandros Sokak	Vico del Menandro

POMPEİ'DEKİ YOLLAR VE MEYDANLAR			
BÖLGE REGIO REGION	INSULA	TÜRKÇE	İTALYANCA
I	4-6	Gitarist Sokak	Vico del Citarista
I	6/10-7	Paquius Proculus Sokak	Vico di Paquius Proculus
I	7-8	Ephebos Sokak	Vico dell'Efebo
I	11-12	Nave Europa Sokak	Vico della Nave Europa
II	6-7	Anfitiyatro Meydanı	Piazzale Anfiteatro
II	-	Anfitiyatro Bulvarı	Viale Anfiteatro
II	7-2/3/4	Castricio Caddesi	Via di Castricio
V	4-5	Gladyatörler Geçidi	Vicolo del Gladiatori
V	3-4	Lucrezio Frontone Geçidi	Vicolo di Lucrezio Frontone
V	1/2-6/7	Nozze D'Argento Geçidi	Vicolo delle Nozze D'Argento
VI	7/8-9/10	Mercurius Caddesi	Via di Mercurio
VI	1-2	Narcissus Sokak	Vico di Narciso
VI	2-5	Modesto Sokak	Vico di Modesto
VI	5-7	Fullonica Geçidi	Vicolo della Fullonica
VI	13/15-14/16	Vettii Geçidi	Vicolo dei Vettii
VI	11/12-13/15	Labirent Geçidi	Vicolo del Labirinto
VI	7/8-9/10	Mercurius Caddesi	Via di Mercurio
VI	2/5/7/9/11/15/16/- 3/6/8/10/12/13/14	Mercurius Geçidi	Vicolo di Mercurio
VI	9/10-11/12	Faun Geçidi	Vicolo del Fauno
VI	1/3/4-17	Consolare Caddesi	Via Consolare
VII	2/4/5-1/12/9/8	Augustali Caddesi	Via degli Augustali

POMPEİ'DEKİ YOLLAR VE MEYDANLAR			
BÖLGE REGIO REGION	INSULA	TÜRKÇE	İTALYANCA
VII	5/8-4/9	Forum Caddesi	Via del Foro
VII	2-3	Panettiere Modesto Sokak	Vico del Panettiere Modesto
VII	2/3-4	Storto Sokak	Vico Storto
VII	10/13-11/14	Maschera Sokak	Vico della Maschera
VII	10/11-13/14	Scheletri Sokak	Vico degli Scheletri
VII	9-12/10/13	Eumachia Sokak	Vico di Eumachia
VII	6-7/15	Soprastanti Sokak	Vico dei Soprastanti
VII	7-15	Gallo Sokak	Vico del Gallo
VII	6-16	Eczacı Geçidi	Vicolo del Farmacista
VII	5-6	Hamam Geçidi	Vicolo delle Terme
VII	10/11-12	Balcone Pensile Geçidi	Vicolo del Balcone Pensile
VII	1-12/11/14	Genelev Geçidi	Vicolo del Lupanare
VIII	5/6-4/7	Tiyatro Caddesi	Via dei Teatri
VIII	2-3	Scuole Caddesi	Via delle Scuole
VIII	4-7	İsis Tapınağı Caddesi	Via del Tempio d'Iside
VIII	2-3	Regina Caddesi	Via della Regina
VIII	5-6	Parete Rossa Sokak	Vico della Parete Rossa
VIII	3-5/6	12 Tanrı Sokak	Vico dei 12 Dei
IX	5-8	Centenario Caddesi	Via del Centenario
IX	1/2/3/4-5/6/7	Tesmo Sokak	Vico di Tesmo

EK-B

POMPEİ'DEKİ ÖNEMLİ YAPILAR LİSTESİ

POMPEİ'DEKİ ÖNEMLİ YAPILAR LİSTESİ							
YAPI	BÖLGE REGIO REGION	INSULA	KAPI NO	SIRA	TÜRKÇE	İTALYANCA	İNGİLİZCE
KAPI-PORTA-GATE	I-II	-	-	1	Nocera Kapısı	Porta Nocera	Noceria Gate
	II-III	-	-	2	Sarno Kapısı	Porta Sarno	Sarnus Gate
	III-IV	-	-	3	Nola Kapısı	Porta Nola	Nola Gate
	IV-V	-	-	4	Capua Kapısı (Kule IX)	Porta Capua (Torre IX)	Capuan Gate (Tower IX)
	V-VI	-	-	5	Vezüv Kapısı	Porta Vesuvio	Vesuvian Gate
	VI	-	-	6	Herculaneum Kapısı	Porta Ercolano	Herculaneum Gate
	VII-VIII	-	-	7	Liman Kapısı	Porta Marina	Marine Gate
	VIII-I	-	-	8	Stabia Kapısı	Porta Stabia	Stabian Gate
	Vezüv Kapısı	-	-	9	Castellum Aquae	Castellum Aquae	Castellum Aquae (Water Tower)
NEKROPOL	I-II	-	-	10	Nocera Kapısı Nekropolü	Necropoli di Porta Nocera	Necropolis of the Nocera Gate
	III-IV	-	-	11	Nola Kapısı Nekropolü	Necropoli di Porta Nola	Necropolis of the Nola Gate
	V-VI	-	-	12	Vezüv Kapısı Nekropolü	Necropoli di Porta Vesuvio	Necropolis of the Vesuvius Gate
	VI	-	-	13	Herculaneum Kapısı Nekropolü	Necropoli di Porta Ercolano	Necropolis of the Herculaneum Gate
	VIII-I	-	-	14	Stabia Kapısı Nekropolü	Necropoli di Porta Stabia	Necropolis of the Stabian Gate
KULE-TOWER	-	-	-	15	Kule I	Torre I	Tower I
	-	-	-	16	Kule II	Torre II	Tower II
	-	-	-	17	Kule III	Torre III	Tower III
	-	-	-	18	Kule IV	Torre IV	Tower IV
	-	-	-	19	Kule V	Torre V	Tower V
	-	-	-	20	Kule VI	Torre VI	Tower VI

POMPEİ'DEKİ ÖNEMLİ YAPILAR LİSTESİ							
YAPI	BÖLGE REGIO REGION	INSULA	KAPI NO	SIRA	TÜRKÇE	İTALYANCA	İNGİLİZCE
KULE-TORRE	-	-	-	21	Kule VII	Torre VII	Tower VII
	-	-	-	22	Kule VIII	Torre VIII	Tower VIII
	-	-	-	23	Kule IX (Capua Kapısı)	Torre IX (Porta Capua)	Tower IX (Capuan Gate)
	-	-	-	24	Kule X	Torre X	Tower X
	-	-	-	25	Mercurius Kulesi XI	Torre di Mercurio XI	Tower of Mercury XI
	-	-	-	26	Kule XII	Torre XII	Tower XII
	-	-	-	27	Kule XIII	Torre XIII	Tower XIII
VİLLA	-	-	-	28	Gizemler Villası	Villa dei Misteri	Villa of Mysteries
	-	-	-	29	Diomedes Villası	Villa di Diomede	Villa of Diomedes
	VIII	1	a	30	İmparatorluk Villası (Suburbium, Suburban Villası)	Villa Imperiale (Villa Suburbana)	Suburban Villa
	-	-	-	31	Mozaik Sütun Villası	Villa delle Colonne a Mosaico	Villa of the Mosaic Columns
	-	-	-	32	Cicero Villası	Villa di Cicerone	Villa of Cicero
EV-HOUSE	I	4	5	33	Gitarist Evi	Casa del Citarista	House of the Citharist
		6	2	34	Kriptoportiko Evi	Casa del Criptoportico	House of Cryptoporticus
		6	4	35	Sacello Troia Evi (Achilles'in Lararium Evi)	Casa del Sacello Iliaco (Casa del Larario di Achille)	House of The Ilion Sanctuary (House of the Lararium of Achilles)
		6	8-9-11	36	P. Casca Longus Evi (Quadretti Teatrali Evi)	Casa di Casca Longus (Casa dei Quadretti Teatrali)	Domus of Calavius Crescens and Calavia Optata
		6	15	37	Ceii Evi	Casa dei Ceii	House of L. Ceius Secundus and Fabia Prima
		7	1	38	Paquio Proculo Evi	Casa di Paquio Proculo	House of Cuspius Pansa (Paquius Proculus)

POMPEİ'DEKİ ÖNEMLİ YAPILAR LİSTESİ							
YAPI	BÖLGE REGIO REGION	INSULA	KAPI NO	SIRA	TÜRKÇE	İTALYANCA	İNGİLİZCE
CASA-EV-HOUSE	I	7	3	39	Fabio Amandio Evi	Casa di Fabio Amandio	House of Fabius Amandus
		7	7	40	Sacerdos Amandus Evi	Casa del Sacerdos Amandus (Casa dell'affresco di Spartaco)	House of the Priest Amandus
		7	10-11	41	Ephebos Evi (P.Cornelius Tages Evi)	Casa dell'Efebo (Domus P. Cornelius Tages)	House of the Ephebus
		8	17	42	IV. Stil Evi (Korint Atriumlu Ev)	Casa dei Quattro Stili	House of Quattro Stili
		9	5	43	Frutteto Evi (Meyve Bahçesi)	Casa del Frutteto o dei Cubicoli Floreali	House of the Orchard or of the Floral Cubicules
		9	13	44	Cerere Evi	Casa di Cerere	House of Cerere
		10	4	45	Menandros Evi	Casa del Menandro	House of Menander
		10	11	46	Aşıklar Evi (Amanti evi)	Casa degli Amanti (Casa di Tiberius-Claudius Eulogus)	House of the Lovers
		14	7	47	Sarno Lararium'u Evi	Casa del Larario di Sarno	House of the Sarno Lararium
		15	3	48	Avrupa Gemisi Evi	Casa della Nave Europa	House of the Europa Ship
	II	1	12	49	Riti Magici Kompleksi	Complesso dei Riti Magici (Casa di Biria)	Rites Complex
		2	2	50	D.Octavius Quartio Evi	Casa di D.Octavius Quartio	House of D.Octavius Quartio (House of Loreius Tiburtinus)
		3	3	51	Deniz Kabuğundaki Venüs Evi	Casa della Venere in Conchiglia	House of Venus in the Shell (House of D. Lucretii Satrii Valentes)
		8	6	52	Hercules Bahçesi Evi	Casa del Giardino di Ercole (Casa del Profumiere)	House of the Garden of Hercules (House of the Perfumer)
		9	5	53	Açık Triclinium ya da Yaz Tricliniumu Evi	Casa del Triclinio all'aperto o estivo	House of Triclinium Outdoors or Summer
	III	2	1	54	Trebio Valente Evi	Casa di Trebio Valente	House of Trebio Valente (Aulus Trebius Valens)

POMPEİ'DEKİ ÖNEMLİ YAPILAR LİSTESİ							
YAPI	BÖLGE REGIO REGION	INSULA	KAPI NO	SIRA	TÜRKÇE	İTALYANCA	İNGİLİZCE
CASA-EV-HOUSE	III	4	3	55	Moralista Evi	Casa del Moralista	House of the Moralist (Domus M Epidius Hymenaeus)
		4	b	56	Iphigenia Evi	Casa di Ifigenia	House of Iphigenia (House of Pinarius Cerialis and Cassia)
	V	1	26	57	Cecilio Giocondo Evi	Casa di Cecilio Giocondo	House of Cecilio Giocondo (L. Caecilius Jucundus)
		2	i	58	Nozze d'Argento Evi	Casa delle Nozze d'Argento	House of the Silver Wedding
		4	a	59	Marcus Lucretius Fronto Evi	Casa di Marco Lucrezio Frontone	House of Marcus Lucretius Fronto
		5	3	60	Gladyatörler Evi	Caserma dei Gladiatori	Gladiators Barracks
	VI	1	10	61	Cerrah Evi	Casa del Chirurgo	House of the Surgeon
		2	4	62	Sallustio Evi	Casa di Sallustio	House of Sallust
		3	3	63	Fırıncı Evi	Casa del Forno	House of the Oven (Baker)
		5	17	64	Etrüsk Sütunlu Ev	Casa della Colonna Etrusca	House of Colonna Etrusca
		6	1	65	Pansa Evi	Casa di Pansa	House of Pansa (House of Olii, Primus and Paratus)
		7	15	66	Duca d'Aumale Evi	Casa del Duca d'Aumale	Domus of M Spurius Am…
		7	18	67	Adonis Evi	Casa di Adone Ferito	House of the Adonis wounded
		7	23	68	Apollon Evi	Casa di Apollo	House of Apollo
		8	3	69	Tragedia Şairi Evi	Casa del Poeta Tragico	House of the Tragic Poet
		8	23	70	Küçük Çeşmeli Ev	Casa della Fontana Piccola	House of the Small Fountain
		9	2	71	Meleagros Evi	Casa di Meleagro	House of Meleager
		9	6	72	Dioscurlar Evi	Casa dei Dioscuri (Castore e Polluce)	House of the Dioscuri (House of Castor & Pollux)

POMPEİ'DEKİ ÖNEMLİ YAPILAR LİSTESİ							
YAPI	BÖLGE REGIO REGION	INSULA	KAPI NO	SIRA	TÜRKÇE	İTALYANCA	İNGİLİZCE
CASA-EV-HOUSE	VI	10	7	73	Çapa Evi	Casa dell'Ancora	House of the Anchor
		12	2	74	Faun Evi	Casa del Fauno	House of the Faun
		15	1	75	Vettii Evi	Casa dei Vettii	House of the Vettii
		15	8	76	Principe di Napoli Evi	Casa del Principe di Napoli	House of the Prince of Naples
		16	7	77	Amorini Dorati Evi	Casa degli Amorini Dorati	House of the Amorini Dorati (House of the Golden Cupids)
		16	15	78	Ara Massima Evi	Casa dell'Ara Massima or Casa di Narcisso	House of Pinarius
	VII	1	47	79	Sirico Evi	Casa di Sirico	House of Sirico
		4	48	80	Av Evi	Casa della Caccia Antica	House of the Ancient Hunt
		12	18	81	Genelev	Lupanare	Brothel
		13	4	82	Ganymedes Evi	Casa di Ganimede (Casa delle Quattro Stagioni)	House of Ganymede
		15	2	83	Denizci Evi	Casa del Marinaio	House of the Sailor
		16-19 Insula Occidentalis	22	84	Marcus Fabius Rufus Evi	Casa di Fabio Rufo	House of M. Fabius Rufus and the Golden Bracelet
	VIII	2	1	85	Championnet Evi	Casa di Championnet	House of Championnet
		2	16	86	Geometrik Mozaikler Evi	Casa dei Mosaici Geometrici	House of the Geometric Mosaics
		2	34	87	Mozaik Güvercinler Evi	Casa delle Colombe a Mosaico	House of the Mosaic Doves
		4	15	88	Cornelli Evi	Casa dei Cornelli	House of Cornelius Rufus (Domus Cornelia)
		5	37	89	Kırmızı Duvarlar Evi	Casa delle Pareti rosse	House of the Red Walls (House of the Family Fabia)

POMPEİ'DEKİ ÖNEMLİ YAPILAR LİSTESİ							
YAPI	BÖLGE REGIO REGION	INSULA	KAPI NO	SIRA	TÜRKÇE	İTALYANCA	İNGİLİZCE
CASA-EV	IX	3	5	90	Marcus Lucretius Evi (Stabiana Caddesi'nde)	Casa di Marco Lucrezio su Via Stabiana	House of Marcus Lucretius in Via Stabiana
		12	9	91	Sevgililer İnsulası (Çalışan Ressamlar Evi)	Insula dei Casti Amanti (Casa dei pittori al lavoro)	The Insula of the Chaste Lovers (The House of the Painters at Work)
		13	3	92	C. Julius Polybius Evi	Casa di C.Giulio Polibio	House of C.Julius Polybius
		14	4	93	Obellius Firmus Evi	Casa di Obello Firmo	House of M. Obellius Firmus
	I	7	5	94	Philippus'un Evi ve Dükkanı	Casa e Taberna di Philippus	House of Philippus or workshop
	I	7	6	95	Primilla Evi ve Dükkanı	Casa e Taberna di Primilla	Shop of Primilla with dwelling
	I	7	4	96	Corinthus Officcina Vasaria (Çömlek Atölyesi) ya da Tabernası	Taberna o Officina Vasaria di Corinthus	Taberna or Officina vasaria of Corinthus
	I	8	8	97	Vetutius Placidus Thermopoliumu ve Evi	Casa e Thermopolium di Vetuzio Placido	Home and Thermopolium of Vetutius Placidus
	VI	8	9	98	Thermopolium (Sıcak Yemek Odası)	Thermopolium	Thermopolium
	IX	11	12	99	Asellina Thermopoliumu	Thermopolium di Asellina	Thermopolium of Asellina.
	I	6	7	100	Stephanus Fullonica (Çamaşırhane)	Fullonica di Stephanus	Fullery of Stephanus
FIRIN	I	12	1	101	Sotericus Fırını	Casa del Forno	Pistrinum of Sotericus
	VII	1	36	102	Modesto Fırını	Forno di Modesto	Modestur Bakery
	VII	2	3	103	Fırın	Panificio	Bakery
	VII	2	22	104	Popidio Prisco Fırını	Panificio Popidio Prisco	Bakery of Popidio Prisco
	I	20	1	105	Bağ	Vignetto	Inn of the Gladiators and Vineyard
	I	20	3	106	Gladyatör Tavernası	Osteria del Gladiatore	Osteria del Gladiator
	I	20	2	107	Lucerna Atölyesi (Lanterna, Fener, Kandil)	Officiana di Lucerne	Lantern Works

POMPEİ'DEKİ ÖNEMLİ YAPILAR LİSTESİ							
YAPI	BÖLGE REGIO REGION	INSULA	KAPI NO	SIRA	TÜRKÇE	İTALYANCA	İNGİLİZCE
HAMAM	VII	1	8	108	Stabiane Hamamı	Terme Stabiane	Stabian Baths
	VII	5	24	109	Forum Hamamı	Terme del Foro	Forum Baths
	VII	16	a	110	Suburban Hamamı	Terme Suburbane	Suburban Baths
	IX	4	5	111	Merkez Hamam	Terme Centrali	Central Baths
FORUM	II	5	5	112	Boario Forumu (Sığır Pazarı)	Foro Boario	Boario Forum
	VII	7	30	113	Üçgen Forum	Foro Triangolare	Triangular Forum
	VII	8	-	114	Forum	Foro	Forum
	VIII	2	8	115	Kamu Yönetim Yapıları	Edifici Amministrazione Pubblica	Public Administration Buildings
	VII	9	1	116	Eumachia Binası (Rahibe)	Edificio di Eumachia	Building of Eumachia
	VII	9	43	117	Kamusal Lares Kutsal Alanı	Santuario dei Lari Pubblici	Sanctuary of the Public Lares
	VII	9	7	118	Macellum (Pazar Yeri)	Macellum	Macellum
	VII	7	29	119	Forum Granariumu (Forum Tahıl Ambarı)	Granai del Foro	Forum Granary
	VII	7	31	120	Ponderaria Menzası	Mensa Ponderaria	Mensa Ponderaria
	VIII	2	1	121	Basilica	Basilica	Basilica
TAPINAK	VII	4	1	122	Fortuna Augusta Tapınağı	Tempio della Fortuna Augusta	Temple of Fortuna Augusta
	VII	7	32	123	Apollon Tapınağı	Tempio di Apollo	Temple of Apollo
	VII	8	1	124	Jüpiter Tapınağı	Tempio di Giove	Temple of Jupiter
	VII	9	2	125	Vespasianus Tapınağı	Tempio di Vespasiano	Temple of Vespasian
	VIII	1	3	126	Venüs Tapınağı	Tempio di Venere	Temple of Venus
	VIII	7	31	127	Dor Tapınağı (Atena ve Hercules Tapınağı)	Tempio Dorico (Santuario di Atena ed Eracle)	Doric Temple (Sanctuary of Athena and Hercules)

POMPEİ'DEKİ ÖNEMLİ YAPILAR LİSTESİ							
YAPI	BÖLGE REGIO REGION	INSULA	KAPI NO	SIRA	TÜRKÇE	İTALYANCA	İNGİLİZCE
TAPINAK	VIII	7	25	128	Asclepios (Jüpiter Meilichio) Tapınağı	Tempio di Asclepio (Giove Meilichio)	Temple of Asclepius (Jupiter Meilichio)
	VIII	7	28	129	İsis Tapınağı	Tempio di Iside	Temple of Isis
	VIII	7	29	130	Samnit Palestrası	Palestra Sannitica	Palaestra Samnite
	II	7	1-10	131	Büyük Palestra (Spor Alanı)	Palestra Grande	Great Gym
	VIII	7	20	132	Büyük Tiyatro	Teatro Grande	Grand Theatre
	VIII	8	16	133	Tiyatro Stoası (Porticus post scaneum)	Quadriportico dei Teatri (Caserma dei Gladiatori)	Quadriporticus of the Theatres (Gladiators Barracks)
	VIII	7	19	134	Odeion	Teatro Piccolo (Odeion)	Small Theatre (Odeon)
	II	6	-	135	Anfitiyatro	Anfiteatro	Amphitheatre
	I	21	6	136	Kaçaklar Bahçesi	Orto dei Fuggiaschi	Garden of the Fugitives
	III	7	-	137	Viticoltura'daki Eğitim Alanı	Area Didattica Sulla Viticoltura Antica	Teaching Area On Antic Viticulture
	VIII	5	16	138	Vezüv Bitki Örtülü Botanik Bahçe	Orto Botanico dalla Flora Vesuviana Antica	Botanical Garden
	II	4	-	139	Julia Felix Praedium'u (Julia Felix Arsaları)	Praedia di Giulia Felice	Praedia of Julia Felix
	-	-	-	140	Onursal Kemerler (Augustus Kemeri, Caligula Kemeri, Caligula Kemeri (Yıkılmış), Tiberius Kemeri, Marcus Holconius Rufus'un Tetrapylon (Zafer Takı) Kemeri	Arco Onorario (Arco di Druso, Arco di Tiberio, Arco di Germanico, Druso e Nerone, Arco di Nerone)	Memorial Arches (Arch of Augustus, Arch of Caligula, Arch of Caligula, Arch of Tiberius?, Tetrapylon Arch of Marcus Holconius Rufus.
	-	-	-	141	Çeşme	Fontana	Fountain

N
0
100
200
300
400
500m.
POMPEİ'DEKİ ÖNEMLİ YAPILARI GÖSTEREN PLAN
LEJANT
Kazılmamış Alan
Kapı
Kule
Ev-Dükkan-Atölye-Taberna
Tapınak
Çeşme-Kemer
Nekropol
Villa
Forum
Forum Yapıları
Palestra
POMPEİ'DEKİ ÖNEMLİ YAPILARI GÖSTEREN PLAN
LEJANT
Bahçe
Hamam
Fırın
Tavema-Kumarhane -Genelev
Basilica-Mahkeme
Fullonica
Termopolium
Castellum Aquae
Sur
Anfitiyatro-Tiyatro

EK-C

POMPEİ ÇİZİM VE FOTOĞRAF GÖRSELLERİ

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

ÇİZİM VE FOTOĞRAF GÖRSELLERİ LİSTESİ

GRUP	PAFTA NO	PAFTA ADI
ÇİZİMLER	1	POMPEİ SUR, YOL TİPLERİ, KAPI VE NEKROPOLLERİNİ GÖSTEREN DURUM PLANI
	2	POMPEİ BÖLGELERİ VE YOL İSİMLERİNİ GÖSTEREN PLAN
	3	POMPEİ BÖLGE VE ADA NUMARALARINI GÖSTEREN PLAN
	4	POMPEİ ÖNEMLİ YAPI İSİMLERİNİ GÖSTEREN PLAN
	5	POMPEİ YEŞİL ALANLARINI GÖSTEREN PLAN
	6	POMPEİ MEVCUT DURUM PLANI
	7	POMPEİ KONUT VE VİLLARINDAKİ ATRİUM TİPLERİ
MERMER YAZITLAR	8	POMPEİ'DEKİ YAPILARIN TANITIM TABELALARI
	9	POMPEİ'DEKİ YAPILARIN TANITIM TABELALARI
79'A KADAR YAPILAN UYGULAMALAR	10	POMPEİ'DEKİ ÖZGÜN MALZEME ÖRNEKLERİ
	11	DUVAR RESİMLERİNDE GÖRÜLEN POMPEİ STİLERİ
POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER Opus (İşçilik) Örnekleri	12	POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER (Opus Quadratum - Opus Quasireticulatum)
	13	POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER (Opus Vittatum - Opus Craticium)
	14	POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER (Opus (İşçilik) Örnekleri - Opus Vermiculatum - Opus Musivum)

GRUP	PAFTA NO	PAFTA ADI
POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER Opus (İşçilik) Örnekleri	15	POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER (Opus Signinum - Lavapesta)
	16	POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER (Opus Africanum)
	17	POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER (Opus Reticulatum)
	18	POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER (Opus Mixtum)
	19	POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER (Opus Latericium)
	20	POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER (Tuğla Yer Döşemesi)
YER DÖŞEMELERİ	21	POMPEİ'DE 79 ÖNCESİ YAPILAN POLYKROMİ KAPLAMALAR (Renkli Mermer Malzemeden Kaplamalar - Opus Scutulatum)
	22	POMPEİ'DEKİ ÖZGÜN YER DÖŞEMELERİ (Mermer Malzeme İle Yapılan Döşemeler – Opus Sectile)
SÜTUNLAR	23	POMPEİ'DEKİ SÜTUN BİÇİMLENİŞLERİ VE MALZEMELER (İyon Sütunu, Dor Sütunu, Yivli Sütun)
	24	POMPEİ'DEKİ SÜTUN BİÇİMLENİŞLERİ VE MALZEMELER (İyon Sütunu, Dor Sütunu, Yivli Sütun, Pilastr)
ONARIM	25	POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ DUVAR ONARIMLARI
16.YY.'DAN SONRA YAPILAN MÜDAHALELER	26	POMPEİ'DEKİ ÇAĞDAŞ DÖNEM CAVEA MÜDAHALELERİ
	27	16.YY.'DAN GÜNÜMÜZE POMPEİ'DE YAPILAN MÜDAHALELER (Bütünlemeler, Capping)
	28	POMPEİ YAPILARINDAKİ KAT, ÇIKMA VE SUNDURMA RESTORASYONLARI (Bina Önüne Yer Alan Sundurma Restorasyonları, Konsol ve Balkon Restorasyonları)

GRUP	PAFTA NO	PAFTA ADI
PORTİKO	29	POMPEİ'DEKİ PORTİKO RESTORASYONLARI (Lamine Ahşap Malzemeden Yapılan Arşitravlar, Ahşap Çatı Karkası İle Restore Edilen Mevcut Sütunlar, Tegula Kiremitler İle Kaplanan Çatı Örtüsü, Harçlı Olarak Dizilen Düz ve Oluklu Kiremitler)
ÜST ÖRTÜLER	30	POMPEİ YAPILARININ ÖZGÜN VE ÖZGÜNE UYGUN MALZEMELERLE YENİDEN YAPILAN ÜST ÖRTÜLERİ (Ahşap Karkas Üzerine Tegula ve Kiremit Malzeme İle Yapılan Çatı Müdahaleleri)
	31	POMPEİ YAPILARININ ÖZGÜN VE ÖZGÜNE UYGUN MALZEMELERLE YENİDEN YAPILAN ÜST ÖRTÜLERİ (Ahşap Karkas Üzerine Tegula ve Kiremit Malzeme İle Yapılan Çatı Müdahaleleri)
	32	POMPEİ'DEKİ YAPILARIN ÇAĞDAŞ MALZEMELERLE YAPILAN YENİ ÜST ÖRTÜLERİ
	33	POMPEİ'DEKİ YAPILARIN ÇAĞDAŞ MALZEMELERLE YAPILAN YENİ ÜST ÖRTÜLERİ
	34	POMPEİ'DEKİ YAPILARIN ÇAĞDAŞ MALZEMELERLE YAPILAN YENİ ÜST ÖRTÜLERİ
SAĞLAMLAŞTIRMA	35	POMPEİ YAPILARINDAKİ AHŞAP LENTO KİRİŞ VE DÖŞEMELERİN YENİ YAPIMLARI
	36	POMPEİ YAPILARINDAKİ AHŞAP LENTO KİRİŞ VE DÖŞEMELERİN YENİ YAPIMLARI
	37	POMPEİ'DEKİ MİMARİ ÖGELERİN ÇAĞDAŞ MALZEMELERLE SAĞLAMLAŞTIRILMASI (Beton, Betonarme ve Demir Putrel Malzemeden Kiriş, Döşeme ve Lentolar)
	38	POMPEİ'DEKİ MİMARİ ÖGELERİN ÇAĞDAŞ MALZEMELERLE SAĞLAMLAŞTIRILMASI (Beton, Betonarme ve Demir Putrel Malzemeden Kiriş, Döşeme ve Lentolar)
	39	POMPEİ'DEKİ MİMARİ VE ARKEOLOJİK ÖGELERİN METAL MALZEMELERLE SAĞLAMLAŞTIRILMASI (Metal Müdahaleler)
BELGELEME	40	POMPEİ'DE ALÇI KALIP YÖNTEMİ İLE YAPILAN BELGELEMELER (Patlamadan Kaçanlar, Kapıların Kalıpları)
ŞEFFAF MALZEMELER İLE KORUMA	41	POMPEİ'DEKİ MİMARİ VE ARKEOLOJİK ÖGELERİN ŞEFFAF MALZEMELER İLE KORUNMASI (Duvar Yazıları, Grafiti, Fresk ve Süslemelerin Korunması)
	42	POMPEİ'DEKİ MİMARİ ÖGELERİN ŞEFFAF MALZEMELER İLE KORUNMASI (Duvar Yazıları, Grafiti, Fresk ve Süslemelerin Korunması)

GRUP	PAFTA NO	PAFTA ADI
YAPI VE ÇEVRE DÜZENLEMELERİ	43	POMPEİ'DE KULLANIM AMAÇLI YAPILAN ÇEVRE DÜZENLEMELERİ (Pompei Ana Giriş Kapıları, Ziyaretçi Düzenlemeleri, Geçişi Engelleyen Güvenlik Bariyerleri, Korkuluklar)
	44	POMPEİ YAPI VE ÇEVRE DÜZENLEMELERİ (Bina Girişlerine Yapılan Metal Kapılar, Ziyaretçi Gezi Platformu Düzenlemeleri, Geçişi Engelleyen Metal Bariyerler)
GEÇİCİ ÖNLEMLER	45	POMPEİ RESTORASYONLARINDA ALINAN GEÇİCİ ÖNLEMLER (Geçişi Engelleyen Güvenlik Bariyerleri, İskele ve Şantiye Çevresi Bariyerleri)
	46	POMPEİ'DE KORUMA AMAÇLI ALINAN GEÇİCİ ÖNLEMLER (Duvar-Sütun Destek Bariyeri ve Karkaslar)
	47	POMPEİ'DE KORUMA AMAÇLI ALINAN GEÇİCİ ÖNLEMLER (Toprak İksalama Uygulamaları)
ANASTİLOSİS	48	POMPEİ'DEKİ ANASTİLOSİS UYGULAMALARI
REPLİKA	49	POMPEİ'DEKİ REPLİKA UYGULAMALARI (Heykel Replikaları)
	50	POMPEİ'DEKİ REPLİKA UYGULAMALARI (Duvar Resmi ve Mozaik Replikaları, Müzeye Taşınan Eserler)
KONSERVASYONLAR	51	POMPEİ'DEKİ MOZAİK KONSERVASYONLARI
	52	POMPEİ'DEKİ STUKO KONSERVASYONLARI
	53	POMPEİ'DEKİ STUKO KONSERVASYONLARI
	54	POMPEİ'DEKİ FRESK KONSERVASYONLARI
BAHÇE DÜZENLEMELERİ VE KONSERVASYONLARI	55	POMPEİ'DEKİ ÖZGÜN BAHÇE DÜZENİ RESTORASYONLARI
	56	POMPEİ'DEKİ ÖZGÜN BAHÇE DÜZENİ RESTORASYONLARI

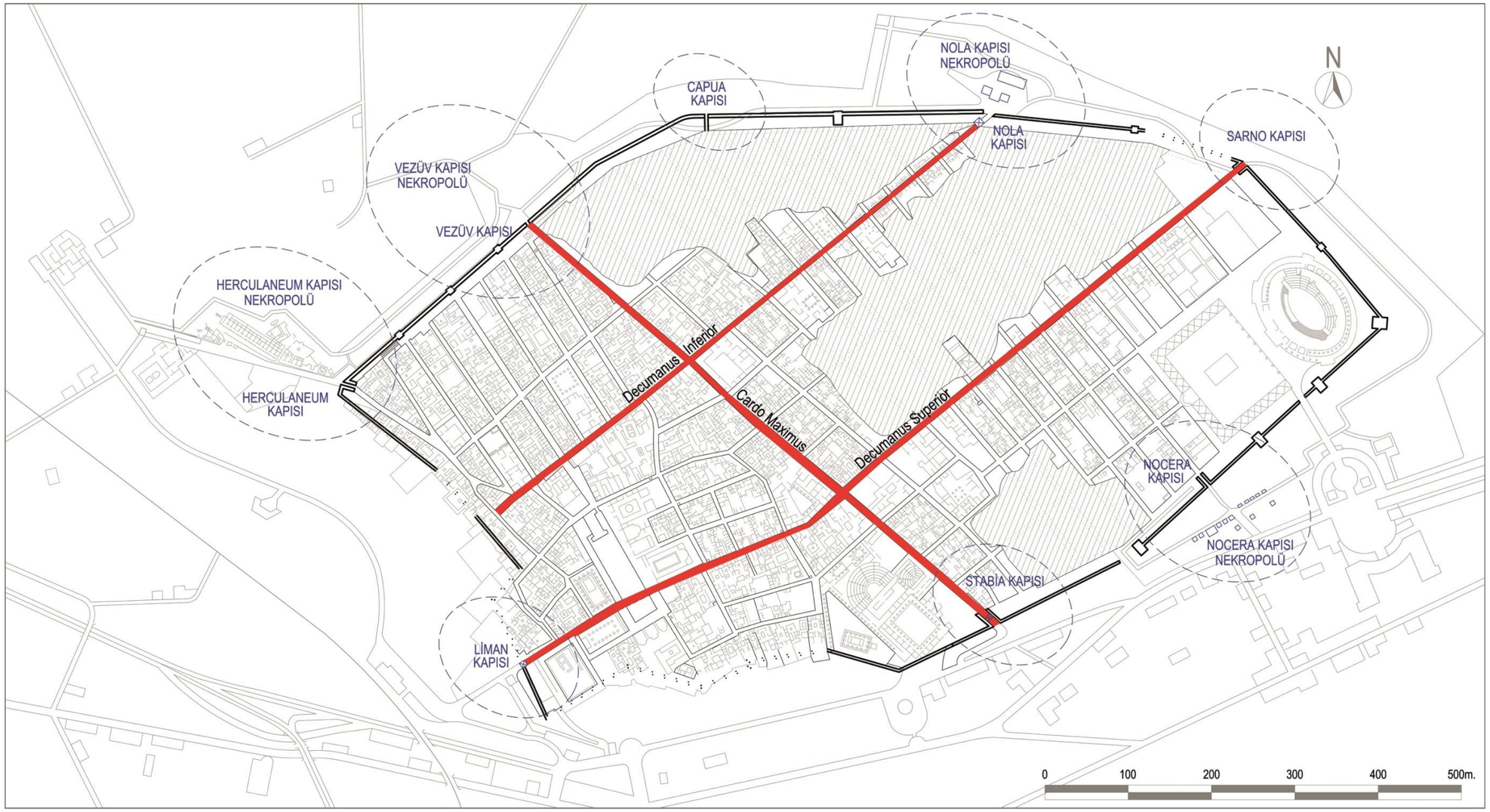
DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

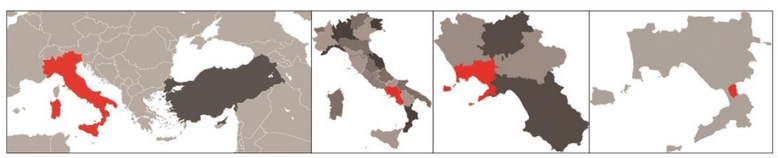
HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

NAPOLİ POMPEİ ARKEOLOJİK SİT ALANI'NDAKİ KORUMA AMAÇLI MÜDAHALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ SUR, YOL TİPLERİ, KAPI VE NEKROPOLLERİNİ GÖSTEREN DURUM PLANI

LEJANT

Kazılmamış Alan | Surlar | Kapı ve Nekropoller | Yollar

NAPOLİ POMPEİ ARKEOLOJİK SİT ALANI'NDAKİ KORUMA AMAÇLI MÜDAHALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

LEGGENDA
REGIONE I
REGIONE II
REGIONE III
REGIONE IV
REGIONE V
REGIONE VI
REGIONE VII
REGIONE VIII
REGIONE IX

İT. = TR.
Viale = Bulvar
Via = Cadde
Vico = Sokak
Vicolo = Geçit

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

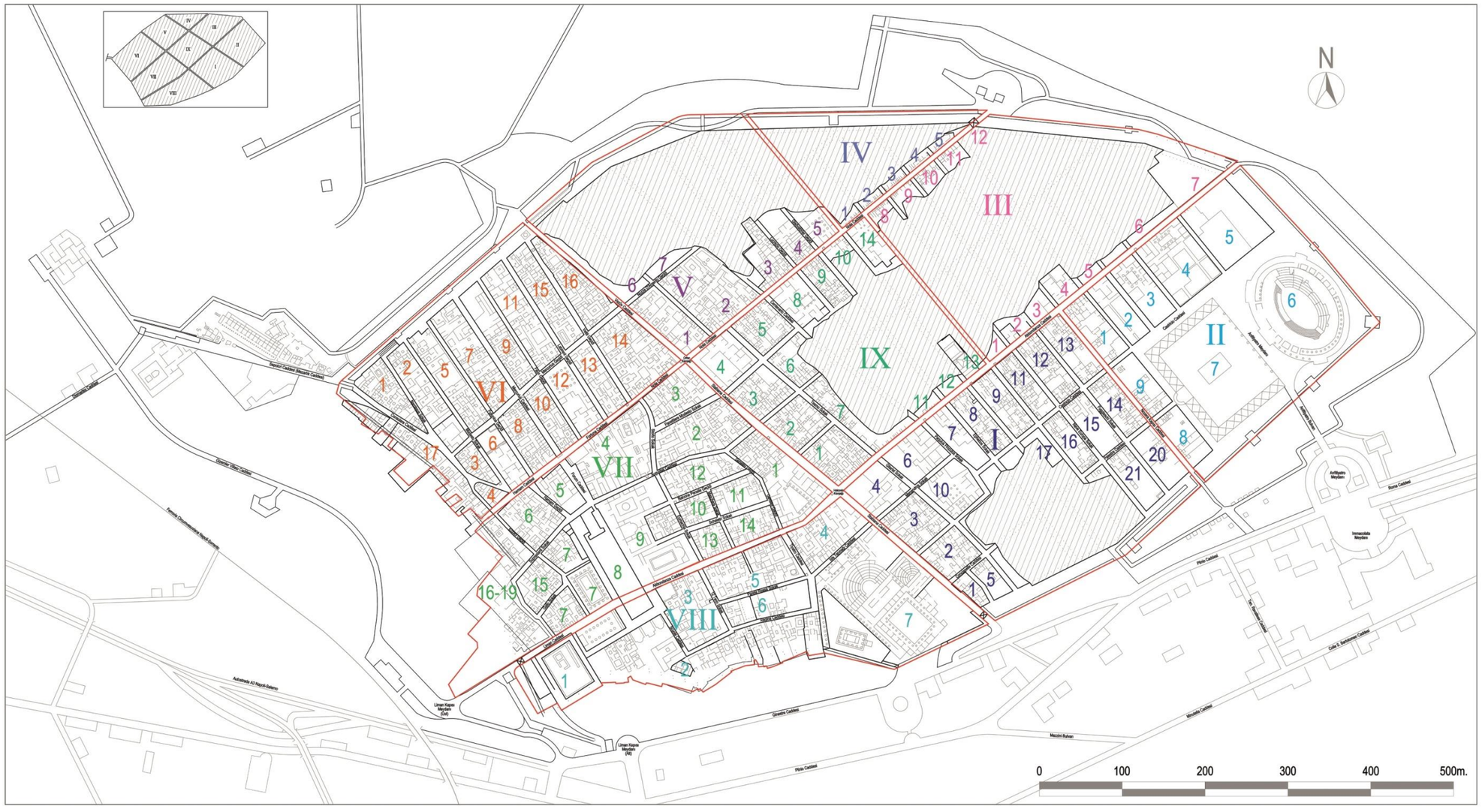
İSTANBUL, 2017

POMPEİ BÖLGELERİ VE YOL İSİMLERİNİ GÖSTEREN PLAN

LEJANT
BÖLGE I
BÖLGE II
BÖLGE III
BÖLGE IV
BÖLGE V
BÖLGE VI
BÖLGE VII
BÖLGE VIII
BÖLGE IX

NAPOLİ POMPEİ ARKEOLOJİK SİT ALANI'NDAKİ KORUMA AMAÇLI MÜDAHALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ | **2**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

LEGGENDA
Insula
Zona dissotterato
Regione
REGIONI
REGIONE I
REGIONE II
REGIONE III
REGIONE IV
REGIONE V
REGIONE VI
REGIONE VII
REGIONE VIII
REGIONE IX

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

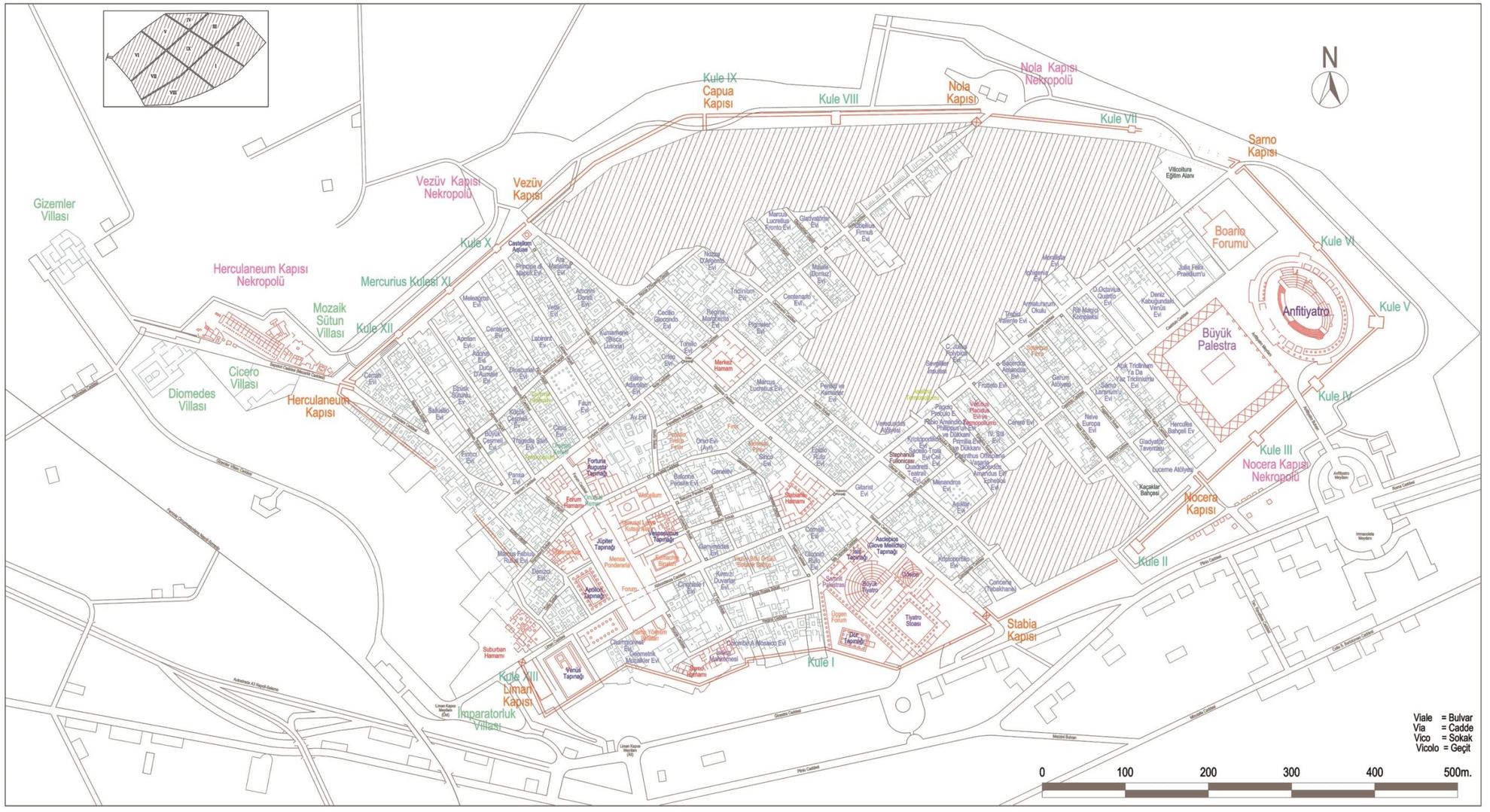
İSTANBUL, 2017

POMPEİ BÖLGE VE ADA NUMARALARINI GÖSTEREN PLAN

LEJANT
Ada
Kazılmamış Alan
Bölge
BÖLGELER
BÖLGE I
BÖLGE II
BÖLGEIII
BÖLGE IV
BÖLGE V
BÖLGE VI
BÖLGE VII
BÖLGE VIII
BÖLGE IX

NAPOLİ POMPEİ ARKEOLOJİK SİT ALANI'NDAKİ KORUMA AMAÇLI MÜDAHALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

YAPILAR
Kapı | Kule | Ev | Tapınak | Anfitiyatro | Hamam | Fırın | Castellum Aquae
Nekropol | Villa | Forum | Tiyatro | Palestra | Fullonica | Termopolium

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ ÖNEMLİ YAPI İSİMLERİNİ GÖSTEREN PLAN

LEJANT
Kazılmamış Alan | Kamu Yapıları | Özel Mülkler

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

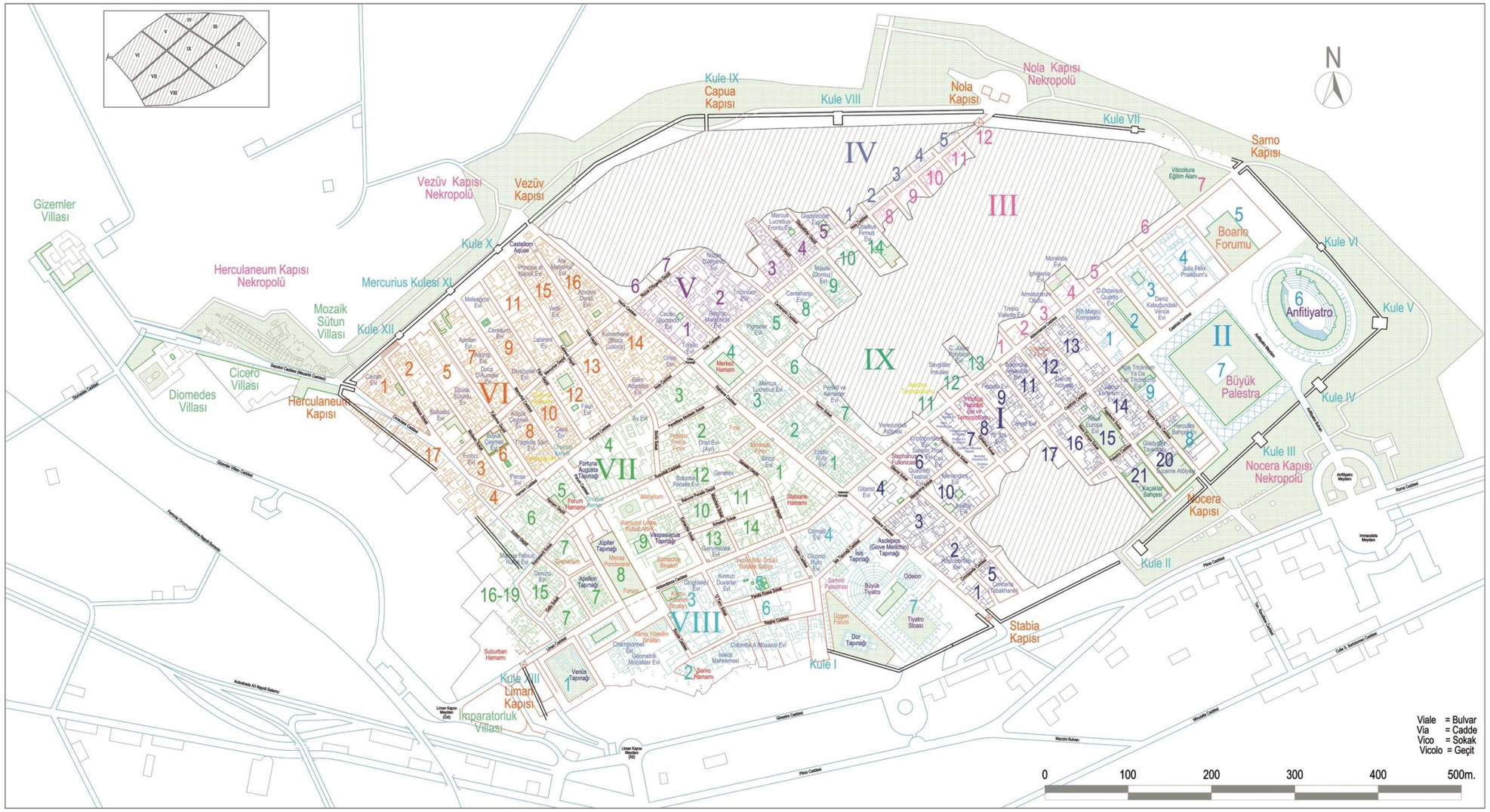
POMPEİ YEŞİL ALANLARINI GÖSTEREN PLAN

LEJANT

Yeşil Alan | Kazılmamış Alan | Yapılar

NAPOLİ POMPEİ ARKEOLOJİK SİT ALANI'NDAKİ KORUMA AMAÇLI MÜDAHALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ | **5**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ MEVCUT DURUM PLANI

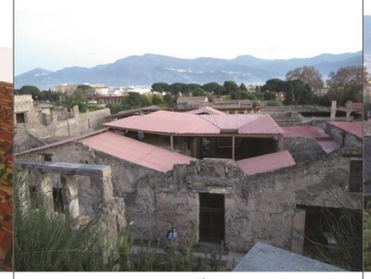
LEJANT

Kazılmamış Alan | Surlar | Ada | Yeşil Alan | Çevre Yolar

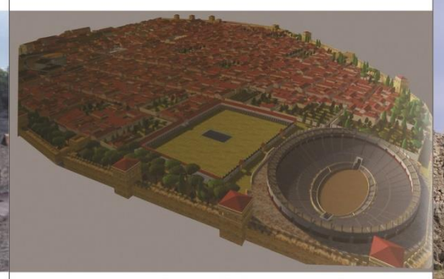
NAPOLİ POMPEİ ARKEOLOJİK SİT ALANI'NDAKİ KORUMA AMAÇLI MÜDAHALELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ | **6**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

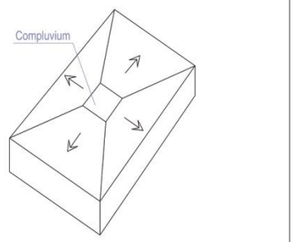

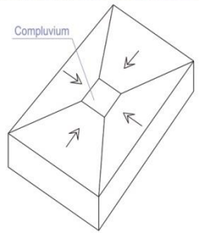

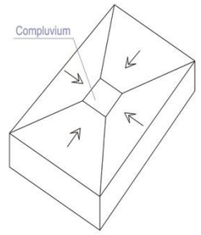

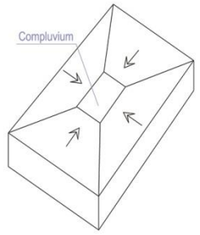
Atrium Displuviatum

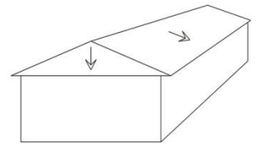
Atrium Tuscanium

Atrium Tetrastylum

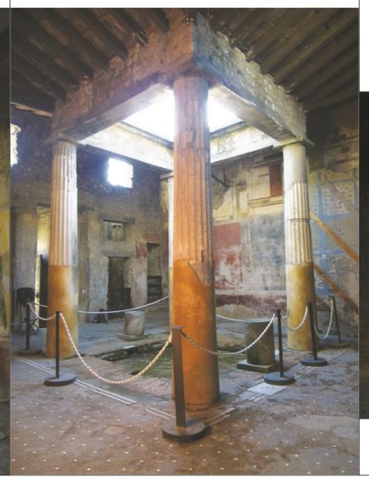
Atrium Corinthium

Atrium Testudinatum

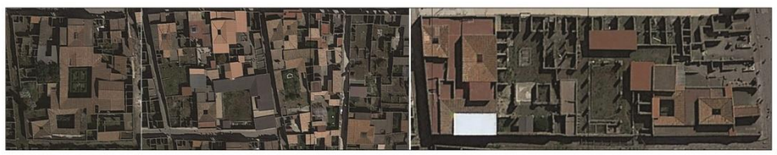

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ KONUT VE VİLLARINDAKİ ATRİUM TİPLERİ

Atrium Displuviatum, Atrium Tuscanium, Atrium Tetrastylum
Atrium Corinthium, Atrium Testudinatum

Bölge VI, İnsula 17, Mermer Levhadaki R1974 Yazısı, 2014

Liman Kapısı R19.. Yazısı, 2014

R1976 Yazısı, 2014

Ceii Evi R1980, 2014

1594-1600 Yılları Arası Kazılan Su Kanalı Yazısı, 2014

Soprintendenza Archeologica di Pompei (SAP 1987), 2014

R1976 Yazısı, 2014

R1944, 2014

Kapı No 10, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ YAPILARIN TANITIM TABELALARI

Bölge-Ada-Kapı Numaralarını Gösteren Mermer Yazıtlar
Restorasyon Yıllarını Gösteren Mermer Levhalar

REG VII INS IX, 2014

DOMVS CN ALLEI
NIGIDI MAI, 2014

INS OCCIDENTALIS, 2014

Anfitiyatro Yazıt, 2014

DOMVS A HERENVLEI COMMVNIS,
2014

Odeion, 2014

İsis Tapınağı, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ YAPILARIN TANITIM TABELALARI

Bölge-Ada-Kapı Numaralarını Gösteren Mermer Yazıtlar
Bina Mermer Yazıtları

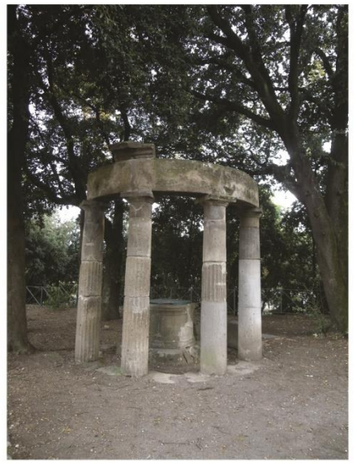

Forum Hamamı, Tegulae Mammatae, 2011

Lav Taşı, Tüf Taşı ve Terracottadan Yapılmış Rozet, 2011

Yivli Kireçtaşı Tholos Dor Sütunları, 2014

Nocera Taşı Sunak, 2014

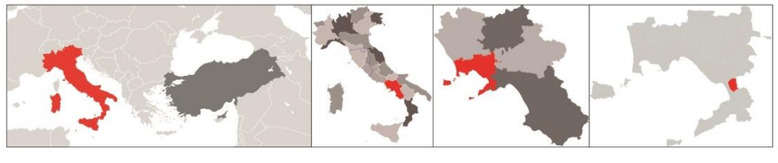
L. Caecilius Jucundus Evi 62 Depreminde Hasar Gören Jüpiter Tapınağı ve Zafer Takını Gösteren Mermer Kabartma Rölyef

Duvar Kenarları Sarno Kireçtaşından Yapılmış Opus Vittatum, İç Düzeni Opus Reticulatum Olan Duvar, 2014

Pappamonte (Lav Taşı) Sokak Döşemesi, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ ÖZGÜN MALZEME ÖRNEKLERİ

Pappamonte - Lav Taşı - Kireç Taşı - Sarno Taşı
Nocera Tüf Taşı - Terracotta - Tuğla

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

Basilica, I.Stil, 2011

Faun Evi, I.Stil, 2014

Lucius Vetutius Placidus Cubiculumu, II.Stil, 2014

Lucius Vetutius Placidus Tricliniumu, III.Stil, 2014

Ceii Evi, III.Stil, 2014

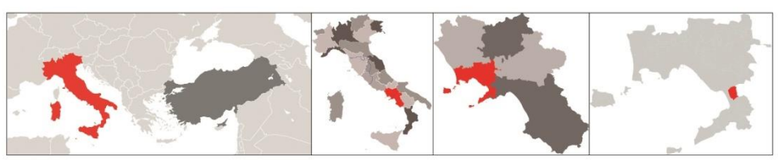
Gizemler Villası, IV.Stil, 2014

Gizemler Villası, IV.Stil, 2014

Gizemler Villası, IV.Stil, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

DUVAR RESİMLERİNDE GÖRÜLEN POMPEİ STİLERİ

I. Stil - II. Stil - III. Stil - IV. Stil

Opus Quadratum, 2014

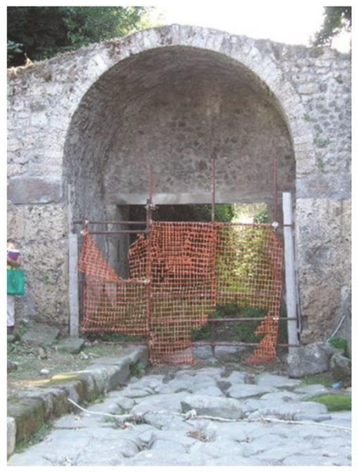
Opus İncertum, 2014

VI, 7, 22 Opus İncertum Duvar ve İskele Delikleri, 2006

Obellius Firmus (IX, 14, 4) Opus İncertum
Samnit Periyodu (M.Ö. 3. ve 2. yy.), 2007

Opus Caementicium, 2014

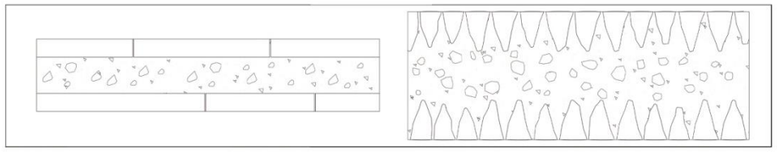
Odeion, Kaba Lav Taşından Opus Quasi Reticulatum Duvar İçi,
Tuğla ile Testere Şeklinde Örülen Duvar Köşesi (M.Ö.80), 2014

Opus Quasi Reticulatum, 2014

Lav Taşı Fırın Değirmeni, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER

Opus (İşçilik) Örnekleri
Opus Quadratum - Opus Quasireticulatum

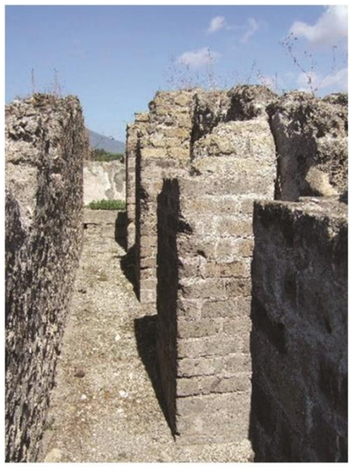
İlk Samnit Periyodu'nda Sarno Kireçtaşı ile Yapılan Opus Africanum (Opera a Telaio) Taşıyıcı Çerçeve ve İçi Moloz Lavtaşı ile Doldurulan Duvar, 2006

Opus Africanum (Opera a Telaio), 2014

Opus Craticium, 2014

(VIII, 2, 30), Opus Vittatum Duvar (with 'buttered joints), 2015

Opus Mixtum (Almaşık), 2014

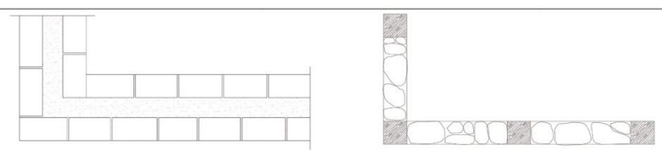
Duvar Köşeleri Opus Mixtum, Dolgusu Opus Reticulatum Teknikteki Duvar, 2014

Opus Latericium (Opus Tasteceum,Tuğla İşçilik), 2014

Duvar Köşesi Opus Mixtum, İç Kısmı Opus Africanum ve Dolgusu Opus İncertum Teknikteki Duvar, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

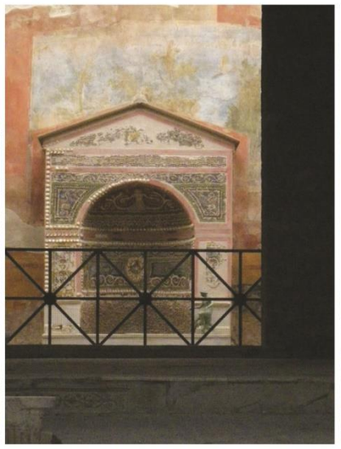
İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER

Opus (İşçilik) Örnekleri
Opus Vittatum - Opus Craticium

Büyük Çeşmeli Ev Opus Musivum, 2014

Küçük Çeşmeli Ev Opus Musivum, 2014

Opus Tessellatum, 2014

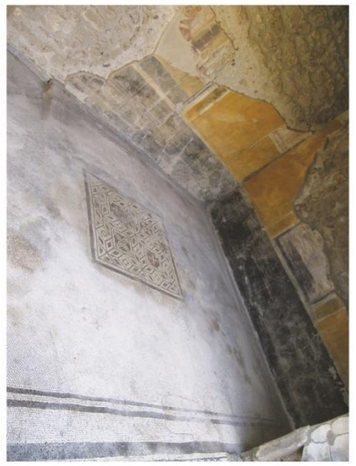

Opus Tessellatum, 2014

Opus Tessellatum, 2014

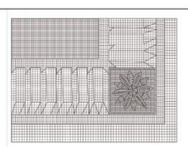

Faun Evi Opus Vermiculatum Teknikteki Savaş Mozaiği, 2014

Opus Tessellatum, 2014

Opus Tessellatum, 2014

Opus Tessellatum, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

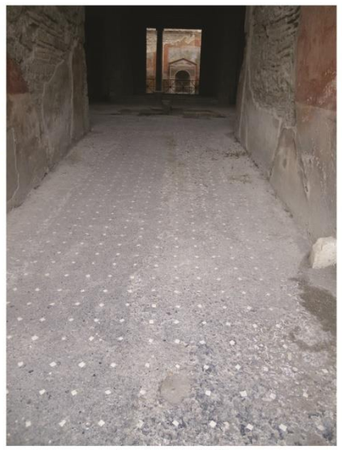
İSTANBUL, 2017

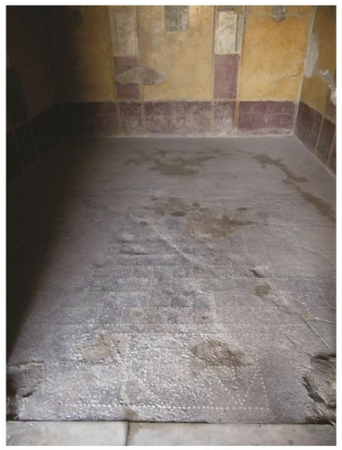
POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER

Opus (İşçilik) Örnekleri
Opus Vermiculatum - Opus Musivum

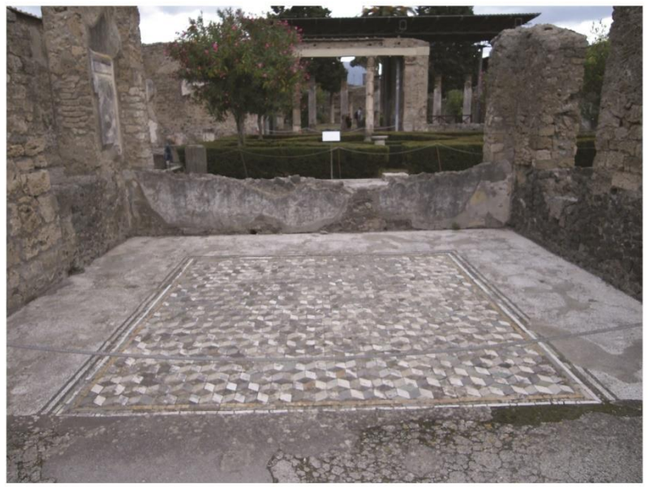

Lavapesta, 2014

Lavapesta, 2014

Lavapesta, 2014

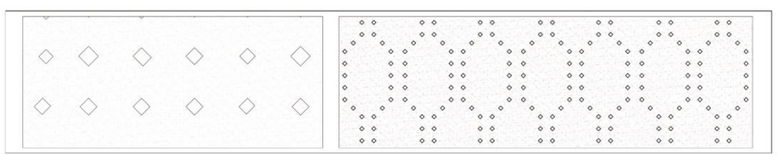

Opus Signinum (Cocciopesto), 2014

Opus Signinum (Cocciopesto), 2014

Faun Evi, Opus Scutulatum, 2014

Opus Sectile Mermer Tezgah, 2014

Etrafı Opus Tesselatum Teknikteki Opus Sectile Mermer Yer Döşemesi, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER

Opus (İşçilik) Örnekleri
Opus Signinum - Lavapesta

İçi Sarno Taşı Moloz ile Doldurulan ve Sarno Kireçtaşı ile Yapılan Opus Africanum (Opera a Telaio) Çerçeveli Kagir Duvar, 2014

Herculaneum Kapısı'nın 62 Depreminde Yıkılan ve Tekrar Yapılmayan Merkezdeki Kemeri, 2014

Herculaneum Kapısı'nın Lav Taşı Kullanılarak Opus İncertum Tekniğinde İnşa Edilen Duvarı, 2014

Herculaneum Kapısı'nın Tüf Blok Taşı ve Tuğladan Yapılmış Opus Mixtum Teknikteki Duvar Köşeleri ile Kesme Taş İmitasyonu Sıvaları, 2014

Opus İncertum Kapı, 2014

Opus Quadratum Sol Kapı, Opus Latericium Sağ Kapı, Opus Mixtum Sağ Duvarlar, 2014

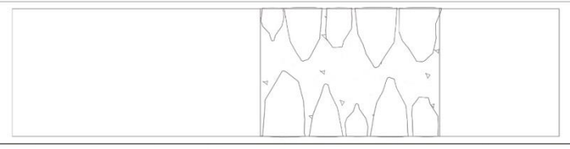
Üstü Mermer Kaplanan Opus Latericium Duvar, 2014

Duvar Köşeleri ve Hatılları Opus Mixtum, Dolguları Opus Reticulatum Teknikteki Kagir Duvar, 2014

Duvar Köşeleri Opus Vittatum ve Opus Latericium, Dolgusu Opus Reticulatum Olan Duvar, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER

Opus (İşçilik) Örnekleri
Opus Africanum

(VIII, 2, 30) Opus Reticulatum Duvar, Opus Mixtum Duvar Köşesi ve İskele Delikleri, 2006

(VIII, 2, 14) Opus Reticulatum Duvar ve İskele Deliği

Büyük Çeşmeli Ev, Alt Seviyesi Orthostat Olan Düzenli Taş Blok Dizgisi, 2009

Opus Latericium Duvar ile Opus Africanum Duvar Arasındaki Merdiven, 2014

Kenarları Tuğla, Sarno Kireçtaşından Opus Vittatum Hatıl ve İç Düzeni Opus İncertum Teknikteki Duvar, 2014

(VI, 6, 18) Polikrom Yerel Taşlarla Yapılan Opus Reticulatum, 2014

Opus Reticulatum Teknikteki Duvar, 2014

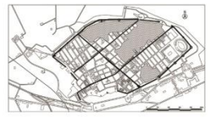
DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER

Opus (İşçilik) Örnekleri
Opus Reticulatum

Tuğla Kenar, Diziler ve Opus İncertum
Teknik İçeren Opus Mixtum Duvar (62-79), 2014

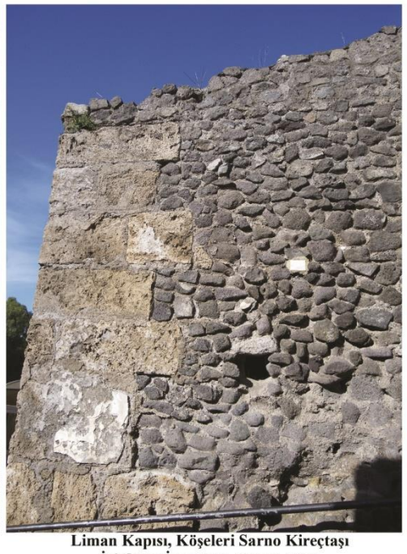
Merkez Hamam (IX, 4, 4) Opus Mixtum Teknik (62-79), 2014

Ön Sol Duvar Opus Mixtum, Sağ Duvar Opus
Latericium, Arka Duvar Opus İncertum, 2014

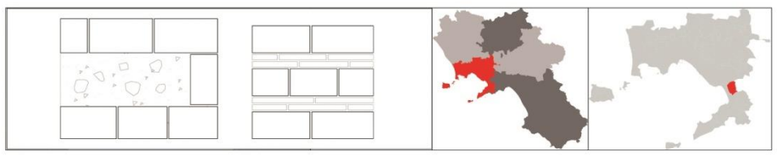
Opus Mixtum Teknikte Duvar, 2011

Liman Kapısı, Köşeleri Sarno Kireçtaşı
İçi Opus İncertum Duvar, 2014

(VI, 14, 31), Tuğla ile Çerçevelenen Döşeme Kirişi Yuvaları, 2005

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER

Opus (İşçilik) Örnekleri
Opus Mixtum

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

Duvar Köşesi Opus Latericium ve Dolgusu Opus İncertum Olan Onursal Kemer, 2014

Opus Latericium Onursal Kemer, 2014

Temeli Mermer, Duvarları Opus Latericium Onursal Kemer, 2014

Opus Mixtum ve Opus İncertum Kapı, 2014

Opus İncertum Teknikte
Restore Edilen Kule, 2014

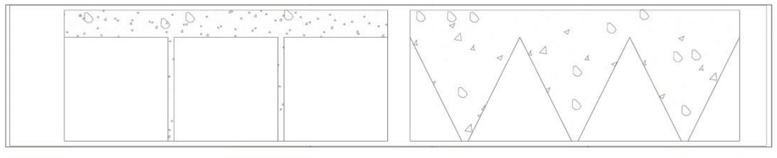
Mermer Yer Döşemesi, 2014

Temeli Opus Quadratum, Ayakları Opus Latericium, Kemer ve Köşeleri
Opus Vittatum, Kemer Dolgusu ve Üstü Opus İncertum Olan Onursal Kemer, 2014

Taş Temel Üstüne Opus Latericium Teknikteki
Onursal Kemer, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER

Opus (İşçilik) Örnekleri
Opus Latericium

Mermer İmpluvium ve Etrafı Opus Tesselatum Teknikte Döşenen Mozaik, 2014

Tuğla Malzeme ile Döşenen İmpluvium, 2014

Tuğla Malzeme ile Döşenen İmpluvium Detayı, 2014

Metal Kenetle Birleştirilmiş Taş Çeşme, 2014

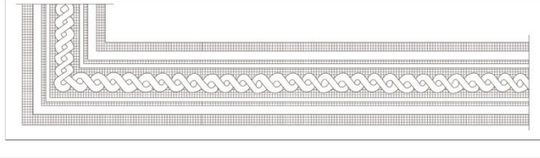
Opus Latericium Su Kulesi (Su Terazisi), 2014

Opus Latericium Su Kulesi, 2014

Opus Latericium Su Kulesi, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ YAPIM TEKNİKLERİ VE MALZEMELER

Opus (İşçilik) Örnekleri
Tuğla Yer Döşemesi

Polykromi Mermer Sunak, 2014

Polykromi Mermer Tezgah, 2014

Polykromi Mermer Tezgah, 2014

Polykromi Mermer Yer Döşemesi, 2014

Opus Scutulatum Teknikteki Polykromi Mermer Yer Döşemesi, 2014

Polykromi Mermer Yer Döşemesi, 2014

Polykromi Mermer İmpluvium, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DE 79 ÖNCESİ YAPILAN POLYKROMİ KAPLAMALAR

Renkli Mermer Malzemeden Kaplamalar
Opus Scutulatum

Polykromi (Opus Sectile) Mermer Yer Döşemesi, 2014

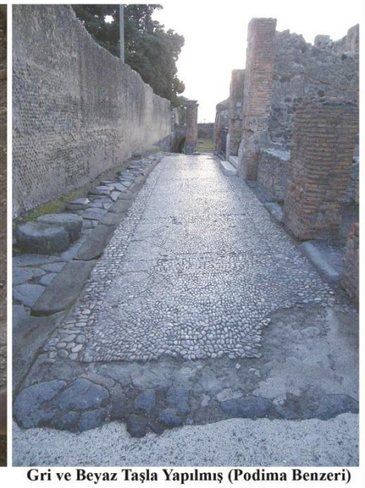

Polykromi Mermer Yer Döşemesi, 2014

Beyaz Mermer İmpluvium, 2014

Beyaz Harç Üzerine Kakılmış Polykromi Mermer ve Taş Yer Döşemesi, 2014

Yer Mozaiği, 2014

Beyaz Mermer Kırıkları ile Yapılmış Yer Döşemesi, 2014

Gri ve Beyaz Taşla Yapılmış (Podima Benzeri) Kaldırım Mozaiği, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

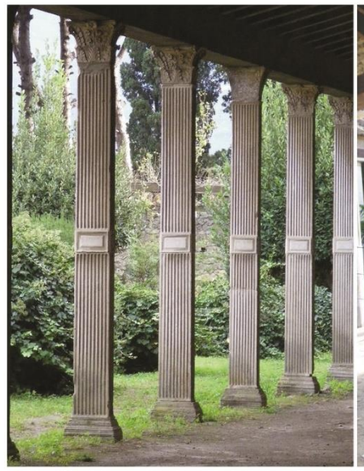
HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

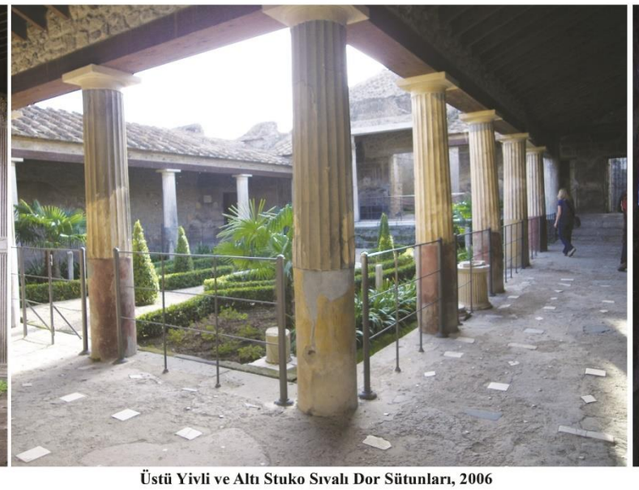
POMPEİ'DEKİ ÖZGÜN YER DÖŞEMELERİ

Mermer Malzeme İle Yapılan Döşemeler
Opus Sectile

Villa di Adrianna, Dikdörtgen Mermer Sütun, 2006

Üstü Yivli ve Altı Stuko Sıvalı Dor Sütunları, 2006

Apollon Tapınağı, Sarno Kireçtaşından Yivli ve Sıvalı Sütunlar, 2006

Sarno Kireçtaşından Dor Sütun, 2014

Sarno Kireştaşından Sütunlar, 2014

Sarno Kireştaşından Dor Sütunları, 2014

Tiyatro Stoası, Yivli İyon Sütunları, 2011

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ SÜTUN BİÇİMLENİŞLERİ VE MALZEMELER

İyon Sütunu, Dor Sütunu, Yivli Sütun

Stuko Sıvalı ve Sarno Kireçtaşı Sütunlar, 2014

İsis Tapınağı, Stuko Sıvalı Tuğla Sütunlar, 2014

Dolguları Opus Reticulatum Teknikteki Tuğla Pilastrlar, 2014

Harçsız Derzli Dor Sütunları, 2014

Mermer ve Tuğla ile Yapılmış Sütunlar, 2014

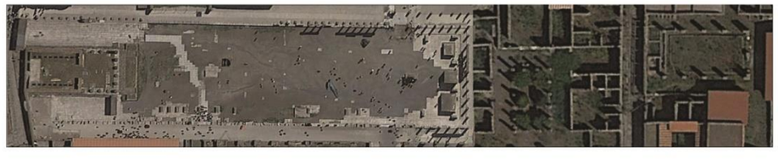
Beyaz Yivli ve Tuğla ile Yapılmış Sütun, 2014

Kireçtaşından Yapılmış Yivli Sütunlar, 2011

Mermer Sütun Restorasyonu ve Kireçtaşından Yapılmış Yivli Sütunlar, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

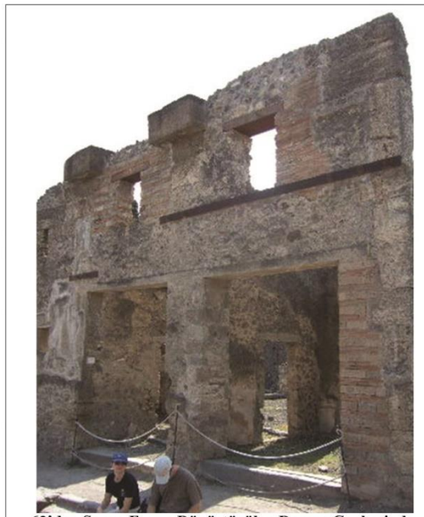
HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ SÜTUN BİÇİMLENİŞLERİ VE MALZEMELER

İyon Sütunu, Dor Sütunu, Yivli Sütun, Pilastr

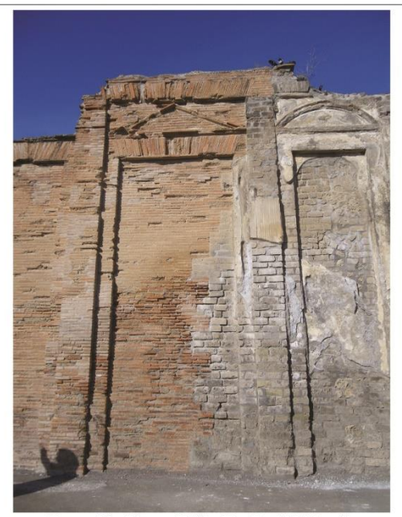

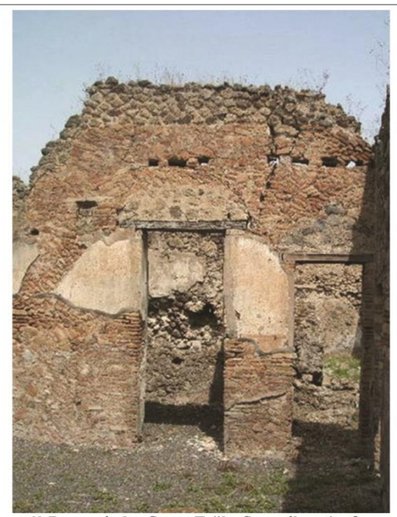
62'den Sonra Fırına Dönüştürülen Domus Cephesinde, Daha Önce Yer Alan Kapının Küp Şeklindeki Başlıklı Sövelerinin, 1. Katın Eklenmesi ile Gizlenmesi (VIII, 4, 26)

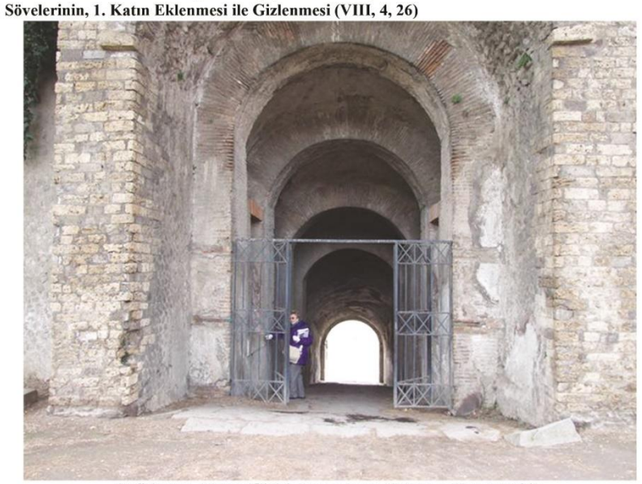
Fırına Dönüştürülen Domusun Atriumuna Fırın Eklenmesi (VIII, 4, 26)

Eumachia Binası, Tuğla-Taş Farklılıkları ile Julius-Claudius Dönemi Antik Restorasyon (Taş Malzeme ile Opus Vittatum), 2014

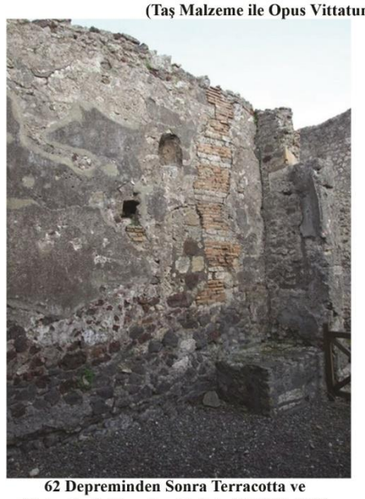
62 Depreminden Sonra Tuğla, Seramik ve Amfora Parçaları Kullanılarak Restore Edilmiş Duvar (IX, 6, 3)

Anfitiyatro, Kuzey Girişi, Payanda ve Kaburga Kemerleri ile Restore Edilmiş Olan Vomitoriumu, 2006

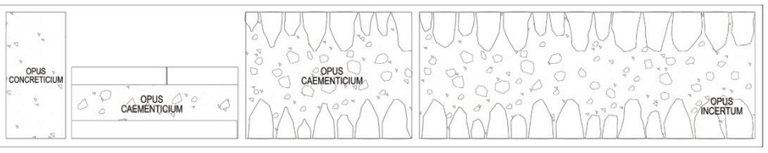
Opus Quadratum Kapının Opus Latericium İşçilikte Onarılması, 2014

62 Depreminden Sonra Terracotta ve Moloz ile Doldurulan Çatlak, (VI,7,5), 2009

I.Samnit Periyodu (M.Ö.4. ve 3.yy.)'na Ait Kireçtaşı Bloklar ile Yapılmış Duvarın, 62 Depreminden Sonra, Moloz Taş ve Tuğla İle tamamlanması

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ 79 ÖNCESİ DUVAR ONARIMLARI

Dönem Müdahaleleri, Duvar Dolguları, Yapı Ekleri

Odeion Cavea Restorasyonu, 2014

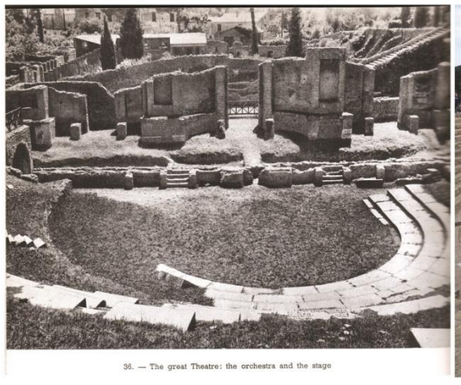
Odeion Cavea Restorasyonu, 2014

Anfitiyatro, 2014

Anfitiyatro, 2014

Büyük Tiyatro Cavea Restorasyon Öncesi

Büyük Tiyatro Cavea Restorasyon Sonrası, 2011

Büyük Tiyatro Cavea Özgün Mermer, 2014

Büyük Tiyatro Cavea Mermer Restorasyonu, 2014

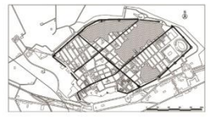
DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ ÇAĞDAŞ DÖNEM CAVEA MÜDAHALELERİ

Odeion Basamaklarının Tümlenmesi
Anfitiyatro Basamaklarının Tümlenmesi
Tiyatro Basamaklarının Çim Olarak Bırakılması

Anfitiyatro Stoası Kapı Restorasyonu (Tuğla Tümlemeleri), 2011

Anfitiyatro Stoası Kapı Restorasyonu Sonrası, 2014

Anfitiyatro Kapı Restorasyonu, (Tümlemeler), 2011

Anfitiyatro Kapı Restorasyon Sonrası, 2014

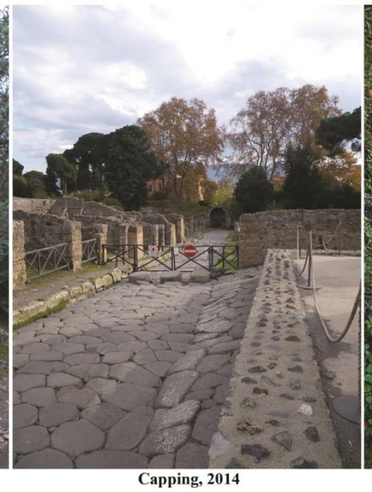
Anfitiyatro Kapı Restorasyonu, 2014

Çelik Çatıyı Taşıyan Tuğla Yastık, 2014

Opus İncertum Tümleme ile Yapılan Restorasyon, 2014

Capping, 2014

Capping, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

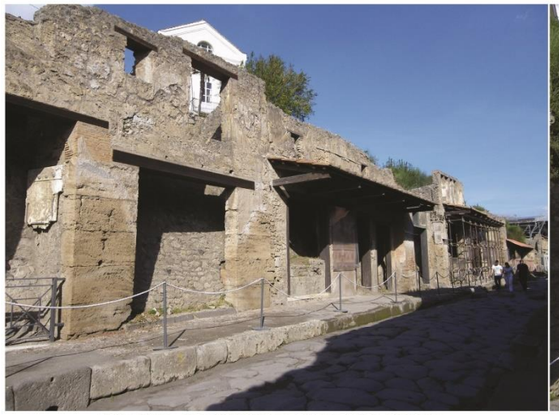
İSTANBUL, 2017

16.YY.'DAN GÜNÜMÜZE POMPEİ'DE YAPILAN MÜDAHALELER

Bütünlemeler, Capping (Çatısız Duvarların Korunması Amacı ile Eklenen Üst Kagir Katmanları)

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

Abbondanza Caddesi'nden, Bölge IX Cephesinde
Yapılan Dış Cephe Sundurması Restorasyonları, 2014

Bölge I, İnsula 6'daki Sundurma Restorasyonu, 2014

Bölge I, İnsula 11'deki Dış Cephe Sundurması Restorasyonları,
Bina Cephesine Ahşap Karkas ve Kiremit ile Yapılan Sundurma, 2014

Genelev Restorasyonu, Binanın Ahşap
Döşeme Kirişleri ve Taş ile
Yeniden Yapımı, 2014

Ahşap Kiriş, Çatı Karkası ve Kiremit
Örtü ile Balkon Restorasyonu, 2014

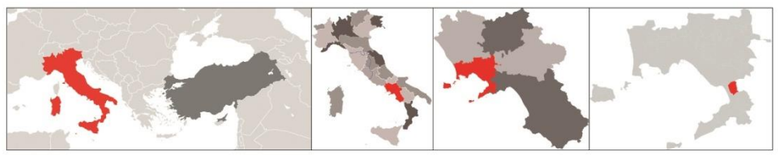
Ahşap Döşeme Kirişleri ve
Taş Duvar ile Balkon Restorasyonu, 2014

Büyük Palestra Ahşap Balkon Restorasyonu,
Ahşap Döşeme Kirişi ve Balkon Yapımı,
Ahşap Karkas ve Kiremit ile Çatının Yeniden Yapımı, 2011

Ceii Evi Dış Cephe Sundurması Restorasyonu, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ YAPILARINDAKİ KAT, ÇIKMA VE SUNDURMA RESTORASYONLARI

Bina Önünde Yer Alan Sundurma Restorasyonları
Konsol ve Balkon Restorasyonları

Büyük Palestra Portiko Restorasyonu,
(Sütun Anastilosisleri, Çatı Rekonstrüksiyonları), 2014

Amorini Dorati Evi Portiko Restorasyonu,
(Sütun Anastilosisi, Yeni Ahşap ve Taş Arşitrav, Kiremit Çatı Örtüsü), 2014

Macellum Portiko Restorasyonu, 2014

Nave Europa Evi Portiko Restorasyonu,
2014

Marcus Lucretius Fronto Evi,
Metal Dikme ve Kiremit Üst Örtü ile Portiko Restorasyonu, 2014

Forum Hamamı Portiko Restorasyonu, 2014

Menandros Evi Portiko Restorasyonu, 2014

Gizemler Villası Portiko Restorasyonu, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ PORTİKO RESTORASYONLARI

Lamine Ahşap Malzemeden Yapılan Arşitravlar
Ahşap Çatı Karkası İle Restore Edilen Mevcut Sütunlar
Tegula Kiremitler İle Kaplanan Çatı Örtüsü
Harçlı Olarak Dizilen Düz ve Oluklu Kiremitler

Casca Longus Evi (Quadretti Teatrali Evi) Fauces'teki Ahşap Karkas Üzerine Tegula(Kiremit) Çatısı, 2014

Bölge I'deki Restorasyonda Yapılan Ahşap Karkas Üzerine Tegula (Kiremit) Çatı, 2014

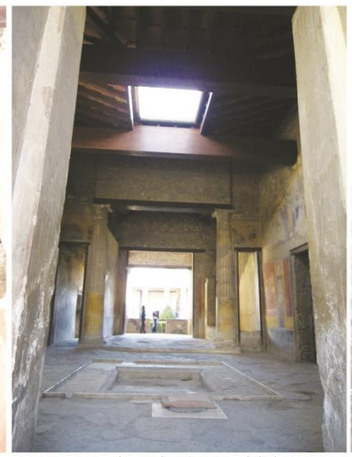
Marcus Lucretius Fronto Evi Fauces'te Ahşap Karkas Üzerine Kaplanan Tegula (Kiremit) Çatı, 2014

Tegula (Kiremit) Çatı, 2014

Meleagros Evi Fauces'te Ahşap Karkas Üzerine Tegula (Kiremit) Çatı, 2014

Menandros Evi Lamine Ahşap Kiriş ile Yapılan Compluviumlu Çatı Restorasyonu, 2014

Menandros Evi Ahşap Tavan Kaplaması Restorasyonu, 2014

Suburban Hamamı Tegula Çatı, 2014

Marcus Lucretius Fronto Evi Fauces'te Ahşap Karkas Üzerine Kaplanan Tegula (Kiremit) Çatı, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ YAPILARININ ÖZGÜN VE ÖZGÜNÜNE UYGUN ÜRETİLEN MALZEMELERLE YENİDEN YAPILAN ÜST ÖRTÜLERİ

Ahşap Karkas Üzerine Tegula ve Kiremit Malzeme İle Yapılan Çatı Müdahaleleri

Apollun Evi Çatı Restorasyonu, 2014

Tegula Malzeme, 2014

Menandros Evi Tavan Restorasyonu, 2014

Meleagros Evi Çatısı, 2014

Gizemler Villası Çatısı, 2014

Özgün ve Yeni Tegula Malzemeli Çatı, 2014

Lararium u Koruyan Tegula Çatı, 2014

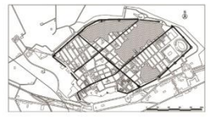

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ YAPILARININ ÖZGÜN VE ÖZGÜNÜNE UYGUN ÜRETİLEN MALZEMELERLE YENİDEN YAPILAN ÜST ÖRTÜLERİ
Ahşap Karkas Üzerine Tegula ve Kiremit Malzeme İle Yapılan Çatı Müdahaleleri

Nocera Kapısı Nekropolü Büstler İçin Metal Karkas Üzerine Yapılmış Plastik Oluklu Levha Örtülü Koruyucu Çatı, 2014

Çatı Görüntüsü, 2014

Hercules Bahçesi Evi Koruyucu Çatısı, 2014

Vettii Evi Koruyucu Çatısı, 2014

Bronz Öküz Evi Lararium Koruyucu Çatısı, 2014

Stabiane Hamamı Gezi Platformu ve Koruyucu Çatısı, 2014

Bölge VI, İnsula 17 Koruyucu Çatısı, 2014

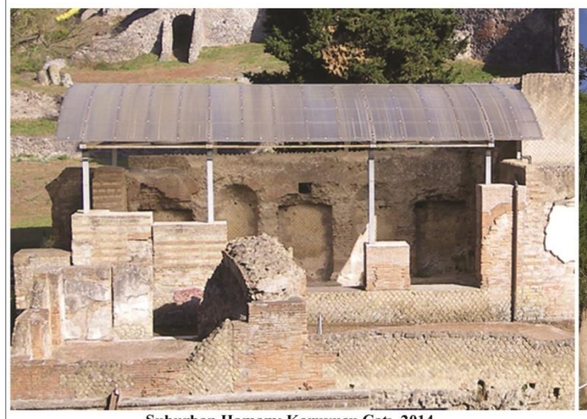
DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ YAPILARIN ÇAĞDAŞ MALZEMELERLE YAPILAN YENİ ÜST ÖRTÜLERİ

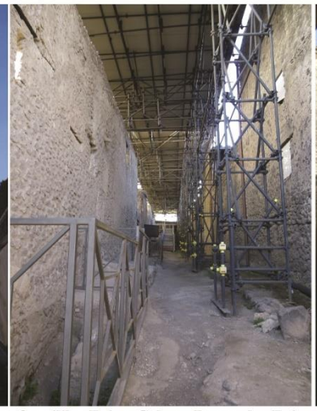

Suburban Hamamı Koruyucu Çatı, 2014

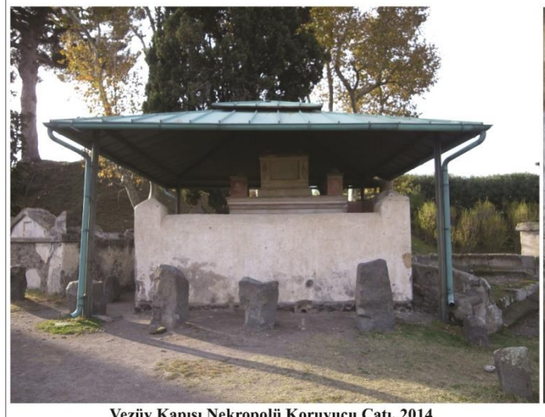
Sevgililer Evi ve Çalışan Ressamlar Evi Koruyucu Çatısı, 2014

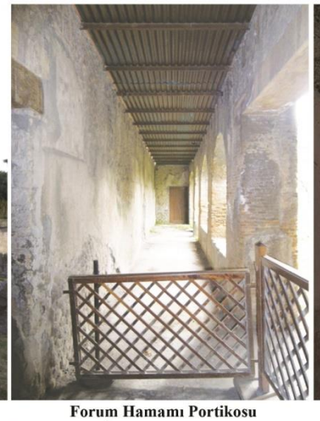
Sevgililer Evi ve Çalışan Ressamlar Evi
Koruyucu Çatısı, 2014

Lucius Vetutius Placidus Thermopoliumu
Yaz Tricliniumunun Koruyucu Çatısı, 2014

Vezüv Kapısı Nekropolü Koruyucu Çatı, 2014

Forum Hamamı Portikosu
Demir Profil Üstüne Oluklu Sac ile Yapılmış
Çatı Restorasyonu, 2014

Dioscurlar Evi Rstorasyonu, 2014

Bölge VI, İnsula 9'da Atrium Testudinatum Restorasyonu, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ YAPILARIN ÇAĞDAŞ MALZEMELERLE YAPILAN
YENİ ÜST ÖRTÜLERİ

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

Bölge VI, Consolare Caddesi'ndeki Yapının
Metal Kutu Profilli Karkas Koruyucu Çatısı, 2014

Suburban Hamamı, Mozaik Sütun ve
Süslemeleri Koruyan Şeffaf Örtülü Çatısı, 2014

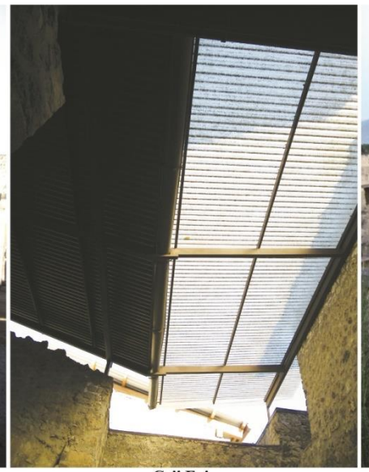
Stabiane Hamamı Demir Putrel
Taşıyıcılı Koruyucu Çatı, 2014

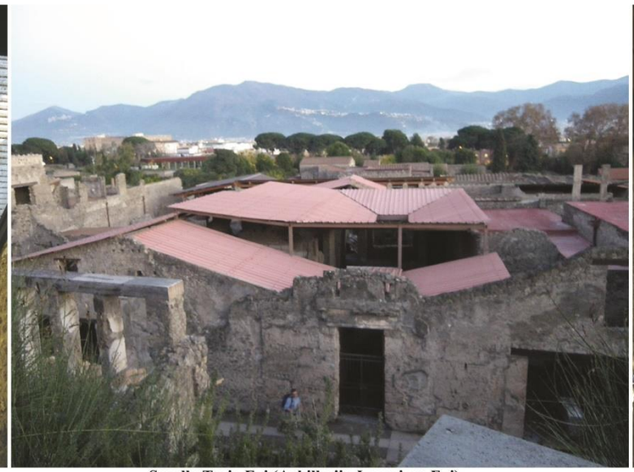
Stabiane Hamamı Demir Putrel Taşıyıcılı,
Lamine Ahşap Karkas Tegula Üst Örtülü Koruyucu Çatı, 2014

İsis Tapınağı'nın Şeffaf Malzeme ile Yapılmış Koruyucu Örtüsü, 2014

Ceii Evi,
Şeffaf Malzeme ile Yapılmış Koruyucu Çatı, 2014

Sacello Troia Evi (Achilles'in Lararium Evi)
Demir Karkas Üzerine Trapez Metal Sac Kaplama Üst Örtüsü, 2014

Sacello Troia Evi (Achilles'in Lararium Evi)
Demir Karkas Üzerine Yapılan
Trapez Metal Sac Kaplama Üst Örtüsü, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ YAPILARIN ÇAĞDAŞ MALZEMELERLE YAPILAN
YENİ ÜST ÖRTÜLERİ

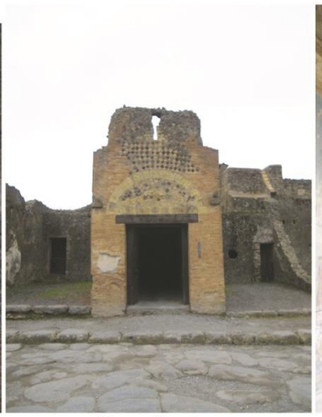
Eumachia Binası'nda Yeniden Yapılan Ahşap Kapı Lentosu, 2014

Bölge IX İnsula 1 ve 7'deki Ahşap Kapı Lentolarının Yeni Yapımları, 2014

Bölge IX İnsula11-12-13'teki Yeniden Yapılan Ahşap Kapı Lentoları, 2014

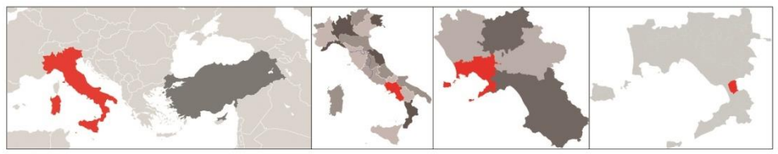

Vetutius Placidus Thermopoliumu ve Evi
Ahşap Tavan ve Lentosu, 2014

Odeion Kapısı Yeni Yapım Ahşap Kapı Lentosu, 2014

Forum Hamamı
Ahşap Kapı Lentosu, 2014

Av Evi Ahşap Kapı Lentosunun Yeni Yapımı, 2014

Üçgen Forum Yeni Yapım Ahşap Lento, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ YAPILARINDAKİ AHŞAP LENTO,
KİRİŞ VE DÖŞEMELERİN YENİ YAPIMLARI

Marcus Lucretius Evi Lentoları, 2014

Genelev Ahşap Taşıyıcı Tavan Krişleri, 2014

Menandros Evi Yeni Yapım Ahşap Tavan, 2014

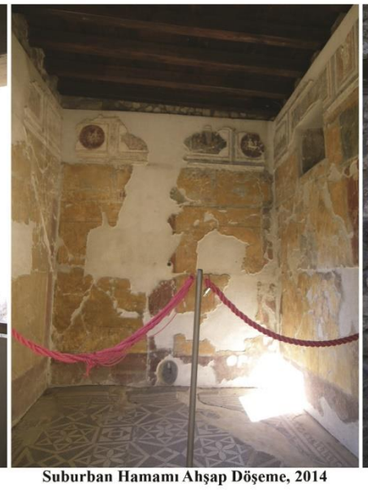
Nave Europa Evi Ahşap Döşemenin Yeni Yapımı, 2014

Menandros Evi Ahşap Çatı Karkası ve Ahşap Compluviumu, 2014

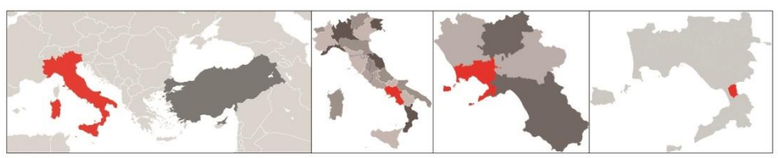
Vetutius Placidus Thermopoliumu Kapısı Ahşap Lentoları, 2014

Suburban Hamamı Ahşap Döşeme, 2014

Gladyatör Tavernası Ahşap Lento, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ YAPILARINDAKİ AHŞAP LENTO, KİRİŞ VE DÖŞEMELERİN YENİ YAPIMLARI

Casca Longus Evi (Quadretti Teatrali Evi)
Beton Tavan Döşemesi, 2014

Gizemler Villası Portiko Sütunları Üzerindeki Demir Putrel, 2014

Apollon Tapınağı Betonarme Arşitrav, 2011

Principe di Napoli Evi
Beton Compluvium ve Lentolar, 2014

Av Evi Beton Arşitrav, 2014

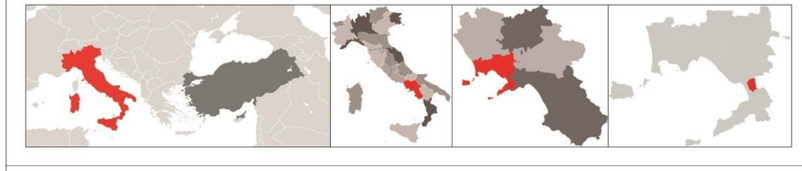
Cecilio Giocondo Evi Demir Putrel Lento, 2014

Bölge IV'te Betonarme Lento, 2014

Bölge VI, İnsula 17
Beton Compluviumlu Çatı, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ MİMARİ ÖGELERİN ÇAĞDAŞ MALZEMELERLE SAĞLAMLAŞTIRILMASI

Beton, Betonarme ve Demir Putrel Malzemeden
Kiriş, Döşeme ve Lentolar

Casca Longus Evi (Quadretti Teatrali Evi) Betonarme Compluvium Kirişleri, 2014

Bölge I, İnsula 10'daki Yapının Betonarme Lentosu, 2014

Bölge I'deki Yapının
Demir Putrel Lentosu,2014

Stephanus Fullonica'sının Betonarme
Lento ve Döşemesi, 2014

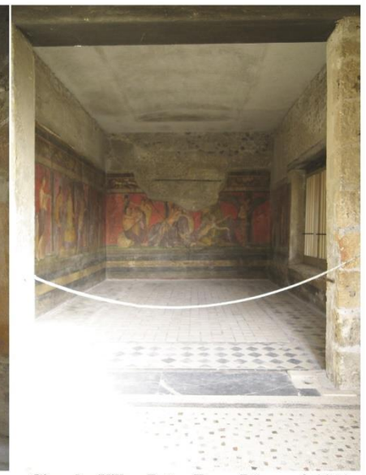
Successus Evi
Betonarme Lento, 2014

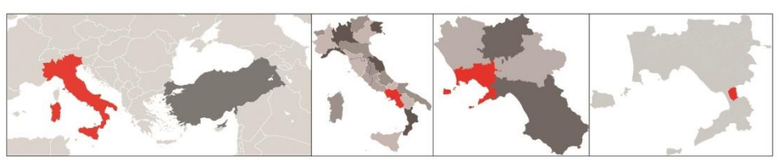
Bölge I'deki Betonarme Lento ve Döşeme, 2014

Mercurius Geçidi'ndeki Tragedia Şairi Evi'nin Betonarme
Compluvium ve Lentoları, 2014

Gizemler Villası Beton Tavan Döşemesi, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

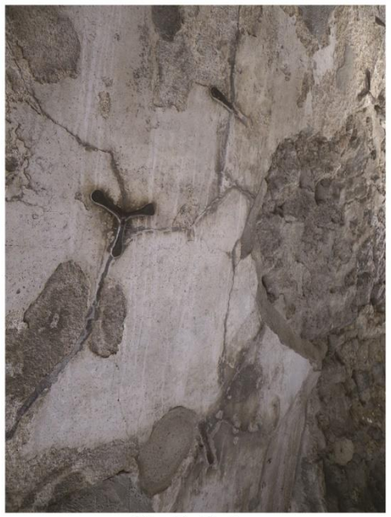
POMPEİ'DEKİ MİMARİ ÖGELERİN ÇAĞDAŞ MALZEMELERLE SAĞLAMLAŞTIRILMASI

Beton, Betonarme ve Demir Putrel Malzemeden
Kiriş, Döşeme ve Lentolar

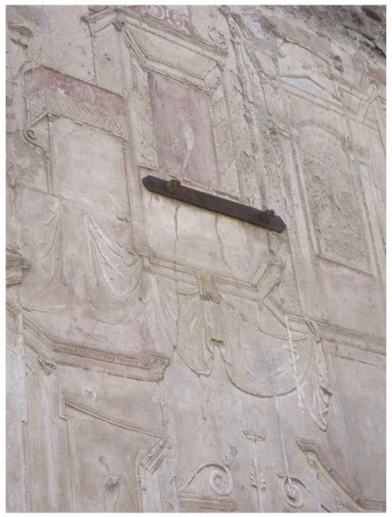

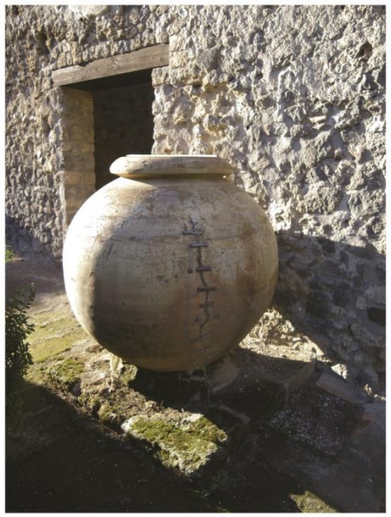
Bölge IX, İnsula 1 ve 6'da Yan Duvar ve Ön Cephe Duvarını Bağlayan Metal Gergi, 2014

Metal ile Yapılan Sıva Konsolidasyonu, 2011

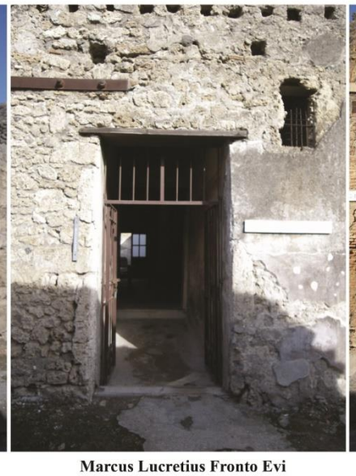
Metal ile Yapılan Stuko ve Duvar Konsolidasyonu, 2011

Herculaneum Evi Pişmiş Toprak Küpü Bağlayıcı Metal Kenet, 2014

Metal Gergi ile Ön ve Yan Duvarın Bağlanması, 2014

Marcus Lucretius Fronto Evi Metal Gergi, 2014

Bölge IX, İnsula 1 ve 6'da Yan Duvar ve Ön Cephe Duvarını Bağlayan Metal Gergi, 2014

Cecilio Giocondo Evi Bağlayıcı Metal Kenet, 2014

Principe di Napoli Evi Bağlayıcı Metal Kenet, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ MİMARİ VE ARKEOLOJİK ÖGELERİN METAL MALZEMELERLE SAĞLAMLAŞTIRILMASI
Metal Müdahaleler

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

Kaçaklar Bahçesi Alçı Kurban, 2014

Stabiane Hamamı Alçı Kurban, 2014

Macellum Alçı Kurban, 2014

Evde Keşfedilen İnsan Kemikleri Sergisi, 2014

Bell'İmpluvio Evi Kapısının Alçı Kalıbı, 2014

Kapının Alçı Kalıbı, 2014

Kapının Alçı Kalıbı, 2014

Kapının Alçı Kalıbı, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DE ALÇI KALIP YÖNTEMİ İLE YAPILAN BELGELEMELER

Patlamadan Kaçanlar, Kapıların Kalıpları

Abbondanza Caddesi Grafitilerinin
Şeffaf Malzeme ile Korunması, 2014

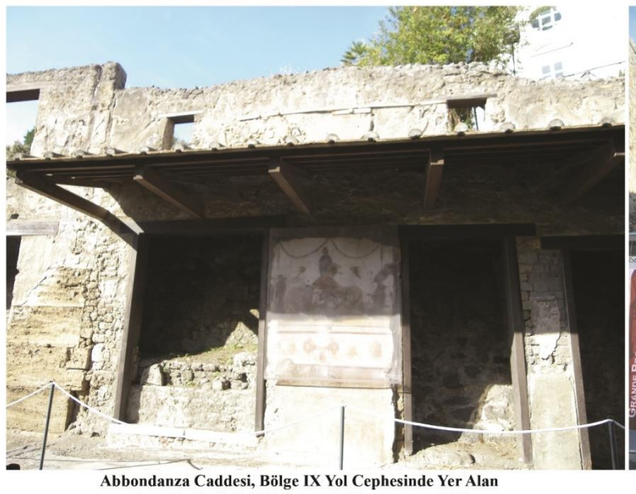
Casca Longus Evi (Quadretti Teatrali Evi)
Compluvium'un Şeffaf Malzeme ile Kapatılması, 2014

Abbondanza Caddesi Grafitilerinin Şeffaf Malzeme ile Korunması, 2014

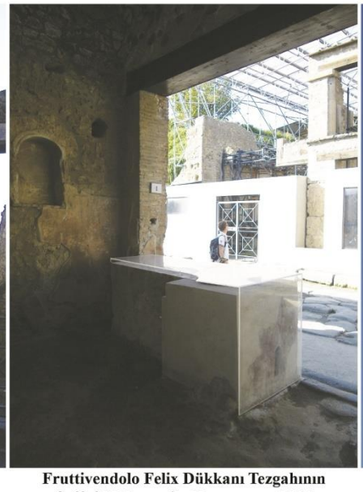
Bölge I, İnsula 6'daki Grafitilerinin Şeffaf Malzeme ile Korunması, 2014

Abbondanza Caddesi, Bölge IX Yol Cephesinde Yer Alan
Grafitilerin Şeffaf Malzeme ile Korunması, 2014

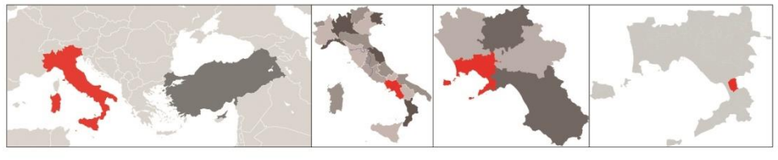
Bölge I, İnsula 6'daki Grafitinin
Şeffaf Malzeme ile Korunması, 2014

Fruttivendolo Felix Dükkanı Tezgahının
Şeffaf Malzeme ile Korunması, 2014

Grafitilerin Şeffaf Malzeme ile Korunması,2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ MİMARİ VE ARKEOLOJİK ÖGELERİN
ŞEFFAF MALZEMELER İLE KORUNMASI

Duvar Yazıları, Grafiti, Fresk ve Süslemelerin Korunması

Mezarlık Caddesi'nde Yer Alan Yapı Cephesindeki Stukonun
Şeffaf Malzeme ile Korunması, 2014

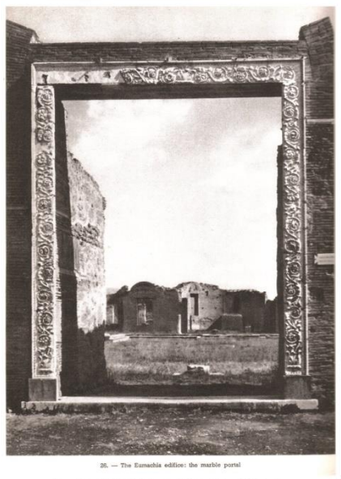
Büstlü Lararium un
Şeffaf Malzeme ile Korunması, 2014

Nocera Kapısı Nekropolünde Mezarın
Şeffaf Malzeme ile Korunması, 2014

Bölge IX, İnsula 13'teki Grafitinin
Şeffaf Malzeme ile Korunması, 2014

Eumachia Binası Mermer Kapısı
Koruma Altına Alınma Öncesi Durumu

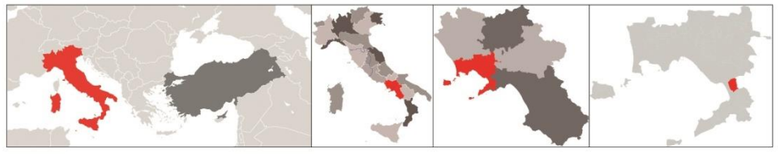
Eumachia Binası Kapısındaki Mermer Kabartmaların
Şeffaf Malzeme ile Korunması, 2014

Ceii Evi Grafitilerin Şeffaf
Malzeme ile Korunması, 2014

Officiana del Garum Yapısındaki Grafitilerin Şeffaf
Malzeme ile Korunması, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

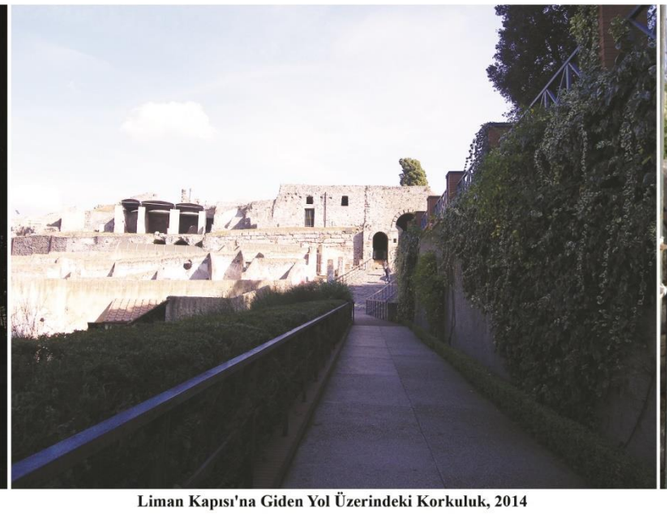
POMPEİ'DEKİ MİMARİ VE ARKEOLOJİK ÖGELERİN
ŞEFFAF MALZEMELER İLE KORUNMASI

Duvar Yazıları, Grafiti, Fresk ve Süslemelerin Korunması

Liman Kapısı, 2014

Liman Kapısı'na Giden Yol Üzerindeki Korkuluk, 2014

Gizemler Villası Çıkışı, 2014

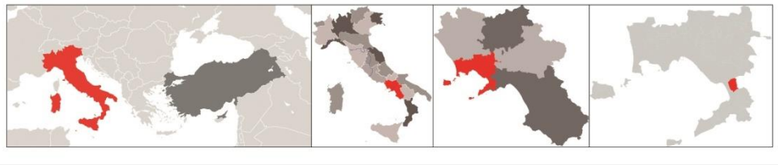

Bölge VI'daki Yönetim Alanı Giriş Kapısı, 2014

İmparatorluk Villası Üzerinde ve Pompei Antiquariumu Önünde Yer Alan Koruma Korkuluğu, 2014

Mercurius Kulesi'ne Geçiş Engeli, 2014

Anfitiyatro Meydanı'ndan Giriş Kapısı, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

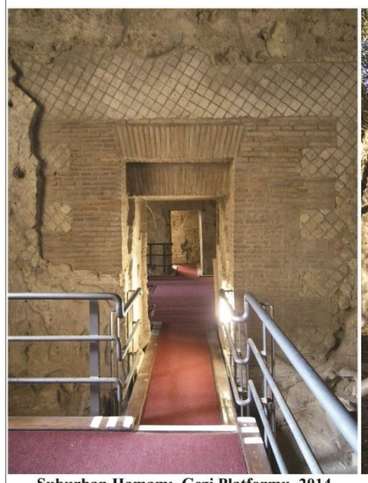
HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DE KULLANIM AMAÇLI YAPILAN ÇEVRE DÜZENLEMELERİ

Pompei Ana Giriş Kapıları, Ziyaretçi Düzenlemeleri
Geçişi Engelleyen Güvenlik Bariyerleri, Korkuluklar

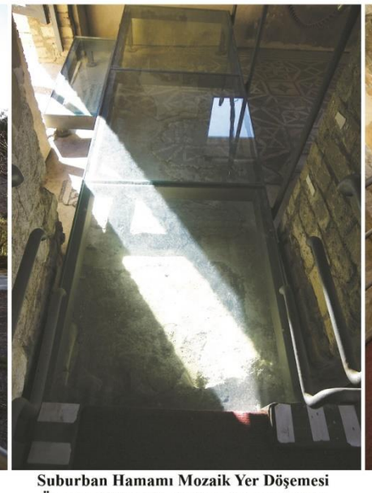

Suburban Hamamı, Gezi Platformu, 2014

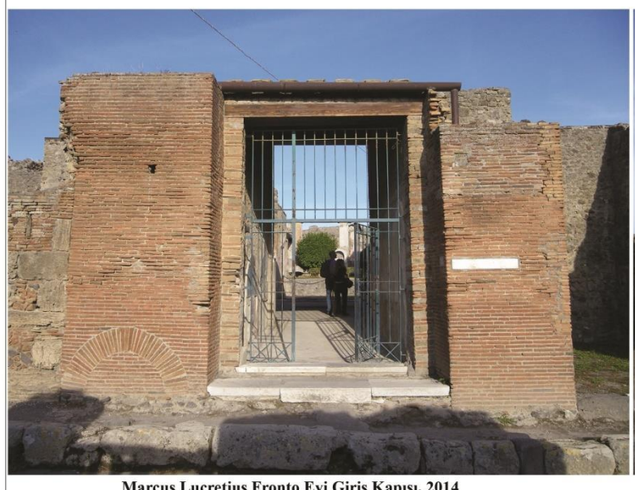
Kaçaklar Bahçesi Gezi Platformu ve Kurbanların Korunduğu Cam Odacık, 2014

Suburban Hamamı Mozaik Yer Döşemesi Üzerine Yükseltilmiş Cam Döşeme, 2014

Suburban Hamamı, Hipocaust Üstündeki Gezi Platformu, 2014

Marcus Lucretius Fronto Evi Giriş Kapısı, 2014

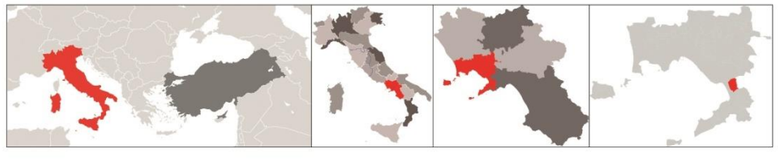
Pansa Evi Giriş Kapısı, 2014

Vespasianus Tapınağı Sunağı Metal Bariyeri, 2014

Oste Eusinio (Hancı Eusinio) Giriş Kapısı, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ YAPI VE ÇEVRE DÜZENLEMELERİ

Bina Girişlerine Yapılan Metal Kapılar
Ziyaretçi Gezi Platformu Düzenlemeleri
Geçişi Engelleyen Metal Bariyerler

Bölge VIII (Basilica)'deki Restorasyon
Şantiye Çevresi Bariyeri, 2014

Basilica Restorasyonu, 2014

Sirico Evi Restorasyonu
Giriş Kapısı, 2014

Basilica Restorasyonu, 2014

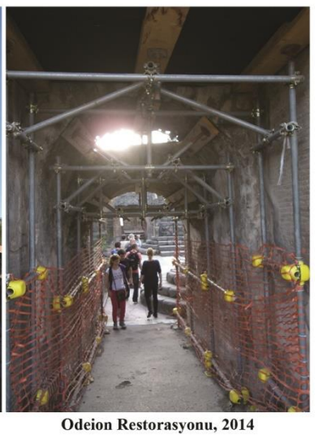
Bölge I'de İnsula 7'deki Restorasyon, 2014

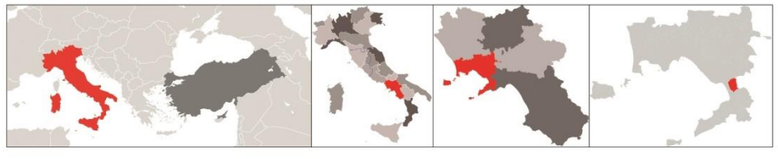
Bölge VI'daki Restorasyon Şantiyesi, 2014

Bölge I, İnsula 6'daki Cephe İskelesi, 2014

Odeion Restorasyonu, 2014

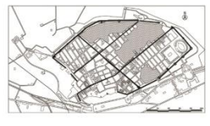
DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ RESTORASYONLARINDA ALINAN GEÇİCİ ÖNLEMLER

Geçişi Engelleyen Güvenlik Bariyerleri
İskele ve Şantiye Çevresi Bariyerleri

Officciana L. Livi Firmi Duvar Desteği, 2014

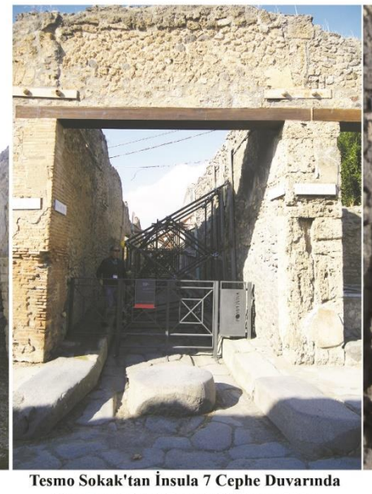

BölgeV'te Duvarı Destekleyen Metal Karkas, 2014

Nola Caddesi'nden Bölge IX'daki Duvarı Destekleyen Metal Karkas, 2014

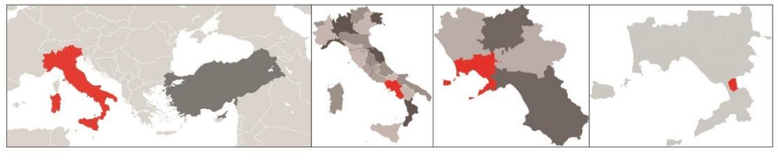

Bölge V'te Strafor, Ahşap ve Metal Destek 2014

Bölge VI, İnsula 2'de Duvarı Destekleyen Metal Karkas, 2014

Bölge I'de Bina Duvarında Yapılmış
Metal Destek Karkası, 2014

Tesmo Sokak'tan İnsula 7 Cephe Duvarında
Yapılmış Metal Destek Karkası, 2014

Mercurius Geçidi'nde Cephe Duvarında Yapılmış
Ahşap Destek Karkası, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

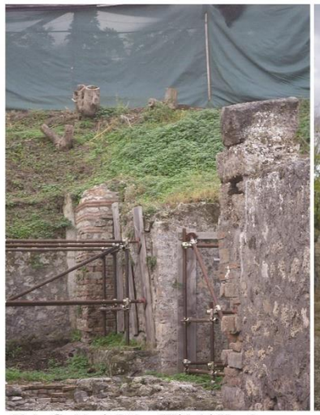
HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DE KORUMA AMAÇLI ALINAN GEÇİCİ ÖNLEMLER

Duvar-Sütun Destek Bariyeri ve Karkaslar

Nola Caddesi, Bölge IX'daki Kazılmamış Alan Toprağına Yapılan İksalama, 2014

Nola Caddesi'nden Bölge IX'daki Kazılmamış Toprağına Yapılan İksalama, 2014

Nola Caddesi'nden Bölge IV'teki Kazılmamış Alana Yapılan İksalama, 2014

Nocera Kapısı Nekropolü Arazi Teraslama, 2014

Bölge IV'teki Kazılmamış Alan İksalaması, 2014

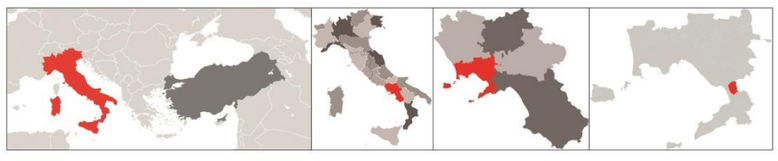
Gizemler Villası İksalama Çalışması, 2014

Bölge IV'teki Kazılmamış Alan Toprağına Yapılan İksalama Çalışması, 2014

Nocera Kapısı Nekropolü'nden Anfitiyatro Bulvarına Çıkan Merdiven ile Arazi Düzenlemesi, 2014

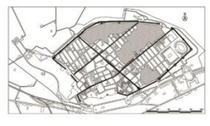
DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DE KORUMA AMAÇLI ALINAN GEÇİCİ ÖNLEMLER

Toprak İksalama Uygulamaları

Basilica Anastilosis, 1875

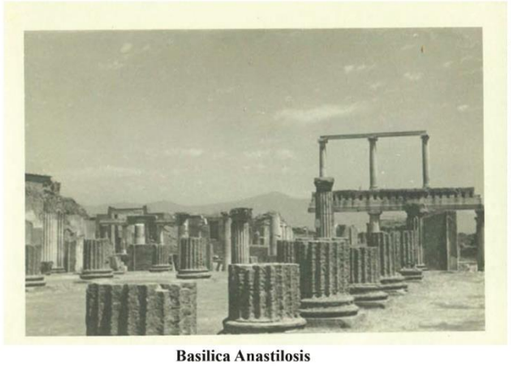
Basilica Anastilosis, 2014

Forum, 2014

Forum, 2014

Basilica Anastilosis

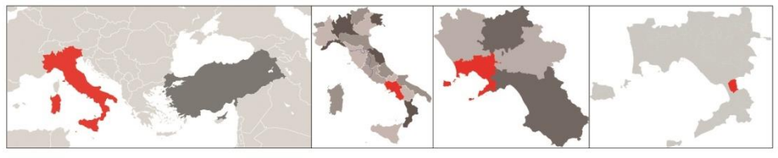
Basilica Anastilosis, 2011

Herculaneum Kapısı Tamamlama Öncesi

Herculaneum Kapısı Tamamlanması, 2014

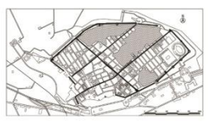

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ ANASTİLOSİS UYGULAMALARI

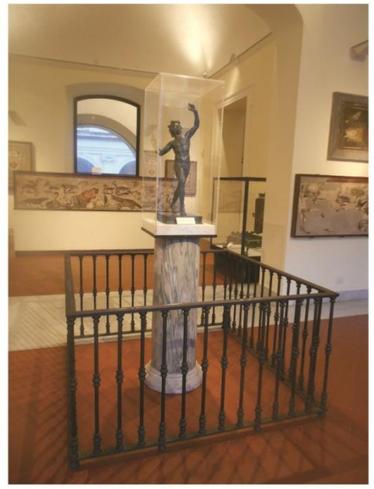

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

Apollon Tapınağı, Ok Atan Apollon Heykeli Replikası, 2014

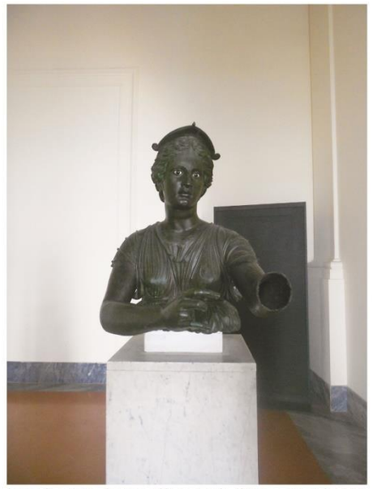

Apollon Tapınağı, Ok Atan Apollon Heykeli, 2014

Faun Evi Bronz Faun Heykeli Replikası, 2014

Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi Faun Heykeli, 2014

Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi Bronz Sehpa, 2014

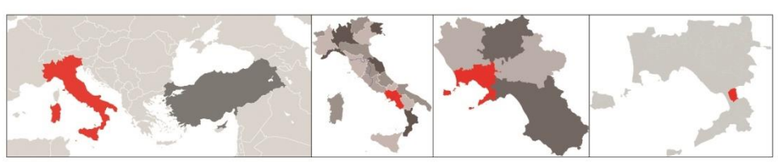

Apollon Tapınağı Diana Heykeli Replikası, 2014

Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi Diana Heykeli, 2014

Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi Mercurius Heykeli, 2014

Pompei, Eumachia Heykeli Replikası, 2014

Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi Eumachia Heykeli, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

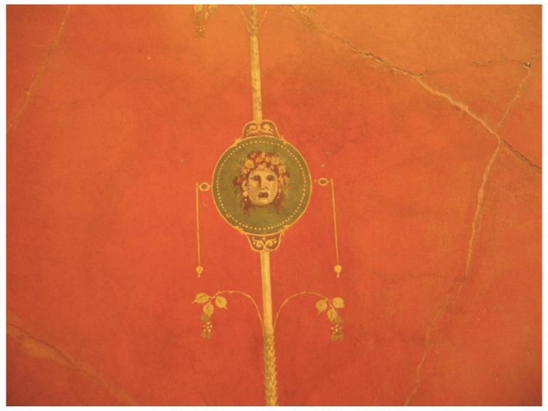
POMPEİ'DEKİ REPLİKA UYGULAMALARI

Heykel Replikaları, Müzeye Taşınan Eserler

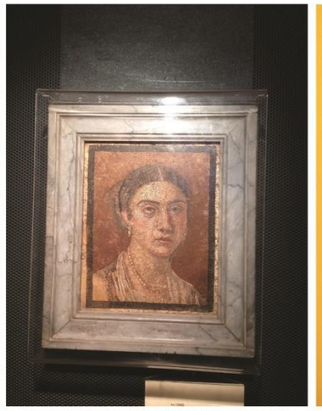

Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi, 2014

Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi, 2014

Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi, 2014

Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi, 2014

Faun Evi Savaş Mozaiği Replikası, 2014

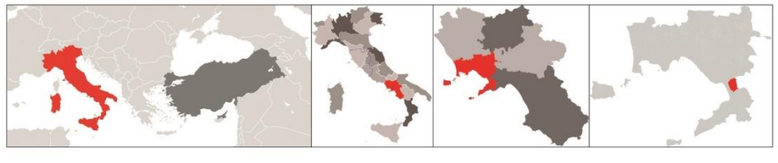
Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi, Faun Evi Özgün Savaş Mozaiği, 2014

Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi Faun Evi Savaş Mozaiği
Restitüsyon Resmi, 2014

Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi
Mosaico A Colonne Evi, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ REPLİKA UYGULAMALARI

Duvar Resmi ve Mozaik Replikaları
Müzeye Taşınan Eserler

Apollon Evi Duvar Mozaiği Konservasyonu, 2014

Amorini Dorati Evi Yer Mozaiği Konservasyonu, 2014

Tragedia Şairi Evi Yer Mozaiği Konservasyonu, 2014

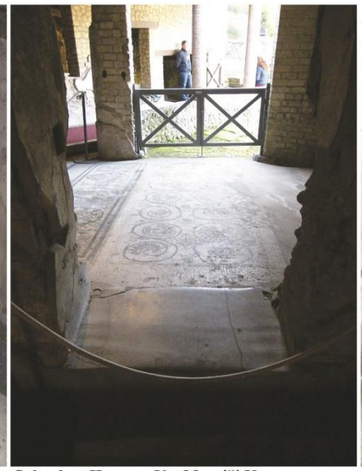
Menandros Evi Yer Mozaiği Konservasyonu, 2014

Av Evi Yer Mozaiği Konservasyonu, 2014

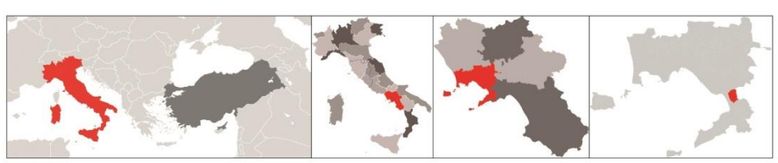
Faun Evi Yer Mozaiği Konservasyonu, 2014

Suburban Hamamı Yer Mozaiği Konservasyonu 2014

Suburban Hamamı Duvar Mozaiği Konservasyonu, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

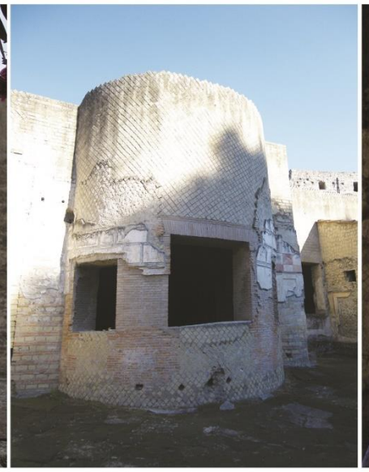
İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ MOZAİK KONSERVASYONLARI

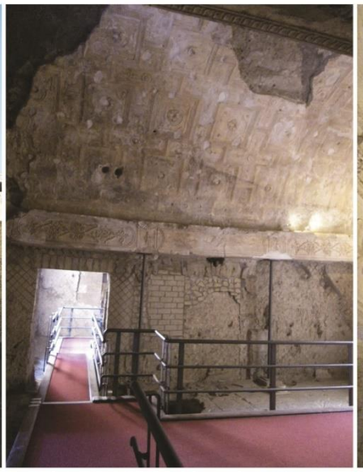

Faun Evi Stuko Sıva, 2014

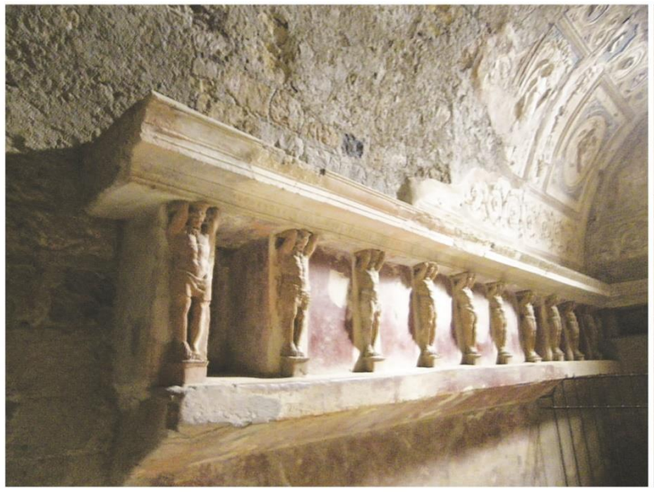
Suburban Hamamı Cephesi Stuko Sıva, 2014

Suburban Hamamı Stuko Sıva, 2014

Suburban Hamamı Stuko Sıva, 2014

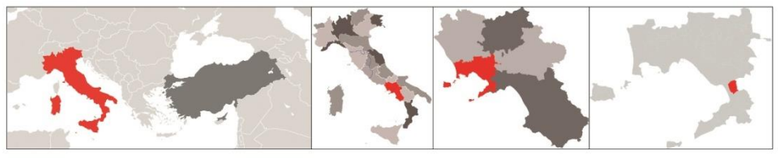
Forum Hamamı Stuko Sıva, 2014

Forum Hamamı Erkekler Kısmı Caldarium Stuko Sıva, 2014

Forum Hamamı Stuko Sıva, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

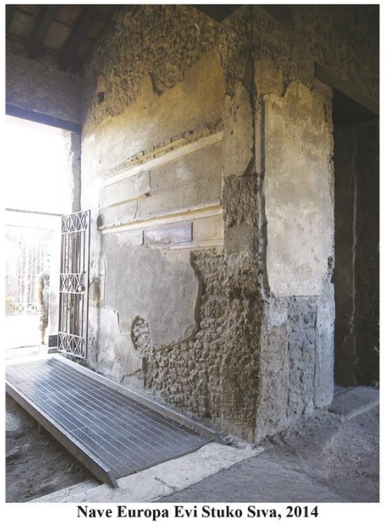
HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ STUKO KONSERVASYONLARI

Suburban Hamamı Stuko Sıva, 2014

Nave Europa Evi Stuko Sıva, 2014

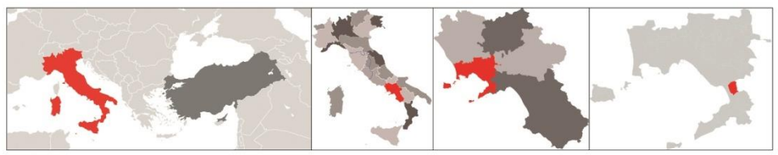

Nocera Kapısı Nekropolü Stuko Sıvaları, 2014

İsis Tapınağı Stuko Sıva, 2014

Stabiane Hamamı Stuko Sıvaları, 2014

Stabiane Hamamı Stuko Sıvaları, 2014

Faun Evi Stuko Sıvaları, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ STUKO KONSERVASYONLARI

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

Bölge I, Insula 6'da Freski Koruyan Oluklu Plastik Levha, 2014

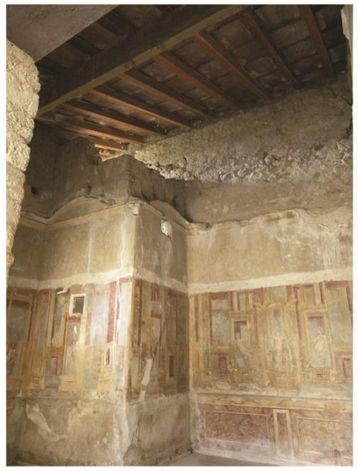
Lucius Vetutius Placidus Thermopoliumunun Tricliniumu Freski, 2014

Amorini Dorati Evi Fresk Konservasyonu, 2014

Ara Massima Evi Laraiumlu
Fresk Konservasyonu, 2014

Apollo Evi Fresk Konservasyonu, 2014

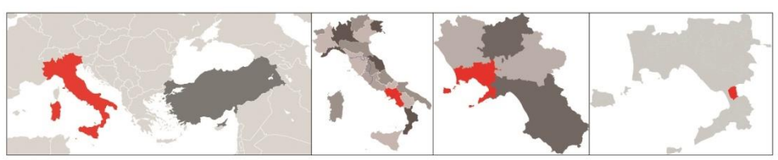
Gizemler Villası Fresk Konservasyonu, 2014

Ceii Evi Fresk'inin
Şeffaf Malzeme ile Korunması, 2014

Bölge I, İnsula 7'deki Fresk Konservasyonu, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ FRESK KONSERVASYONLARI

Sallustio Evi Bahçe Restorasyonu

Apollon Evi Bahçe Restorasyonu, 2014

Faun Evi Bahçe Restorasyonu 2014

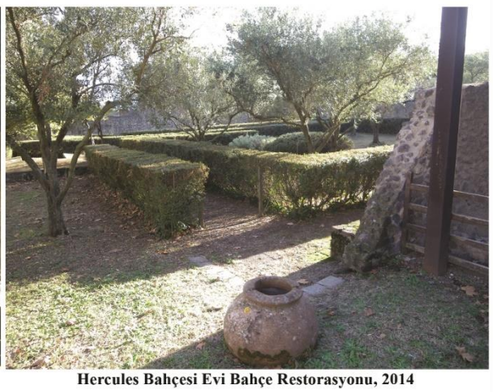
Amorini Dorati Evi Peristilli Bahçe Restorasyonu, 2014

Menandros Evi Peristilli Bahçe Restorasyonu, 2011

Forum Hamamı Bahçe Düzenlenmesi, 2011

Hercules Bahçesi Evi Bahçe Restorasyonu, 2014

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ ÖZGÜN BAHÇE DÜZENİ RESTORASYONLARI

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

Lucerne Evi Bahçe Restorasyonu, 2014

Boario Forum'u Bağ Restorasyonu, 2014

Nave Europa Evi Bağ Restorasyonu, 2014

Kaçaklar Bahçesi Restorasyonu, 2014

Suburban Hamamı Çevresindeki Yeşil Alan Düzenlemesi, 2011

Meleagros Evi Mersin Ağaçlı Viridarium Düzenlenmesi, 2011

DANIŞMAN
PROF. DR. CENGİZ CAN

HAZIRLAYAN
MEHVEŞ KAZMA ÇETİNER

İSTANBUL, 2017

POMPEİ'DEKİ ÖZGÜN BAHÇE DÜZENİ RESTORASYONLARI

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Mehveş KAZMA ÇETİNER

Doğum Tarihi ve Yeri : 1985, Eminönü

Yabancı Dili : İngilizce (İleri), İtalyanca (Orta), Almanca (Başlangıç)

E-posta : mehveskazma@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Y. Lisans	Restorasyon	YTÜ	2017
Lisans	Mimarlık	TÜ	2008
Lise	Fen Bilimleri	Vefa Lisesi	2003

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	Firma/Kurum	Görevi
2016-	Taşyapı İnşaat (Sultanahmet Turşucuzade Konağı ve Sıbyan Mektebi)	Mimar – Şantiye Şefi
2012-2015	Demirler İnşaat (Ayasofya Müzesi, I. Mahmud Kütüphanesi)	Mimar – Şantiye Şefi
2011-2012	Yapsaş Yapı (Yıldız Sarayı Şehzade Köşkü)	Mimar
2010-2011	Onur Metal (Sultanahmet, Örme Sütun)	Mimar
2007-2010	Pekerler İnşaat (Laleli Külliyesi, Taksim Maksem ve Sarnıcı, Kılıç Ali Paşa Hamamı)	Mimar